

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ αντι

Περίοδος Β', τεύχος 346, Παρασκευή 8 Μαΐου 1987

Δρχ. 100

ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΑΤΣΟΥ:
Η πολιτική αξιοπιστία
ως αρχή του Συντάγματος

ΠΡΟΜΕΛΗ Ακάλυπτη στην αντιπρόθεσή της
**ΠΕΤΣΟ-ΚΟΒΕΤΑΙ
Η ΒΑΣΩ**

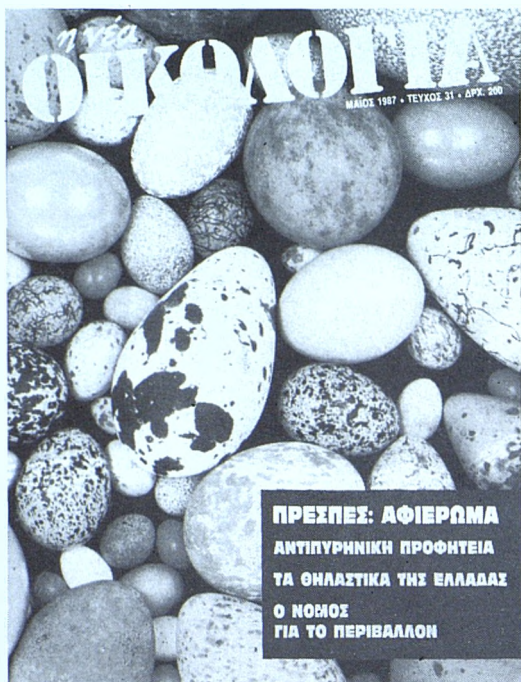
Ο αίρων τας αμαρτίας του Άλλου

- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΧΑΣΑΜΕ...
- Η ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΛΙΚΙΑ
- ΣΚΑΝΔΑΛΑ:

ΤΙ ΑΝΔΡΕΑΣ, ΤΙ ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

- ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ
- «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ»
- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ
- Η ΚΙΝΗΣΗ ΑΡΣΕΝΗ, ΤΩΡΑ ΚΟΜΜΑ
- ΤΥΠΟΣ, 17Ν ΚΑΙ Ε.Λ.Α.
- Η ΑΠΟΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΨΑΡΑΚΗ
- ΔΙΑΛΥΘΗΚΕ Η ΚΟΒ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΚΚΕ
- ΙΤΑΛΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ
ΚΑΙ ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΩΦ:
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΤΖ. ΜΠΟΦΑ - ΡΟΣΑΝΑ ΡΟΣΑΝΤΑ
- ΟΙ ΝΑΖΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
- ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ: ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΠΡΕΣΠΕΣ

Γράφουν Θύμιος Παπαγιάννης, Διονυσία Χατζηλάκου, Γιώργος Κατσαδωράκης, Μιχάλης Μοδινός, Φίλοι των Πρεσπών.

ΠΥΡΗΝΙΚΑ

Μιχάλης Μοδινός: Πυρηνική προφητεία

ΔΙΚΑΙΟ

Αναστάσιος Ι. Τάχος: Ο νόμος πλαίσιο για το περιβάλλον.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Γιώργος Μπατζίλης: Πλίθινη αρχιτεκτονική.

ΑΦΡΙΚΗ

Αποκλειστική συνέντευξη μέλους της Κ.Ε. του Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου της Ερυθραίας στο Τ. Κωστόπουλο.

ΤΑ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Γράφουν Β. Χατζηρβασάνης, Γ. Κατσαδωράκης, Μ. Γκαίτλιχ.

ΒΙΒΛΙΟ

Κίμων Χατζημπήρος: «Τα Δαρβινικά» του Κ. Κριμπά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - τηλ. 36.02.007

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

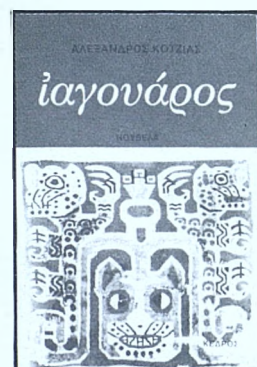
Πέτρος Αμπατζόγλου ΤΙ ΘΕΛΕΙ Η ΚΥΡΙΑ ΦΡΙΜΑΝ

Ο άνθρωπος ανήκει στα θηλαστικά. Δηλαδή στην κατηγορία των ζώων που θηλάζουν. Δηλαδή στα θηλυκά. Είναι λοιπόν εκπρόσωπός μας η κυρία Φρίμαν; Η κυρία Φρίμαν που σχεδιάζει τη ζωή, αλλά δεν την ονειρεύεται; που θέλει να κάνει έρωτα χωρίς περιορισμούς,

ελεύθερα όπως τρως παγωτό κατακαλόκαιρο ντάλα μεσημέρι; που θεωρεί το θάνατο σαν ένα αναγκαστικό ταξίδι, με σίγουρη όμως επιστροφή. Αυτά και άλλα μας λέει ο συγγραφέας ένα καλοκαίρι κοντά στη θάλασσα μ' ένα μπουκάλι ούζο και αναρωτιέται τι θέλει επιτέλους η κυρία Φρίμαν.

Αλέξανδρος Κοτζιάς ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

Μια ιστορία εξωφρενική. Ο συγγραφέας όμως ευελπιστεί πως όσοι τη διαβάσουν θ' αναγνωρίσουν κάτι απ' όσα αναγνώρισε ο ίδιος γράφοντάς την.

Γιώργος Συμπάρδης ΜΕΝΤΙΟΥΜ

Μια νέα γυναίκα από τη Βοιωτία έρχεται στην Αθήνα στο μέσο του καλοκαιριού, όταν οι περισσότεροι κάτοικοί της την εγκαταλείπουν. Θα περάσει μερικές μέρες σε μια λαϊκή συνοικία, στο σπίτι της μικρότερης αδελφής της, που περιμένει παιδί, και θα ερωτευτεί ένα νεαρό φοιτητή της ιατρικής. Ανάμεσα στους φίλους του θα γνωρίσει μια γυναίκα μέντιουμ. Το «μέντιουμ» του τίτλου, όμως, είναι αυτή η ίδια. Η δύναμη που πιστεύει ότι έχει θα τη βοηθήσει, άραγε, να αντιμετωπίσει τα εμπόδια που θα βρει μπροστά της;

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

Ο ΚΥΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Κ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ	
Δεν ήταν ο Γιαν Πάλαχ	10
ΑΝΤΙ-ΠΑΣΠΕ	
Συμπόσιο για τον Γκράμσι	11
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Η τακτική του Ροβεσπιέρου	12
Σ.Κ.	
Μετά τη ΒΑΣΩ ποιος;	12
Κ. ΔΕΔΕΣ	
Εκ του κατά Ανδρέα...	16
Κ. ΔΕΔΕΣ	
Η έκθεση Χαλκιά	16
Ε. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ	
Η ελληνοτουρκική κρίση	19
Μ. ΖΟΥΒΕΛΟΣ	
Στρατιωτικοί και πολιτικοί εφιάλτες	20
Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ	
Η πολιτική αξιοπιστία ως αρχή του Συντάγματος	22
ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ	
Η «Ελληνική Αριστερά»	26
Γ. Μ. ΚΑΛΙΟΡΗΣ	
Ξύλινη γλώσσα και Ε.ΑΡ.	29
Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	
Συνέντευξη στον Α. Κοσώνα	30
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
ΚΚΕ: Ένα Συνέδριο μεταξύ του χτες και του αύριο	32
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Η «εκτός συνεδρίων» Αριστερά	34
ΓΡ. ΣΚΟΤΑΔΑΚΗΣ	
Η διάλυση μιας οργάνωσης του ΚΚΕ	35
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Η «Γραμμή ΑΕ» απολύει...	36
Τ. ΦΑΡΑΚΗΣ	
Διότι δεν συνεμορφώθη...	36
ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	
Τύπος, «17 Ν» και «Ε.Λ.Α.»	40
ΡΟΣΑΝΑ ΡΟΣΑΝΤΑ	
ΤΖΟΥΖΕΠΕ ΜΠΟΦΑ	
Αριστερά και Γκορμπασόφ	41
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
ΝΑΖΙ κανείς ή να μη ζει	44
Τ. ΜΙΧΑΣ	
Όψεις της κοινωνίας των Φιλιππίνων	46
ΝΑΣΙΑ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ	
Διεθνής Ημέρα των Μουσείων	51
Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ - ΑΛ. ΞΥΔΗΣ	
«Χάρτινες Εικόνες»	52
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Ο θρήνος και τα τείχη...	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	15
ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	21
ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	38
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	48
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	56

Ο ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ προς εργαζομένους που ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας απηύθυνε τις παραμονές άλλης μιας πολυκλαδικής, πανεθνικής απεργίας, φαντάζουν σαν «χρησμοί» προς χριστιανό μαχόμενο σε ρωμαϊκή αρένα. Με ψυχραιμία κυνισμού —ανεξαρτήτως προθέσεων— ο κ.Λημίτης προσπάθησε, άδοξα και πάλι, να αποσπάσει από το θύμα τη «συναίνεση» του στο ότι η δικαίωση θα επέλθει κατά τη Δευτέρα Παρουσία, στο ότι η θυσία του θα ανταμειφθεί σε εκείνη τη «νέα κοινωνία» που θα αναδυθεί από το λάκκο των λεόντων, τον μόνο βασιλεύοντα σήμερα στη ρωμαϊκή πολιτεία της δεύτερης «χρυσής τετραετίας».

Η «ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ» κινείται, με περισσή πλέον προφάνεια, μέσα σε ένα σεσηπότα φαύλο κύκλο ιθυνόντων, άλλοτε ρητόρων της κοινωνικής παιδαγωγικής και αναμόρφωσης. Όμως, και η αρχική εκφορά της ήταν μια μυθοπλαστική παρηγοριά, αφού ποτέ δεν θα μπορούσε να συγκροτηθεί σε πρόταση πολιτικής για την κοινωνία, γιατί από την πολιτική είχαν απομείνει στο κυβερνών κόμμα τα ράκη της διαχείρισης των φατριών του, με τις στρατιές των νεόπλουτων να συνωστίζονται στους ολοένα μεγενθυνόμενους προθαλάμους των νέων κρατικών συντεχνιών.

ΑΠΟ ΤΟ ΟΡΑΜΑ των τετραετιών της «αλλαγής», στο έρεβος της εκχρηματισμένης νομής της εξουσίας, η απόσταση αποδείχθηκε απελπιστικά μικρή και τόσο εύκολο να διανυθεί όσο ο κατακερματισμός του κράτους και της διοίκησης, η προϊούσα διαιρέσή τους σε διαμερίσματα χρησικτώμενα από τις κομματικές μερίδες, ήταν το μοναδικό πρόγραμμα καθημερινής δράσης για τους ηγέτες και ηγετίσκους της νέας, οκταποειδούς κρατικής γραφειοκρατίας. Η επελθούσα καθολική παράλυση δεν άφησε κανένα περιθώριο στην πολιτική και στην κρατική άσκησή της, εξάντλησε και τις έσχατες προϋποθέσεις της στοιχειωδέστερης διαχείρισης, και το μόνο που κυριαρχεί στους ύπατους αξιωματούχους του κωμικοτραγικού Λεβιάθαν είναι η κίνηση αντιπερισπασμού: άδοξη και αυτή, διότι ουδείς πείθει ότι διαθέτει το εγνωσμένο κύρος, ότι αίρεται υπεράνω των «άλλων» για να έχει έστω και αυτός ο αντιπερισπασμός του την απαιτούμενη ηθική νομιμοποίηση και κοινωνική αντιστοιχία.

ΟΙ ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΕΣ μιας «άλλης Ελλάδας» ερμηνεύοντας το κοινό συμφέρον μέσα από τον σπασμένο καθρέφτη της κομματικής τους ερήμου, φιλοτεχνούσαν παράλληλα τη λαϊκιστική σύνθεση της «αναιμικής κοινωνίας», χρησιμοποιώντας πάσης φύσεως υλικά σε τιμές ευκαιρίας. Χωρίς τους στοιχειώδους όρους και δυνατότητες να συνθέσουν τις ανάγκες και τις συγκρούσεις της κοινωνικής δυναμικής σε σχέδιο πολιτικής για τον άνθρωπο και τον πολίτη, αντέστρεψαν, με τους φθηνότερους μακιαβελικούς τρόπους, τη σχέση κοινωνίας - κράτους, την ίδια αυτή τη σχέση αντιπροσώπευσης αφού προηγουμένως την είχαν οι ίδιοι διυλίσσει μέσα από το ελληνικότατο κρατικιστικό πλέγμα της «κλαδικής», πλέον, πατρωνείας.

ΤΑ ΛΙΓΑ γεγονότα που συμπυκνώνουν πλέον τον καθ' ημέρα δημόσιο βίο είναι τα σύνδρομα που συνοδεύουν σαν Ερινύες αυτή την ίδια την κυβέρνηση —με τις διαδοχικές μεταμορφώσεις της— του «Κινήματος»: ποιος μπορεί να πεισθεί πλέον για την «ανάγκη να αλλάξουμε» όταν το φάσμα που ορίζει το πολιτικό ήθος καταλαμβάνεται από αξίες σαν κι αυτές της «ρεμούλας» και της «λοβιτούρας»; όταν πλάι στους οσημέρας πληθυνόμενους Σταματελάτος, η Πολιτεία που προετοίμαζε την «Ελλάδα του 2000» ξεθάβει τα θύματα των γεροντοκτόνου, κι όμως «ενυπόληπτου» Δημάρχου της «αλλαγής»; Ποιος μπορεί να ξανακούσει εκείνες τις ατάκτως ερριμένες, όσο και φαντασιώδεις, ευδαιμονιστικές «υποσχέσεις προς αγρότες» που λάνσαρε και πάλι φέτος ο κ. Παπανδρέου από το Κιλεβέρ, όταν λίγες βδομάδες μετά, τα πλήθη συνωστίζονταν μπροστά στη φωτογραφία του αυτοπυρπολημένου αγρότη;

ΟΤΑΝ ΔΕΝ μπορείς να έχεις πλέον κανένα άλλοθι δεν μπορείς και να ευτελίζεις το ήθος ούτε καν σε ηθικισμό. Εκείνο που σου μένει είναι ο κυνισμός παράλληλα με την αποπνικτική σου ανάγκη για μια φυγή προς τα μπρος, μιαν εγκατάλειψη του κενού που σιγά σιγά έφτιαχνες και που σήμερα σε κλείνει από παντού.

ΜΕΝΟΥΝ οι άλλοι εν μέσω των ερειπίων της άλλοτε κραταιάς Ρώμης.

ΑΝΤΙ

Το β' μέρος του άρθρου του Μ. Δημητρίου για την κυβερνητική ενημέρωση θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος.

Ο θρήνος και τα τείχη...

ΤΙ ΚΑΚΟ ΕΙΝΑΙ αυτό που μας βρήκε, σύντροφε πρωθυπουργέ, σύντροφοι υπουργοί, σύντροφοι καθοδηγητές, και «τρώμε τις σάρκες μας»; Πώς συμβαίνει εμείς μεν —«απλά μέλη της βάσης» να πιστεύουμε στην Αλλαγή— να εξακολουθούμε, δηλαδή να πιστεύουμε στην Αλλαγή... —σεις δε— και, μαζί με σας, όλοι όσοι «έχουν αναμιχθεί στο παιχνίδι της εξουσίας» —να αλληλουποβλέπεσθε και να αλληλοσπαράσσεσθε; Δεν αντιλαμβάνεσθε, επιτέλους, ότι με τις αλληλοαποκαλύψεις μας —με ρυθμό ένα σκάνδαλο τη μέρα— η πτώση μας είναι βέβαια («στα τείχη άρχισεν ήδη ο θρήνος»...) και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να κάνουμε το παν για να κοπάσει η «εμφύλια διαμάχη», ο «οποιοσδήποτε εσωκομματικός αγώνας»;

ΤΟ «ΕΝΩΤΙΚΟ» αυτό μήνυμα (στο πνεύμα του, τουλάχιστο) δημοσιεύεται από ένα «απλό μέλος της βάσης» —λέγε με Γιώργο Κουρή...— στον «Δημοκρατικό Λόγο» της Τετάρτης, κάτω από έναν πρωτοεπίδο εκφραστικό τίτλο που έλεγε: «**ΤΡΩΜΕ ΤΙΣ ΣΑΡΚΕΣ ΜΑΣ**»... Αυτό δεν εμπόδισε, ωστόσο, τον κ. Κουρή να τοποθετηθεί απέναντι στην τελευταία «εμφύλια διαμάχη» και να υποστηρίξει —ορθά, πιστεύουμε— την Βάσω Παπανδρέου, σε αντιπαράθεση με τον υφυπουργό Βιομηχανίας Γιώργο Πέτσο: Ποιος είσαι συ, κύριε Γιώργο (Πέτσο) —του λέει— που «αφήνεις υπονοούμενα σε βάρος καταξιωμένων αγωνιστών του Κινήματος»; Μήπως νομίζεις ότι δεν ξέρουμε τη δική σου «ιστορία», όταν «σε κάλεσε ο ίδιος ο πρωθυπουργός για να σου την υπενθυμίσει»; (Ο Γ. Πέτσος ήταν, τότε, υφυπουργός Άμυνας, με αρμοδιότητα στον ευαίσθητο τομέα των πολεμικών «προμηθειών»).

ΑΛΛΑ ΤΙ ΨΥΧΗ μπορεί να έχουν οι «υπαινιγμοί» ενός εν ενεργεία υφυπουργού εναντίον μιας πρώην υπουργού, όταν δεν περνά μέρα, σχεδόν, χωρίς την αποκάλυψη κάποιου νέου σκανδάλου (από «ημετέρους» εναντίον «ημετέρων»...) όταν οι «προβληματικές βγαίνουν στο σφυρί», όταν ο εμφύλιος μαίνεται μέσα στο ίδιο το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ, όταν ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος αναγνωρίζει ότι το εισόδημα των εργαζομένων μειώθηκε, μέσα στο 1986, κατά 8,9%, όταν η γενικότερη αίσθηση είναι ότι «το κατάστημα τελεί υπό εκποίηση»;

ΟΙ ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΙ βέβαια, πιστεύουν ότι το ΠΑΣΟΚ «μπορεί να ξαναγεννηθεί»... Ότι ο «πρωθυπουργός και πρόεδρος του Κινήματος» χρησιμοποιώντας κάποια μαγική ράβδο, μπορεί να κλείσει τα ενδοκομματικά ρήγματα, να ξεπεράσει τη κρίση του πολιτικού ήθους (που έγινε κρίση αξιοπιστίας των θεσμών), να διατηρήσει το δικομματικό παιχνίδι, να εμπνεύσει, να αναπτρώσει... Όμως, όσοι δεν έχασαν την επαφή με τα πράγματα, ξέρουν ότι το ΠΑΣΟΚ «βρίσκεται πια στο λυκόφως του»... Ότι μπαίνουμε στην «μετα-ΠΑΣΟΚ εποχή». Και ότι καμιά πλειοδοσία υποσχέσεων ή πολιτική διγλωσσία ή πρωτοβουλία εντυπωσιασμού ή διλήμματα του τύπου «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά», δεν πρόκειται να ανακόψουν τη δυναμική των εξελίξεων...

ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ; Η Δεξιά ελλοχεύει, πάντοτε, στη γωνία του δρόμου. Και εκμεταλλεύεται, φυσικά, το χορό των σκανδάλων, για να υποστηρίξει ότι «κινδυνεύουν να σαπίσουν όχι μόνο το κράτος, αλλά και τα θεμέλια της κοινωνίας μας» —διάβαζε τα θεμέλια του αστικού καθεστώτος μας. «Στις ημέρες του ΠΑΣΟΚ —δηλώνει ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας Κ. Μητσοτάκης— η κλοπή έγινε κανόνας... Οι πάντες απέκτησαν το αίσθημα ότι η εντιμότης είναι περιττή πολυτέλεια». Και καθώς —επιλέγει ο Κ. Μητσοτάκης— ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου δεν μπορεί πλέον να εμφανισθεί ως ανεύθυνος για να δώσει λύση, έπεται ότι ο λόγος ανήκει τώρα στον λαό. «Με εκλογές αμέσως».

ΑΠΛΗ ΛΟΓΙΚΗ, ωστόσο, λέει ότι το ΠΑΣΟΚ δεν έχει λόγους να θέλει εκλογές «εδώ και τώρα». Και ότι, στο μέτρο της αντοχής του, θα τις μεταθέσει, όσο γίνεται πιο πίσω —αρχές του

ΡΕ 'ΣΤΕΙΣ... ΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
ΝΑ ΜΟΥ ΔΩΣΕΙ
ΕΝΑ ΧΙΛΙΑΡΙΟ;

1989, ει δυνατόν... Παρά ταύτα, η ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας πιστεύει ότι το ΠΑΣΟΚ, εκ των πραγμάτων, θα υποχρεωθεί να προχωρήσει σε εκλογές είτε τέλη του 1987, είτε αρχές του 1988. Και πιστεύει ότι το αίτημα για πρόωρες εκλογές θα υποστηριχθεί και από το ΚΚΕ, μόλις λήξουν οι εργασίες του συνεδρίου του και επιλυθούν ορισμένα εσωτερικά του προβλήματα... Όσο για τους Αμερικανούς που θέλουν η νέα συμφωνία για τις βάσεις να υπογραφεί από τον Ανδρέα Παπανδρέου, η θέση της Νέας Δημοκρατίας (όπως την διατύπωσε, στο «ΑΝΤΙ», ανώτατο κοινοβουλευτικό στέλεχος της) εκφράζεται ως εξής: «Οι Αμερικανοί είναι σύμμαχοί μας και η Νέα Δημοκρατία είναι υπέρ της παραμονής των βάσεων στην Ελλάδα. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα ανεχθούμε οποιαδήποτε αμερικανική παρέμβαση σε ό,τι αφορά τον χρόνο των εκλογών που είναι θέμα καθαρά εσωτερικό, ελληνικό». (Όπως είναι γνωστό, οι πληροφορίες ότι ο Αμερικανός πρέσβης Ρόμπερτ Κήλυ «φεύγει από την Ελλάδα» διαψεύστηκαν. Και η Νέα Δημοκρατία θα εξακολουθήσει να ισχυρίζεται ότι «ο κ. Κήλυ ενεργεί όχι ως πρέσβης των ΗΠΑ στην Αθήνα, αλλά ως πρέσβης του Ανδρέα Παπανδρέου στην Ουάσινγκτον»...).

Κινητικότητα στα ελληνο-τουρκικά

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι τα ελληνοαμερικανικά, στο δεκαπενθήμερο που κύλησε, δεν σημείωσαν οποιαδήποτε πρόοδο. Αντιθέτως —και σύμφωνα με την πάγια πολιτική του ΠΑΣΟΚ: Οξύνω δευτερεύουσες πλευρές προβλημάτων, για να αποκρύψω κύριες... —ματαιώθηκε η αναχώρηση αντιπροσωπείας μας στην Ουάσινγκτον, για το θέμα του εργασιακού καθεστώτος των βάσεων, ενώ η κατ' αρχήν συμφωνία για τη «Φωνή της Αμερικής» εξακολουθεί να παραμένει στο ψυγείο. Οι «δευτερεύουσες» αυτές πλευρές δεν ανέστειλαν, ωστόσο, την πρόθεση και των δύο κυβερνήσεων να προχωρήσουν στη σύναψη μιας νέας συμφωνίας για τις βάσεις. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, οι Αμερικανοί «κατανοούν» τις σημερινές δυσχέρειες που αντιμετωπίζει ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου και δεν γίνονται υπέρμετρα φορτικοί.

ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ με τα ελληνοαμερικανικά, κάποια κινητικότητα εμφανίζουν τα ελληνοτουρκικά. Έτσι, και παρά τις κυβερνητικές διαβεβαιώσεις ότι η συνομιλία Πάγκαλου - Μποζέρ, στο

Λουξεμβούργο, περιορίστηκε αυστηρά στο αντικείμενό της (στην αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΟΚ), φαίνεται ότι, στην πορεία της, «επεξετάθη» και σε ευρύτερα θέματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Μεταξύ άλλων, λέγεται ότι ο Αλή Μπουζέρ προσπάθησε να αναπτύξει στον Θ. Παγκαλο ορισμένες «ιδιομορφίες» της τουρκικής πραγματικότητας και να εξηγήσει γιατί λχ. δεν είναι «*παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*» η απαγόρευση μιας απεργίας εκπαιδευτικών στην Τουρκία!). Αλλά και η δήλωση του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου ότι η «*απάντηση Οζαλ είναι σοβαρή και πρέπει να μελετηθεί*», σε συνδυασμό με τη συσκευή του ΚΥΣΕΑ (την περασμένη Τρίτη) και τη διευκρίνιση του κυβερνητικού εκπροσώπου Γιάννη Ρουμπάτη ότι η ανταπάντησή μας θα βραδύνει «για να έχει η ελληνική πλευρά πληρέστερη εικόνα των τουρκικών προθέσεων», ενισχύουν την εκδοχή ότι πιθανόν να μην απέχουμε πολύ από μια πρώτη συνάντηση Ελλήνων και Τούρκων εμπειρογνομόνων...

● ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, γεγονός που ανέκοψε τη «μονοτονία» της σκανδαλογίας —έστω για ένα μόνο εικοσιτετράωρο— ήταν η κατάθεση (την περασμένη Τρίτη) του ισοβίτη δικτάτορα— και «ισοβίως υπόλογου»— Γ. Παπαδόπουλου, στην εξεταστική επιτροπή της Βουλής για το Κυπριακό.

(Οι συνειρμοί με τον άλλο Παπαδόπουλο της «Εταιρείας δολοφόνων», δεν έλειψαν βέβαια... Όπως δεν έλειψαν οι μεγαλοχολικές σκέψεις για το ότι όλοι εμείς —πολιτικοί, κοινωνιολόγοι, καθηγητές πανεπιστημίου, εργάτες, υπάλληλοι, δημοσιογράφοι, κ.α.— ανεχθήκαμε, επί επτά ολόκληρα χρόνια, την καταφορά που μας επέβαλε ένας άξεστος και ανελλήνιστος συνταγματάρχης, πράκτορας ξένων δυνάμεων... Όσο για τα σιδηρικά του, η συναναπνοή μας και μόνο θα μπορούσε να τα είχε λιώσει).

ΑΥΤΟΣ Ο ΙΣΟΒΙΤΗΣ δικτάτορας λοιπόν, δεν είχε καν το θάρρος, την περασμένη Τρίτη, να ομολογήσει ότι η απόφασή του να αποσύρει την ελληνική μεραρχία από την Κύπρο, αποτέλεσε στοιχείο της σημερινής κυπριακής τραγωδίας... Όπως δεν είχε, φυσικά, το θάρρος να παραδεχθεί τα απάνθρωπα βασανιστήρια που η ...«*Ελλάς των Ελλήνων Χριστιανών*» επέβαλε στους αγωνιστές - θύματά της. «*Ουδέποτε* —είπε στην Επιτροπή— *έδωσα εντολή για βασανιστήρια. Και αν έγιναν ντρέπομαι*»... Αυτός ο ίδιος Γ. Παπαδόπουλος, ως πρωθυπουργός, υπουργός Εθνικής Άμυνας και υπουργός Παιδείας, διαβεβαίωνε, στις 22 Αυγούστου 1969, αντιπροσωπεία Αμερικανών γερουσιαστών και βουλευτών, με επικεφαλής τον Γκας Γιάτρον, ότι ήταν έτοιμος να... αυτοκτονήσει («to commit suicide») αν του έφερναν αποδείξεις «*μιας έστω περιπτώσεως βασανισμού*» («of even one such case»)...

Η ΖΩΗ, ωστόσο, προχωρεί πέρα από σκανδαλογίες και άλλα «εκφυλιστικά φαινόμενα». Και, καθώς ο συνασπισμός που έφερε το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία αποδιαρθρώνεται και η κρίση αγίζει το πολιτικό —δικομματικό— σύστημα που διαμορφώθηκε μεταδικτατορικά το ερώτημα που τίθεται είναι αν οι ζωντανές δυνάμεις της Αριστεράς θα μπορέσουν να προσφέρουν μια εναλλακτική πρόταση διεξόδου από την κρίση. Ήδη η ίδρυση της Ελληνικής Αριστεράς αποτελεί ένα ελπιδοφόρο μήνυμα. Αλλά τα προβλήματα —και τα συναφή ερωτήματα— παραμένουν: Θα μπορέσει το νέο αυτό κόμμα της Αριστεράς να εξελιχθεί σε ένα νέο συνασπισμό εξουσίας πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων; Θα μπορέσει τις ιδεολογικές και πολιτικές τάσεις που ενυπάρχουν στις γραμμές του να τις συνθέσει —«μέσα από μια αμφίδρομη σχέση συγκλίσεων, αλλά και αντιπαράθεσεων»— σε σαφείς προγραμματικές κατευθύνσεις;

ΑΣΦΑΛΩΣ, για να γυρίσει ο ήλιος, θέλει δουλειά πολλή. Και, προπαντός, όπως τονίζει το ίδιο το σχέδιο Πολιτικής Απόφασης της Ελληνικής Αριστεράς, για να προωθηθούν μετατοπίσεις και αλλαγές στις ταξικές συμμαχίες και ισορροπίες των κοινωνικών δυνάμεων. Πόσος μόχθος χρειάζεται για να γίνει μια πολιτική διακήρυξη πράξη;

ΑΝΤΗΝΩΡ

Το μεγάλο βιβλιοπωλείο
της Θεσσαλονίκης
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
GALLERY
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΑΝΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ 277-004

ΑΙΟΛΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ

Για σας και τα παιδιά σας

Οι Ναυαγοί του Ιωνάθαν
Μετάφραση: ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΞΙΜΟΥ

Ξεχειμώνισμα στους πάγους
Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

Δόκτωρ Οξ
Μετάφραση: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ

Ο μαστρο-Ζαχαρίας
Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

Οι περιπέτειες της οικογένειας Ποντική
Μετάφραση: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ

Το νησί με τη σιδερένια έλικα
Μετάφραση: ΟΛΓΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Κυκλοφορούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα,
σε σωστές μεταφράσεις
χωρίς περιχοπές και συντομεύσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

28

ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ο Μανώλης
Μπαρμπουνάκης
και οι συνεργάτες του
σας περιμένουν στα βιβλιοπωλεία

BIBLIA ΚΑΙ
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ
COMPUTERS

BIBLIA
ΣΧΟΛΙΚΑ - ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΞΕΝΑ

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4, ΤΗΛ. 228 682

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150, ΤΗΛ. 235 916

3 ΤΟ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Κ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
**Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ**

Με βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Εγκυκλοπαίδειες, παιδικές και μεγάλες,
με τις καλύτερες τιμές.

**28 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΜΕΓΑΛΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ**

ΤΕΤΑΡΤΗ, 22.4.87

Αρχίζει στο Ολυμπιακό Στάδιο το συνέδριο του νέου κόμματος. «Ανοίγει» ο Μιχ. Παπαγιαννάκης, εισηγούνται οι Λ. Κύρκος και Α. Μανωλάκος. Ανέντακτοι - εσωτερικό 2-1. Στο 27μελές προεδρείο η σύνθεση είναι Ανέντακτοι - Εσωτερικό, 17-10. Οι ανέντακτοι συνεχώς αναβαθμίζονται.

Το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ εξακολουθούν σταθερά να προηγούνται στις εκλογές των συνεταιρισμών με 52% έκαστος.

Το χιλιόμετρο 3 δρχ. παραπάνω και η μικρότερη διαδρομή άλλες 20 για τα ταξί. Η αντιπαθέστατη τάξις των ταξιτζήδων δικαιώνεται εκ νέου στους αγώνες της, για την ταλαιπωρία όλων.

Ο εκπρόσωπος του κ. Κατσάνεβα κερδίζει τη δικαστική μάχη από τους Κουρήδες και η πρωινή κουριάδα θα γίνει κατσανεβιάδα.

Η 16χρονη κόρη του Ρωχάμη απάγεται εκουσίως από τη μητρική της οικία και ο κ. Ανωμερίτης αποχωρεί ακουσίως από τον Οργανισμό Ανοσυγκρότησης (προβληματικών) Επιχειρήσεων.

ΠΕΜΠΤΗ, 23.4.87

Γιορτάζουν Γεώργιοι και Γεωργίες.

Ο αξιότιμος κ. Σταματελάτος.

Αμάρτησα για τον Πανιώνιο, παραδέχεται ο καταχραστής των 240 εκατομμυρίων **Σταματελάτος**. Από την κατάθεση της Αναστ. Σαγιόγλου στον ανακριτή δεν διαλευκάνθηκε για ποιον αμάρτησε ο Χρ. Παπαδόπουλος. Εν τω μεταξύ ο Γούκος βρίσκεται πάντα στην Ελβετία και η κόρη του Ρωχάμη είναι άφαντη.

Εθεάθη όμως το σοβιετικό **σεισμογραφικό** πλοίο Ριφτ να μελετά τις αιτίες γένεσης των σεισμών στην υφαλοκρηπίδα της Κρήτης. Ο κ. Βαρώτσος δηλώνει ότι θα προσφύγει στη Χάγη.

Εσωτερικό του Σταδίου και του Συνεδρίου.

Χταπόδι με 9 **πλοκάμια** ψαρεύτηκε στη Ζάκυνθο. Η Πρώτη καταγγέλλει ότι πρόκειται για θύμα πειραμάτων γενετικής του Πενταγώνου: η Βραδυνή επιμένει ότι φταίει η ραδιενέργεια του Τσερνομπίλ.

Συνεχίζεται το συνέδριο του νέου κόμματος. Για να ενημερώσει το κοινό για τις εργασίες του ο Κουρής εκδίδει νέα εφημερίδα με τίτλο Λόγος. Δηλώνει πως μετανοεί για την προηγούμενη συμπεριφορά του και δημοσιεύει σε συνέχειες το βιβλίο του Λ. Κύρκου «Ποια αριστερά;» που μόλις κυκλοφόρησε. Ο κ. Κατσάνεβας αιφνιδιάζεται και τρέχει στον πεθερό του: ο κ. Παπανδρέου όμως δεν έχει βιβλίο έτοιμο και η έκδοση της κατσανεβιάδος αναβάλλεται μέχρι το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 24.4.87

Ανατίναξη λεωφορείου που μετέφερε Αμερικανούς με αρκετούς τραυματίες. Βρέθηκε προκήρυξη με την οποία διεκ-

Τράκαρε πάνω στη 17N.

δικεί την ενέργεια η 17 **Νοέμβρη**. Αναμένεται επιβεβαίωση της ασφάλειας: μόνο αυτή μπορεί να αποφανθεί για τη γνησιότητα του κειμένου.

Το συνέδριο του νέου κόμματος εξακολουθεί να συνεχίζεται. Ο κ. Παπανδρέου ζηλεύει και δηλώνει πως η επικείμενη σύνοδος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ θα είναι εξίσου σημαντική. Ο Κουρής μεταστρέφεται ξανά, κλείνει το Λόγο και ξαναβγάζει το Δημοκρατικό Λόγο εν όψει της κ.ε. Ο κ. Κατσάνεβας διαμαρτύρεται πως ο πεθερός του τον εξαπάτησε και ο Κουρής απαντά πως αυτά παθαίνουν οι σώγαμπροι.

Ο Ριζοσπάστης επωφελείται

από το κλείσιμο του Λόγου και αποφασίζει να δημοσιεύει σε συνέχειες το βιβλίο του κ. Κύρκου. Διαμαρτύρεται όμως το Κάππα ότι το έχει κλείσει πιο νωρίς και ο Ριζοσπάστης υποχωρεί.

Κυκλοφορεί ο Ημεροδότης με πλούσια ύλη και ένα θαυμάσιο αφιέρωμα στον εαυτό του.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 25.4.87

Ένας χρόνος από την **τσερνομπιλιανή** έκρηξη.

Το συνέδριο του νέου κόμματος διαφεύδει όλα τα προγνωστικά περί τίτλου και αυτό βαφτίζεται **Ελληνική Αριστερά**. Υπερψηφίζεται η Προγραμματική Διακήρυξη, οι Καταστατικές Αρχές, η Πολιτική Απόφαση. Αποφασίζεται η Κεντρική Επιτροπή της Ελληνικής Αριστεράς να αποτελείται από 101 μέλη για να μην υπάρχουν πολλοί παραπονούμενοι.

Η αστυνομία βεβαιώνει ότι η χθεσινή βομβιστική επίθεση ήταν έργο της 17 **Νοέμβρη**.

Ο κ. Θ. Πάγκαλος συναντάται στο Λουξεμβούργο με τον Τούρκο υπουργό κ. Μποζέρ και συζητούν τα της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΟΚ. Λεπτομέρειες δεν έγιναν γνωστές. Παρατυχόντες δημοσιογράφοι εντυπωσιάστηκαν από το κάλος του Πάγκαλου και την ωριμότητα του Beau-ζερ.

Έρανος υπέρ του **Σταματελάτου** στον Πανιώνιο αποδίδει 30 εκατομμύρια. Λέγεται ότι θα τοκιστούν σε παρατρέπεζα ώστε γρήγορα να γίνουν 200 και να γλιτώσει ο ανοιχτοχέρης Πρόεδρος.

Ο καπνοπαραγωγός αποκλείουν με τα τρακέρ τους την Ελλασσόνα διαμαρτυρόμενοι γιατί η περσινή σοδειά τους δεν πουλήθηκε ακόμη. Τα ελληνικά καπνά δεν αγοράζονται (ούτε από τη Σοβιετική Ένωση) λόγω μόλυνσής τους από την έκρηξη του Τσερνομπίλ.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 26.4.87

Στο Ολυμπιακό Στάδιο ο ιδρυτικός μαραθώνιος της **Ελληνικής Αριστεράς** τελειώνει. Παρουσία χιλιάδων φιλάθλων ψηφίζουν 739 σύνεδροι και εκλέγουν 66 πρώην εσωτερικούς και 35 πρώην ανέντακτους στην κ.ε. Οι ανέντακτοι υποβαθμίζονται. Η κ.ε. εκλέγει αυθαρεί και παραχρήμα ως γραμματέα της τον

Λεωνίδα Κύρκο με 82 υπέρ και 3 λευκά.

Τέλειωσαν οι εκλογές στους συνεταιρισμούς —πλην των παρεμεθωρίων. ΝΔ και ΠΑΣΟΚ πάντα πρώτοι με 52% έκαστος.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 27.4.87

Ο καπνοπαραγωγός **Βασίλης Χαρισόπουλος**, 60 χρονών, αυτοπυρπολείται κατά τη διάρκεια διαδήλωσης στην Κατερίνη. Ελεύθερος με εγγύηση 1 εκατομμύριο αφέθηκε ο κατηγορούμενος για κατάχρηση 140 εκατομμυρίων πρώην υπάλληλος της **Εθνικής Α. Χρήστου**.

Το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΟΚ παραπέμπει την αίτηση της **Τουρκίας** για ένταξη στην Επιτροπή. Μειοψηφεί μόνο η Ελλάδα.

Ο κ. **Ακιμάν** δίνει την «απάντηση Οζάλ» στον κ. Παπανδρέου. Οι ΗΠΑ απαγορεύουν την εισοδο στη χώρα τους στον **Κουρτ Βαλντχάιμ** Πρόεδρο της Αυστρίας και πρώην Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Ο κ. Βαλντχάιμ διαμαρτύρεται: δεν έχει μεταφέρει ακόμη όλη την οικοσκευή του από την εποχή που έμενε στη Νέα Υόρκη.

ΤΡΙΤΗ, 28.4.87

Κηδεύεται στο χωριό του Σφενδάμη Πιερίας ο **Β. Χαρισόπουλος**. Μετανάστης στη Γερμανία από το 1963 ως το 1978, ιδιοκτήτης 7 στρεμμάτων γης, με ένα γιο 23 χρονών και μια κόρη 14. Είχε απούλητα από πέρσι 6 τόνους καπνά. Οι καπνοπαραγωγοί πολιορκούν πάντα την Ελασσώνα.

Απάτη 141 εκατομμυρίων σε βάρος των κρατικών λαχείων από πρακτορεία.

Σε ενδεχόμενες **καθυστερήσεις** και **αποκλίσεις** από τους στόχους της οικονομικής πολιτικής αναφέρθηκε ο κ. **Σημίτης**.

Επιμονή, υπομονή, σύνεση.

Συνέστησε **επιμονή, υπομονή** και **σύνεση** τόσο στους καπνοπαραγωγούς όσο και στους κ. Σταματελάτο, Παπαδόπουλο, Χρήστου, Γούκο, κτλ.

Πορτογαλία και Ιταλία βαδίζουν προς εκλογές.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 29.4.87

Ενώ η Ελλάς πανηγυρίζει τη νίκη με 1-0 επί της Πολωνίας, οι **καπνοπαραγωγοί** της Κατερίνης κλείνουν την εθνική οδό Αθηνών - Θεσσαλονίκης, παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση ανακοίνωσε αυξήσεις στις τιμές των καπνών. Εντελώς συμπτωματικά η μεγαλύτερη αύξηση (12,5%) δίνεται στα καπνά της περιφέρειας Καντίνης. Τρισάγιο

της οικογένειας και των χωρικών στην πλατεία που αυτοπυρπολήθηκε ο Βασίλης Χαρισόπουλος.

Ο **ΕΛΑ** βάζει βόμβες σε δύο εφορείες και στα γραφεία της «Γιούνιον Καρμπάιντ». Με προκήρυξη του ισχυρίζεται ότι οι εφορείες μολύνουν το περιβάλλον και η «Γιούνιον Καρμπάιντ» υπερφορολογεί τον ελληνικό λαό. Οι βόμβες πυροδοτήθηκαν με μπαταρίες UCAR.

Φορείς του **Ειτζ**, τοξικομανείς, αρραβωνιασμένοι κατά τον εγκλεισμό τους στο Δημόσιο ψυχιατρείο. Εκείνος 27, εκείνη 23 χρονών. Εντοπίζονται σαν ύποπτοι για εμπόριο ηρώινης. Ουδείς τολμά να τους πλησιάσει, εξαναγκάζονται να βαδίζουν με τα πόδια ως την Ασφάλεια με τη συνοδεία (και πίεση) μοτοσυκλετών και περιπολικών. Εκατοντάδες Αθηναίοι απολαμβάνουν το θέαμα επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας — από απόσταση ασφαλείας.

Τρίτανα άτομα κατηγορούνται από τον εισαγγελέα ως ενεχόμενα

Ο τρόμος στο δρόμο

στην υπόθεση της «**Εταιρείας δολοφόνων**». Λαϊκής βάσεως όπως αποδείχθηκε.

Εκλογές ως την Άνοιξη του '88 και πιθανότατα απώλεια της κοινοβουλευτικής αυτονομίας του ΠΑΣΟΚ προέβλεψε ο κ. **Μητσοτάκης** μιλώντας κατά τη διάρκεια συνεδρίασης της κοινοβουλευτικής ομάδας της Ν.Δ.

ΠΕΜΠΤΗ, 30.4.87

Τελευταία ημέρα του Απριλίου.

Τις πρώτες πρωινές ώρες τα **ΜΑΤ** επιτίθενται στους **καπνο-παραγωγούς** και ανοίγουν την εθνική οδό Αθηνών Θεσσαλονίκης που είχε αποκλειστεί στο ύψος του κόμβου Αγαθουπόλεως. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας ο κ. Αρκουδέας αυτοπυρπολεί τρακτέρ.

Η **Ιεραρχία** ενημερώνεται για τις επαφές των αποσταλμένων της με το Πατριαρχείο και δηλώνει πως θα συνεχίσει «**ανένδοτη τον αγώνα της**» με στόχο την ανάκληση του νομοσχεδίου Τρίστη. Απειλή με συλλαλητήρια.

Το ίδιο ανένδοτο θα συνεχίσει και η πλειοψηφία (34 μέλη επί 57)

του Κ.Σ. του **Ρήγα Φεραίου** τον «**δύσκολο αλλά όμορφο δρόμο της ανανέωσης του κομμουνιστικού κινήματος**». Η πλειοψηφία του **Ρήγα** κρατά τη σφραγίδα, η μειοψηφία κρατά τα γραφεία.

Εκατόν πενήντα εφότες συνεδριάζουν και αναθέτουν στον εφέτη κ. Κονδύλη να αναλάβει την ανάκριση για τη Πασίγνωστη **Εταιρεία**.

Ο κ. **Χαλικιάς** παρουσιάζει στην ετήσια γενική συνέλευση των μετόχων την ετήσια έκθεσή του. Διαπιστώνει πως πέρσι, δεν πήγαμε και πολύ καλά αλλά θα μπορούσε να ήταν και χειρότερα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 1.5.87

Πρωτομαγιά, τα λουλούδια και η εργατική τάξη γιορτάζουν. Στην κόκκινη Πλατεία, εκατοντάδες χιλιάδες Μοσχοβίτες παρακολουθούν από την εξέδρα του μαουσώλειου του Λένιν τον **Μ. Γκορμπατσόφ** και όλα τα μέλη της κομματικής ηγεσίας να παρελαύνουν.

Στη φετινή Πρωτομαγιά το κιτς πήρε κι έδωσε.

Στην Αθήνα, το **Ε.Γ.** του ΠΑΣΟΚ και συγγενείς του κ. Ραυτόπουλου παρίστανται σε κλειστή φιλική συγκέντρωση της ΓΣΕΕ. Αισθητή είναι η απουσία του στελέχους της ΓΣΕΕ Ν. Αστερινού που κατηγορείται ότι είναι ένας από τους μάρτυρες της διαβόητης **διαθήκης Τυπάλδου**.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 2.5.87

Ανακοινώνεται διαχειριστικός έλεγχος στην εταιρεία εισαγωγής καφέ **ΠΡΟΜΕΤ**, θυγατρική του **ΕΟΜΜΕΧ**, για την ακριβή καταγραφή του ύψους **κατάχρηστης** που εκτιμάται από 500 εκ. - 1 δις δρχ.

Ο κ. **Κατσάνεβας** δηλώνει πως ο Ν. Αστερινός ήταν εκπρόσωπος της ΓΣΕΕ στο ΙΚΑ και όχι σύμβουλος του. Θα υποβάλλει μηνύσεις στους συνδικαλιστές του ΙΚΑ που ισχυρίζονται το αντίθετο.

Ο αρχηγός της ΕΥΠ (γνωστότερος ως ΚΥΠ) κ. **Μακέδος** επανέρχεται στα καθήκοντά του στην Αεροπορία. Λέγεται ότι θα τον αντικαταστήσει ο κ. **Τσίμας** μέχρι σήμερα υπαρχηγός της και σωματοφύλακας του κ.

Παπανδρέου από εικοσαετίας. Αναμένεται ο οδηγός του πρωθυπουργού να αναλάβει υπουργός Συγκοινωνιών και ο κηπουρός του υπουργός Γεωργίας.

Δίωξη για απιστία ασκήθηκε κατά του πρώην διοικητή της ΔΕΗ κ. **Μαυράκη**. Λόγω συμφωνίας αγοράς ρεύματος από την Αλβανία που υπέγραψε προσωπικά ο κ. Μαυράκης η ΔΕΗ, ζημιώθηκε, σύμφωνα με τον εισαγγελέα, 120 εκατ. δραχμές.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 3.5.87

Το Αθηναίο Εθνικόν και Καποδιστριακόν **Πανεπιστήμιον** εόρτασε τα 150 χρόνια του. Κι ακόμη μυαλό δεν έβαλε.

Αυστηρή προειδοποίηση προς την κυβέρνηση να μην προχωρήσει σε εκλογικό σύστημα «2 γύρων», απήλυθε ο **Χαρ. Φλωράκης**. Οι εκλογομάγειροι του ΠΑΣΟΚ έπεσαν σε μελαγχολία.

Πανηγυρίζουν αντίθετα οι ο-

Στη φετινή Πρωτομαγιά το κιτς πήρε κι έδωσε.

παδοί του ΠΑΟ για το επί της ΑΕΚ 3-0

ΔΕΥΤΕΡΑ, 4.5.87

Η κ. **Βάσω Παπανδρέου** καταγγέλλει δριμύτητα ότι πίσω από την «υπόθεση» **ΠΡΟΜΕΤ** και την ανάμιξη του ονόματος της υπάρχουν «**σκοτεινές μεθοδεύσεις οικονομικών κυκλωμάτων**», «**άνομα συμφέροντα**», «**διατεταγμένη παραπληροφόρηση**». Ο κ. **Πέτσος** που ανακίνησε το θέμα **ΠΡΟΜΕΤ** και βάλεται από τη δήλωση της κ. Παπανδρέου (που την αντικατέστησε στο υπουργείο Βιομηχανίας) σιωπά αιδημόνως. Και πίνει, πικρούς καφέδες.

Μηνύσεις **Κ. Λαλιώτη** και **Κ. Κουλούρη** εναντίον συνδικαλιστή της Ιονικής που τους κατηγορήσε ότι κάλυψαν τον **Σταματελάτο**. Ο κ. **Κασιφάρας** που επίσης κατηγορήθηκε, σιωπά.

Πρώτη συνεδρίαση της Κ.Ε. της **Ελληνικής Αριστεράς**. Εκλέγεται 13μελές Εκτελεστικό Γραφείο παρά τις επιφυλάξεις των προληπτικών που πρότειναν 11 ή 15 μέλη.

Εκείνη...

Ο διευθυντής του **Καλαμιού** κ. Κακαουνάκης κλείνεται στις φυλακές Ιωαννίνων μετά την καταδίκη του σε 4ετή φυλάκιση για συκοφαντική δυσφήμιση.

ΤΡΙΤΗ, 5.5.87

Ο πρώην δικτάτορας **Παπαδόπουλος** καταθέτει στην επιτροπή της Βουλής για το **Φάκελλο της Κύπρου**. Παρεπιπτόντως, δηλώνει ότι αν ήξερε πως γίνονται βασανιστήρια στο ΕΑΤ-ΕΣΑ θα τα σταματούσε. Οι βασανισθέντες εκφράζουν αναδρομικώς την ευγνωμοσύνη τους και κάνουν την αυτοκριτική τους που τον κακολογούσαν ως τώρα.

Έκπληξη προκάλεσε ο διορισμός του κ. Τσίμα ως αρχηγού της ΕΥΠ.

Το ΚΥΣΕΑ ενημερώνεται για την ανταπάντηση **Οζάλ**. Επειδή δεν έχουν παρθεί μέτρα για την προφύλαξη των ενταύθα κομπιούτερ, η λήψη απόφασης για την ανταπάντηση της ελληνικής πλευράς αναβάλλεται για επόμενη συνεδρίαση.

Ελληνο-τουρκική κρίση θα κλιμακωθεί ή θα εκτονωθεί. Ανοιχτά της Σάμου, τουρκικά γκρι-γκρι και σκάφη της τουρκικής ακτοφυλακής, αντιμετώπιζε με ημέτερα σκάφη.

Αποφυλακίζεται μετά ευδόκιμον εγκλεισμόν μιας ημέρας ο κ. Κακαουνάκης.

...και Εκείνος

ΛΕΣΧΗ ΜΠΙΛΝΤΕΜΠΕΡΓΚ:

Νέο αίμα

Τον Οκτώβρη του 1980 στο τχ. 163 ο συνεργάτης μας Νίκος Χριστοδουλάκης είχε αναλύσει σε ένα εκτενές άρθρο το χαρακτήρα και τις δραστηριότητες της περίφημης «Λέσχης Μπίλντεμπεργκ», που μαζί με την «Τριμερή» θα μπορούσαμε πολύ απλά να ορίσουμε σαν τη «Διεθνή της Αντίδρασης»· ο ορισμός μοιάζει «αριστεριστικός» και «απλουστευτικός» αλλά μερικά πράγματα μπορούν ακόμα να λέγονται με το όνομά τους.

Στο άρθρο είχαν αναφερθεί τα ονόματα των Ελλήνων «μπιλντεμπεργκιστών» —εκείνων δηλαδή που είχαν λάβει μέρος στις κατά καιρό συναντήσεις της περιώνυμης Λέσχης. Οι ελληνικές συμμετοχές ήταν:

Μποδοσάκης Αθανασιάδης (1966)
Παναγιώτης Κανελλόπουλος (1954)
Παναγιώτης Πιπινέλης (1955 και 1966)
Χριστόφορος Στράτος (1966)
Γιάγκος Πεσμαζόγλου (1967) και
Σταύρος Νιάρχος (1967 και 1968)

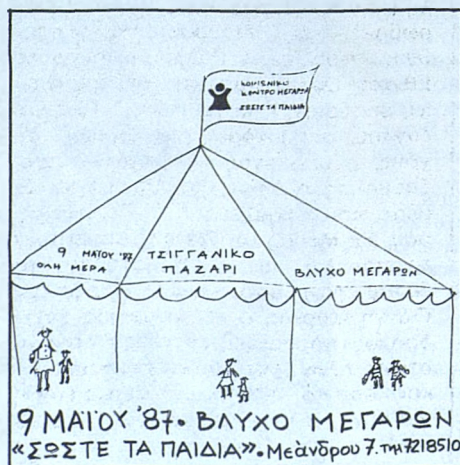
Επιζώντες μόνον οι δύο τελευταίοι. Είχαμε τότε ρωτήσει τον, μακαρίτη σήμερα, Παναγιώτη Κανελλόπουλο να κρίνει τη συμμετοχή του. Μας είχε απαντήσει: «Με κάλεσαν μια φορά και πήγα. Έκτοτε δεν ανταποκρίθηκα γιατί όλη η ιστορία αυτή ήταν μια ανοησία».

Σήμερα, μετά την πρόσφατη συμμετοχή του υπουργού Οικονομικών, σοσιαλιστή κ. Γιάννου Παπαντωνίου οφείλουμε να δηλώσουμε δύο πράγματα:

- Ενδεχομένως να είχε δικίο ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος και η συμμετοχή του Έλληνα σοσιαλιστή υπουργού να εντάσσεται στα πλαίσια «ανοήτων» δραστηριοτήτων της κυβέρνησης.

- Οφείλουμε να ζητήσουμε συγγνώμη δημοσίως από τους δύο επιζώντες κ. Σταύρο Νιάρχο και Γιάνγκο Πεσμαζόγλου που τους εκθέσαμε όταν το 1980 αποκαλύψαμε και καταγγέλλαμε τη συμμετοχή τους στη «Διεθνή της Αντίδρασης». Κάναμε λάθος. Γιατί στη Λέσχη Μπίλντεμπεργκ πάνε τώρα και σοσιαλιστές όπως ο κ. Γιάννος Παπαντωνίου.

Υ.Γ. Φέτος, συμμετείχε στη συνάντηση και ο κ. Μ. Έμπερτ. Αλλά αυτός ανήκει σε άλλη παράταξη. Είναι δεξιός και όχι σοσιαλιστής όπως ο φίλος κ. υπουργός.

Η περίπτωση του Νίκου Σδράβου

Και όμως και αυτό συνέβη επί ημερών μας. Όταν μέλη της ΟΝΝΕΔ επετέθηκαν εναντίον των γραφείων του ΠΑΣΟΚ σε περασμένες εκλογές και τραυματίστηκε ο γραμματέας της ΟΝΝΕΔ Κόνιτσας στη συμπλοκή που ακολούθησε, ο Ν. Σδράβος μέλος του ΚΚΕ, κατηγορήθηκε ως υπεύθυνος για απόπειρα ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως. Συνελήφθη και στη δίκη που έγινε στην Άρτα καταδικάστηκε επτά μήνες για σωματικές βλάβες. Να όμως που δεν «άρεσε» η απόφαση σε κάποιους. Ο αντιεσαγγελέας εφετών Ιωαννίνων άσκησε έφεση. Και ο Ν. Σδράβος καταδικάστηκε δέκα (!) χρόνια. Έκανε αίτηση για αναίρεση στον Άρειο Πάγο και απεργίφη.

Τώρα η υπόθεση βρίσκεται στα χέρια του Υπουργείου Δικαιοσύνης και στο Συμβούλιο Χαρίτων. Οι αποφάσεις των Δικαστηρίων βέβαια δεν κρίνονται. Υπάρχει όμως ένα πολιτικό θέμα στο οποίο η κυβέρνηση οφείλει να πάρει θέση. Διότι η καταδίκη σε δέκα χρόνια κάθειρξη, τη στιγμή μάλιστα που υπήρξε η πρωτόδικη απόφαση των επτά μηνών για σωματικές και μόνο βλάβες, δείχνει ότι λειτούργησαν ορισμένοι μηχανισμοί που επιθυμούν να υπάρχουν πολιτικοί κρατούμενοι και να διατηρούνται οι αντικομμουνιστικές ψυχώσεις του παρελθόν-

τος. Απέναντι σ' αυτό το πολιτικό πρόβλημα ποια είναι η θέση της κυβέρνησης; Και ποιων τελικά είναι όφελος να διατηρείται και να ανανεώνεται ένα κλίμα «φωτιάς και τσεκουριού»; Σίγουρα δεν είναι προς όφελος των δυνάμεων της ομαλότητας και δημοκρατίας.

Η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ σιωπούν;

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Όπως γράψαμε αναλυτικά στο προηγούμενο τεύχος είμαστε υποχρεωμένοι από τον άλλο μήνα να αυξήσουμε τις συνδρομές για το εξωτερικό μετά τις ανατιολόγητα υπερβολικές αυξήσεις που επέβαλαν τα ΕΛΤΑ, στα ταχυδρομικά τέλη.

Οι αυξήσεις αυτές είναι της τάξεως του 170% και όχι —όπως ψευδώς ανακοινώθηκε— σε ποσοστό 12%. Έτσι οι φίλοι συνδρομητές στο εξωτερικό που έχει λήξει η συνδρομή τους πρέπει να επωφεληθούν γιατί από το επόμενο τεύχος θα αναγκαστούμε να αναπροσαρμόσουμε τις τιμές μας σύμφωνα με την κυβερνητική γραμμή της... λιτότητας.

Εκτός και αν στο μεταξύ ανακληθεί το μέτρο· πράγμα μάλλον απίθανο...

Ο «κοριός» δεν ήταν ψόφιος...

Πάνω από δεκαήμερο, πέρασε και ουδεμία ανακοίνωση, εξήγηση —κάτι τέλος πάντων— δε δημοσιεύτηκε για τον «κοριό» που βρήκαν οι συντάκτες του περιοδικού «Δοκιμή» στα γραφεία τους. Και ούτε «ίδρωσε το αυτί» κανενός να διαμαρτυρηθεί από τα κόμματα στη Βουλή έως και τους συλλόγους που θα έπρεπε να ενδιαφέρονται για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών. Ορισμένες μόνον εφημερίδες έγραψαν για την περίπτωση εκφράζοντας τις ανησυχίες τους. Προσθέτουμε και τις δικές μας, ανησυχώντας και για τη *σιωπή* και για όσα δημοσιεύονται και *δεν* διαψεύδονται περί παρακολούθησεων τηλεφώνων κλπ.

Άμυνα νομίζουμε ότι μπορεί να υπάρξει. Αρκεί να υπάρχουν —και υπάρχουν πολλοί— πολίτες ευαισθητοποιημένοι. Ας πάρουμε λοιπόν πρωτοβουλίες πριν «ζωντανεύσουν» και άλλοι «κοριοί»...

Η προδοσία της Κύπρου

Οι καταθέσεις των δικτατόρων Παπαδόπουλου - Ιωαννίδη στην Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής για την προδοσία της Κύπρου δεν είναι γνωστές: Διέρρευσαν όμως ορισμένα, δημιουργώντας ένα περιεργο «κλίμα» για τις ευθύνες της χούντας και τα όσα αυτή διέπραξε σε βάρος της Κύπρου.

Ελπίζουμε το πόρισμα της Επιτροπής μετά την εξέταση δεκάδων μαρτύρων να φωτίσει όλες τις πλευρές του Κυπριακού και να μην χρησιμοποιηθεί και σε άλλες κατευθύνσεις. Τα όσα διέρρευσαν στον Τύπο από την κατάθεση πχ. του δικτάτορα Παπαδόπουλου είναι χαρακτηριστικά για τη στάση της χούντας και πού αυτή οδήγησε την Κύπρο. Είναι έτσι επεικώς απαράδεκτο να προβάλλονται απόψεις για αμνήστευση των πραξικοπηματιών, που εμφανίζονται τώρα με «αθώο» και «ουδέτερο» προσώπιο, όταν οι ίδιοι είχαν την ευθύνη για τα όσα έγιναν στη δικτατορία για το Κυπριακό.

Εθνικά εγκλήματα όπως αυτό δεν μένουν ατιμώρητα, ούτε παραγράφονται.

Οργανισμοί «ταριφάκιδες»

Πρόκειται για παγκόσμια πρωτοτυπία. Αλλά και για δείγμα αντιλήψεων που κυριαρχούν. Ο ΟΤΕ κατάφερε να αυξήσει τα έσοδά του με μία κομπίνια: με τη μέθοδο της «επιτάχυνσης του μετρητή», ως «ταριφάκιας» δηλαδή, αύξησε τα τέλη από 31 έως 81%! Τόσα θα πείτε γίνονται... Αυτό ενοχλεί; Οι καταναλωτές όμως πώς θα αμυνθούν; Σκαφιζόμενοι και αυτοί κομπίνες;

Τι να πούμε. Άντε, με το ...καλό και κράτος - «ΤΑΧΙ». Τύφλα να 'χουν τα ρεκόρ Γκι-νέες...

Τα δάση δεν κινδυνεύουν μόνο από τις φωτιές

Στη θέση Αγ. Τριάδας Κιούρκων στο οροπέδιο, ανάμεσα στα Κιούρκα, Κατσιμιδι, Δάσος Αμαλίου ορφανοτροφείου και ύψωμα Μπέλετσι, υπήρχε ένα όμορφο δάσος χαλείας πεύκης και αειφύλλων πλατυφύλλων σε έκταση 7,500 στρεμμάτων.

Αυτό το χώρο επέλεξε ο οικοδομικός συνεταιρισμός με την πομπώδη επωνυμία «Διεθνής Ιπποκράτειος Πολιτεία» για να αναπτύξει τις μεγαλεπίβολες δραστηριότητές του.

Μετά από αίτηση που υπέβαλε το 1977, το Υπ. Γεωργίας εγκρίνει την κατάτμηση του δάσους και προσηγορεύεται από τους τότε υπουργούς Γεωργίας και Δημοσίων Έργων το διάταγμα ένταξης της περιοχής σε οικιστικό πρόγραμμα.

Κι όμως αυτό το δάσος βρίσκεται στη Λεκάνη απορροής της Λίμνης του Μαραθώνα, που πιθανότατα θα επιβαρυνθεί με τα απόβλητα του προβλεπόμενου οικισμού των 15.000 κατοίκων και στον τόσο σημαντικό για την ανανέωση της ατμόσφαιρας του Αττικού λεκανοπέδιου δίαυλο Πεντέλης - Πάρνηθας. Στο χώρο αυτό προβλέπεται η διάνοιξη δρόμων συνολικού μήκους 72 χιλιομέτρων, μεγάλου πλάτους και με μεγάλες κλίσεις και ο μελλοντικός οικισμός θα είναι ορατός από θέσεις θέας του Εθνικού Δρυμού της Πάρνηθας.

Ήδη η διάνοιξη των δρόμων έχει σχεδόν ολοκληρωθεί (η χειμαρρογένεση είναι βέβαιη), και το μεγαλύτερο τραύμα στον ορεινό όγκο της Πάρνηθας είναι πλέον εμφανές. Το τοπικά αρμόδιο Πολεοδομικό Γραφείο έχει εκδώσει κι εκδίδει οικοδομικές άδειες, παρά τις αντιρρήσεις του Δασαρχείου, δεδομένου ότι αμφισβητείται τόσο ο ιδιωτικός χαρακτήρας του δάσους, όσο και η εν γένει νομιμότητα των Δικοικητικών Πράξεων που επέτρεψαν την κατάτμηση, ρυμοτόμηση και ανοικοδόμηση της περιοχής.

Ο υπουργός Γεωργίας (1983) παρέπεμψε το ζήτημα της ιδιοκτησίας του δάσους στο Ανωθεωρητικό Συμβούλιο Προστασίας Δασών (σύμφωνα με το Δασικό Κώδικα του 1969 είχε αναγνωρισθεί ως ιδιωτικό). Το ΑΣΔ έκρινε ότι η περιοχή ανήκει στο Δημόσιο, αλλά ο υπουργός ζήτη να επανακριθεί η υπόθεση, μιας και υπήρχε και αντίθετο προηγούμενο σε ανάλογη υπόθεση.

Η συζήτηση της υπόθεσης αναβάλλεται διαρκώς από το Μάη του 1986, και είναι άδηλο το πότε θα πραγματοποιηθεί.

Θα ισχύσει, άραγε και πάλι ο κανόνας των «τετελεσμένων» παρά το γεγονός ότι η συνταγματική επιταγή υποχρεώνει στην προστασία των δασών;

Ο πολύ φίλος μας και πολύ νεαρός σκιτσογράφος Κωστής Δημητράλης, «χτύπησε» με το σκίτσο του.

60 χρόνια «Οικονομικός Ταχυδρόμος». Χρόνια που χωρίς αμφιβολία σημάδεψαν την οικονομική —και όχι μόνο— ζωή μας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Τόσο στο επίπεδο της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και αξιοπρέπειας, όσο και σε εκείνο της πολύπλευρης ενημέρωσης, του πλουραλισμού, της πληροφόρησης. Από τις 11 Απριλίου 1926 ο Ο.Τ. κατόρθωσε να διατηρήσει ζωντανή την εκδοτική του υπόσταση (πράγμα από μόνο του σημαντικό) και να καταγράψει την πορεία της χώρας, μέσα σε χρόνους δύσκολους, δημιουργώντας παράλληλα μια σχολή δημοσιογραφίας που εξακολουθεί και σήμερα να είναι υποδειγματική. Το τεύχος της 30ης Απριλίου 1987 είναι ένα τεύχος —αρχείο, πολύτιμο βοήθημα ακόμα και για όσους δεν φλερτάρουν σε μόνιμη βάση με την οικονομία. Είναι ένα καλό χρονικό, χρήσιμο για την ιστορία του ελληνικού Τύπου. Πέρα από την τακτική του εβδομαδιαία ύλη (πιστός, παρά τα γενέθλια, στην επικαιρότητα και την τήρηση της δεοντολογίας) βρίσκουμε τις δηλώσεις και τις ευχές επωνύμων της ελληνικής πολιτικής και οικονομικής ζωής: Ο πρωθυπουργός Α.Γ. Παπανδρέου ο πρόεδρος της Βουλής Γ. Αλευράς, ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κων. Μητσotάκης, της ΔΗΑΝΑ Κων. Στεφανόπουλος, ο Γ.Γ. του ΚΚΕ Χαρ. Φλωράκης, ο Γ.Γ. της Ελληνικής Αριστεράς Λεων. Κύρκος, ο ευρωβουλευτής Γ. Μαύρος, ο πρώην πρωθυπουργός Γεωργ. Ράλλης, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Κων. Σημίτης, ο τέως υπουργός Οικονομικών Γ. Πεσματζόγλου, ο πρόεδρος της ΕΔΗΚ Γ. Ζιγδής, ο υπουργός Οικονομικών Δημ. Τσοβόλας, ο Δήμαρχος Αθηνών Μ. Έμπερτ, και ο βουλευτής Γ. Παλαιοκράσας, Στ. Μάνος και Γιάννης Βαρβιτσιώτης παραelaύνουν στις σελίδες του. Στα 60 του χρόνια με διευθυντή τον άξιο τον Γιάννη Μαρίνο, ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» παραμένει νεότατος και αγωνιστικός, πλην έμπειρος και συμβουλευτικός. Από το ΑΝΤΙ τις καλύτερες ευχές για την υπόλοιπη μακρόχρονη πορεία του!

Δεν ήταν ο Γιαν Πάλαχ

Με μόνη ίσως εξαίρεση την ποικιλία «μπέρλευ», ο καπνός αποτελεί την κατ'εξοχήν παραγωγική εξειδίκευση της «φτωχής αγροτιάς», όπως θα έλεγαν και οι ταξικές αναλύσεις του μεσοπολέμου. Και τούτο γιατί εξασφαλίζει πολύ ψηλό στρεμματικό εισόδημα. Αρκεί επομένως να καλλιεργηθούν λίγα στρέμματα καπνού για να εξασφαλιστεί το αναγκαίο για τη συντήρηση της οικογένειας ποσό. Δεν έχω υπόψιν μου σήμερα στοιχεία (έχουν αλλάξει εν τω μεταξύ και οι τιμές και οι στρεμματικές αποδόσεις) αλλά από έρευνα που είχαμε πραγματοποιήσει πριν από χρόνια, στα πλαίσια του ΕΚΚΕ, προέκυπτε ότι με την καλλιέργεια 10 στρεμμάτων καπνού τύπου *Σαμψούς Κατερίνης* μια οικογένεια τα έβγαζε πέρα —ενώ θα έπρεπε να καλλιεργήσει 225 περίπου στρέμματα σταριού. Όμως για την καλλιέργεια αυτών των 10 στρεμμάτων απαιτούνταν κάπου 500 μεροκάματα, ενώ τα 225 στρέμματα στάρι μόλις 100 μεροκάματα. Απ' αυτό φαίνεται αμέσως γιατί μια καλλιέργεια 225 στρεμμάτων καπνού είναι αδιανόητη: απαιτεί τόσο μεγάλη ποσότητα εξειδικευμένης εργασίας που δεν είναι δυνατόν να βρεθεί την εποχή της συγκομιδής. Γι' αυτό και οι καλλιεργητές που έχουν μεγάλες εκτάσεις δεν καλλιεργούν καπνά. Προκύπτει όμως αμέσως από τα παραπάνω στοιχεία πως η εργασία του καπνοπαραγωγού πληρωνόταν 5 φορές λιγότερο από την εργασία ενός καλλιεργητή σταριού.

Πρόκειται για έναν από τους πολύ απλούς (και γι' αυτό παραμελημένους) κανόνες της αγροτικής κοινωνιολογίας: όσο λιγότερη γη (και κεφάλαια) έχει ένας χωρικός, τόσο περισσότερο θα στραφεί σε καλλιέργειες «εντάσεως εργασίας», που όμως αμείβουν την εργασία του πολύ λιγότερο από τις καλλιέργειες «εντάσεως κεφαλαίου» —αυτές δηλαδή που έχουν «βιομηχανοποιηθεί». Γιατί αυτό που ενδιαφέρει το χωρικό είναι να εξασφαλίσει το αναγκαίο εισόδημα και όχι τη μικρότερη ή μεγαλύτερη αμοιβή κατά μονάδα εργασίας. Με άλλα λόγια λοιπόν, ο καπνοπαραγωγός δουλεύει πολύ για να εξασφαλίσει λίγα. Αν στα παραπάνω προσθέσουμε και το γεγονός πως τα καπνά καλλιεργούνται κατά κανόνα σε φτωχά εδάφη, πως η εργασία σ' αυτά είναι σκληρή και ελάχιστα εκμηχανισμένη καταλαβαίνουμε εύκολα γιατί οι καπνοπαραγωγοί αποτελούν τη λιγότερο ευνοημένη κατηγορία αγροτών. Στο χωριό που πραγ-

ματοποιούσαμε την έρευνά μας (τη διάσημη σήμερα Βεργίνα) διαπιστώσαμε πως οι πρώτοι που εγκατέλειψαν τη γεωργία για να γίνουν εργάτες στις ανασκαφές ή φύλακες ήσαν ακριβώς οι καπνοπαραγωγοί —της ποικιλίας *Σαμψούς Κατερίνης* που, απ' όσο κατάλαβα, καλλιεργούσε και ο Βασίλης Χαρισόπουλος.

Ο Βασίλης Χαρισόπουλος. Με εξαίρεση ίσως το κορυφαίο γεγονός του θανάτου του, «ιδεατός τύπος» αγρότη της περιοχής. «Δούλεψε και στις οικοδομές. Και οδηγός στις αστικές συγκοινωνίες και για 15 χρόνια ήταν στη Γερμανία, μαζί με τη γυναίκα του. Εκεί απόχτησε τον Γιώργο, που σήμερα είναι 23 χρονών και τη Ντίνα, 14 χρονών. Μ' όσα περίσσεψαν στην ξενιτιά αγόρασε ένα χωράφι 7 στρέμματα. Νοίκιαζε όμως κι άλλα χωράφια κι έσπερνε (sic) καπνά». (Κ. Λασκαρέλιας,

Ελευθεροτυπία, 29.4.87). Έφτιαξε και σπίτι γυρίζοντας από τη Γερμανία, αγόρασε και τρακτέρ —με δάνειο της ΑΤΕ προφανώς. Ίσως μέχρι σήμερα να το ξεπλήρωνε. Φαίνεται πως ήταν Πόντιος και ίσως, παιδαρέλι, να βοηθούσε και στο ΕΑΜ. Νοικοκύρης με 7 ολόκληρα στρέμματα γης. Που περίμενε να περάσει ο βαθμολογητής για τα καπνά, να κατατάξει τα δεμάτια κατά πόντους για να καθοριστεί η τιμή. Δεν χρησιμοποιούσε συρραπτική μηχανή για να μη ρίχνει τους πόντους. Με το χέρι ένα ένα βελόνιασμα τα φύλλα, χιλιάδες φύλλα, από τη γυναίκα και την κόρη μάλλον. Αχάραγο στο καπνοχώραφο γιατί πρέπει να κοπούν τα φύλλα πριν ανέβει ο ήλιος και πιάσει ζέστη. Και το χειμώνα να προσέχει συνεχώς στην αποθήκη ν' αερίζονται τα κα-

πνά, για να μην «ανάψουν» και δεν τα πάρει ο μεσίτης. Προσπαθούσε να μάθει στο καφενείο τι τιμές πρότειναν στους άλλους για να ξέρει αν αυτή που πρόσφεραν στον ίδιο ήταν συμφερτική. Κανείς όμως, ούτε ο ίδιος, δεν έλεγε την αλήθεια —τον είχε δεσμεύσει ο μεσίτης.

Στην έσχατη ανάγκη θα τα έδινε με την κατώτερη τιμή στον Οργανισμό Καπνού —και δεν ήταν μόνον η χαμηλή τιμή: θα έπρεπε να δεσμεύει την αποθήκη του και να τα μεταφέρει ο ίδιος όταν κάποτε θα αποφάσιζαν να τα συγκεντρώσουν. Και ποιος ξέρει πότε θα έπαιρνε τα λεφτά. Αν είναι αλήθεια πως είχε 6 τόνους καπνά από πέρσι θα πει πως είχε κάποιο σχέδιο (για το γιο; για την κόρη;) και καλλιεργήσε όσα περισσότερα στρέμματα μπορούσε. Ήρθε το Τσερνομπίλ, τα πότισε και-σιο και κανείς δεν τα θέλει. Μήπως όμως και του χρόνου δεν θα έχουν και-σιο;

Ήταν από τους τόσους πολλούς που πίστεψαν στο ΠΑΣΟΚ και ήθελε «με τη γροθιά του να γκρεμίσει πολυκατοικίες». Γιατί καταλάβαινε πως με τη δική του μετανάστευση, με την «απόσπαση πλεονόσματος» από τους αγρότες ξεκίνησε το μεταπολεμικό αναπτυξιακό θαύμα. Κι ας μην ήταν μαρξιστής. Δεν είναι και ο Γιαν Πάλαχ, μας πληροφόρησε ο ευσεβέστατος κ. Παπαθεμελής στη Θεσσαλονίκη. Για προσωπικό διάβημα επρόκειτο, συμπλήρωσε. Ο Γιαν Πάλαχ, όταν αυτοπυρπολήθηκε μπροστά στα σοβιετικά τανκ στην Πράγα εξέφραζε μια συλλογική απελπισία, το ίδιο και ο Γεωργάκης στην Ιταλία διαμαρτυρόμενος για τα δικά μας τανκ. Οι υπόλοιποι Τσεχοσλοβάκοι έζησαν και λίγο πολύ συνήθισαν —το ίδιο και οι Έλληνες επί δικτατορίας. Και οι υπόλοιποι καπνοπαραγωγοί θα συνεχίσουν να ζουν. Χρεωμένοι στην ΑΤΕ, με παιδιά να σπουδάσουν, με άλλα να παντρεύουν, δουλεύοντας μέσα στο σκοτάδι, βελονιάζοντας, αρμαθιάζοντας, περιμένοντας το μεσίτη, πηγαίνοντας σε σκυλάδικα, παίζοντας Θανάση και πόκα, υπογράφοντας ψεύτικα τιμολόγια, καταχωρούμενοι επισήμως στους φοροφυγάδες και την παραοικονομία. Τα ίδια θα έκανε και ο Βασίλης Χαρισόπουλος. Τα βαρέθηκε, τα σιχάθηκε, πήρε παραθείο και βενζίνη και ησύχασε απ' όλα.

Προσωπικό διάβημα, σίγουρα. Συλλογικοί εκφραστές σήμερα είναι ο Παπαδόπουλος, ο Γούκος, ο Σταματελάτος, ο Ρωχάμης, ο Χρήστος.

Δημήτρης Κ. Ψυχογιός

Γ Κ Ρ Α Μ Σ Ι ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Διήμερο συμπόσιο
Αμφιθέατρο
ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Παρασκευή
Σάββατο
22 και 23 Μαΐου

Συμμετέχουν:
Κριστίν Μπισί-Γκλικσμάν
Δημήτρης Δημητράκος
Ζορζ Λαμπικά
Κοράντο Μόρτζα
Μικελάντζελο Νοταριάνι
Τζουζέπε Πετρόνιο
Μάκης Τρικούκης

Στο φουαγιέ:
Έκθεση για τον Γκράμσι

ΟΡΓΑΝΩΣΗ:
ΠΑΝΤΕΙΟΣ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ **αντί**

ΜΕΜΝΗΣΟ ΤΟΥ ΓΚΡΑΜΣΙ

Κάθε ιστορικό ρεύμα ιδεών που αξιώνεται τους τίτλους μιας κοινωνικής ιδεολογίας τιμά τους μεγάλους δασκάλους του. Αυτή η απόδοση τιμής είναι και μια σχέση οφειλής ενός «κόσμου ιδεών» προς τους πρωτεργάτες του: αυτοί είναι που του εξασφαλίζουν την ιστορική νομιμοποίησή—με μια ληξιαρχική πράξη γέννησής του που φέρει την υπογραφή τους— και ταυτόχρονα την απαραίτητη συνοχή, αναγνωρίσιμη σε μian ανεπανάληπτη και χαρισματική δύναμη συστηματοποίησης που διακρίνει τα έργα των μεγάλων δασκάλων.

Οι «μαρξιστές» επαγγελλόμενοι από την αρχή την ανατροπή του παλαιού και τον παράδεισο του μετά-την-βαρβαρότητα «νέου ανθρώπου» έδειξαν ιδιαίτερη αδυναμία στους μεγάλους πατέρες τους: μian αδυναμία που τις περισσότερες φορές ενδόθηκε τη συμβολική ενός κακέκτυπου, άξενου και αλλότριου μπαρόκ, ενός αραχνώδους μουσείου κρατικιστικών μυθοπλασιών που είχαν καθαγιαστεί σε δόγματα, έχοντας πρώτα εξοριστεί η ιδεολογία και η θεωρία.

Παράγωγο και επιστέγασμα αυτής της τιμής προς τους πατέρες ήταν η τιτανοειδώς αναπαριστάμενη και ιερώς αναφερόμενη αγία τετράς: **Μαρξ - Ένγκελς - Λένιν - Στάλιν**.

Αργότερα —μέχρι και πρόσφατα— η τετράς έγινε τριάς: αυτό όμως δεν ήταν άλλο από μian αναμόρφωση στη σύνθεση της αγίας εικόνας, που ως τέτοια ακριβώς απαιτούσε και προϋπέθετε το σεβασμό στα πρόσωπα των αγίων. Το τελετουργικό του δόγματος (και του μύθου του) δεν άντεχε την παράλληλη αναγνώριση και άλλων «πατέρων», μιας και κάτι τέτοιο προϋπέθετε βασικότερες αναιρέσεις σε αυτόν τον ίδιο το μύθο που το υποβάσταζε.

Δειλά δειλά, η ανατρεπτική δεκαετία του '60 έθεσε το αίτημα της πολλαπλής εκδοχής και ερμηνείας της ιδεολογίας, το αίτημα δηλαδή, του επαναπροσδιορισμού της ταυτότητας των **απανταχού της γης μαρξιστών**.

Ήδη το «πάνθεον» είχε πέντε μορφές στη μακρινή Κίνα. Και τότε ήταν που άρχισε να συζητιέται ο πατέρας του «ευρωπαϊκού» μαρξισμού **Αντόνιο Γκράμσι**. Αυτός δεν είχε θεμελιώσει την κοινωνία του «νέου ανθρώπου», ούτε συγγένευε με τον αποκρυφιστικό - αποκαλυπτικό και μεσσιανικό λόγο που διέκρινε άλλους ομοϊδεάτες του. Κριτικός και ορθολογικός στο στοχασμό του, δεν προσφέρθηκε ποτέ για μυθοπλασίες και αγιογραφίες.

* * *

Φετος, 50 χρόνια μετά το θάνατό του, η όποια αναφορά σε αυτόν δεν μπορεί να έχει τη βαρύγδουπη και πληκτική μουσειακότητα που διακρίνει «εορτασμούς (άλλων) επετείων». Και για όποιον συλλογάται ως αριστερός την αριστερά στο σήμερα, το «μémνησο του Γκράμσι» σημαίνει επικαιροποίηση της σκέψης του θεμελιωτή του ΚΚ Ιταλίας, μια επικαιροποίηση όσο ποτέ άλλοτε αναγκαία μπροστά στη διαρκή κρίση ή στασιμότητα της θεωρίας και της πολιτικής των κομμουνιστών.

Με αυτά στη σκέψη μας, οργανώνουμε για τις **22 και 23 Μαΐου** στην **Πάντειο** ένα διήμερο συμπόσιο, για να συζητήσουμε όσα θα ακούσουμε από τις εισηγήσεις των προσκεκλημένων μας εισηγητών για το στοχασμό του Γκράμσι ως προς την Δημοκρατία. Στο σχέδιό μας αυτό συναντήσαμε την ευαίσθητη πρόταση της Πρυτανείας της Παντείου για συνδιοργάνωση του Συμποσίου, στα πλαίσια των εκδηλώσεων της Σχολής για τα 60 χρόνια από τη θεμελίωσή της.

Στο συμπόσιο θα κάνουν εισηγήσεις από την Ιταλία οι **Κοράντο Μόρτζα, Μικελάντζελο Νοταριάνι** και **Τζουζέπε Πετρόνιο**, από τη Γαλλία οι **Ζορζ Λαμπικά** και **Κριστίν Μπισί Γκλικσμάν** και από την Ελλάδα οι **Δημήτρης Δημητράκος** και **Μάκης Τρικούκης**.

Παράλληλα με το συμπόσιο αυτό, στα πλαίσια του οποίου θα υπάρξει και έκθεση υλικού για τον Γκράμσι, το Αντί θα φιλοξενήσει στο τεύχος του της 22ας Μαΐου ένα μικρό αφιέρωμα για τον ιταλό κομμουνιστή.

* * *

Ευχαριστούμε το Μορφωτικό Τμήμα του Ιταλικού Ινστιτούτου στην Αθήνα, το Ινστιτούτο Γκράμσι της Ρώμης και το PCI, για τη συμπαράσταση και τη συμβολή τους στην πραγματοποίηση της εκδήλωσης για τον Γκράμσι.

Η τακτική του Ροβεσπιέρου

του Στ. Κούλογλου

Μια παλιά καλή συνταγή της πολιτικής, διδάσκει ότι όταν δεν μπορείς να αποτρέψεις την εκδήλωση ενός φαινομένου, δεισδύεις μέσα σε αυτό και προσπαθείς να το ελέγξεις ή και να το καθοδηγήσεις εκεί που σε συμφέρει. Ο Α. Παπανδρέου γνωρίζει καλά την τακτική από την εποχή του τροτσκισμού, που αποθεώνει μεταξύ των άλλων και τη λογική ακριβώς του «εισοδισμού» έστω και στα σκάνδαλα. Φαίνεται ότι το ίδιο επιχειρεί τώρα, με τη νέα χιονοστιβάδα σκανδαλογίας, που άφησε να ξεσπάσει.

Μετά την πρώτη «μερίδα» των σκανδάλων που διαδέχθηκαν τις δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου, ο πρωθυπουργός και η κυβέρνηση είχαν προσπαθήσει να «παγώσουν» και να αποσιωπήσουν όσα κυκλοφορούσαν σαν φήμες στα υπουργικά και δημοσιογραφικά γραφεία. Το σχέδιο προέβλεπε οικονομική ανάκαμψη και παροχές μέσα στο 1988, που μαζί με τον κατάλληλο χειρισμό των ελληνοαμερικανικών εκκρεμοτήτων θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ένα νικηφόρο εκλογικό αποτέλεσμα. Οι δεσμεύσεις προς τις οποίες αναγκαστικά οδηγείται η κυβέρνηση απέναντι στις ΗΠΑ μετά την πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση, και κυρίως η απελπιστική πορεία της οικονομίας, μαζί με τις καιρικές συνθήκες παρέπεμπαν την ανάκαμψη στις ελληνικές καλές, και κατέστρεψαν το σενάριο. Ήδη με την ανακοίνωση των αυξήσεων των Δημοσίων Επιχειρήσεων για τον πρωθυπουργό ετίθετο θέμα εξέρευνας νέου εναλλακτικού σεναρίου. Για πρώτη φορά τόσο έντονα, ο Α. Παπανδρέου δεν «προέδρευε» απλώς των οικονομικών υπουργών, αλλά καταλόγιζε λάθη στον κ. Σημίτη ο οποίος και θα αποπεμφθεί ως αποδιοπομπαίος τράγος, όταν δημιουργηθούν φυσικά οι κατάλληλες συνθήκες. Η πρώτη ευκαιρία δεν άργησε να έρθει, όσο μακάβρια και αν είναι.

Η τακτική «συκοφαντείτε συκοφαντείτε: στο τέλος κάτι θα μείνει», είναι τόσο καλή, όσο και το παλιό καλό κρασί: εάν μεν κάποιος συκοφαντούμενος αντιδράσει σε μία —έμμεση— συκοφαντία, κάποια ρετσίνα θα του έχει μείνει, ιδίως όταν ανήκει σε ένα στρατόπεδο που βρίσκεται σκανδάλων, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση το κυβερνητικό. Αν δε προσποιηθεί ότι δεν καταλαβαίνει τη σημασία μίας ενέργειας ή ότι αυτή δεν τον αφορά, τότε έχει αυτομάτως έμμεσα αποδεχθεί, ότι δεν είναι εντελώς καθαρός.

Στο συγκεκριμένο δίλημμα πρέπει να βρέθηκε την Κυριακή το πρωί και η κ. Βάσω Παπανδρέου: ήδη από την προηγούμενη, η κυβέρνηση δια του κ. Πέτσου είχε ειδοποιήσει τις εφημερίδες να μην «κλείσουν» την ύλη τους, γιατί θ' έφτανε κάποιο χοντρό θέμα, που αποδείχθηκε ότι ήταν ο διαχειριστικός έλεγχος της PROMET.

Ήταν μάλιστα σαφές ότι ο κ. Πέτσος δεν είχε επιστρατεύσει την... επαναστατική του πρωτοβουλία, ξεκινώντας έναν έλεγχο που δεν θα απέδιδε πολλά αποτελέσματα, αλλά θα άφηνε πολλές εντυπώσεις: ο υφυπουργός Βιομηχανίας έχει πάρει από τον ίδιο τον πρωθυπουργό την εντολή για το γρήγορο ξεκαθάρισμα των προβληματικών με το τσάτρα-πάτρα πέρασμά τους στους παλαιούς ιδιοκτήτες. Είχε λάβει ακόμη από το πρωθυπουργικό περιβάλλον —τουλάχιστον— το μήνυμα για το ξεκαθάρισμα και

ΟΙ ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ ΣΕ ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΟ ΡΟΛΟ

Καταλυτικό ρόλο στην αλλαγή του σκηνικού, θα παίξουν η αποκάλυψη της «Εταιρείας Δολοφόνων» και της κατάχρησης Σταματελάτου και κυρίως η αυτοπυρπόληση του αγρότη-συνδικαλιστή του ΠΑΣΟΚ στη Β. Ελλάδα. Ιδιαίτερα αυτό το τελευταίο γεγονός, ευαισθητοποιεί τις πολιτικές κεραίες του Α. Παπανδρέου, ο οποίος καταλαβαίνει την επίδραση που μπορεί να έχει η αυτοκτονία στις αντιλήψεις του «συναισθηματικού» ελληνικού κοινού. Προσπαθεί να υποβαθμίσει τη σημασία του μέσα από την τηλεόραση, επιχειρεί να πετύχει το ίδιο με το φιλικό Τύπο για να εκνευριστεί με τα πενιχρά αποτελέσματα, και όταν βλέπει ότι δεν τα καταφέρνει, αποφασίζει να περάσει στην επίθεση. Η εισαγγελική δίωξη κατά του μέλους της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ και πρώην διοικητού της ΔΕΗ και η αποκάλυψη του «σκανδάλου» της PROMET θα ξεκινήσουν όταν ο ίδιος ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ θα δώσει το άλλοτε πράσινο φως. Και αυτή η σκανδαλογία, η δημιουργία μιας κρίσης για το ξεπέρασμα μιας άλλης, εξυπηρετεί περισσότερες της μίας σκοπιμότητες: όπως σε κάθε κίνηση του, ο Α. Παπανδρέου χτυπάει ταυτοχρόνως σε περισσότερα από ένα ταμπλό.

1 Ιδίως μετά την ανακίνηση του θέματος της PROMET, επιχειρείται η σιωπηρή αλλαγή πολιτικής της κυβέρνησης ακόμη επί το δεξιότερον, και μάλιστα στο κρίσιμο θέμα του δημόσιου τομέα και των προβληματικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, το ανύπαρκτο «σκάνδαλο» της κρατικής θυγατρικής του ΕΟΜΜΕΧ, υποκρύπτει την εισηγμένη απόφαση για το πέρασμα όλων των προβληματικών στους ιδίους ιδιώτες που τις είχαν καταστήσει προβληματικές αφού το Δημόσιο πλήρωνε επί τόσα χρόνια την εξυγίανση τους και τη στιγμή που η

Μετά την ΒΑΣΩ ποιος;

των «προβληματικών» κομματικών στελεχών. Αυτοί οι τελευταίοι είχαν άλλωστε παίξει ρόλο και στη διαγραφή του το καλοκαίρι του '82, όταν μόλις αναδομηθείς από τη θέση του υφυπουργού Εθνικής Άμυνας,

στηλίτευε από τη θέση του απλού βουλευτή τις επεμβάσεις των «πρασινοφρουρών».

Από την πλευρά της η κ. Παπανδρέου, είναι «προβληματικό» κομματικό στέλεχος. Στις τελευταίες συνεδριάσεις του ΕΓ αντιμιλούσε συχνά, λόγω των παλαιότερων καλών της σχέσεων με τον πρωθυπουργό, είχε μεσολαβήσει κατά καιρούς για την επιστροφή του άσωτου Λαλιώτη, σε μία τελευταία συνέντευξή της στο «ΕΝΑ», είχε καταγγείλλει ότι στην Ελλάδα και στο ΠΑΣΟΚ, όσα κεφάλια υπερβαίνουν το μέσο όρο κόβονται. Όλοι είχαν καταλάβει τη σπόντα και φυσικά ο ίδιος ο... κηπουρός, που επιπλέον είχε εκνευριστεί, από την αποστροφή.

Εκτός από «προβληματική» η κ. Παπανδρέου ήταν και «άχρηστη». Όπως είναι γνωστό στο ΠΑΣΟΚ πολύ περισσότερο από αλλού, τα πρόσωπα είναι άμεσα συνδεδεμένα με την ακολουθούμενη πολιτική. Η πολιτική της τώως αναπληρωματικής υφυπουργού Βιομηχανίας, ήταν επί εποχής ΕΟΜΜΕΧ, τόσο δογματική, όσο και όλη η κυβερνητική πρακτική. Όταν στη συνέχεια μετά το '85 η κυβέρνηση αρχίζει να προσγειώνεται στη σκληρή πραγματικότητα, η Β. Παπανδρέου αναλαμβάνει να βγάλει τα κάστανά από τη φωτιά. Σε μία συνέντευξή της στο «Βήμα» τον Αύγουστο του '86, λέει ότι δεν θέλει να πει ο άρρενας συνονόματός της, για να μη χαλάσει το «αριστερό προφίλ» του: τονίζει ότι οι «μάντζερ» των

τελευταία είχε προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό.

Η αποχώρηση του επικεφαλής και βασικών στελεχών του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων εντάσσεται ακριβώς στην ίδια διαδικασία. Και η κυβέρνηση έχει μεν το δικαίωμα να αλλάξει πολιτική, αλλά εδώ δεν πρόκειται για αυτό: πρόκειται ουσιαστικά για την επικράτηση των πιο ξεπερασμένων μορφών της παραδοσιακής βιομηχανικής λοβιτούρας, τη στιγμή που το πέρας των μετοχών των επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο, θα ήταν η μόνη διαφανής διαδικασία. Σε ένα πρόβλημα όπου παίζονται δισεκατομμύρια, η πολιτική του Α. Παπανδρέου για την «εξυγίανση» και εναντίον των σκανδάλων, οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια ξανά σε σκάνδαλα, παράνομες χρηματοδοτήσεις και λοβιτούρες.

Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έχει αποφασίσει να αλλάξει ριζικά πολιτική στο Δημόσιο τομέα, αλλά αρνείται να πάρει την ευθύνη των πράξεών του, ώστε να διαφυλάξει όσο αριστερό άρωμα έχει μείνει στο σακκάκι του. Φυσικά ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα, κάθε άλλο παρά άγιος είναι και μια επανατοποθέτηση των σχέσεων και αρμοδιοτήτων δημόσιου - ιδιωτικού είναι απαραίτητη. Διαλέγοντας την τακτική της άτακτης υποχώρησης, η κυβέρνηση δια του κ. Πέτσου χτυπάει όσες θετικές ενέργειες —και οι ΠΡΟΜΕΤ, ΟΑΕ ήταν μέσα σ' αυτές— έγιναν από το Δημόσιο τομέα, κι όσες θα μπορούσαν να αναληφθούν από έναν εκσυγχρονισμένο ιδιωτικό. Τα «μεγάλα έργα» που εξαγγέλλθηκαν πρόσφατα συμπληρώνουν το πορτραίτο; γυρνάμε ξανά στη δεκαετία του '50.

επιχειρήσεων δεν πρέπει να διορίζονται με κομματικά αλλά με αξιοκρατικά κριτήρια, ό,τι αριστερή πολιτική δεν είναι ούτε ο κρατισμός ούτε η με κάθε τρόπο συντήρηση των προβληματικών, ότι εκτός από «πράσινος», πρέπει κανείς να είναι και ειδικός.

Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει, ότι μετά το τελευταίο ρητό ακολουθεί εκείνο που διδάσκει ότι «μαύρη γάτα άσπρη γάτα, αρκεί να τρώει το ποντίκι». Καλύτερα, μαύρος Πέτσος άσπρος Πέτσος, αρκεί να τρώνε οι βιομήχανοι. Και κανείς δεν έχει αντίρηση να τρώνε και οι βιομήχανοι. Αλλά όχι και αυτοί που φάγανε ήδη τα λεφτά των προβληματικών. Τέλος πάντων η ανασυγκρότηση των προβληματικών παραπέμπεται στις καλές και μαζί τους ο απαραίτητος εκσυγχρονισμός της ελληνικής οικονομίας. Ό,τι φάμε, ό,τι πιούμε και ό,τι... επενδύσουμε. Αφού —όπως και άλλοι συνάδελφοί της— έχει δεόντως σιφτεί, η κ. Παπανδρέου πετάγεται σα λεμονόκουπα στο Εκτελεστικό Γραφείο για την ανασυγκρότηση του Κινήματος. Μόνο που και το Κίνημα θα πρέπει να ανασυγκροτηθεί στην ίδια πολιτική κατεύθυνση με αυτήν της κυβέρνησης.

Μετά από ένα μικρό ψυχικό σοκ, όταν το «σκάνδαλο» ΠΡΟΜΕΤ βγαίνει στον αέρα την Κυριακή, η κ. Παπανδρέου αποφασίζει να αντεπιτεθεί. Ενημερώνει off the record τις εφημερίδες για την ουσιαστική βάση της υπόθεσης. Την άλλη μέρα το «Έθνος» πα-

ρουσιάζει κομμάτια από το σχετικό πρωτοσέλιδο ρεπορτάζ του, σαν δικές της δηλώσεις. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι αυτό έγινε σε συμφωνία με το Καστρί για να διευκολυνθεί η διαγραφή. Πιθανότατα να ήταν μία κοινή συμφωνία, Βάσως - «Έθνους» ή απλώς να διευκόλυνε την εφημερίδα, που αναζητεί τον τελευταίο καιρό πεδίο αριστερής κριτικής στην κυβέρνηση.

Η θύελλα έχει ξεσπάσει, αμέσως μετά το δημοσίευμα. Μέλη του ΕΓ πιέζουν τη συνάδελφό τους να διαψεύσει. Κύκλοι του Καστρίου ζητάνε την κεφαλή της επί πίνακι, ενώ η Αγγέλα Κοκκόλα παίζει μεσολαβητικό ρόλο, για να αποφευχθεί η καταστροφή. Στο προσκήνιο εμφανίζεται και ο Μένιος Κουτσόγιωργας, ο οποίος θα αρχίσει σε λίγο να πιστεύει, κι στη... διακήρυξη της 3ης του Σεπτέμβρη. Απλό μέλος του ΕΓ, καταλαβαίνει αυτό που δεν μπορεί να καταλάβει ο αρχηγός του, ο οποίος θα αρχίσει σε λίγο να αναρωτιέται γιατί φωνάζουν οι Έλληνες και δεν τρώνε... παντεσπάνι: ότι το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών μέσω των σκανδάλων θα οδηγήσει στην πτώση του ΠΑΣΟΚ. Σε δύο συνομιλίες του με τον πρωθυπουργό, οι οποίες μάλλον δεν σχετίζονται με άλλες οικογενειακές υποθέσεις του Καστρί που έχει αναλάβει ως δικηγόρος, τονίζει ότι το διαζύγιο Βάσως - ΠΑΣΟΚ θα ήταν εξαιρετικά δαπανηρό.

Πρώτα απ' όλα λόγω της τριπλής ιδιότητάς της κ. Παπανδρέου ως τώως υπουργού,

2 Πίσω από τη νέα σκανδαλολογία, κρύβεται η πρόθεση και της τυπικής διάλυσης του κομματικού μηχανισμού. Το νέο σκάνδαλο του κομματικού στελέχους, τώως διοικήτης της ΔΕΗ, (του οποίου η σιωπή στο προηγούμενο σκάνδαλο του «δώρου» των 500 εκατ. δρχ. τον έχει καταστήσει εύκολο στόχο και «καμμένο χαρτί»), η εμπλοκή της Β. Παπανδρέου στην υπόθεση ΠΡΟΜΕΤ, όσα βγουν στη φόρα από τα επερχόμενα σκάνδαλα, δημιουργούν την εικόνα ενός κόμματος η θανάτωση του οποίου δεν θα λυπήσει κανένα.

Μόνο που αυτή η επιλεκτική δημοσιοποίηση των σκανδάλων ή η εφεύρεση ανύπαρκτων, στρέφεται εναντίον μιας μερίδας του κυβερνητικού στρατοπέδου. Η κεντρογενής πτέρυγα θα βγει —αν η ανακίνηση των σκανδάλων συνεχισθεί καθοδηγμένα— άσπιλη από την όλη διαδικασία, και επομένως θα καταλάβει τα διευθυντικά πόστα του νέου ουσιαστικά κόμματος, που ετοιμάζεται να εξαγγείλει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ. Αν αυτή η διάλυση ανακοινωθεί στην ερχόμενη Κεντρική Επιτροπή, αν θα πραγματοποιηθεί μέσω των «Επιτροπών Ανασυγκρότησης» που θα εξαγγελθούν, είναι θέμα χρόνου και ίσως στις 23 Μαΐου, όταν η Σύνοδος τελειώνει, θα υπάρχει και η απάντηση.

3 Η τρίτη και τελευταία επιδίωξη, είναι η προσωπική διάσωση του Ανδρέα Παπανδρέου. Ο τελευταίος δεν κρύβει εδώ και αρκετό καιρό τη δυσφορία του και την απογοήτευσή του για όλους σχεδόν τους συνεργάτες του. Το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ βρίσκεται σε αδυναμία να παραγάγει το οποιοδήποτε έργο, λόγω της έλλειψης πολιτικής κατεύθυνσης, και των αντιθέσεων μεταξύ των μελών του, αλλά δεν χρειάζονταν να έχει κανείς μαντικές ικανότητες για να προβλέψει αυτή την εξέλιξη: η σύνθεση που είχε αποφασίσει ο ίδιος ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εξασφάλιζε —συνειδητά— όλες τις προϋποθέσεις για την αποτυχία του. Ο Σημίτης δεν κάνει καλά τη δουλειά του και είναι, σύμφωνα με τον πρωθυπουργό, υπεύθυνος για την ανακοίνωση των αυξήσεων και την οικονομική πορεία, και επομένως η απομάκρυνση του είναι επίσης θέμα χρόνου.

Αυτοανακηρυσσόμενος επιπλέον σε «κυνηγό σκανδάλων»

μέλους του ΕΓ και βουλευτού. Η πρώτη σηματοδοτεί τη νέα «βιομηχανική» κυβερνητική πολιτική, η δεύτερη θα ανάγκαζε και άλλα μέλη του ΕΓ να πάρουν θέση εναντίον της μεθόδευσης αφού θα 'ρχόταν και η σειρά τους και η τρίτη —και σπουδαιότερη— θα μείωνε ακόμη περισσότερο την ισχύ κοινοβουλευτική αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ. Η διαγραφή αποφεύγεται και η κ. Παπανδρέου προβαίνει στη δεύτερη επιθετική δήλωσή της, με την οποία υπερασπίζεται την πολιτική της και στρέφεται εμμέσως πλην σαφώς εναντίον του κ. Πέτσου.

Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι η δυσφημισθείσα αποκαταστάθηκε, ιδιαίτερα στη συνείδηση του αρχηγού της, το αντίθετο: και μόνο το γεγονός ότι ύψωσε το κεφάλι πέρα από το μέσο όρο των σιωπηλών, καταδικωμένων μετριοτήτων, την έχει καταδικάσει μάλλον τελεσίδικα. Ναι, αλλά η δεύτερη επιθετική δήλωση; αυτή πιθανότατα εξυπηρετεί τον ίδιο τον κ. Παπανδρέου, για να παίζει το ρόλο του επιδιαιτητή μεταξύ κεντρογενών και κομματικών ενόψει της Συνόδου της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ. Ο πρόεδρος του μπορεί κάλλιστα να χρησιμοποιήσει τη διαμάχη, —όπως άλλωστε και τα σκάνδαλα— για να αποδείξει ότι η κατάσταση δεν πάει παραπέρα. Για να ζητήσει την παραιτήση όλων των μελών της ΚΕ, κομματικών και μη. Για να διορίσει νέα κομματικά όργανα. Ή και να βρει —μετά την Β. Παπανδρέου— νέα εξιλαστήρια θύματα... **Σ.Κ.**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΡΙΚΟΣ»

«ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ»

Ένα βιβλίο που φιλοδοξεί να ενημερώσει τους νέους - αγόρια και κορίτσια - πάνω σε θέματα σεξουαλικών σχέσεων, αναπαραγωγής, σεξουαλικής δραστηριότητας και αντισύλληψης.

Μαυρομιχάλης 64 τηλ. 3629675

Ισπανικά

**Εταιρεία Ισπανικών Σπουδών
- ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ -**

Καποδιστρίου 2, Τηλ. 3628880

**Καλοκαιρινά
εντατικά
τμήματα**

- εγγραφές από αρχές Μαΐου
- περιορισμένος αριθμός θέσεων

**Διδάσκουν Ισπανοί καθηγητές
πτυχιούχοι ισπανικών πανεπιστημίων.**

Πληροφορίες - εγγραφές:

πρωί: 10.00 - 1.30

απόγευμα: 5.30 - 8.30 καθημερινά

και αδέκαστο κριτή κάθε παρανομίας, βλέποντας τα κυβερνητικά αδιέξοδα, ο Α. Παπανδρέου οικοδομεί τις προϋποθέσεις για την αποστασιοποίηση του από τα τεκταινόμενα και τις πράξεις των συνεργατών του, έστω και αν το πλέγμα εξουσίας που έχει ο ίδιος δημιουργήσει εδώ και χρόνια στο ΠΑΣΟΚ είναι υπεύθυνο για όλα τα προηγούμενα. Ο Ανδρέας Παπανδρέου ετοιμάζεται να παίξει το ρόλο του «αδέκαστου» Ροβεσπιέρου ο οποίος θα προσπαθήσει να επιπλεύσει ατομικώς μιας «επανάστασης» που κατέληξε στην αποτυχία, αφού έφαγε πρώτα όλα τα παιδιά της.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΙ ΣΤΗΝ ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΩΝ;

Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι η σκανδαλολογία κάθε άλλο παρά αυθόρμητη είναι, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι κατά τα άλλα ο εμπνευστής της, έχει πλήρη αντίληψη της πραγματικότητας. Πιστεύοντας ότι η παρουσία του Κ. Μητσοτάκη στην αρχηγία της ΝΔ του εξασφαλίζει επάπειρον την εξουσία, έχοντας ξεκαθαρίσει το μέτωπο της διαδοχής με τη συνεχιζόμενη υποβάθμιση ιδιαίτερα του Γ. Γεννηματά και σε ένα πλαίσιο «αυτοκρατορικής» απομόνωσης, ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ έχει αναγάγει τη διαδοχή σε ενδοοικογενειακό πρόβλημα. Του «μισού - μισού» βοηθώντας, η πρωθυπουργική κατοικία έχει χωριστεί σε μισό - μισό: επικεφαλής του πρώτου βρίσκεται ο Ανδρέας Παπανδρέου με δύο από τα παιδιά του, και του άλλου η σύζυγος του, με τα άλλα δύο παιδιά, ενώ στον ...πάγκο των αναπληρωματικών βρίσκεται ο γαμπρός του πρωθυπουργού ο οποίος άκουσε ουκ ολίγα, όταν προσπάθησε να διεκδικήσει το «Δημοκρατικό Λόγο» από τον Γ. Κουρή ή να θέσει το θέμα χωρίς αποτέλεσμα, στο ΕΓ του ΠΑΣΟΚ.

Ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, όλες οι δημοσκοπήσεις φέρνουν τη «Νέα Δημοκρατία» να προηγείται, σε περίπτωση εκλογών 8 έως 9 ποσοστιαίων μονάδων του ΠΑΣΟΚ, ενώ το κλίμα με τα σκάνδαλα, αποδιαρθρώνει την όποια κυβερνητική συνοχή, ακινητοποιεί τον ημιπαράλυτο κομματικό μηχανισμό και τους ήδη αγκυλωμένους υπουργούς, και στενεύει όλο και περισσότερο τα περιθώρια πρωτοβουλίας του ίδιου του πρωθυπουργού.

Ήδη στην πιο σημαντική πολιτική δήλωση των τελευταίων ημερών ο Χ. Φλωράκης έσπευδε να τονίσει ότι το μοντέλο του δεύτερου γύρου των δημοτικών εκλογών του Οκτωβρίου, θα μπορούσε να επαναληφθεί στην περίπτωση που η κυβέρνηση επιχειρούσε την εφαρμογή ενός εκλογικού συστήματος με δύο γύρους και η δήλωση δεν είναι καθόλου τυχαία: ο Μ. Κουτσόγιωργας προσωπικά, είχε σχεδιάσει και προτείνει ένα εκλογικό σύστημα βασισμένο στους δύο γύρους, την εκλογική διάκριση της χώρας, με βάση τις εφεταικές περιφέρειες και στην επαναφορά του σταυρού κατά «το ήμισυ», παράλληλα δηλαδή με την ύπαρξη της κομματικής λίστας για τις μισές από τις βουλευτικές έδρες. Στο δεύτερο γύρο, θα συμμετείχαν μόνο τα δύο πρώτα κόμματα, και το πλειοψηφόν θα έπαιρνε τη μερίδα του λέοντος από τις 100 έδρες που απέμεναν για μοίρασμα.

Βέβαια σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο η θέση της αριστεράς δεν θα είναι πολύ εύκολη, αφού η απλή αναλογική που προβλέπεται στον πρώτο γύρο σύμφωνα με το σχέδιο Κουτσόγιωργα, θα έδινε 25 περίπου βουλευτές στο ΚΚΕ και 5 περίπου στην «Ελληνική Αριστερά». Όμως η ηθική και πολιτική σήψη που αναδύεται από τις τελευταίες εξελίξεις, καθιστά όλο και περισσότερο δύσκολη τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ γύρω από παρόμοιες προτάσεις ή άλλες που θα οδηγούσαν τον πρωθυπουργό στην Προεδρία της Δημοκρατίας.

Από τη σημερινή ουσιαστική ακυβερνησία μέχρι και την τυπική ανυπαρξία κυβέρνησης, η απόσταση δεν είναι πολύ μεγάλη. Οι σύγχρονοι Ροβεσπιέροι, έχουν βέβαια τα μέσα για να πάρουν το αεροπλάνο αλλά κινδυνεύουν να πάθουν αυτό που έπαθε και ο αυθεντικός: να πέσουν και οι ίδιοι στην παγίδα, που είχαν στήσει για τους παλιούς συντρόφους της επανάστασης. Ή της Αλλαγής.

ΝΑ ΣΤΑ-
ΜΑΤΗΣΟΥΝ
ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ
ΤΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ!

...ΕΝΝΟΩ
...ΤΙΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ
ΓΙΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

5.5.89
ΤΟΔΗΝΟΥ

Εκ του κατά Ανδρέα...

Πυκνώνουν, τον τελευταίο καιρό, τα επικριτικά πυρά, που δέχεται, από το κυβερνητικό και κομματικό περιβάλλον του ΠΑΣΟΚ, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Κώστας Σημίτης, σχετικά με την οικονομική πολιτική και τις τρέχουσες εξελίξεις στην οικονομία. Το νέο, όμως, χαρακτηριστικό, των κατά καιρούς τέτοιου είδους επικρίσεων και δυσμενών σχολίων είναι ότι δεν απευθύνονται τόσο στον κ. Σημίτη, όσο στον ίδιο τον πρωθυπουργό κ. Ανδρέα Παπανδρέου και στους στενούς του οικονομικούς «συμβούλους»... Και αυτό γιατί ο κ. πρωθυπουργός θεωρείται ο αρχιτέκτονας της στροφής της οικονομικής πολιτικής τον Οκτώβριο του 1985, η οποία, σήμερα, δεν έχει δώσει καρπούς, και, παράλληλα, έχει δημιουργήσει πρόσθετα προβλήματα και αδιέξοδα. Και

γιατί, πολλά στελέχη του ΠΑΣΟΚ καθώς ή κακώς, δεν βλέπουν ευχάριστα τις ενέργειες του υφυπουργού Βιομηχανίας - Έρευνας και Τεχνολογίας κ. Γεωργίου Πέτσου, σχετικά με την «τύχη» των προβληματικών κλπ. Ενέργειες που τυγχάνουν της «επιδοκιμασίας» αλλά και «ευλογίας» του κ. Παπανδρέου...

Στο προηγούμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ» είχαμε επισημάνει —σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες— τα εξής:

«Τα μηνύματα από την οικονομία, οι αντιδράσεις παραγόντων του ΠΑΣΟΚ, τα δημοσιεύματα εφημερίδας, που είναι, συνήθως καλά πληροφορημένα σε θέματα αναδομήσεων... θα πρέπει να έχουν δημιουργήσει κάποιους σοβαρούς προβληματισμούς στον κ. Κ. Σημίτη. Και αυτό διότι ενώ κύριος εμπνευστής των κακοδαιμο-

νιών και τριγμών της οικονομίας είναι ο ίδιος ο πρωθυπουργός, αυτοί που εισπράττουν τελικά ολόκληρο το «ανάθεμα» είναι οι οικονομικοί υπουργοί. Έτσι, οι προβληματισμοί που υπάρχουν τώρα είναι εμπλουτισμένοι με εμπειρίες, που δημιούργησαν συνάδελφοι του κ. Σημίτη με την «κυβερνητική τους καρατόμηση» που ορισμένες φορές συνοδεύτηκε από «κομματική διαγραφή ή αποχώρηση»...».

Οικονομικοί και πολιτικοί παρατηρητές εκτιμούσαν, αυτές τις μέρες, ως «σίγουρη» την απομάκρυνση —το «φάγωμα» όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν— του κ. Σημίτη. Η «αποκαθής» αυτή αναμένεται να γίνει μετά την απαραίτητη χρονική ολοκλήρωση (εξαιτίας κυρίως, της ανάγκης κυβερνητικής αξιοπιστίας) του προγράμματος σταθεροποίησης της οικο-

Η ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΛΙΚΙΑ ΔΕΙΧΝΕΙ

Η ετήσια έκθεση του διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος συγκεντρώνει πάντοτε το ενδιαφέρον, για την κατάσταση και εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας. Και τούτο γιατί σε αυτή διατυπώνονται αλήθειες, για την πορεία των οικονομικών θεμάτων· γίνονται συστάσεις «περί του πρακτέου» και περιέχονται πολλές φορές μηνύματα, σχετικά με την οικονομική πολιτική, τα οποία εμπνέονται από τις εκάστοτε κυβερνητικές προθέσεις και επιδιώξεις. Η φετεινή έκθεση του διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος κ. Δημήτρη Χαλικιά είναι αρκετά αποκαλυπτική έστω και αν πολλά από αυτά που φανερώνει γίνονται αντιληπτά είτε με έμμεσο τρόπο, είτε «δια της μεθόδου της αποσιωπήσεως...». Το γενικό, πάντως, συμπέρασμα είναι ότι όλες αυτές οι εισοδηματικές θυσίες των εργαζομένων φαίνεται να πηγαίνουν χαμένες, αφού σταθεροποίησης δεν γίνεται και σημεία ανάκαμψης και ανάπτυξης δεν διακρίνονται στον οικονομικό ορίζοντα.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της έκθεσης του κ. Χαλικιά είναι τα εξής:

Πρώτον: αποδεικνύει έμμεσα ότι η ακολουθούμενη μακροοικονομική πολιτική έχει ουσιαστικά αποτύχει ως προς τη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Πράγματι, σε ό,τι αφορά στον πληθωρισμό ο κ. Διοικητής, ενώ αναφέρεται στη μείωση του δείκτη τιμών δεν προσδιορίζει το «εργαλείο», που χρησιμοποιήθηκε για να προσεγγισθεί ο στόχος 16%

Λιτότητα χωρίς ελπίδες...

του Κώστα Δέδε

(αρχή - τέλος χρόνου). Και το οποίο εργαλείο δεν ήταν το σταθεροποιητικό πρόγραμμα, αλλά το «πάγωμα» των τιμών, που επιβλήθηκε τους τελευταίους μήνες του 1986 και οι πιστωτικοί περιορισμοί, που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν.

Σχετικά με την πορεία του εμπορικού ισοζυγίου (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται

τα καύσιμα) ο κ. Χαλικιάς παραδέχεται ότι υπήρξε διεύρυνση του ελλείματος παρά τη λιτότητα. Και σε ό,τι αφορά ειδικότερα στις εισαγωγές υποστηρίζει ότι παρουσίασαν αύξηση 10% σε όγκο παρόλη τη δραστική μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος. Οι εξαγωγές, παράλληλα, αντιμετώπισαν εξαιτίας των γνωστών (διαρθρωτικών) αδυναμιών τους (χαμηλή ανταγωνιστικότητα, καταναλωτική απροθυμία, κλπ.) προβλήματα στις ξένες αγορές.

Σχετικά με το έλλειμμα του Δημόσιου τομέα πιστοποιεί, με στατιστικά στοιχεία την αύξηση των καταναλωτικών δαπανών, που χρηματοδοτείται αδιαμαρτύρητα ο φορολογούμενος.

Έτσι, ο κ. διοικητής δεν μιλά για επιτεύγματα σχετικά με τη σταθεροποίηση, αλλά για *τάσεις* προς σταθεροποίηση, «που εφ' όσον —υποστηρίζει— ενισχυθούν και αποκτήσουν μονιμότερο χαρακτήρα μπορούν να εξασφαλίσουν τη σταθεροποίηση της οικονομίας».

Αυτό σημαίνει —όπως αφήνει να εννοηθεί ο κ. Χαλικιάς— ότι η *πολιτική λιτότητας* πρέπει να *συνεχισθεί*. Και πρέπει να *συνεχισθεί* γιατί δεν έχουν γίνει οι *διαρθρωτικές αλλαγές* που θα επέτρεπαν τη *συντήρηση* αυτών των *τάσεων* χωρίς την *εφαρμογή προγράμματος λιτότητας*.

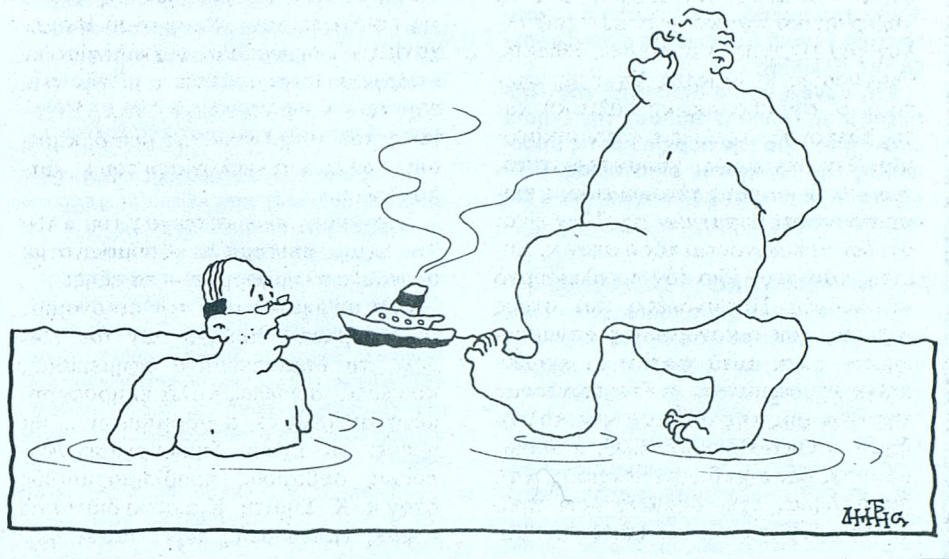
Εν όψει εκλογών;...

Δεύτερον: ο διοικητής της Τραπέζης Ελλάδος, υπογραμμίζει την ανάγκη

νομίας, που θα γίνει τον Οκτώβριο του 1987. Έτσι, στη σημερινή πολιτική φάση τα σχέδια των επικριτών του κ. Σημίτη δεν μπορούν «να περάσουν».

Η άποψη, για την απομάκρυνση, στηρίζεται στην πρόβλεψη ότι το πρόγραμμα λιτότητας τελικά θα αποτύχει και επομένως ο κύριος εκφραστής του προγράμματος, ο υπουργός δηλαδή, Εθνικής Οικονομίας θα αποτελέσει το «εξιλαστήριο θύμα». Υπαγορεύεται ακόμη, από την εκτίμηση ότι για προεκλογικούς, ή ενδεχομένως και για άλλους λόγους, ο κ. Παπανδρέου θα υποχρεωθεί να αλλάξει μακροοικονομική πολιτική, επαναφέροντας γνωστά συνθήματα. Μέχρις ότου όμως απομακρυνθεί, ο κ. Σημίτης, θα σηκώνει «το Σταυρό του Μαρτυρίου», τον οποίο εμπνεύστηκε Άλλος...

Κώστας Δέδες

«συμπλήρωσης του σταθεροποιητικού προγράμματος με κατάλληλα μέτρα διαρθρωτικής πολιτικής, που θα συμβάλουν στην προώθηση των αναγκαίων διαρθρωτικών αλλαγών στην ελληνική οικονομία, ιδίως στο μεταποιητικό τομέα».

Είναι εντυπωσιακό πάντως, ότι σε παλαιότερες εκθέσεις του, ο κ. Χαλικιάς είχε υπεραμυνθεί των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του Δημόσιου Τομέα. Στη φετινή του Έκθεση εναποθέτει τις ελπίδες για ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στη δράση και δυνατότητες του ιδιωτικού τομέα, δικαιολογώντας πλήρως τη «στροφή της οικονομικής πολιτικής —όπως τονίζει— που αποφασίστηκε τον Οκτώβριο του 1985».

Αν εξαιρέσουμε ορισμένες συστάσεις, που απευθύνει ο κ. Χαλικιάς, σχετικά με αλλαγές στη φορολογία εισοδήματος, ωστόσο δε συγκεκριμενοποιεί, έστω και «σε χοντρές γραμμές» το χαρακτήρα αυτών των μέτρων, της διαρθρωτικής πολιτικής, αλλά και ούτε εκφράζει απόψεις —δικές του ή άλλων— για το τι σχετικά θα πρέπει να γίνει. Φαίνεται ότι σκοπίμως ο κ. Χαλικιάς θέλει να αποφύγει εκ των προτέρων δεσμεύσεις και, κυρίως, να μη δημιουργήσει εντυπώσεις, αφού η όλη προβληματική και η ουσία της οικονομικής πολιτικής συναρτάται ιδιαίτερα τώρα που το ΠΑΣΟΚ υφίσταται φθορά, με τις εκλογές που είναι «ανοικτό θέμα». Και δεν αποκλείεται —όπως πιθανολο-

γούν πολιτικοί παράγοντες και παρατηρητές— κάποιος εκλογικός αιφνιδιασμός, παρά τα όσα δηλώνει ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Γ. Ρουμπάτης, ότι οι εκλογές θα γίνουν το καλοκαίρι του 1989...

Το μόνο που περιορίστηκε να διατυπώσει ο διοικητής της Τραπεζής Ελλάδος, για τη συμπλήρωση του σταθεροποιητικού προγράμματος με μέτρα διαρθρωτικής φύσης, είναι ότι «έχει γίνει πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση που πρέπει όμως να συνεχισθεί και να επιταχυνθεί». Προφανώς, ο κ. διοικητής εννοεί τα μέτρα για το τραπεζικό σύστημα και την κεφαλαιαγορά (της Επιτροπής Καρατζά), την εφαρμογή του Φ.Π.Α. και τις προσπάθειες που καταβάλλει τώρα η κυβέρνηση για μια νέα βιομηχανική πολιτική της οποίας κύριος εκφραστής είναι ο υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας κ. Γεωργ. Πέτσος.

Μείωση αμοιβών, αύξηση κερδών...

Τρίτον: Από τον πίνακα της έκθεσης, στον οποίο απεικονίζεται η κατανομή του εισοδήματος κατά προέλευση προκύπτει ότι οι μισθοί και τα ημερομίσθια, ως ποσοστό επί του εθνικού εισοδήματος, από 55,3% το 1985 διαμορφώθηκαν λόγω της εισοδηματικής πολιτικής, στο 53,8% το 1986. Αντίθετα οι «πρόσοδοι περιουσίας και επιχειρηματικής δράσης ιδιωτών», από 25,8% αυξήθηκαν στο 27,4%. Η άνοδος του μεριδίου των προσόδων του ιδιωτικού τομέα προήλθε, κατά το μεγαλύτε-

ρο μέρος, «από την ουσιώδη άνοδο των κερδών των ιδιωτικών επιχειρήσεων, που ήταν κυρίως συνέπεια της συγκρατημένης αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος».

Το ερώτημα, πάντως, που δημιουργείται είναι ποια θα είναι η «τύχη» αυτών των κερδών. Υπάρχουν δυνατότητες από νέους, κυρίως, επιχειρηματίες —όπως ευελπισθεί η κυβέρνηση— με σύγχρονη νοοτροπία, και νέες αντιλήψεις για παραγωγικές επενδύσεις; Όταν η ίδια η κυβέρνηση δεν διαμορφώνει αναπτυξιακές προϋποθέσεις και δεν έχει ξεκαθαρίσει (τιμίως και ειλικρινώς) την αναπτυξιακή της πολιτική; Όταν η απόδοση του επενδυόμενου κεφαλαίου είναι μικρότερη από αυτή άλλων τοποθετήσεων;

Μήπως σκόπιμα η κυβέρνηση θέλει να διοχετευθεί στα Δημόσια Ταμεία (ως φόρος επί αδιανεμήτων κερδών) ή ως φόρος για την Καλαμάτα και τις γεωργικές καταστροφές μεγάλο μέρος των κερδών αυτών προκειμένου να χρηματοδοτηθούν οι καταναλωτικές ανάγκες του Δημόσιου Τομέα;

Από τη μέχρι σήμερα αντιαναπτυξιακή πολιτική και νοοτροπία της κυβέρνησης, που θέλει να οδηγήσει την οικονομία σε ύφεση χωρίς επίλυση των οικονομικών προβλημάτων —μέσω ενδεδειγμένων διαρθρωτικών αλλαγών— εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι εισοδηματικές θυσίες των εργαζομένων πάνε, δυστυχώς, χαμένες...

Η ετήσια έκθεση του διοικητού της Τραπεζής της Ελλάδος για το 1986

Έγινε την περασμένη Πέμπτη η ετήσια τακτική γενική συνέλευση στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Στη συνέλευση ο διοικητής της Τράπεζας κ. Δ. ΧΑΛΙΚΙΑΣ διάβασε την ετήσια έκθεσή του για την πορεία και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Ειδικά για το νομισματικό πρόγραμμα, η έκθεση αναφέρει:

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το νομισματικό πρόγραμμα για το 1987, που ανακοινώθηκε στις αρχές Φεβρουαρίου, και η νομισματική πολιτική που εκφράζει, εναρμονίζονται και στηρίζουν τις επιδιώξεις της πολιτικής της Κυβέρνησης για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Κεντρική επιδίωξη του νομισματικού προγράμματος είναι η περαιτέρω σημαντική επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης της προσφοράς χρήματος με την ευρεία έννοια (M3) από 19,2% στο 1986 σε 15,4% στο 1987 και της συνολικής πιστωτικής επέκτασης (προς το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα) από 18,6% το 1986 σε 13,2% το 1987.

Στα πλαίσια του νομισματικού προγράμματος, επιδιώκεται η συγκράτηση στο 10% της πιστωτικής επέκτασης των εμπορικών τραπεζών, που κατά κύριο λόγο καλύπτουν τις ανάγκες σε δανειακά κεφάλαια του μεταποιητικού τομέα και του εμπορίου. Η Τράπεζα της Ελλάδος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, προτίθεται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για τον έλεγχο της ρευστότητας των εμπορικών τραπεζών, ώστε να τηρηθεί το πιστωτικό αυτό όριο.

Παράλληλα με τη συγκράτηση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα στα όρια που έχουν αποφασιστεί από την κυβέρνηση, η εφαρμογή του νομισματικού προγράμματος προϋποθέτει προσφυγή του Δημοσίου ή άλλων δημόσιων φορέων στην εξωτραπεζική αγορά χρήματος και κεφαλαίου για την άντληση ποσού 160 δισεκ. δραχμών. Χωρίς την άντληση του ποσού αυτού θα είναι δυσχερής η συγκράτηση του ρυθμού αύξησης της προσφοράς χρήματος στα όρια που έχουν τεθεί, επομένως και η άσκηση αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής.

Η Τράπεζα της Ελλάδος προτίθεται, σε συνεργασία με το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να τηρηθούν τα όρια δανεισμού που έχουν καθοριστεί, στα πλαίσια του νομισματικού προγράμματος, κατά δημόσια επιχείρηση και δημόσιο οργανισμό. Πρέπει να επισημανθεί ότι, μετά τις αυξήσεις των δεσμεύσεων διαθεσίμων των εμπορικών τραπεζών που αποφασίστηκαν στο 1986, έχουν ουσιαστικά εξαντληθεί τα περιθώρια για την επιβολή πρόσθετων δεσμεύσεων για τη χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανι-

σμών. Τούτο σημαίνει ότι τυχόν υπέρβαση των ορίων δανεισμού των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών θα μπορούσε να οδηγήσει σε χρηματοδότηση με άντληση κεφαλαίων από την Τράπεζα της Ελλάδος, γεγονός που θα υπονόμει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής.

Το νομισματικό πρόγραμμα και η νομισματική πολιτική που εκφράζει μπορούν να συμβάλουν, σε συνδυασμό με τα άλλα μέσα μακροοικονομικής πολιτικής, στην επίτευξη των στόχων του σταθεροποιητικού προγράμματος. Έχουν ήδη εξασφαλιστεί σε σημαντικό βαθμό, ή υπάρχουν οι δυνατότητες για να δημιουργηθούν, οι κατάλληλες συνθήκες που θα επιτρέψουν στη νομισματική πολιτική να παίξει ουσιαστικό ρόλο στη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος δεν αποδέχεται την άποψη ότι η νομισματική πολιτική ιδιαίτερα η πολιτική επιτοκίων, οφείλει να προσαρμόζεται βαθμιαία στο μέτρο που υποχωρεί ο πληθωρισμός και σταθεροποιείται η οικονομία. Πρόκειται για άποψη που υποστηρίζεται από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1970 και ουσιαστικά απορρίπτει την άσκηση ενεργού πολιτικής επιτοκίων. Θέση της Τράπεζας της Ελλάδος είναι ότι η νομισματική πολιτική, ιδιαίτερα η πολιτική επιτοκίων, αντί να προσαρμόζεται στο μέτρο που υποχωρεί ο πληθωρισμός και δημιουργούνται κατάλληλες οικονομικές συνθήκες, μπορεί να οφείλει σε συνδυασμό με τα άλλα μέσα πολιτικής και κατά κύριο λόγο τη δημοσιονομική πολιτική και την πολιτική εισοδημάτων, να συμβάλει στη σταθεροποίηση της οικονομίας και στη δημιουργία των κατάλληλων οικονομικών συνθηκών. Πρέπει ακόμα να τονιστεί ότι για μια μικρή ανοικτή οικονομία, όπως είναι η ελληνική, η άσκηση αυτόνομης νομισματικής πολιτικής δεν αποτελεί πρόσφορη, ούτε και εφικτή λύση.

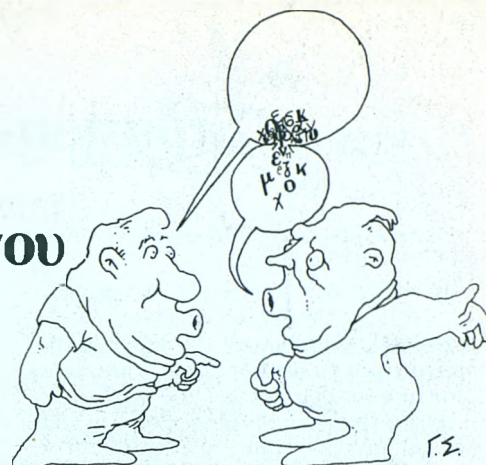
Βασική αιτία της αδράνειας που χαρακτηρίζει το τραπεζικό σύστημα είναι η έλλειψη μιας ευρείας και αποτελεσματικής εξωτραπεζικής αγοράς χρήματος και κεφαλαίου, που επιτρέπει στο τραπεζικό σύστημα να μονοπωλεί τη διαχείριση των αποταμιεύσεων του κοινού και επομένως να εφησυχάζει. Σημειώνεται ότι, κατά την άποψη της Τράπεζας της Ελλάδος, η πίεση του ανταγωνισμού είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος για να υπερνικηθεί η αδράνεια, η συντηρητισμός, η απρόσφορη νοοτροπία, η ακαμψία, ο συγκεντρωτισμός και η χαμηλή παραγωγικότητα που εξακολουθούν να χαρακτηρίζουν, παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί μεγάλο μέρος του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Το συμπέρασμα από τις πιο πάνω διαπιστώσεις είναι ότι οι αναγκαίες προσαρμογές στη νομισματική και πιστωτική πολιτική επιβάλλεται να συμβαδίσουν με την παράλληλη ανάπτυξη μιας ευρείας και απο-

τελεσματικής αγοράς χρήματος και κεφαλαίου, που στην παρούσα φάση εξαρτάται κατά κύριο λόγο από ανάλογη προσαρμογή της πολιτικής δανεισμού του Δημοσίου και άλλων δημόσιων φορέων. Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι ένας πρόσθετος λόγος που δεν αφήνει περιθώρια για βραδεία, σταδιακή προσαρμογή της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής και ανάπτυξη της εξωτραπεζικής αγοράς χρήματος και κεφαλαίου είναι το γεγονός ότι προχωρεί με πολύ ταχείς ρυθμούς η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η ενοποίηση των χρηματοδοτικών αγορών στο χώρο της ΕΟΚ. Δεν υπάρχουν επομένως περιθώρια για άσκηση αυτόνομης νομισματικής πολιτικής, ούτε για καθυστέρηση στην ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού χρηματοδοτικού μηχανισμού, που θα περιλαμβάνει ένα σύγχρονο τραπεζικό τομέα και μια ευρεία εξωτραπεζική αγορά χρήματος και κεφαλαίου. Αν καθυστερήσουμε, θα αντιμετωπίσουμε στα προσεχή χρόνια κίνδυνο συρρίκνωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού των ξένων τραπεζών, αλλά και σοβαρής φυγής κεφαλαίων και ισχυρής πίεσης στο ισοζύγιο πληρωμών. Σε μια τέτοια περίπτωση, το κόστος για τη χώρα μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα υψηλό, αν η μόνη διέξοδος για τη διατήρηση της εξωτερικής ισορροπίας είναι ο βραδυτερος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης. Αντίθετα, τα οφέλη μπορεί να είναι ουσιαστικά και μονιμότερου χαρακτήρα, αν αξιοποιήσουμε γόνιμα τη μεταβατική περίοδο κατά την οποία θα διατηρηθούν περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων και επιτύχουμε —παράλληλα με την υποχώρηση του πληθωρισμού σε επίπεδα ανάλογα με εκείνα που ισχύουν στις λοιπές χώρες της ΕΟΚ και τη μείωση των διαρθρωτικών ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών και του κρατικού προϋπολογισμού— απελευθέρωση των επιτοκίων, εκσυγχρονισμό και αποτελεσματικότερη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, διεύρυνση και βελτίωση των τραπεζικών και άλλων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ανάπτυξη μιας ευρείας και αποτελεσματικής εξωτραπεζικής αγοράς χρήματος και κεφαλαίου και προώθηση αναγκαίων χρηματοδοτικών καινοτομιών. Θα έχουμε εξασφαλίσει εναλλακτικές δυνατότητες αποδοτικής τοποθέτησης αποταμιεύσεων, γεγονός που θα ενισχύσει την αποταμίευση, θα ανακόψει την τάση για αναζήτηση προσοδοφόρων τοποθετήσεων κεφαλαίων στο εξωτερικό και θα ενισχύσει την παλιννόστηση κεφαλαίων, με συνέπεια θετικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών και στην εξασφάλιση πρόσθετων πόρων για τη χρηματοδότηση επενδύσεων. Θα έχουν ακόμη παρασχεθεί δυνατότητες στις επιχειρήσεις να διαφοροποιούν τις πηγές και μορφές χρηματοδότησής τους, ενώ παράλληλα θα είναι σημαντικές και οι επιπτώσεις στις μεθόδους και τους όρους δανεισμού του δημόσιου τομέα.

Διάλογος περί των ὁρῶν του διαλόγου

του Ερρ. Μελαχρινού

Την Τρίτη το πρωί συνεδρίασε το ΚΥΣΕΑ, υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού κ. Αντρέα Παπανδρέου, για να αξιολογήσει την απάντηση του Τούρκου πρωθυπουργού Τουργκούτ Οζάλ στην ελληνική πρόταση για συνομιλίες προς υπογραφή συνυποσχετικού που θα παραπέμψει τη διαφορά για την υφαλοκρηπίδα στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Είναι πλέον σαφές ότι η Αθήνα προσανατολίζεται προς την κατεύθυνση ενός «χαλαρού και σε χαμηλό επίπεδο» διάλογο, ο οποίος θα έχει σαν θέμα την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Με τον τρόπο αυτό η ελληνική κυβέρνηση ελπίζει ότι θα αποφύγει ένα θερμό καλοκαίρι με καταστροφικά αποτελέσματα στην οικονομία και τον τουρισμό μας. Αλλά επίσης, η ελληνική πρόταση για συνομιλίες προς υπογραφή συνυποσχετικού από την άποψη των εντυπώσεων, αποδυναμώνει όλη την τουρκική ρητορική του «κλάδου ελαίας» αποφεύγοντας παράλληλα τον άγονο ελληνοτουρκικό διάλογο εφ' όλης της ύλης της περιόδου 1975-1981.

1981.
Πάνω απ' όλα η επανεκτίμηση της ελληνικής στάσης στο θέμα του διαλόγου σχετίζεται με την προσπάθεια βελτίωσης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στις 28.10.1986, ο υφυπουργός Εξωτερικών κ. Ι. Καψής έδωσε για πρώτη φορά αποκλειστική συνέντευξη στον ανταποκριτή της «Μιλλιέτ» στην Αθήνα καλύπτοντας σχεδόν όλο το πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Στη συνέντευξη αυτή η ελληνική πλευρά διατύπωνε δημόσια και με μεγάλη σαφήνεια πρόταση για την άμεση παραπομπή της διαφοράς για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου στο Διεθνές Δικαστήριο. Αυτή ήταν η πρώτη φορά μετά το Νοέμβριο του 1983, όταν ο Ντενκτάς ανακήρυξε το ψευδοκράτος του στα κατεχόμενα δίδοντας έτσι τη χαρακτηριστική βολή στο Μορατόριουμ του 1982-1983, που η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δέχεται ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις χωρίς την προηγούμενη ικανοποίηση των δύο όρων που έχει η ίδια θέσει σαν προϋπόθεση: την απομάκρυνση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο και την αναγνώριση του status quo στο Αιγαίο. Το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις αυτές θα έχουν ένα περιορισμένο αντικείμενο, δηλαδή τη σύνταξη ενός συνυποσχετικού, δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η συνέντευξη Καψή δόθηκε μόνο δυο βδομάδες πριν την επίσκεψη του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών κ. Κάρολου Παπούλια στις ΗΠΑ όπου και επισημοποιήθηκε η πολιτική του «βήμα προς βήμα» προσέγγιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Αποτελεί πλέον αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι Αμερικανοί έχουν συμπεριλάβει και την έναρξη κάποιου ελληνοτουρκικού διαλόγου στην πολιτική της σταδιακής βελτίωσης των σχέσεων Ουάσινγκτον - Αθήνας. Ήδη από την περασμένη άνοιξη, κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων του στην Αθήνα, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών κ. Σουλτς είχε επισημάνει στους Έλληνες συνομιλητές του τη σημασία που δίνει η Ουάσινγκτον στη σταθεροποίηση της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ ζητώντας τη συμβολή της Ελλάδος προς την κατεύθυνση αυτή. Παρόμοιες ενέργειες φέρεται ότι έκανε και στην Άγκυρα.

Από τις αρχές του 1987 λοιπόν τόσο η Τουρκία όσο και η Ελλάδα προσπαθούν επίμονα να δώσουν το δικό τους στίγμα στον διάλογο, που μετά τις έντονες αμερικανικές και ΝΑΤΟϊκές πιέσεις, έχουν και οι δύο καταρχήν αποδεχθεί. Η Ελλάδα εντοπίζει

την ελληνοτουρκική διαφορά μόνο στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα στα ανατολικά ελληνικά νησιά του Αιγαίου και την ηπειρωτική Τουρκία.

Η Τουρκία από την πλευρά της θέτει ως διαπραγματεύσιμο και αμφισβητούμενο το σύνολο του καθεστώτος του Αιγαίου απορρίπτοντας ή αγνοώντας τις διεθνείς συμβατικές ρυθμίσεις που το διέπουν. Η Άγκυρα επιμένει σε ένα πολιτικό διμερή διάλογο μέσο του οποίου επιδιώκει να διοχετεύσει μια σειρά από διεκδικήσεις στο χώρο του Αιγαίου και της Θράκης.

Ελπίζει ότι ένας περιορισμένος και χαμηλού επιπέδου διάλογος θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μια ελληνοτουρκική διαπραγμάτευση εφ' όλης της ύλης με πιθανή εκδοχή τη συνολική ρύθμιση (package deal) που σίγουρα θα ευνοούσε τη δική της πλευρά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι και ο ελληνοτουρκικός διάλογος επί των κυβερνήσεων Καραμανλή και Ράλλη άρχισε με μια περιορισμένη ημερήσια διάταξη (υφαλοκρηπίδα) και στη συνέχεια διευρύνθηκε σε τέτοιο βαθμό που να ασχολείται με θέματα όπως ο εναέριος χώρος και το «μειονοτικό ζήτημα της Θράκης».

Κάτω λοιπόν από αυτό το πρίσμα πρέπει να εξετάσουμε τις πρόσφατες αλληπάλληλες κρίσεις πρώτα στον Έβρο και μετά στο Αιγαίο. Οι Τούρκοι προσπαθούν με κάθε δυνατό μέσο να υπαγορεύσουν το είδος του διαλόγου για την διεξαγωγή του οποίου φαίνεται να έχει δεσμευτεί η ελληνική κυβέρνηση τόσο απέναντι στην Ουάσινγκτον όσο και απέναντι στο ΝΑΤΟ. Η σκληρήνση της τουρκικής στάσης στο θέμα του εναέριου χώρου και οι συνεχείς και μαζικές παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου ενισχύουν ακόμη περισσότερο την άποψη αυτή.

Παράλληλα όμως, η Άγκυρα αντιμετωπίζει και ένα σοβαρότατο δίλημμα. Δεν μπορεί να πιέσει υπερβολικά την Ελλάδα χωρίς να δυσχεράνει την προσπάθειά της για την ομαλοποίηση των σχέσεων της με την ΕΟΚ.

Η Τουρκία γνωρίζει ότι η Ελλάδα κρατά ένα μεγάλο διαπραγματευτικό χαρτί στο χέρι της ελέγχοντας ως ένα μεγάλο βαθμό τις σχέσεις ΕΟΚ - Τουρκίας. Όπως επίσης απέδειξε και η πρόσφατη κρίση στο Αιγαίο, η ελληνική κυβέρνηση δεν είναι διατεθειμένη να δεχθεί την επαναδιαπραγμάτευση του καθεστώτος του Αιγαίου απλώς και μόνο με την απειλή ότι το ΡΙΑΙ REIS ή ακόμη και το SISMIK θα κάνει έρευνες στα διεθνή ύδατα του Αιγαίου. Μια όμως περαιτέρω σκλήρυνση της τουρκικής στάσης έναντι της Ελλάδος σε αυτή τη φάση θα καθιστούσε ακόμη πιο δύσκολη τη μελλοντική ένταξη της Τουρκίας στην ΕΟΚ, κάτι που το επιδιώκουν επίμονα οι ισχυροί επιχειρηματικοί και βιομηχανικοί κύκλοι της Τουρκίας που στηρίζουν τον Οζάλ.

Σε αυτή λοιπόν την κρίσιμη φάση η ελληνική κυβέρνηση καλείται να λάβει μια ιστορικής σημασίας απόφαση, αν δηλαδή θα παραμείνει ανένδοτα σε έναν ελληνοτουρκικό διάλογο με καθαρά νομικό περιεχόμενο χωρίς να υποκύπτει στις πιέσεις για τη διεύρυνση του έτσι ώστε να καλύπτει όλο το φάσμα των τουρκικών διεκδικήσεων. Πάνω απ' όλα οι ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις που τόσο επίμονα προωθούν οι ΝΑΤΟϊκοί και οι εταίροι μας στην ΕΟΚ δεν πρέπει να επηρεάσει την ελληνική πολιτική στο Κυπριακό και ειδικά στην προσπάθεια θωράκισης της Κύπρου.

Στρατιωτικοί και πολιτικοι Εφιάλτες

του Μιχάλη Ζούβελου

Εχω μια αμφιβολία. Αν εξυπηρετούν πραγματικά τα δεκάδες άρθρα και τα τηλεοπτικά «ενθυμήματα» που κάθε χρόνο τέτοιες μέρες αναδράμουν στο προεκλογικό πραξικόπημα: Αφού γίνονται σίγουρα πιο ήπια, πιο «εγκεφαλικά» με αναλύσεις που πρέπει να περιέχουν και στοιχεία από τη δεξιά «μητρα» μέχρι τον ελληνοσοσιαλιστικό «καιάδα» ή και αντιστροφή ανάλογα με την κομματική οπτική γωνία που τα βλέπει κανείς. Το να αρχίζεις από τον Μεταξά και μέσω ΙΔΕΑ να φθάσεις στην 21η Απριλίου είναι μια εύκολη λύση, αλλά όχι τόσο συνετή. Αφού δίνει ιδεολογικό υπόβαθρο σε μια «επιχειρήση» ανθρώπων που υπηρετήσαν αποκλειστικά και μόνο τις προσωπικές τους φιλοδοξίες. Και δεν είναι η διαπίστωση αυτή ένα ακόμα «δόγμα». Είσσημα κείμενα και μαρτυρίες τη στηρίζουν που κρατήθηκαν μακριά από τη δημοσιότητα αφού πολλοί, πολλά ήθελαν να κρυφούν.

Ιδιαίτερα για τις οργανώσεις που ξεφύτρωναν σαν μανιτάρια μέσα στο στρατεύμα. Γνωστές και ανεκτές στην αρχή και άλλες που χρειάστηκε να «ανακαλυφθούν» πριν χαρακτηριστούν επικίνδυνες. Και παιζόταν ένα παιχνίδι πολιτικοστρατιωτικό με χαμένους πάντα εκείνους που νόμιζαν ότι ήταν τα «αφεντικά». Σωστή η διαπίστωση ότι αναπτύχθηκαν στο δεξιό χώρο. Η «μετάσταση» τους όμως και στον κεντρώο δείχνει ότι είχαν «έλξη» μάλλον προς μια εκάστοτε εξουσία παρά σε ιδεολογικό προσανατολισμό.

Η πρόφαση πάντα ίδια. «Η αγωνία για το μέλλον της πατρίδας» τελετουργικό σύστασης ο όρκος. Που είναι συνήθως πομπώδης, και ανόητος. Με ασυνείδητες εθνικο-σοσιαλιστικές αναφορές. Μέχρι να υπηρετήσουν την Πατρίδα αυτοδύναμα υπηρετούν τους εαυτούς τους, αποκτούν αφύσικη ισχύ υποκρινόμενοι τους προστάτες πολιτικής παράταξης και εκμεταλλεύονται ή και καταδιώκουν τη μεγάλη πλειοψηφία των στρατιωτικών που δεν ανακάλυψαν στον εαυτό τους έναν καινούργιο Νάσερ.

Η «πίστη» σε εκείνους που τους εξέστησαν στον κόρφο τους δεν είναι το προτέρημα τους. Ελαχιστοποιήθηκε η κίνηση του 1960 από ομάδα που φερόταν σαν προσκείμενη στο Γρίβα. Η κυβέρνηση που πήρε έγκαιρα τις σχετικές πληροφορίες κινήθηκε γρήγορα και με αθρόες μεταθέσεις εξουδετέρωσε τα σχέδια. Η πρώτη γένση της αλήθειας. Ότι οι συνωμότες δεν ξεχωρίζουν Κυβερνήσεις. Τον Διοικητή βασικής μονάδας (στο κέντρο τεθωρακισμένων) αντικατέστησε ένας «έμπιστος».

Λεγόταν Γ. Σπαντιδάκης. Ενέπνεε τό-

ση εμπιστοσύνη ώστε έγινε Αρχηγός του Επιτελείου επί Γ. Παπανδρέου και Αντιπρόεδρος της «Επαναστατικής Κυβερνήσεως»! Η επικράτηση της Ένωσης Κέντρου δημιούργησε προς στιγμή ένα κενό... Ο «Γέρος» προσωπικά, δεν ήταν εύκολος σε αποδοχή τέτοιου είδους υπηρεσιών. Είχε και το πλεονέκτημα ότι δεν «κληρονομούσε» παρακέντρα εξουσίας που να είχαν αυτόνομη δράση. Παρ' όλα αυτά εμφανίζεται σε λίγο η «ΑΣΠΙΔΑ». Πολύ λίγο ενδιαφέρει σήμερα αν η πατρότητα ανήκε ή όχι στον Ανδρέα Παπανδρέου. Λιγότερο αν ξεκίνησε σαν ανάγκη άμυνας κατά της «αντίπαλης» ομάδας. Γεγονός αναμφισβήτητο είναι ότι υπήρξε. Ανεξάρτητα από το εάν αρκετοί από τους κατηγορηθέντες αδικώς ενεπλάκησαν. Και η τότε κυβέρνηση έκανε το μοιραίο λάθος. Αντί να αποδιοργανώσει την κίνηση με το «πρώτο βήμα» της μετάθεσης δηλαδή σε νεκρές μονάδες των φερομένων σαν μελών, μεγένθυσε τις διαστάσεις, έκανε συλλήψεις και, το χειρότερο σε μια ηλεκτρισμένη πολιτικά ατμόσφαιρα επρόσθεσε και την ένταση μιας δικής. Ίσως σήμερα εκείνοι που είχαν την πρωτοβουλία να έχουν αντιληφθεί ότι αντιμετώπιζες στο Δικαστήριο δεν ήταν παρά η παλιά στρατιωτική οργάνωση με μια καινούργια, ασχημάτιστη ακόμα και άπειρη.

Ο ισχυρισμός αυτός είναι αυταπόδεικτος σήμερα. Θυμίζουμε μερικά ονόματα μαρτύρων κατηγορίας. Στειακάκης, Παλαΐνης Χ., Καρύδας, Περδίκης, Γκόρος, Σταθάκης, Θεοφιλογιαννάκος και ο πανταχού παρών Ι. Αλεξάκης! Προστάτες του Δημοκρατικού καθεστώτος κατά των απειλούντων αυτό! Η δική

αυτή άρχισε στις 14-11-66 και τερματίστηκε στις 16-3-67. Τυπωμένα πρακτικά εκατοντάδων σελίδων είναι εύκολο να προμηθευτεί κανείς και σήμερα. Για να θαυμάσει ότι αρκετές φορές κατέθεσαν μάρτυρες για «επικείμενο πραξικόπημα από τη Χούντα» και «ότι είχαν ειδοποιηθεί οι αρμόδιοι» αλλά κανείς δεν το έλαβε σοβαρά υπ' όψιν. Τριάντα πέντε μέρες μετά ο Παπαδόπουλος έσωζε την Ελλάδα από τον «τρίτο κομμουνιστικό γύρο» και «από την επίθεση εκ Βορρά».

Και τότε όλοι ξύπνησαν. Και κατάλαβαν μια πικρή αλήθεια. Ότι κανένας οργανωμένος στρατιωτικός δεν μπορεί ποτέ να είναι ο δικός μας άνθρωπος. Και ότι οι όρκοι μας είναι πιο εφήμεροι από των ...Εραστών. Η ασφαλιστική δικλείδα των «έμπιστων» Στρατηγών μπλοκαρίστηκε από τους «Συνταγματάρχες». Που ελαφρόμυαλοι κι αυτοί υποτίμησαν τους «λοχαγούς» για να γίνουν αργότερα κρατούμενοί τους.

Τώρα βέβαια ελλείπει άλλων «προτερημάτων» οι εθνικόφρονες νοσταλγοί θα έχουν κάτι να πουν, για την «αντικομμουνιστική τοποθέτηση της Χούντας»! Θα τους απογοητεύσω αντιγράφοντας ένα σημείο από την κατάθεση «πυρήνα» της Ιωαννινδικής οργάνωσης. (Το πραξικόπημα πραξικόπημα, αλλά οι οργανώσεις, οργανώσεις!). Τους είπε λοιπόν καταθέτει ο «αρχηγός» ...στην πρώτη του ομιλία: «Θα κυβερνήσουμε πολλά ακόμα χρόνια και μετά ας έλθει ο κομμουνισμός»! Αριβιστες μέχρι μυελού οστέων. Τελικά έγραψα και εγώ μια ανάλυση. Με την ελπίδα ότι θα μπορούσα να καταλήξω στο συμπέρασμα, ότι οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις όταν μπόρεσαν να σταθεροποιηθούν εκυριάρχησαν απόλυτα στο Στρατό. Χωρίς την ανάγκη δημιουργίας, πάλι, δικών τους ανθρώπων. Μάλλον όμως δεν έγινε κάτι τέτοιο. Σήμερα ιδιαίτερα παρουσιάζεται το φαινόμενο να αυξάνεται η ...«προοδευτικότητα» ορισμένων στελεχών... Να έχει δημιουργηθεί μια άτυπη ίσως τάξη που βρίσκεται πιο κοντά στην κυβέρνηση από όσο επιτρέπουν οι ...ηθικοί κανόνες. Και αναρωτιέται κανείς ποιος επιτρέπει τέτοιες προσεγγίσεις. Και σε τι θα τον ωφελήσουν; Να τον προστατέψουν από κίνδυνο εκτροπής; Αποκλείεται να πιστέψει κάτι τέτοιο. Γιατί δυστυχώς είναι κανόνας, την εκτροπή να μπορούν να την επιχειρήσουν μόνο «οι δικοί μας άνθρωποι».

Εδώ τελειώνει φυσιολογικά το υπόξινο αυτό άρθρο, πριν γίνει πικρό. Έμαθα όμως κάτι από τα διαγγέλματα που δεν το είχα προσέξει. Το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ απέδωσε στους «πολιτικούς εφιάλτες» τη γέννηση της δικτατορίας!!

Επιτέλους: «Ο Παπαδόπουλος τώρα δικαιώνεται!!». Κρίμα... Τίποτα άλλο.

Στα Παιδιά της Διεύθυνσης του Γραφείου

ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ. Κλείσαμε χρόνο. Οι ειδικοί της πλαισιοδιευθυνσιακής σκέψης κατατάσσουν το Τσερνομπίλ στην ενότητα των μεταμορφωσιακών γεγονότων.

Το Τσερνομπίλ —λένε— μας μεταμόρφωσε στο 1986 —εν μια νυκτί— απαξάπαντες. Κοιμηθήκαμε μικρομεσαίοι και ξυπήσαμε πυρηνικοί επιστήμονες.

Στη διάρκεια ενός έτους πραγματοποιείται ένα —το πολύ— μεταμορφωσιακό γεγονός.

Οι σεισμοί στο 1981, η εκλογή Σαρτζετάκη στο 1985 και η εαρινή χιονόπτωση στο 1987 υπήρξαν επίσης μεταμορφωσιακά γεγονότα.

Μας μετέτρεψαν αντιστοιχώς σε σεισμολόγους
σε συνταγματολόγους
σε μετεωρολόγους.

ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ. Κλείσαμε χρόνο. Μετά το ΠΑΣΟΚ το Τσερνομπίλ υπήρξε το διδακτικότερο πάθημα της γενιάς μας.

Μέσα σε λίγες μέρες μάθαμε εν σχέσει προς τη ραδιενέργεια:

Την τραγική ανημποριά της ανθρώπινης φύσης.

Τη χλεύη της εθνικής κυριαρχίας.

Την εκμηδένιση του απαραβίαστου των κρατικών συνόρων.

Τον ακτινοβόλο ρόλο της γραφειοκρατικής εμβροντησίας.

Τη βλακεία των ημεδαπών απολογητών που διέψευδαν την μια μέρα όσα την άλλη ανακοίνωνε η ίδια η σοβιετική κυβέρνηση.

Μέσα σε λίγες μέρες οι αγοραίες δοξασίες που ήθελαν τα πυρηνικά εγγυημένα ως αγαθά εφόσον δηλώνονται ειρηνικά και εγγυημένα ως ασφαλή εφόσον δηλώνονται σοβιετικά δηλαδή ο πολιτικός μοχλός δεκαετιών της εγχώριας νεοσταλινικής αριστεράς έγιναν —οι αγοραίες δοξασίες— πούλβερη και κουρνιαχτός.

Τα σούπερ-μάρκετ αλώθηκαν από υστερικούς πελάτες που κατέβαζαν τα ράφια και τα γνωστά Προπύλαια πλημμύρισαν από οργισμένους διαδηλωτές που ξεστόμιζαν, ό,τι μπορεί να κατεβάσει ο νους του ανθρώπου.

Ανήκουστες κατάρες όπως:

«Το καίσιο στο σπίτι του κάθε Κα-Γκε-Μπίτη».

ή κακεντρεχείς προφητείες όπως:

«Την άλλη εβδομάδα αναχωρεί η πρώτη Μπριγκάδα Κνιτών Εθελοντών Τουριστών για το Τσερνομπίλ».

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ. Σύγχρονες ανθούσες ελληνικές επιχειρήσεις.

Τι άλλου είδους επιχείρηση ήταν η «εταιρεία των δολοφόνων»;

Με κριτήρια τον αριθμό των ατόμων που απασχολούσε και το μέγεθος του παραγόμενου προϊόντος χωρίς αμφιβολία ήταν βιοτεχνία.

Φυσικά δεν μονοπωλούσε την αγορά. Ποιος τωρινός ή παλιός ή παλιότερος κυβερνητικός υπεύθυνος για την Κοινωνική Πρόνοια —Μαγκάκης ή Γεννηματάς ή Αυγερινός ή Δοξιάδης— μπορεί να μας πει τη γνώμη του για τη μοίρα των έρημων υπερηλίκων που τιμωπολογούνται εκτός και εντός νοσοκομείων από τους κάθε λογής «πρόθυμους» σε φροντίδες γηρατιών με αντιπαροχή κάποιου ή κάποιων ακινήτων;

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967. Πέρασαν 20 χρόνια. Στις επετείους της αναλογίζονται οι επώνυμοι και οι ανώνυμοι και διηγούνται οι επώνυμοι.

Μαθαίνουμε περισσότερα.

Στοιχειοθετείται η Ιστορία.

Από τη φετινή διήγηση —στην «ΑΥΓΗ»— του Σοφιανού Χρυσοστομίδη πχ. μάθαμε πως έγινε κι ο Σπύρος Μαρκεζίνης ο Ιστορικός πήρε χαμπάρι τη δικτατορία που έμελλε στα στερνά του βίου της να τον χρίσει πρωθυπουργό.

...είμωνα πολιτικός συντάκτης στη «Δημοκρατική Αλλαγή». Την είδηση για το πραξικόπημα την έμαθα με ένα τηλεφώνημα (...). Πρέπει να ήταν γύρω στις 3 το πρωί. Εκείνο τον καιρό όσοι δουλεύαμε σε απογευματινές εφημερίδες πιάνανε δουλειά στις 4 με 5 το πρωί. Αρχισυντάκτης της «Δημοκρατικής Αλλαγής» ήταν ο Χαρίλαος Μάνος που έμενε όπως κι εγώ στα Ιλίσια. Αποφασίσαμε να βγάλουμε την εφημερίδα. Είχαμε ένα αυτοκίνητο, και κάνοντας διάφορους ελιγμούς φτάσαμε

στο τυπογραφείο που ήταν στη Γερανίου (...).

Στήσαμε (...) το συντακτικό επιτελείο σε ένα γειτονικό καφενείο (...).

Η προσπάθειά μας ανακόπηκε γιατί κατά τις 6 το πρωί πέρασαν μέσα στο τυπογραφείο οι πραξικοπηματίες (...)

Συντάκτες που είχαν μαζευτεί εκείνο το πρωινό ήταν ο Γιώργος Βότσης, ο Γιάννης Παπάογλου, ο Χαρίλαος Μάνος, ο Περικλής Βούλας (...).

Μια πρώτη απόφαση που πήραμε ήταν (...) να βγάλουμε μια παράνομη εφημερίδα. Μια δεύτερη ήταν να μάθουμε ποιοι είχαν κάνει το πραξικόπημα.

Ο Περικλής Βούλας, τότε είχε την επιμέλεια της έκδοσης της «Ιστορίας του Έθνους» του Μαρκεζίνη. Σκεφτήκαμε να περάσουμε από το σπίτι του.

Στείλαμε το Βούλα επάνω για να μάθουμε. Άνοιξε ο ίδιος ο Μαρκεζίνης, ο οποίος δεν είχε ιδέα του πράγματος. Θυμάμαι την αντίδρασή του. Ήταν περίπου η εξής:

«Και ύστερα υποτίθεται πως είμαι αρχηγός κόμματος. Δεν βρέθηκε ούτε ένας οπαδός μου να με ειδοποιήσει».

ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ. Δηλώσεις εις το ύψος των περιστάσεων. Πατριωτικές δηλώσεις —προ ολίγων μηνών— του κ. Μιχάλη Σταματελάτου, σε γενική συνέλευση της «Ένωσης Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών». Το επίμαχο θέμα στη συνέλευση ήταν το εάν θα απαιτηθεί ή όχι από την κυβέρνηση η επιχορήγηση —σε μόνιμη βάση— των «Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών».

Ο κ. Μιχάλης Σταματελάτος φέρεται να τοποθετήθηκε στη συνέλευση με το εξής σκεπτικό:

— «Δεν είναι δυνατόν σε εποχή λιτότητας, να εκβιάσουμε την πολιτεία ζητώντας περισσότερα χρήματα».

ΑΝΕΚΔΟΤΟ. Μετά το ιδρυτικό συνέδριο της «Ελληνικής Αριστεράς» επισκέφθηκαν τα γραφεία της οδού Κουμουνδούρου —για να πάρουν τα υπόλοιπα προσωπικά τους αντικείμενα— κάποιοι κορυφίοι της «αναβάθμισης». Πριν φύγουν ρώτησαν τους πρώην συντρόφους τους στο πρώην Κου ΚουΕ Εσωτερικού:

— Μας επιτρέπεται να πάρουμε και τη φωτεινή επιγραφή; Εσείς τι να την κάνετε;

— Όχι κι ολόκληρη την επιγραφή —φέρεται να τους απάντησε ο σ. Καβάσαλης του γραφείου Τύπου— όχι κι ολόκληρη. Τα περισσευούμενα «κάπα» αν θέλετε μόνο...

Διευρύνει

Η πολιτική αξιοπιστία ως αρχή του Συντάγματος

Για ένα νέο κριτήριο
νομιμοποίησης των θεσμών

του Δημήτρη Θ. Τσάτσου

Θα ήταν λάθος —ιδιαίτερα τώρα στη χώρα μας— να υποτιμήσουμε την αξίωση των μελών αυτής της πολιτείας για πολιτική αξιοπιστία της θεσμικής συμπεριφοράς, αξίωση για ταύτιση του δηλούμενου ρόλου με τον θεσμικά ηθελημένο ρόλο, αξίωση για διάκριση μεταξύ ιδιωτικού και πολιτικού κινήτρου, αξίωση για διάκριση μεταξύ συνθήματος και επιχειρήματος.

Το κείμενο αποδίδει, κατά λέξη την εισήγηση του συγγραφέα στο Β' Συνέδριο της «Ένωσης Ελλήνων Συνταγματολόγων», που έγινε το Νοέμβριο του 1986 στο «Κέντρο Εθνικών Ερευνών». Η θεωρία που επιχειρεί να διατυπώσει ο συγγραφέας αναπτύσσεται in extenso στο έργο του: Von der Würde des Staates zur Glaubwürdigkeit der Politik που κυκλοφορεί αυτές τις μέρες στην σειρά «Θεωρία του Δικαίου» του εκδοτικού οίκου DUNCKER και HUMBLOTΣ στο Δ. Βερολίνο.

Ι. Εισαγωγή

1. Η κρίση για ένα Σύνταγμα δεν μπορεί να είναι παρακρίση ιστορική. Το Σύνταγμα είναι νόμος πολιτικός και γι' αυτό η λογική και η νομική συνέπεια του συστήματός του δοκιμάζεται μέσα στο απορρόφητο και το αδυσώπητο της πολιτικής.

Τελικός δηλαδή σταθμός της δοκιμασίας του Συντάγματος δεν είναι η επιστήμη αλλά η ιστορία.

2. Στην αξιολόγηση αυτής της δοκιμασίας είναι αφιερωμένες οι σκεψεις που ακολουθούν. Περιορίζονται όμως στην πρόταση ενός —όπως πιστεύω— βασικού κριτηρίου για την αξιολόγηση του Συντάγματος και των θεσμών του κατά την εφαρμογή τους μέσα στο ιστορικό γίγνεσθαι της πολιτείας.

3. Αποσαφηνίζω τις έννοιες που χρησιμοποιώ:

α) Με την έννοια «αξιολόγηση» δεν εισέρχομαι στη μεταφυσική. Δεν παρασύρομαι από τη γοητεία της αφελούς αντιπαράθεσης μεταξύ «καλού» και «κακού» Συντάγματος, ούτε βέβαια χρησιμοποιώ αυτάρεσκα την έννοια της «επιστημονικής μεθόδου» για να την «εξάρω» απέναντι στην «υποπτη» πολιτική μέθοδο και να την καταστήσω έτσι εργαλείο μιας —ανέφικτης βέβαια— εκτόπισης της πολυφωνίας στο νομικό μας πολιτισμό. Γι' αυτό με «κριτήριο αξιολόγησης» εννοώ ένα από τους ισως περισσότερους δρόμους που οδηγούν στη διαπίστωση της δυνατότητας ή αδυναμίας των συνταγματικών θεσμών να προσφέρουν τέτοιες διαδικασίες κοινωνικής αντιπαράθεσης που να εξασφαλίζουν συναίνεση ή πάντως αποδοχή της οποίας έκβασής τους.

β) Με την έννοια «εφαρμογή» του Συντάγματος δεν εννοώ βέβαια το μύθο της «μιας, ορθής εφαρμογής». Εννοώ όλες τις εύλογες εκδοχές του και επομένως εννοώ το Σύνταγμα ως πεδίο σύγκρουσης ερμηνευτικών αντιθέσεων.

γ) Κι ως μη ξεχνάμε: Η σχέση Συντάγματος και ιστορίας είναι αμφίδρομη. Τότε μόνο το Σύνταγμα μπορεί να είναι πλαίσιο ιστορικής εξέλιξης, μόνον όταν και το ίδιο υποδέχεται τις νοηματικές εξελίξεις που υπαγορεύει η ιστορία. Ξεκινώ έτσι τον ανήφορο μιας δύσκολης αναζήτησης.

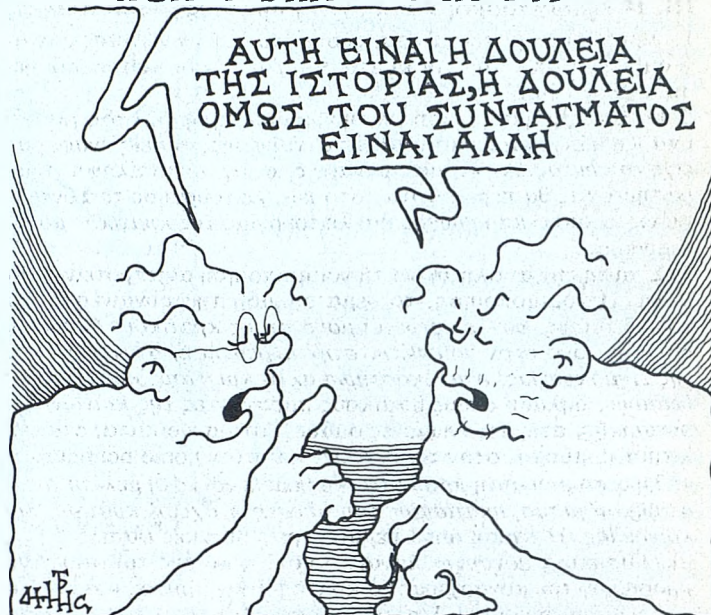
II. Νομιμότητα και νομιμοποίηση

1. Για να προσεγγίσω την αναζήτηση ενός τέτοιου κριτηρίου για την ιστορική αξιολόγηση ενός Συντάγματος ξεκινώ από τις δύο βασικές του λειτουργίες.

α) Το Σύνταγμα, πρώτον, εγκαθιδρύει τη νομιμότητα. Παρέχει το πλαίσιο των κανόνων για τη λειτουργία της πολιτείας.

β) Μια δεύτερη εξίσου σημαντική λειτουργία του Συντάγματος

ΠΑΝΤΟΣ... ΜΟΝΟ Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΔΙΚΑΙΩΝΕΙ ΕΝΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

τος, είναι να δημιουργεί κοινωνική συναίνεση για τους θεσμούς του και τις διαδικασίες του. Οι πολιτείες ποτέ δεν θεμελιώθηκαν μόνο στη νομιμότητα. Η λειτουργία του Συντάγματος είναι τότε, όση η κοινωνική συναίνεση που παράγει. Πρόκειται για τη νομιμοποίηση της εξουσίας ή πιο σωστά, κατά τη διατύπωση του Α. Μάνεση, για τη νομιμοποιητική λειτουργία του δικαίου. «Στις κοινωνίες της εποχής μας» —σημειώνει ευστοχά και επιγραμματικά ο Α. Μάνεσης— «η εξουσία προσπαθεί να στηριχτεί περισσότερο στην παραδοχή ή έστω στην ανοχή παρά στον καταναγκασμό».

2. Η παγκόσμια συζήτηση για το θέμα της νομιμοποίησης της εξουσίας έχει κατά κύριο λόγο ως επίκεντρο την αποδοχή ή μη αποδοχή του όλου συστήματος. Πρόκειται για την αμφισβήτηση της νομιμοποίησης της αστικής δημοκρατίας.

3. Το πρόβλημα της νομιμοποίησης όμως δεν τελειώνει εδώ. Δεν περιορίζεται στην αποδοχή ή μη αποδοχή του όλου συστήματος αλλά προχωρεί στο ερώτημα της εσωτερικής δομής και λειτουργίας των θεσμών. Για όσους ζουν μέσα στο σύστημα είτε γιατί το δέχονται είτε γιατί αποδέχονται το γεγονός της αποτα πράγματα ένταξης τους σ' αυτό, τίθεται το ζήτημα του τρόπου λειτουργίας της εννομητής τάξης. Η έννομη τάξη λειτουργεί ως σχέση εξουσίας και κοινωνίας, ως σχέση δικαίου και πολιτικής. Γι' αυτό ακριβώς και ως προς το συγκεκριμένο Σύνταγμα μπάινει πάντοτε το ερώτημα της νομιμοποιητικής του λειτουργίας.

4. Αλλά και στο επίπεδο του Συντάγματος και των θεσμών του το ερώτημα της νομιμοποιητικής του ικανότητας, του βαθμού δηλαδή συναίνεσης που παράγει, είναι σύνθετο. Τίθεται και αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα:

α) Ένα πρώτο επίπεδο είναι το αφηρημένο, το θεσμικό. Εδώ το ερώτημα της νομιμοποίησης δηλαδή της κοινωνικής συναίνεσης αναφέρεται στην «εξουσία γενικά ως συστηματική ολότητα και ιδίως στις θεμελιακές βάσεις της». (Α. Μάνεσης). Αναφέρεται στη δομή της Δημοκρατίας, στον θεσμό του αρχηγού του κράτους, στον θεσμό της δικαιοσύνης, στον θεσμό της Βουλής κ.ο.κ. Αυτό είναι το ένα επίπεδο.

β) Η διαδικασία της νομιμοποίησης όμως δε σταματά εδώ. Θα επιχειρήσω να ξαναδώ την έννοια της νομιμοποίησης και να προτείνω δύο προεκτάσεις της:

αα) Προέκταση πρώτη: θέμα νομιμοποίησης δεν τίθεται μόνο για τους κρατικούς θεσμούς αλλά και για τους κοινωνικούς θεσμούς.

ββ) Προέκταση δεύτερη: σημείο αναφοράς της κοινωνικής συ-

ναίνεσης δεν είναι μόνο η εξουσία ως «αφηρημένη συστηματική ολότητα» αλλά — και ίσως κατά κύριο λόγο — *η πραγμάτωση των θεσμών*, δηλαδή η πολιτική ως συγκεκριμενοποίηση του Συντάγματος και της Πολιτείας.

III. Η νομιμοποίηση και η σχέση κράτους και κοινωνίας

1. Έρχομαι στην πρώτη μου θέση: ανάγκη κοινωνικής συναίνεσης δεν έχουν μόνο οι κρατικοί αλλά και οι κοινωνικοί θεσμοί. Εξηγούμαι:

2. Ως σήμερα η συζήτηση για τη νομιμοποίηση, δηλαδή για την υπαρξη ή μη υπαρξη κοινωνικής συναίνεσης, σημείο αναφοράς είχε το *κράτος*. Αν κι εμείς μέναμε σ' αυτή την αντίληψη, το ερώτημά μας θα περιοριζόταν στο πώς λειτουργήσε το Σύνταγμα ως πλαίσιο παραγωγής και λειτουργίας της *κρατικής μονοεξουσίας*.

3. Σ' αυτή την αντίληψη για τη νομιμοποίηση αντιπροτείνω μια άλλη. Η νομιμοποίηση, το θέμα δηλαδή της συναίνεσης για τους θεσμούς, *δεν αναφέρεται μόνο στους κρατικούς θεσμούς*, δηλαδή μόνο στον νομοθέτη, στην κυβέρνηση, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, στα δικαστήρια αλλά και στους κοινωνικούς θεσμούς, δηλαδή στους βασικούς παράγοντες της κοινωνικής δύναμης, στις οργανωμένες ομάδες, στα συνδικάτα, στα πολιτικά κόμματα, στον τύπο, αλλά και στον *homo politicus*.

4. Τη θέση μου αυτή προσπαθώ να θεμελιώσω στη μελέτη του ιστορικού μετασχηματισμού που υπέστη η σχέση κράτους και κοινωνίας. Η σχέση αυτή πέρασε τρεις βασικές φάσεις:

α) Η *απόλυτη μοναρχία*. Είναι το πολίτευμα της ταύτισης του προσώπου του μονάρχη με το κράτος. Εκεί κράτος και κοινωνία δεν διακρίνονται. Για τον υπήκοο *δεν μπορούσε να τεθεί* καν θέμα συναίνεσης ή μη συναίνεσης για την εξουσία. Ο λαός ήταν αντικείμενο και όχι φορέας της εξουσίας.

β) Η *συνταγματική μοναρχία*, αντίθετα, υπήρξε η πολιτευματική πραγμάτωση του στεγανού *διαχωρισμού κράτους και κοινωνίας*.

γ) Η *πορεία προς τις διάφορες φάσεις της δημοκρατικοποίησης των πολιτευμάτων* ήταν ταυτόχρονα και η πορεία της *σχετικοποίησης του δυνάμει κράτους και κοινωνίας*. Στην τρίτη αυτή φάση θα σταθώ, περιοριζόμενος σε μια παρατήρηση.

5. Καίριο χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας είναι η *πολιτικοποίηση του πολίτη και των κοινωνικών ομάδων*.

Εξηγούμαι: με τον όρο πολιτικοποίηση χαρακτηρίζω την *κοινωνική συνείδηση* της αξίωσης συμμετοχής στις πολιτικές και πολιτειακές διαδικασίες ή πάντως της επιρροής πάνω σε αυτές τις διαδικασίες. Η πολιτικοποίηση υπήρξε η ρίζα της *συμμετοχικής αντίληψης της Δημοκρατίας*. «Η πολιτεία», μαρτυρεί ο συνταγματικός δικαστής και επιφανής συνταγματολόγος Κ. Hesse, «εξαρτάται από τις κοινωνικές δυνάμεις που τη στηρίζουν και ενδεχόμενα την προασπίζουν. Η πολιτεία, παρά τη σημασία των κρατικών θεσμών εξουσίας, είναι τελικά τόσο *ισχυρή ή τόσο ανίσχυρη όσο και οι κοινωνικές δυνάμεις που τη στηρίζουν*». Συνεχίζοντας τη σκέψη του Κ. Hesse μπορούμε να πούμε πως η διαδικασία δημοκρατικοποίησης του αστικού κράτους *καθρεφτίζεται στην εξέλιξη της σχέσης κράτους και κοινωνίας* και κορυφώνεται στην ιστορική υπέρβαση της στεγανής τους διάκρισης, δηλαδή στην *υπέρβαση της ετερογένειας δικαίου και πολιτικής*.

6. Αυτόν τον βασικό ρόλο των κοινωνικών θεσμών στις πολιτειακές διαδικασίες *δέχεται, αναγγέλλει και έτσι επισημοποιεί το ίδιο το Σύνταγμα*. Πολλές είναι οι διατάξεις του από τις οποίες σαφώς αυτό προκύπτει: το άρθρο 29§1 *θεσμοποιεί τα πολιτικά κόμματα*, το άρθρο 23 *εγγυάται τον συνδικαλισμό και το δικαίωμα της απεργίας*. Αλλά και τα θεμελιώδη δικαιώματα, όχι μόνο τα κλασικά πολιτικά, αλλά και άλλα, όπως το δικαίωμα συνάθροισης, το δικαίωμα του συνεταιρισμού, το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, η ελευθερία του τύπου *είναι και δικαιώματα πολιτικής συμμετοχής*.

7. Με ένα λόγο το Σύνταγμα στη συνολική του λογική επιβεβαιώνει την παρατήρηση του Α. Μάνεση, πως η εξουσία είναι *«διάχυτη»*. Στο μέτρο όμως που αυτό συμβαίνει, σχετικοποιούνται και τα όρια μεταξύ κρατικής και κοινωνικής εξουσίας. Τότε όμως και η αρχή της νομιμοποίησης παρακολουθεί αυτήν ακριβώς την προέκταση της *«διάχυτης εξουσίας»*.

8. Το πρόβλημα της νομιμοποίησης, δηλαδή της *ανάγκης μιας συναίνεσης για την εξουσία*, ανακύπτει έτσι παντού όπου δη-

μιουργούνται *σχέσεις εξουσίας*, και όχι μόνο όπου η εξουσία είναι κρατική. Στο μέτρο δηλαδή που οι παράγοντες της κοινωνίας συγκαθορίζουν την εξουσία, πράγμα που όπως είπαμε ανταποκρίνεται απόλυτα και στη λογική του Συντάγματος, νομιμοποίηση δεν χρειάζονται μόνο οι *κρατικοί θεσμοί αλλά και οι κοινωνικοί θεσμοί*. Και αυτών των θεσμών η λειτουργία αποτελεί λειτουργία του Συντάγματος και γι' αυτό είναι τμήμα της *ιστορικής του αξιολόγησης*. Και αυτών των θεσμών η λειτουργία προϋποθέτει επομένως *κοινωνική νομιμοποίηση*.

9. Η σκέψη μου αυτή σημαίνει πρακτικά τούτο: Όταν με το δικαίωμα της απεργίας ή με τη δύναμη του τύπου ή με τη δυναμική συνάθροιση *μπορώ εμμεσα μεν αλλά σαφώς να προκαλώ ή να αποτρέπω πολιτικές επιλογές*, τότε αυτή μου η συμμετοχή στο πολιτειακό γίνεσθαι δεν αρκεί να στηρίζεται στη νομιμότητα. Οφείλει να αναζητήσει και νομιμοποίηση, οφείλει δηλαδή να θεωρεί την κοινωνική συναίνεση ως ολοκλήρωση της λειτουργίας της. Ακόμη πιο απλά: Η θεσμοποίηση του ρόλου των κοινωνικών δυνάμεων σημαίνει και θεσμοποίηση της πολιτικής και ιστορικής τους ευθύνης. Συμπέρασμα: η ιστορική αξιολόγηση της συνταγματικής τάξης και της ιστορικής της λειτουργίας έχει δύο σημεία αναφοράς: τόσο τους κρατικούς θεσμούς, όσο και τους κοινωνικούς θεσμούς.

IV. Η νομιμοποίηση της πολιτικής

1. Έρχομαι στη δεύτερη προέκταση της έννοιας της νομιμοποίησης. Σημείο αναφοράς της κοινωνικής συναίνεσης δεν είναι μόνο ο αφηρημένος θεσμός αλλά και η *πραγμάτωσή του με συγκεκριμένη πολιτική*.

2. Εξηγούμαι: Συνήθως το ερώτημα της νομιμοποίησης τίθεται ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο του θεσμού, ως προς την εξουσία ως «*συστηματική ολότητα*», ως προς τις «*θεμελιακές βάσεις της εξουσίας*». Αντίθετα πιστεύω πως η διαδικασία της νομιμοποίησης δεν ολοκληρώνεται στο επίπεδο αυτό αλλά και στο *επίπεδο της πραγμάτωσης της πολιτείας και των συνταγματικών θεσμών*. Αν ορίσουμε την «*πολιτική*» ως την *διαδικασία πραγμάτωσης της πολιτείας*, τότε και η πολιτική αποτελεί *καιριο πεδίο όπου τίθεται το πρόβλημα της νομιμοποίησης*. Την άποψή μου αυτή την στηρίζω στις εξής σκέψεις:

α) ο σημερινός *homo politicus* δεν κρίνει πχ. το θεσμό της Βουλής ή τη δικαστική λειτουργία ή τον θεσμό του Προέδρου της Δημοκρατίας μόνο στο *επίπεδο της αφηρημένης ρύθμισης* αλλά κατ' *εξοχήν και στο επίπεδο της συγκεκριμένης πραγμάτωσης*. Η σχέση εξουσίας και εξουσιαζόμενου *κορυφώνεται στο επίπεδο της πραγμάτωσης*, εκεί όπου ο θεσμός αρθρώνεται, γίνεται δηλαδή *ορατός*, και *αισθητός* μέσα από μια συγκεκριμένη *θεσμική συμπεριφορά*, μέσα από μια συγκεκριμένη πολιτική. Μόνον η *εφαρμογή* του Συντάγματος δημιουργεί τις προϋποθέσεις της *νοηματικής του ολοκλήρωσης* και επομένως και της *ιστορικής του αξιολόγησης*.

β) Αν αυτό δεν γίνει δεκτό, αν δηλαδή περιορίζαμε το πεδίο αναφοράς της συναίνεσης στο αφηρημένο θεσμικό επίπεδο θα μεταπίπταμε στη μεταφυσική της κρατικής αυθεντίας της *auctoritas*, της *dignitas* του κράτους και των θεσμών. Η *auctoritas* έχει την ιστορική της ρίζα στο μοναρχικό κράτος, όπου η προστασία του προσώπου του μονάρχη ήταν και *προστασία του κράτους και ως ιδέας και ως πραγματικότητας*. Η *κρατική αυθεντία εξ ορισμού επιβάλλει την κοινωνική αποδοχή* ως χρέος του υπηκόου. Κι αυτό γιατί η αφηρημένη προβολή της κρατικής ή θεσμικής «*ποιότητας*» της κρατικής ή θεσμικής αυθεντίας θέλει να λειτουργήσει *a priori* και όχι *a posteriori*, δηλαδή θέλει να είναι *εγγενής ιδιότητα του θεσμού και να λειτουργήσει πριν δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις της εκούσιας κοινωνικής συναίνεσης*. Μια τέτοια αντίληψη νομιμοποίησης έχει σοβαρές προεκτάσεις. Ανάγει την έννοια του κράτους ή του συγκεκριμένου θεσμού σε αμάχητο τεκμήριο αποδοχής του. Η κρατική αυθεντία, ακόμα και η δημοκρατική, δεν επιδιώκει νομιμοποιητική συναίνεση. Την έχει, δηλαδή τη διεκδικεί και την προϋποθέτει εξ ορισμού. Αντίθετα, αν γίνει δεκτή η άποψη ότι σημείο αναφοράς της συναίνεσης είναι και η διαδικασία πραγμάτωσης του θεσμού, τότε μετατοπίζεται η νομιμοποίηση από τη λογική της κρατικής μεταφυσικής στη λογική της *λαϊκής κυριαρχίας*.

γ) Τέλος, η νομιμοποίηση που αναφέρεται μόνο στο αφηρημένο θεσμικό επίπεδο και που δεν λαμβάνει υπόψη τη διαδικασία

πραγματοποίησης απλοποιεί σε επικίνδυνο βαθμό το πρόβλημα. Παραγνωρίζει πως η συγκεκριμένη λειτουργία των θεσμών είναι εκείνη που τους καθιστά θρατούς και *μόνον αυτή η συγκεκριμένη λειτουργία* δημιουργεί μεταξύ θεσμού και κοινωνίας τις *προϋποθέσεις* της θέσης του ζητήματος της συναίνεσης.

3. Η άποψη, πως η διαδικασία νομιμοποίησης περιλαμβάνει και την πραγματοποίηση των θεσμών ανταποκρίνεται, νομίζω προς μια βασική λογική παραμετρο του Συντάγματος. Στηρίζομαι γι' αυτή μου την άποψη σε εκείνες τις ρυθμίσεις του Συντάγματος, οι οποίες δίνουν στους φορείς των λειτουργημάτων τόσο γενικές οδηγίες, ώστε η άσκηση του λειτουργήματος να μην έχει χαρακτήρα *μόνον εκτελεστικό* αλλά και χαρακτήρα *κατ' ανάγκην δημοκρατικό*. Ενδεικτικά αναφέρω ένα από πολλά παραδείγματα που προσφέρει το Σύνταγμα: Κατά το άρθρο 30§1 του Συντάγματος «ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του πολιτεύματος». Από αυτή τη διάταξη, σε συνδυασμό μάλιστα με την §2 του ίδιου άρθρου, κατά το οποίο «το αξίωμα του Προέδρου είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο» προκύπτει μια *ολοκληρή δημοκρατική φιλοσοφία λειτουργίας και θεσμικής συμπεριφοράς του Προέδρου της Δημοκρατίας*, μιας φιλοσοφίας που οφείλει πάντως να εκφράζει —αν μη τι άλλο— τις βασικές διαφορές που έχει ο Πρόεδρος μιας κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας π.χ. από τον θεσμό του κληρονομικού και ελέω Θεού μονάρχη. Άλλες οδηγίες πολιτικής συμπεριφοράς, ανταποκρινόμενης στο ρυθμιστικό του ρόλο, δεν παρέχει το Σύνταγμα στο φορέα του λειτουργήματος. Έτσι, στο πεδίο αυτό, η νομιμοποίηση του θεσμού δεν ολοκληρώνεται με την αποδοχή των δομών και των αρμοδιοτήτων αλλά κατά κύριο λόγο στο επίπεδο της πραγμάτωσής του θεσμού με *συγκεκριμένη πολιτική συμπεριφορά*. Η συγκεκριμένη πολιτική συμπεριφορά του φορέα του λειτουργήματος αποτελεί *ολοκλήρωση του θεσμικού οικοδομήματος του Συντάγματος*.

V. Το κριτήριο της νομιμοποίησης

1. Προσπάθησα να διατυπώσω δύο προεκτάσεις της έννοιας της νομιμοποίησης: Πρώτον, ότι συναίνεση χρειάζονται *όχι μόνο οι κρατικοί αλλά και οι κοινωνικοί θεσμοί*. Δεύτερον, ότι η συναίνεση δεν αρκεί να αφορά την εξουσία ως συστηματική ολότητα αλλά και τη διαδικασία πραγμάτωσης του θεσμού.

2. Στο σημείο αυτό τίθεται το κύριο ερώτημα: *τι είναι αυτό που γεννά νομιμοποίηση*, τι είναι αυτό που εξασφαλίζει τη συναίνεση; Θα προσπαθήσω να υποστηρίξω τη θέση, πως και γενικά αλλά και ειδικά στη χώρα μας *κατά την παρούσα φάση του πολιτικού και θεσμικού της πολιτισμού, κριτήριο κοινωνικής συναίνεσης είναι η αξιοπιστία της πολιτικής, με την οποία πραγματώνονται οι θεσμοί*. Να ποιες είναι συνοπτικά κάποιες πρώτες σκέψεις για τη στήριξη αυτής της άποψης.

α) Η έννοια της *πολιτικής αξιοπιστίας* είναι έννοια αντίστροφη προς εκείνη της κρατικής αυθεντίας. Η πολιτική αξιοπιστία σημαίνει την εμπιστοσύνη που προκαλεί η πολιτική και θεσμική πράξη, όταν ο *δηλούμενος ρόλος είναι και ο αληθινός, δηλαδή ο θεσμικά ηθελημένος*. Η εμπιστοσύνη αυτή προκύπτει —ή δεν προκύπτει— *μετά την πράξη που κρίνεται και με βάση το επικοινωνιακό αποτέλεσμα της πράξης*. Η πολιτική αξιοπιστία είναι *μορφή πολιτικής επικοινωνίας*. Δεν γεννιέται, όπως η κρατική αυθεντία, χωρίς τη βούληση του δέκτη αλλά *προϋποθέτει*, αντίθετα από την κρατική αυθεντία, *τη συνειδησιακή αποδοχή από εκείνους, προς τους οποίους απευθύνεται η θεσμική πράξη ή συμπεριφορά*. Ενώ η κρατική αυθεντία χρησιμοποιείται ως εγγενής ιδιότητα του κράτους ή του συγκεκριμένου θεσμού που έτσι εξ ορισμού αξιώνει αποδοχή, *η πολιτική αξιοπιστία είναι ιδιότητα που κατακτάται και που αξιολογείται από εκείνους από τους οποίους ζητείται η νομιμοποιητική συναίνεση*. Η συναίνεση που προκύπτει από την πολιτική αξιοπιστία της θεσμικής συμπεριφοράς δεν σημαίνει ούτε ταύτιση, ούτε συμφωνία με τις συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές.

β) Η κοινωνική συναίνεση προϋποθέτει μια πολιτική πραγμάτωση του θεσμού που στην επικοινωνία της με την κοινωνική συνείδηση καθιστά τη θεσμική παρέμβαση στη συγκεκριμένη κοινωνική αντίθεση αποδεκτή βάση κοινωνικού συμβιβασμού.

γ) Η κρατική αυθεντία, στηρίζει μια αντίληψη νομιμοποίησης, που δεν χρειάζεται θεμελίωση, γιατί η πολιτική της *ratio* ενυπάρχει στην έννοια του κράτους. Η πολιτική αξιοπιστία, αντι-

θετα, είναι *νοητή* *μόνον ως αποτέλεσμα μιας θεμελίωσης*. Επομένως και η νομιμοποίηση προκύπτει από την *πειστικότητα αυτής της θεμελίωσης*. Πιο απλά και πιο γενικά: Η πολιτική αξιοπιστία ως πηγή νομιμοποίησης στο επίπεδο της πραγμάτωσης των συνταγματικών θεσμών προκύπτει από την έννοια του *πολιτικού λόγου* που καθορίζει τη λειτουργία μιας δημοκρατικής πολιτείας.

2. Η πολιτική αξιοπιστία ως κριτήριο νομιμοποίησης, πιστεύω πως *βρίσκει έρεισμα και στη λογική του Συντάγματος*. Και κάτι περισσότερο: Η πολιτική αξιοπιστία, κατά την πραγμάτωση των θεσμών, είναι και *προϋπόθεση και κριτήριο επιτέλεσης της ιστορικής λειτουργίας του Συντάγματος*. Από τα πολλά στηρίγματα που αυτή η θέση βρίσκει στο Σύνταγμα αναφέρω τρία ενδεικτικά.

α) Το Σύνταγμα που στο άρθρο 29 προάγει τα πολιτικά κόμματα σε συνταγματικούς θεσμούς περιγράφει τη συνταγματική τους αποστολή με τη φράση: «...η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος». Άλλη σχετική οδηγία για την πραγμάτωση του θεσμικού νοήματος δεν περιέχει η διάταξη. *Όλο το βάρος πέφτει στην πολιτική αξιοπιστία του κομματικού θεσμού*. Το βασικό κριτήριο νομιμοποίησης του θεσμού του πολιτικού κόμματος δεν είναι βέβαια η ιδεολογική του αποδοχή αλλά η *αποδοχή του ρόλου του*. «Σ υ ν α ι ν ώ» δεν σημαίνει «σ υ μ φ ω ν ώ». Σημαίνει δίνω πίστη πως ο *δηλούμενος* ρόλος είναι και ο *αληθινός, ο θεσμικά ηθελημένος*. Έτσι π.χ. η πρόσφατη κρίση που ξέσπασε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, όταν αποκαλύφθηκε η χρηματοδότηση όλων των κομμάτων —πλὴν των Πράσινων— από τον επιχειρηματία Flick, αναγνωρίστηκε ως *κρίση πολιτικής αξιοπιστίας και νομιμοποίησης των πολιτικών κομμάτων*.

β) Ενδιαφέρουσα επίσης είναι η συνταγματική ρύθμιση της *νομικής θέσης του βουλευτή*. Από το άρθρο 51§1 και 60§1 προκύπτει η αρχή της συνειδησιακής ανεξαρτησίας του βουλευτή. Η ρύθμιση αυτή συμπληρώνεται με την αρχή της *ασυλίας* και του *ακαταδίωκτου* καθώς και με σειρά *ασυμβίβαστων* που θέλουν να προστατεύουν το αξίωμα από επικίνδυνες εξαρτήσεις. Το Σύνταγμα δηλαδή, καθώς εύλογα δεν θέλει και πάντως δεν μπορεί να καθορίσει ποιοτικά της βουλευτικής συμπεριφοράς, δημιουργεί με τις αρχές που μόλις ανέφερα, τις *προϋποθέσεις για την πολιτικά αξιόπιστη επιτέλεση της συνταγματικής του αποστολής*. Έτσι ο θεσμός της Βουλής δεν κρίνεται ούτε μόνο —ούτε κατά κύριο λόγο— από την ποιότητα της αφηρημένης συνταγματικής ρύθμισης αλλά από την πραγμάτωση της ως θεσμού μέσα από τη *συγκεκριμένη πολιτική λειτουργία των μελών της και των κοινοβουλευτικών ομάδων*. Και στο παράδειγμα αυτό φαίνεται, πως η κοινωνική συναίνεση για τον θεσμό της Βουλής δεν συντελείται στο πεδίο της ιδεολογικής συμφωνίας αλλά *στο πεδίο της πολιτικής αξιοπιστίας*, ως ικανότητας να πείθει, πως ο *δηλούμενος πολιτικός ρόλος είναι και ο θεσμικά ηθελημένος*.

γ) Ένα τρίτο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο K. Hesse, αναλύοντας τον θεσμό του Προέδρου της Δημοκρατίας, επισημαίνει ότι ο ρόλος του είναι η εκπροσώπηση και ο συμβολισμός της ενότητας της πολιτείας προς τα έξω και προς τα μέσα. Η επιτυχία του —λέει ο K. Hesse— είναι λιγότερο θέμα άσκησης συνταγματικών αρμοδιοτήτων από ό,τι *θέμα προσωπικής αξιοπιστίας*. Κατ' εξοχήν πεδίο ανάπτυξης αυτής της αξιοπιστίας είναι ο συνταγματικός περιορισμένος βέβαια *πολιτικός λόγος*, που αρθρώνει ο αρχηγός του κράτους καθώς και η εν γένει στάση και συμπεριφορά του. Και εδώ βλέπομε, πως η συγκεκριμένη πολιτική συμπεριφορά ως πραγμάτωση του θεσμού του Προέδρου αποτελεί σημαντικό τμήμα της λογικής του Συντάγματος και υποκειται έτσι όχι μόνο στην αρχή της νομιμότητας αλλά κυρίως στην *αρχή της νομιμοποίησης*, ως ανάγκης κοινωνικής συναίνεσης.

VI. Ιστορική κύρωση

1. Ένα τελευταίο ερώτημα πρέπει ακόμα να τεθεί. *Πότε και πώς* τίθεται το πρόβλημα της νομιμοποίησης ενό Συντάγματος ως πρόβλημα πολιτικής αξιοπιστίας της πραγμάτωσης του;

2. Η κρίση για τη νομιμοποιητική δύναμη του Συντάγματος τίθεται *à posteriori μετά τη λειτουργία του εν τόπω και χρόνω*. Ε-

δω βρίσκεται και μια βασική διαφορά της νομιμοποίησης από τη νομιμότητα. Η νομιμότητα διαπιστώνεται πριν τη συγκεκριμένη πραγμάτωση του θεσμού και είναι προϋπόθεση αυτής της πραγμάτωσης. Η έρευνα της νομιμοποίησης κατά την ώρα της πολιτικής επιλογής δεν μπορεί να έχει άλλη έννοια από την απλή πρόγνωση του νομιμοποιητικού αποτελέσματος. Η τελική κρίση είναι ιστορική, και κατά τούτο παραμένει και ανοιχτή. Παραμένει ανοιχτή, όσο υπάρχει αμφισβήτηση η σύγκρουση γύρω από τη θεσμική πραγμάτωση που κρίνεται.

3. Η νομιμοποίηση είναι αναλογία με τη δυνατότητα του κρινόμενου θεσμού να επιτυγχάνει όχι βέβαια την κατάφαση αλλά την συναινέση εκείνων κυρίως των κοινωνικών δυναμικών που διαφωνούν με τη συγκεκριμένη πολιτική επιλογή. Γι' αυτό και η νομιμοποίηση είναι μια αέναη ιστορική διαδικασία χωρίς οριστική έκβαση, στο μέτρο που η αμφισβήτηση μπορεί να ανακυψει ξανά. Η Δημοκρατία άλλωστε μπορεί να οριστεί και ως το σύστημα που βασίζεται σε μια αέναη διαδικασία νομιμοποίησης, ως το σύστημα, που συνδέει, την πορεία του από την σχέση που αποκτά με την ιστορία.

VII. Επίλογος

1. Γνωρίζω την απειρία των αντιρρήσεων και της κριτικής που προκαλεί αυτή η συλλογιστική μου προσπάθεια. Θα ήθελα να τελειώσω τις σκέψεις αυτές προλαμβάνοντας και απαντώντας σε δύο μόνο.

2. Η έννοια της πολιτικής αξιοπιστίας —θα μου ειπωθεί— είναι ελαστική και επιδεκτική πολλαπλής ερμηνείας.

α) Η αντίρρηση είναι σωστή. Δεν ανατρέπεται αλλά, όπως πιστεύω, και δεν ανατρέπει το κριτήριο της πολιτικής αξιοπιστίας. Όπως σωστά επισημαίνει ο K. Hesse, το θέμα της νομιμοποίησης κρίνεται με βάση την εξελισσόμενη περι δικαίου συνειδηση. Γι' αυτό και η συνδρομή των προϋποθέσεων της νομιμοποίησης είναι θέμα ανοιχτό και τελεί σε μόνιμη ιστορική εξέλιξη.

β) Άλλωστε το ιστορικά μεταβλητό ή εστω: η ιστορική ρευστότητα, δεν χαρακτηρίζει μόνο την έννοια της πολιτικής αξιοπιστίας. Χαρακτηρίζει και άλλες θεμελιώδεις έννοιες ή αρχές του Συντάγματος όπως την ελευθερία, τη δημοκρατία, την ισότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη, κ.ο.κ. Ούτε αυτές οι έννοιες είναι «επιστημονικά» διασφαλισμένες έναντι της ιστορικής εξέλιξης. Θα έλεγα: Ευτυχώς. Άλλωστε τέτοιες ανοιχτές έννοιες λειτούργησαν θετικά, στο μέτρο που σηματοδότησαν ιστορικούς αγώνες και τους κατέστησαν ιδεολογικά διαφανείς.

3. Τελειώνω προλαμβάνοντας άλλη μια —τελευταία— αντίρρηση. Ασφαλώς θα μου ειπωθεί: Μια τέτοια, ιστορική αντίληψη νομιμοποίησης, που ανακύπτει εκ των υστέρων και κυρίως που μένει ανοιχτή, δεν έχει καμιά χρησιμότητα, αφού δεν υπόκειται σε καμιά απολύτως κυρωτική λειτουργία.

Απαντώ:

α) Έννοιες όπως «κύρωση» ή «πρακτική σημασία» μιας συνταγματικής αρχής πρέπει να επανεξεταστούν. Το Σύνταγμα, δεν είναι ούτε αγορανομικός κώδικας, ούτε κώδικας οδικής κυκλοφορίας. Ιστορικούς συσχετισμούς καταγράφει το Σύνταγμα. Πέρα από τις άμεσες νομικές κυρώσεις, εκεί όπου τις προβλέπει, περνάει τη δοκιμασία της μεγάλης κύρωσης που είναι η νομιμοποίησή του. Και αν νομιμοποίηση, όπως πιστεύω, είναι η πολιτικά αξιοπιστή πραγμάτωσή του, τότε ας μου επιτραπεί να υποβάλω, στην κρίση τόσο των ομοτέχνων μου, όσο και των φορέων των μεγάλων θεσμών της κοινωνίας και του κράτους της εξής σκέψη:

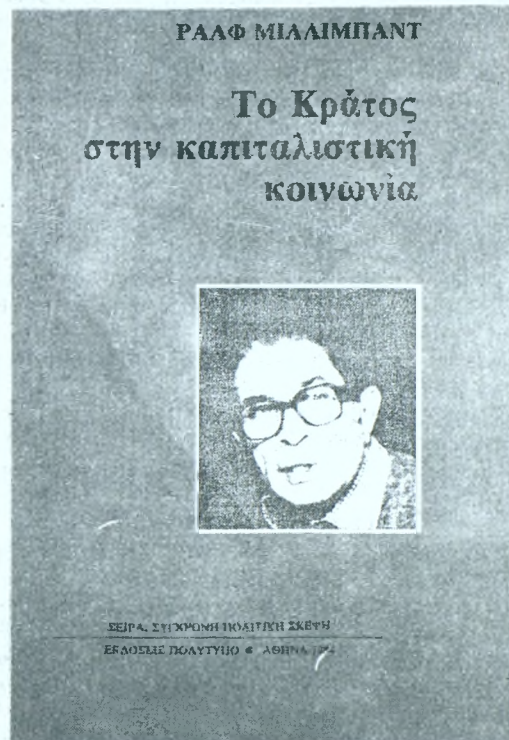
Θα ήταν λάθος —ιδιαίτερα τώρα στη χώρα μας— να υποτιμήσουμε την αξίωση των μελών αυτής της πολιτείας για πολιτική αξιοπιστία της θεσμικής συμπεριφοράς, αξίωση για ταύτιση του δηλούμενου ρόλου με τον θεσμικά ηθελημένο ρόλο, αξίωση για διάκριση μεταξύ ιδιωτικού και πολιτικού κινήτρου, αξίωση για διάκριση μεταξύ συνθήματος και επιχειρήματος. Υπάρχει εντονή αξίωση για μια βαθύτερη συνάφεια μεταξύ δημοκρατικής θεωρίας και δημοκρατικής πρακτικής. Κρίση πολιτικής αξιοπιστίας σημαίνει κρίση νομιμοποίησης, και κρίση νομιμοποίησης σημαίνει τελικά στεγανό διαχωρισμό του δικαίου από την πολιτική.

Και ας μη ξεχνάμε. Η ιστορική αξιολόγηση του Συντάγματος, και της αξιοπιστίας της θεσμικής του πραγμάτωσης δεν γίνεται μόνο για την αποσαφήνιση του παρελθόντος. Αποτελεί προεργασία και πρόγνωση και το μέλλον της πολιτείας μας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

Ραλφ Μίλιμπαντ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πρόλογος: Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Ένα κλασικό έργο της μεταπολεμικής μαρξιστικής έρευνας στο χώρο της πολιτικής κοινωνιολογίας. Συνδυάζοντας ορισμένες από τις θεωρητικές προτάσεις του «πολιτικού» μαρξισμού με το ριζοσπαστικό ρεύμα της εμπειρικής αγγλοσαξωνικής σχολής της πολιτικής επιστήμης, ο καθηγητής Μίλιμπαντ τεκμηριώνει μία σύνθετη προσέγγιση του φαινομένου «Κράτος», στη διαπλοκή και τη συστατική του σχέση με τους πολιτικούς θεσμούς (κόμματα, Τύπος, ομάδες συμφερόντων, «ιδεολογικοί μηχανισμοί») και την κοινωνία.

Παράλληλα, ο εκτεταμένος πρόλογος του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου τοποθετεί το φαινόμενο του Κράτους στα πλαίσια των σημερινών θεωρήσεων για την «πολιτική θεωρία» της μαρξιστικής αριστεράς, χαράζοντας έτσι τους άξονες για την επανατοποθέτηση του προβλήματος της εξουσίας, της δημοκρατίας και της σοσιαλιστικής αλλαγής σήμερα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τσιμισκή 78

Ένας νέος πολιτικός οργανισμός:

Ελπίδες για το σοσιαλισμό ή ανανέωση ελπίδων;

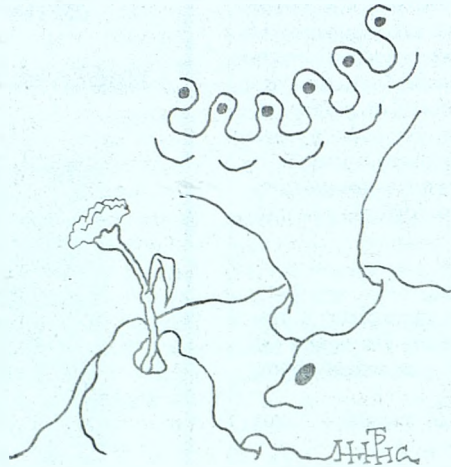
του Αρ. Ψάλλη

Η Ελληνική Αριστερά, είναι το αποτέλεσμα διαδικασιών που άρχισαν πολύ πριν τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στο χώρο της ανανεωτικής και ευρύτερης Αριστεράς. Το Ιδρυτικό Συνέδριο, που έγινε στο Ολυμπιακό Στάδιο από τις 22 μέχρι τις 26 Απριλίου, αποτελεί και την αρχή του νέου κόμματος. Αρχή με ευνοϊκή αντιμετώπιση, αλλά και εύλογη αναμονή για την πολιτική αποτελεσματικότητά του. Σύμφωνα με εκτιμήσεις πολιτικών σχολιαστών η δημιουργία της «Ελληνικής Αριστεράς» επιτρέπει να διαμορφωθεί ένα διαφορετικό πλαίσιο – και ιστορικά, μετά τη διάσπαση του ΚΚΕ το 1968 – για τη μελλοντική πορεία και θέση των αριστερών δυνάμεων στις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις. Είναι γεγονός πάντως ότι η δημιουργία του νέου κόμματος της «Ελληνικής Αριστεράς» αποτελεί αφετηρία ενός πρωτότυπου πολιτικού εγχειρήματος με πολλαπλές επιπτώσεις στον πέραν του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ πολιτικό χώρο. Παράλληλα θέτει προβλήματα – στο βαθμό που θα δημιουργήσει πολιτικό ρεύμα – στο ΠΑΣΟΚ, αλλά και στο ΚΚΕ, τα οποία δεν αφορούν μόνο τη σημερινή πολιτική συγκυρία.

Το Ιδρυτικό Συνέδριο γόνιμο σε προβληματισμούς και ιδέες διαμόρφωσε το πλαίσιο του νέου κόμματος. Με ιστορικές τολμές στον τρόπο λειτουργίας του, με κατοχύρωση των τάσεων, με πολιτικό λόγο διαφοροποιημένο σε πολλά ζητήματα και νέες θέσεις το νέο κόμμα φιλοδοξεί να διαμορφώσει τις πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις μιας αριστερής εναλλακτικής λύσης.

Οι συνθήκες του ιδρυτικού συνεδρίου

Οι στόχοι των προσυνεδριακών διαδικασιών και το ίδιο το συνέδριο θεωρείται ότι επιτεύχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Η αυτοοργάνωση όμως (παρά το γεγονός ότι έγιναν 500 περίπου ιδρυτικές συνελεύσεις και τα ιδρυτικά μέλη υπολογίζεται ότι έφθασαν στις 12.000) δεν διαμόρφωσε ιδιαίτερη δυναμική. Κάτι παρόμοιο βέβαια δεν ήταν μέσα στις προσδοκίες των περισσότερων στελεχών. Παρά το γεγονός όμως ότι μια μεγάλη μερίδα στελεχών της Κ.Ε. του ΚΚΕ εσ. (και όσα μέλη του ακολουθήσαν την τάση της «αναθάμισης»), δεν πήραν μέρος στις ιδρυτικές συνελεύσεις και αποχώρησαν, εκτιμάται ότι το συνέδριο μέσα στις συνθήκες που έγινε πέτυχε να εκφράσει μια ικανοποιητική σύνθεση, η οποία επιτρέπει στην Ελληνική Αριστερά να διαδραματίσει διαφορετικό ρόλο απ' ό,τι μέχρι πρόσφατα το ΚΚΕ εσ. Η μη συμμετοχή ορισμένων πολιτικών ομάδων και ανέντακτων, οι οποίοι είχαν κατ' αρχήν υποστηρίξει την πρόταση δημιουργίας νέου κόμματος, φαίνεται ότι δεν αποτελεί «κλειστό κεφάλαιο» για την Ελληνική Αριστερά, αφού το ιδρυτικό της συνέδριο θεωρείται η αρχή μιας πολιτικής διαδικα-

σίας η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί.

Οι επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν για τις πολιτικές επιλογές, κυρίως του ΚΚΕ εσ, όσο και αν ισχύουν για το παρελθόν δεν μπορούν να διατυπωθούν με τον ίδιο τρόπο και στο μέλλον. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Προγραμματική Συμφωνία Βάθους και τα 6 σημεία που είχαν διχάσει προ μηνών το ΚΚΕ εσ. ούτε καν συζητήθηκαν κατά την ιδρυτική συνεδριακή διαδικασία. Η πολιτική που θα διαμορφώσει η Ελληνική Αριστερά υποστηρίζεται ότι θα κρίνει στη συνέχεια κι το ποια θα είναι η στάση όσων δεν πήραν μέρος στις ιδρυτικές συνελεύσεις και ανήκουν στο χώρο που ορίζεται ως ανανεωτική αριστερά.

Πλούτος αναζητήσεων, ιδεών, προβληματισμών

Ο χωρισμός του συνεδρίου σε τμήματα και επιτροπές επέτρεπε να εκφραστούν αξιόλογοι προβληματισμοί. Χωρίς βέβαια να επιτευχθεί η σύνθεση σε όλες τις περιπτώσεις ο πλουραλισμός και ο διάλογος αποτελεί μια πολύτιμη εμπειρία για το νέο πολιτικό οργανισμό. Αυτό δεν σημαίνει ότι η δυνατότητα της ελεύθερης γνώμης συνδυάστηκε με εκείνες τις διαδικασίες που θα τις επιτρέπουν να μετατραπεί και σε πολιτική γραμμή. Όμως οι καταστατικές αρχές, οι οποίες ψηφισήκαν με μεγάλη πλειοψηφία (τάσεις, περιφερειακά συνέδρια, διαρκές συνέδριο κλπ.), δημιουργούν το πλαίσιο που διευκολύνει τη σύγκληση με άλλες γνώμες και απόψεις έτσι ώστε να γίνεται και να λειτουργεί και ως πολιτική γραμμή. Ο «οργανωτισμός» που έχει συνδεθεί με τις πλέον άσχημες παραδόσεις στην εσωκομματική ζωή των αριστερών κομμάτων μπορεί βέβαια να φαλκιδεύσει ή να υπονομεύει αυτές τις δυνατότητες. Όμως το συνέδριο απ' αυτή την άποψη, στο επίπεδο τουλάχιστον του διαλόγου και των όσων αποφάσισε στις καταστατικές αρχές, είχε μια αποτρεπτική λειτουργία, η οποία είναι σοβαρή και σημαντική για το ξεκίνημα ενός νέου αριστερού κόμματος.

Η με μεγάλη πλειοψηφία έγκριση των πολιτικών κειμένων (Προγραμματική Διακήρυξη – Πολιτική Απόφαση) δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν ή δεν ενυπάρχουν στις τοπο-

θετήσεις που έγιναν και διαφορετικές πολιτικές εκτιμήσεις ή απόψεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι είναι από τις λίγες περιπτώσεις που σε συνέδριο κόμματος της αριστεράς συζητήθηκαν και μάλιστα με έντονες διαφωνίες θέματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική, τα εθνικά θέματα, την οικονομική πολιτική και τις σχέσεις με τα μαζικά και νέα κινήματα.

Θέματα που προκάλεσαν έντονες συζητήσεις εκτός από τα εθνικά στο κείμενο της Προγραμματικής Διακήρυξης μεταξύ άλλων ήταν:

α. Η διατύπωση «ότι στο άμεσο μέλλον δεν υπάρχουν οι δυνατότητες εκλογικών ή κυβερνητικών συμπαρατάξεων». Η θέση αυτή που δεν υπήρξε στο αρχικό κείμενο στην Πολιτική Οργανωτική Επιτροπή (ΠΟΕ) του συνεδρίου πέρασε στο τελικό κείμενο της ΠΟΕ ύστερα από ισχυρές αντιδράσεις. Στο αντίστοιχο τμήμα και στην ολομέλεια του συνεδρίου επανέρχεται το πρόβλημα με πρόταση να απαλειφθεί η διατύπωση από το κείμενο επειδή «δεσμεύει το κόμμα». Η πρόταση δεν πέρασε ούτε στο τμήμα ούτε στην ολομέλεια. Υπερψηφίστηκε μάλιστα η διατύπωση του κειμένου της ΠΟΕ με μεγάλη πλειοψηφία και στις δυο περιπτώσεις. Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι και στις τρεις περιπτώσεις αντιδρούσαν στη σχετική διατύπωση στελέχη προερχόμενα από το ΚΚΕ εσ.

β. Το θέμα των θάσεων. Η αρχική διατύπωση συνέδεε το θέμα της απομάκρυνσης των αμερικανικών βάσεων με το τρίγωνο Αθήνα - Άγκυρα - Ουάσιγκτον, τις διεθνείς ισορροπίες στην περιοχή, την παρουσία των ξένων στόλων στη Μεσόγειο κλπ. Αυτή η διατύπωση δεν έγινε δεκτή στην ΠΟΕ και η σχετική θέση του κειμένου ήταν πιο αποφασιστική και «σκληρή». Η αρχική διατύπωση επανήλθε στο τμήμα και έγινε δεκτή. Στη σχετική συζήτηση όμως στην ολομέλεια απορρίφθηκε και υιοθετήθηκε με πλειοψηφία η διατύπωση του τελικού κειμένου της ΠΟΕ με μια προσθήκη η οποία θεωρείται πιο σκληρή. Στο θέμα επίσης του ΝΑΤΟ υπήρξαν διαφωνίες. Ουσιαστικά όμως υιοθετήθηκε η διατύπωση του κειμένου της ΠΟΕ με την προσθήκη για την κατάργηση και των δυο συνασπισμών (ΝΑΤΟ – Σύμφωνα της Βαρσοβίας). Παραμένει βέβαια η αντίθεση στο ΝΑΤΟ και ο στόχος της αποδέσμευσης.

γ. Στη σχετική διατύπωση για τις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», την εκτίμηση των μεταρρυθμίσεων του Γκορμπατσόφ και των αξόνων μετασχηματισμού του καθεστώτος αυτών των χωρών πέραν της δημοκρατικής συμμετοχής, του δικαιώματος στην αντιπολίτευση, του συνδικαλιστικού πλουραλισμού κλπ. υπήρχε ο πολυκομματισμός. Στην ΠΟΕ είχε τεθεί θέμα να φύγει ο όρος αυτός εξαιτίας των συνηθών μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκαν τα καθεστώτα αυτά. Έμεινε με μικρή πλειοψηφία. Το θέμα επανήλθε και στο τμήμα και στην ολομέλεια του συνεδρίου. Η ολομέλεια με μεγάλη πλειοψηφία στήριξε την πρόταση να φύγει η λέξη πολυκομματισμός.

δ. Στους 4 στόχους της ανάπτυξης που προτείνει το κεφάλαιο για την οικονομία και την ανάπτυξη έγινε πρόταση και προστέθηκε πέμπτος στόχος η **ανακατανομή του εισοδήματος**. Στη σχετική συζήτηση που έγινε στην ολομέλεια η διατύπωση ήταν «*υπέρ των μισθωτών*» και έγινε δεκτή. Όμως κατέφθασε σημείωμα στο προεδρείο από συνεταιριστές αγρότες που εδήλωνε ότι δημιουργούν την πρώτη τάση την «*αγροτική*» στο νέο κόμμα. Το όλο θέμα ξανα συζητήθηκε και αναγνωρίστηκε το λάθος. Η τελική διατύπωση ορίζει ότι η ανακατανομή του εισοδήματος δεν αφορά μόνο τους μισθωτούς, αλλά το σύνολο των εργαζομένων. Τα **κατώτερα**, δηλαδή, **εισοδηματικά στρώματα** με όρους βέβαια εισοδήματος.

Στο ίδιο κεφάλαιο υπήρχαν αντιρρήσεις και για τη συσσώρευση. Η επιτροπή οικολογίας μάλιστα εξέφρασε διαφωνίες στο θέμα της ανάπτυξης, επειδή υποβαθμίζεται η **οικολογική οπτική** στο κεφάλαιο για την οικονομία και την ανάπτυξη.

ε. Επαναφορά του **σταυρού προτίμησης** στις βουλευτικές εκλογές. Στην ΠΟΕ έγινε σχετική πρόταση για το σταυρό προτίμησης (μικρό σύστημα) αλλά απερρίφθη. Στο τμήμα η σχετική πρόταση έγινε δεκτή, αλλά η ολομέλεια την απέρριψε.

στ. «**Εκπλήξη**» ήταν η ψηφοφορία για τον **τίτλο** του κόμματος. Η πρόταση της ΠΟΕ για **Νέα Ελληνική Αριστερά (ΝΕΑ)** δεν έγινε δεκτή, ενώ επέμεναν σ' αυτή αρκετά στελέχη από τις νεώτερες γενιές του ΚΚΕ εσ. Αντίθετα πέρασε και με μεγάλη πλειοψηφία η πρόταση **Ελληνική Αριστερά** την οποία και ψήφισε μεγάλο μέρος της ηγεσίας του ΚΚΕ εσ.

Η ψήφιση βέβαια ενός κειμένου όπως η Προγραμματική Διακήρυξη, δεν αρκεί για να διαμορφωθεί και η συγκεκριμένη πολιτική, ούτε η πολιτική σε κρίσιμους τομείς της μαζικής δραστηριότητας ενός πολιτικού κόμματος. Είναι φυσικό να υπάρχουν και διαφορετικές «*αναγνώσεις*» της «*πολιτικής διακήρυξης*». Αυτό φάνηκε και στο συνέδριο κυρίως σε θέματα που αφορούν τη φυσιογνωμία και τους στόχους της **Ελληνικής Αριστεράς**. Τέτοιες διαφορετικές προσεγγίσεις υπήρξαν κυρίως στο πώς αντιμετωπίζει το νέο κόμμα τις **συμμαχίες** και το **πρόβλημα της εξουσίας**. Αυτός ο διάλογος όμως δεν επεκτάθηκε στην πολιτική γραμμή, ούτε στο πώς το νέο κόμμα θα αποκτήσει σχέσεις με κοινωνικές δυνάμεις τις οποίες έχει στόχο να εκφράσει πολιτικά. Το συνέδριο παρ' όλα αυτά εκτιμάται ότι διαμόρφωσε ένα πλαίσιο πολιτικής σύνθεσης με βάση το οποίο η **Ελληνική Αριστερά** θα θέσει και θα αντιμετωπίσει τα όσα προβλεπόμενα πολιτικής γραμμής τέθηκαν ή υπονοήθηκαν στο ιδρυτικό της Συνέδριο.

Τομή στις Καταστατικές Αρχές

Οι καταστατικές αρχές ψηφίσθηκαν όπως είχαν αρχικά διατυπωθεί (εκτός από το *Συμβούλιο των Βετεράνων*), με ορισμένες βελτιώσεις ή μικροαλλαγές. Νέοι θεσμοί που κατοχυρώνονται είναι οι **τάσεις**, το **Διαρκές Συνέδριο**, η **πληροφόρηση - ενημέρωση** (οριζόντια και κάθετα), η **αποκέντρωση** (Περιφερειακά Συνέδρια).

Στη σχετική εισήγησή του ο **Αρ. Μανωλάκος** αναφερόμενος στο χαρακτήρα του κόμματος μεταξύ άλλων προσδιόρισε ότι η **Ελληνική Αριστερά** είναι «*κόμμα της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού, της καθολικής κοινωνικής απελευθέρωσης*. Για μας η ολοκλήρωση της δημοκρατίας είναι αδύνα-

Πρώτα βήματα, πρώτες συγκρούσεις...

Εκκληση προκάλεσε η πρόταση για συνέδριαση της ΚΕ της **Ελληνικής Αριστεράς** πρώτη μετά την εκλογή του Α. Κυρκού ως γραμματέα της ΚΕ (83 υπέρ - 3 κατά) χωρίς την παροχή δημοσιογραφικών. Και τούτο γιατί πολλοί είχαν γραφεί για τις διαφωνίες που προέκυψαν στο κρίσιμο θέμα της εκλογής ΕΓ της ΚΕ και συγκεκριμένα των οργάνων της **Ελληνικής Αριστεράς**. Υπήρχε συνέδριο και η ανάγκη μιας *αλλη* διασυστήσας για να μη μείνουν οι διακηρύξεις μόνο λόγια.

Διαφωνίες πραγματικά υπήρξαν μια και η τσού για ολιγομελές Εκτελεστικό όργανο που διαμορφώθηκε την τελευταία ημέρα του συνεδρίου συνάντησε αντίδρασεις αρκετών στελεχών, προερχομένων κυρίως από το ΚΚΕ εσ. Αυτό φάνηκε και στη συνέδριαση της ΚΕ την επόμενη Δευτέρα (4-5). Εκτός από την πρόταση του Α. Κυρκού για ΕΓ με 13 μέλη (η οποία εξέφραζε τις ισορροπίες που διαμορφώθηκαν στις προπαρασκευαστικές διαδικασίες) διατυπώθηκαν και *αλλες* δυο προτάσεις:

● Μία για τη δημιουργία ενός διαθεσμικού οργάνου με 23 μέλη που θα εξέλεγε στη συνέχεια τριετή έως τριετή γραμματέα και

● μια για λειτουργία της ΚΕ με τομείς. Στα πλαίσια δραστηριοτήτων των τομέων, ένας θα είχε την καθημερινή *πολιτική* ευθύνη και αυτός θα αποτελούσε από 9 μέλη.

Η τελευταία πρόταση απορρίφθηκε και πλειοψηφισα με μεγάλη διαφορά η αρχική εισήγησή του Α. Κυρκού για εκλογή Τριετούς Εκτελεστικού Γραφείου. Η πρόταση του Α. Κυρκού περιλάμβανε τους Γρ. Γιάνναρο, Αημ. Γιατζίτζου, Π. Κονναλάκη, Κ. Κουρκουτή, Σπ. Λυκούδη, Αρ. Μανωλάκο, Μιχ. Παπαγιαννάκη, Στ. Πασιόπουλο, Γιάννη Τούνη, Μ. Τριανταζή, Α. Χατζησπυρίδη και Α. Ψυχογιό. Η ψηφοφορία περιορίστηκε μεταξύ των 12 που προτάθηκαν από τον Α. Κυρκό — *αλλοι* προτάθεντες δεν αποδεχθηκαν — και οι οποίοι εξέλεγαν. Από τα 101 μέλη της ΚΕ ήταν παρόντα και ψήφισαν 91. Υπήρξαν 11 λευκά ψηφοδέλτια.

Στο μεταξύ αντιδράσεις προκάλεσαν τα πρώτα βήματα της **Ελληνικής Αριστεράς**. Με σφοδρή την παραίτηση του Α. Κυρκού από τη Βουλή — τον αντικαθιστά ο Αντ. Μπαζιζακλής — οι μη συμμετεχόντες στην **Ελληνική Αριστερά** (ΚΚΕ εσ. - Αναγεωτική Αριστερά) ασκήσαν έντονη κριτική επισημαίνοντας ότι ο Α. Κυρκός εκλέχθηκε από το σύνολο των δυνάμεων του ΚΚΕ εσ. και όχι μόνο αυτών που προσεχώρησαν στο νέο κόμμα. Σχολιάστηκε επίσης και η εκπροσώπηση της **Ελληνικής Αριστεράς** (Βουλή - Ευρωβουλή - Γραμματεία της ΚΕ) που αποτελείται από ηγετικά στελέχη προερχόμενα από το ΚΚΕ εσ. (Αντ. Μπαζιζακλής, Κ. Φιλινής, Α. Κυρκός). Η σύνθεση βέβαια του ΕΓ της ΚΕ δεν εκφράζει αυτή την εικόνα. Αντίθετα. Φαίνεται να επιδιώκεται και μια πολιτική συνδυασή με βάση και την κατάσταση που δημιουργήσε το Ιδρυτικό Συνέδριο στην οποία λαμβάνεται υπόψη — αν κρίνει κανείς μόνο από την προέλευση των μελών του ΕΓ, (6 προέρχονται από το ΚΚΕ εσ. και 6 από τους προηγουμένους) — η ιδιομορφία των δυνάμεων που λειτούργησαν στο Ιδρυτικό Συνέδριο πράγμα που πιθανώς «*ενοχλήσει*» στελέχη της νεότερης γενιάς από το ΚΚΕ εσ. Ένα κόμμα οστόσο και μάλιστα νέο δεν κρίνεται μόνο από τα πρόσφατα. Αν ισχυριόμαστε γρήγορα ότι «*η γυναικιά του Καίσαρος δεν πρέπει να δείχνει τιμω, αλλά και να φαίνεται*» για το χώρο αυτό που φαίνεται επισημάνεται και πολλά φιλοδοξεί, πρέπει να ισχυριστείς πολλάκις...

τη χωρίς το σοσιαλισμό και η πραγματοποίηση του σοσιαλισμού αδιανόητη χωρίς τη δημοκρατία. Το κόμμα είναι ένας ανοιχτός στην κοινωνία θεσμός που διαμορφώνεται από αυτήν και τη διαμορφώνει. Δεν είναι ένα απλό εργαλείο για την κατάκτηση και διατήρηση της εξουσίας ούτε υποκοινωνία που διέπεται από τους δικούς της νόμους και προσπαθεί να τους επιβάλει και στους υπόλοιπους... Όχι η φωτεινή πρωτοπορία μιας τάξης με ιστορικό προσορισμό, ούτε στρατός σε περίοδο ειρήνης ή πολέμου».

Οι καταστατικές αρχές δεν ψηφίσθηκαν χωρίς αντιρρήσεις. Θέματα στα οποία υπήρξε «*τριβή*» ήταν:

α. Τάσεις. Έγινε προσπάθεια στο αντίστοιχο τμήμα να περιοριστεί η δυνατότητα δημιουργίας και λειτουργίας των τάσεων. Οι τροπολογίες όμως αποσύρθηκαν και η ολομέλεια δέχθηκε με μεγάλη πλειοψηφία το σύνολο της πρότασης.

β. Διαρκές Συνέδριο. Ενώ στην ΠΟΕ έγινε δύσκολα αποδεκτή η πρόταση, η ολομέλεια του συνεδρίου την έκανε αποδεκτή σχεδόν ομόφωνα. Με την πρόταση αυτή θέματα που ορίζονται περιοριστικά (εκλογές, εκλογή Προέδρου, περίπτωση ανάθεσης σχημα-

τισμού κυβέρνησης στο κόμμα ή συμμετοχής στην κυβέρνηση, περιπτώσεις ανοικτής πολιτικής ή εθνικής κρίσης) αφαιρείται από την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κ.Ε. και ανατίθεται η λήψη αποφάσεων στο Διαρκές Συνέδριο.

γ. Εκλογές αντιπροσώπων για τακτικά συνέδρια. Η αρχική πρόταση όριζε ότι οι εκλογές γίνονταν απευθείας από τις Οργανώσεις Βάσης. Στην ΠΟΕ τροποποιήθηκε (μέρος από Ο.Β. και μέρος από ενδιαμέσους όργανα). Στο τμήμα και της ολομέλειας έγινε αποδεκτή η αρχική πρόταση.

Τα νέα κινήματα

Μία άλλη σημαντική πλευρά του συνεδρίου ήταν το βάρος που δόθηκε στα **νέα κινήματα** και οι συζητήσεις που έγιναν για το πώς αντιμετωπίζονται από το νέο κόμμα και ποιες σχέσεις διαμορφώνει με αυτά. Αναγνωρίζονται τα νέα κινήματα (οικολογικό, γυναικείο, κοινωνικά κινήματα αμφισβήτησης, κλπ.) ως αυτόνομα πολιτικά υποκείμενα. Στο σχετικό διάλογο που έγινε οι σύνεδροι δεν περιορίστηκαν απλώς σε παρεμβάσεις στις σχετικές αναφορές των βασικών κειμένων του συνεδρίου, αλλά

Σχέσεις «τρίτου τύπου»;

Με το σκεπτικό ότι η δημοκρατία είναι για το κόμμα της «Ελληνικής Αριστεράς» αδιαπραγμάτευτη, καταστατική και προγραμματική αρχή και ότι πρέπει να είναι ισχυρότερη από τις όποιες πολιτικές σκοπιμότητες και να εφαρμόζεται πάντα, αρκετοί σύνεδροι του Ιδρυτικού Συνεδρίου της Ελληνικής Αριστεράς εξέφρασαν την αντίθεσή τους στην πρόσκληση των κομμουνιστικών κομμάτων της Ρουμανίας και της Β. Κορέας. Δεν γνωρίζουμε πώς σκέφτεται να αντιμετωπίσει στο μέλλον η Ελληνική Αριστερά το θέμα.

Η απόφαση π.χ. της ΠΟΕ Βελγίου είναι χαρακτηριστική και τη δημοσιεύουμε: «Θέση μας είναι ότι το νέο κόμμα της Ελληνικής Αριστεράς δεν πρέπει να διατηρεί προνομιακές σχέσεις με κόμματα που ασκούν δικτατορική εξουσία και που η λειτουργία τους αντίκειται στις δημοκρατικές μας αρχές. Συνεπώς θεωρούμε απαραίτητο να προσκαλούνται αντιπρόσωποι των κομμάτων αυτών σε εκδηλώσεις και συνέδρια της Ελληνικής Αριστεράς».

Είναι γνωστός σε όλους οι προνομιακές σχέσεις που είχε το ΚΚΕ εσ. με τα δύο αυτά κόμματα. Θα διατηρηθούν ίδιες και από την «Ελληνική Αριστερά»; Για να το πούμε διαφορετικά: Η Ε.Α. θα διαμορφώσει μια πολιτική διεθνών σχέσεων ως να είναι κυβέρνηση ή κυβερνητικό κόμμα, ως κράτος δηλαδή, ή με βάση κάποιες αρχές; Και να εξακολουθεί και έχει τις ίδιες σχέσεις με Τσαουσέσκου-Κιμ Ιλ Σουνγκ όπως το ΚΚΕ εσ. στο παρελθόν δεν θα πρέπει να εξηγήσει τη δημοκρατία, τον πλουραλισμό και την πολυφωνία των καθεστώτων τους; Χάθηκε η αντιπολίτευση ή οι διαφωνούντες σ' αυτές τις χώρες; Πώς συμβιβάζεται αλήθεια να καλούνται αυτά τα δύο κόμματα και να αποκλείονται το Πολωνικό Κ.Κ. και το Τσεχοσλοβάκικο. Σύμφωνα με ποιες αρχές της Ελληνικής Αριστεράς ο Τσαουσέσκου είναι καλύτερος από το στρατηγό Γιαρουζέλσκι; Ή μήπως «οικοδομούνται» σχέσεις «τρίτου τύπου» για να μη διαταραχθούν ισορροπίες και άλλα του παρελθόντος;

αναφέρθηκαν συνολικά στη σημασία και το ρόλο που έχουν τα νέα κοινωνικά κινήματα στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις, στην πορεία για το σοσιαλισμό και την κοινωνική αλλαγή. Η όλη προβληματική που ακούσθηκε δεν σημαίνει βέβαια ότι η «Ελληνική Αριστερά» ταυτίζεται π.χ. με τους «Πράσινους» της Δυτ. Γερμανίας, αποτελεί όμως ένα ενδεικτικό στοιχείο για τη διαμόρφωση της πολιτικής και των θέσεων της σε μια σειρά ζητήματα στα οποία η λατρεία της βιομηχανικής ανάπτυξης – και της ανάπτυξης γενικότερα – είχε διαποτίσει την Αριστερά και το πρόγραμμά της.

Εκτός από τις απόψεις της Επιτροπής για το οικολογικό που αναφέραμε πριν υπήρξαν οι τοποθετήσεις των γυναικών για το γυναικείο ζήτημα, αλλά και με βασικές αντιρρήσεις για πολλές θέσεις της Προγραμματικής Διακήρυξης. Πολλές τροπολογίες τους μάλιστα δεν έγιναν δεκτές από τα τμήματα και την ολομέλεια. Η διατύπωση όμως που προτάθηκε για αλλαγή στη συνείδηση των δύο φύλων σε συνδυασμό με τις σχέσεις ανδρών-γυναικών έγινε δεκτή με μεγάλη πλειοψηφία και χειροκροτήματα. Όμως άλλες τροπολογίες συνάντησαν τις αντιρρήσεις της πλειοψηφίας επιβεβαιώνοντας το «ανδροκρατικό» του Ιδρυτικού Συνεδρίου...

Σημειώνουμε επίσης ψηφίσματα ή τροπολογίες που έγιναν για τα ναρκωτικά, τα κινήματα νεολαίας, το περιβάλλον, τα πυρηνικά κλπ.

Η εκλογή της Κ.Ε.

Στο συνέδριο η Κεντρική Επιτροπή της Ελληνικής Αριστεράς, η οποία θα έχει θητεία μέχρι το πρώτο συνέδριο που θα γίνει μετά από 18 μήνες περίπου, αποφασίσθηκε να έχει 101 μέλη. Στη σχετική συζήτηση που έγινε για τον τρόπο της εκλογής της διατυπώθηκαν δύο προτάσεις. Η μία, που μειοψήφησε, υποστήριξε ότι οι προτάσεις για τη συγκρότηση της Κ.Ε. πρέπει να γίνουν από το ίδιο το συνέδριο. Η δεύτερη, που πλειοψήφησε, υποστήριξε ότι εξαιτίας του χαρακτήρα του συνεδρίου η τελική πρόταση πρέπει να γίνει από το Προεδρείο, μετά από προτάσεις των συνεδρων και στη συνέχεια να συμπληρωθεί από το σώμα. Η τελευταία αυτή πρόταση, που έγινε τελικά, δεκτή, παρόλο που προκάλεσε τις αντιρρήσεις μιας μερίδας συνεδρων, επεδίωκε την έκφραση και σύνθεση των διαφορετικών απόψεων που διατυπώθηκαν στο συνέδριο, καθώς και την έκφραση των συνιδρυτικών δυνάμεων του νέου κόμματος στην Κ.Ε. Με την τελική ψηφοφορία που έγινε – δεν αποδεχόταν να είναι μέλη της Κ.Ε. ιστορικά στελέχη του ΚΚΕ εσ. – η σύνθεση της Κ.Ε. εκφράζει όχι βέβαια αναλογικά – μιας και τάσεις δεν διαμορφώθηκαν – τις ισορροπίες στις προσυνεδριακές διαδικασίες και το τελικό σώμα του συνεδρίου.

Ένας νέος πολιτικός οργανισμός

Η πολιτική αφετηρία της Ελληνικής Αριστεράς με το ιδρυτικό συνέδριο έδειξε ότι δεν στοχεύει στην αναπαραγωγή του ΚΚΕ εσ. Οι νέες δυνάμεις και τα μέλη του ΚΚΕ εσ. που πήραν μέρος στο ιδρυτικό συνέδριο διαμορφώνοντας από κοινού το πολιτικό και το οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της Ελληνικής Αριστεράς θα κριθούν όμως από την πολιτική που θα διαμορφώσει ο νέος πολιτικός οργανισμός από δω και πέρα. Η αναπαραγωγή της ίδιας πολιτικής που κατέγραψε το ΚΚΕ εσ. ως συμπληρωματική δύναμη δεν θα επιτρέψει στην Ελληνική Αριστερά να διαμορφώσει αυτόνομο πολιτικό ρεύμα. Η πολιτική συμμαχιών που

είχε διαμορφωθεί, είτε αντιλαμβανόταν το ΠΑΣΟΚ ως «προνομιακό» χώρο, είτε το ΚΚΕ, ουσιαστικά στηριζόταν στην ίδια πολιτική αντίληψη για το πώς πρέπει να δρα και να παρεμβαίνει ένα αριστερό κόμμα. Ακύρωνε τις προϋποθέσεις, όποιες δημιουργούσε, παρέμβασης στα μαζικά κινήματα και οι όποιες οργανικές σχέσεις με κοινωνικές δυνάμεις ανατρέπονταν. Οι συγκλίσεις ωστόσο των δυνάμεων της αριστεράς είναι αναγκαίες. Οι συζητήσεις όμως αυτές προϋποθέτουν και τη σαφή χάραξη μετώπων, την ύπαρξη κοινωνικής πολιτικής και πολιτικής γραμμής, ικανής να στηρίξει ένα νέο πολιτικό και κοινωνικό συνασπισμό και να διατυπώσει μια πειστική αριστερή εναλλακτική λύση.

Η πολιτική απόφαση του ιδρυτικού συνεδρίου, χωρίς να λύνει, θέτει αυτά τα ζητήματα. Στην πολιτική απόφαση υπήρξε και ισχυρή μειοψηφία η οποία έθετε μεταξύ άλλων και θέματα επανασυσπείρωσης όλων των δυνάμεων της ανανεωτικής αριστεράς. Μέσα στα πλαίσια μιας τέτοιας προσέγγισης έχουν ιδιαίτερη σημασία για την Ελληνική Αριστερά τα περιφερειακά συνέδρια που αποφασίσθηκε να γίνουν. Είναι η πρώτη φορά – τουλάχιστον στη μεταπολιτευτική περίοδο – που ένας πολιτικός οργανισμός προσπαθεί να λειτουργήσει σαν κόμμα συλλογικής λειτουργίας και ατομικής ευθύνης και όχι σαν κόμμα-μηχανισμός. Η όλη πορεία και οι διαδικασίες της οργάνωσης της Ελληνικής Αριστεράς σε σχέση με την πολιτική γραμμή που θα διαμορφώσει θα κρίνουν και το ποιο πολιτικό ρεύμα είναι ικανή να δημιουργήσει.

Απ' αυτή την άποψη η Ελληνική Αριστερά δεν θα κριθεί από «μάζες που θα συρρεύσουν» – που είναι μάλλον απίθανο – αλλά από τις προϋποθέσεις που θα δημιουργήσει να εκφραστούν πολιτικά ένα μέρος αριστερών πολιτών που διαφωνεί με το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ. Στο βαθμό που διαμορφώσει τέτοιους όρους μπορεί να δημιουργήσει και ένα πολιτικό ρεύμα, στήριξης και ενίσχυσης ενός πολιτικού κινήματος υπεράσπισης των συμφερόντων των εργαζομένων και ενίσχυσης των αναγκαίων σημείρα εκσυγχρονισμών στο πεδίο της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, από την πλευρά της Αριστεράς.

Η δημιουργία ενός τέτοιου κινήματος είναι δυνατόν να επιτρέψει στην Ελληνική Αριστερά να μιλήσει με άλλους όρους για το σοσιαλισμό, αλλά και το συνασπισμό των πολιτικών, κοινωνικών δυνάμεων και των νέων κινήματων που στοχεύουν στην κοινωνική αλλαγή...

Η Ελληνική Αριστερά ωστόσο ξεκινά με ευνοϊκούς όρους. Οι καταστατικές αρχές που ψήφισε το Ιδρυτικό Συνέδριο επιτρέπουν τη δημιουργία και λειτουργία ενός κόμματος που δεν θα στηρίζεται στους γνωστούς τύπους των συγκεντρωτικών, γραφειοκρατικών και αρχηγικών κομμάτων. Δημιουργεί μια νέα πραγματικότητα στο χώρο της Αριστεράς, που φιλοδοξεί να έχει ένα πολιτικό λόγο ο οποίος να μην συμφωνεί με όλους και με όλα. Φιλοδοξεί κυρίως να διατυπώσει μια νέα πολιτική πρόταση, σε μια νέα ιστορική περίοδο, η οποία να αντιστοιχεί σε συμπερόντα των δυνάμεων της εργασίας, της κουλτούρας, της οικογένειας, των γυναικών και των νέων. Είναι ένα εγχείρημα δύσκολο, αλλά αποφασιστικής σημασίας για το μέλλον των ιδεών της Αριστεράς και του σοσιαλισμού στον τόπο μας. Το αν και πόσο θα ανταποκριθεί η Ελληνική Αριστερά σ' αυτό θα κριθεί και θα φανεί από τη μετέπειτα πορεία της. Το Ιδρυτικό Συνέδριο ωστόσο άφησε να φανούν πολλές ελπίδες και περισσότερες προσδοκίες...

Εύληνη γλώσσα καί «Ἑλληνική Ἀριστερά»

τοῦ Γ. Μ. Καλιόρη

Μιά ὄντως ἀνανεωμένη καί ἀνανεωτική ἀριστερά, ὀφείλει νά ἀποβάλλει ριζικά τό ἀριστεροκομματικό ἰδίωμα, τήν ἀνέραστη αὐτή γλώσσα πολιτικοῦ ἱερατείου, πού, στερεότυπη καί αὐτοματική, χωρίς καμμιάν ἐπινοητικότητα καί ζωντάνια, ἀποτελεῖ ἀληθινό στρατόπεδο συγκεντρώσεως λέξεων, προστατευτικό ὁστεῶδες περίβλημα ἐνός κομματικοῦ μηχανισμοῦ πού ἔχει πλέον ἀποβεί αὐτοσκοπός — γλώσσα πού ὅταν ἀκούσει κανεῖς τήν πρώτη φράση, ξέρεי ποιά θά εἶναι καί ἡ τελευταία, γιατί λειτουργεῖ μέ προσχηματισμένες ἀλήθειες καί διατυπώσεις ἐτοιμοπαράδοτες.

Στό γραμματικο-συντακτικό πεδίο, τὰ κύρια χαρακτηριστικά της εἶναι δύο:

α. Ἡ ὀνοματοποίηση τῆς ρηματικῆς φράσης, δηλ. ὁ ἐγκλωβισμός τῆς ρηματικῆς ἐνέργειας (ἡ ὁποία δίνει εὐκινῆσια, ζωντάνια καί ἀκρίβεια στόν λόγο, προσδιορίζοντας συγχρόνως τό ὑποκείμενο καί τόν χρόνο) στό οὐσιαστικό, πράγμα πού δημιουργεῖ ἐμπλοκή στή ροή καί συχνά συνεπάγεται ἀλλεπαλληλία ἀλληλεξαρτημένων γενικῶν, οἱ ὁποῖες κουβαρίζουν τή φράση. Παράδειγμα τῆς πῶ ἀπλῆς μορφῆς: *ἡ προσπάθεια ἀντιμετώπισης τῆς κατάστασης* ὅπου στό ἀντιμετώπισης συμπίεζεται ρηματική ἐνέργεια πού ἐλευθερώνεται ὅταν ποῦμε: *ἡ προσπάθεια νά ἀντιμετωπιστεῖ ἡ κατάσταση* (ἢ νά ἀντιμετωπίσουμε, ἢ ἔστω γιά τήν ἀντιμετώπιση)· παράδειγμα κακοηθέστερης μορφῆς: *ἡ ἔκθεση τῶν λόγων ἀρνήσεως ἀνακοίνωσης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μέτρησής τῆς ραδιενέργειας*.

β. ἄτεγκτη μονοτυπία: βίαιος ἐκδημοτικισμός δι' ἐξομοίωσης τῶν ἀνομοίων, ἐξοβελισμός ζωντανῶν λογιότροπων λέξεων, τρόπων καί καταλήξεων, μέ σκοπό τήν πλήρη γραμματική ὁμοιομορφία, τήν ἀπόλυτη «ἐξομάλυνση», πού εἶναι πάγιο στοιχεῖο κάθε ὀλοκληρωτικῆς νοοτροπίας, καί πού ἐδῶ, ὅπως παντοῦ, συνιστᾷ τή χειρότερη μορφή ἀνωμαλίας.

Ὁ συνδυασμός τῶν δύο αὐτῶν χαρακτηριστικῶν καταλήγει σέ ἄγερμη συγκόλλησι δημοτικῆς μορφολογίας καί λογίας συντάξεως, δηλαδή σέ μία καθαρεύουσα μεταμφιεσμένη σέ δημοτική, πού συγκεντρώνει τὰ μειονεκτήματα τῶν δύο μορφῶν χωρίς τὰ πλεονεκτήματά τους.

Στό συνέδριο τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀριστεράς», τό ξύλινο ἀριστεροκομματικό ἰδίωμα ἐξαλειφθηκε ὡς πνεῦμα πολιτικοῦ ἱερατείου καί οἱ αὐτοματισμοὶ ἐξοιδετέρω-

Στό ἰδρυτικό συνέδριο τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀριστεράς» συναντήσαμε το συνεργάτη μας Γιάννη Καλιόρη. Τα σχόλια, περιστράφηκαν μεταξύ ἄλλων καί στο γλωσσικό. Τον παρακάλεσαμε καί αὐτός μας παρέδωσε τό σχόλιο πού ἀκολουθεῖ:

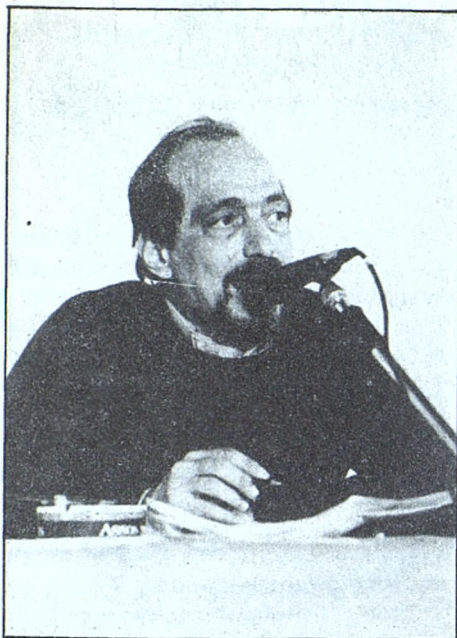
θηκαν σέ μεγάλο βαθμό ἀπό τόν αὐθορμητισμό τῆς ἀνεμπόδιστης ἐκφράσεως, τήν αὐτενέργεια καί τόν αὐτοσχεδιασμό, ἀπότοκα ἐνός πνεύματος πλουραλισμοῦ καί ἐλευθερίας. Στή γραμματικοσυντακτική δομή αὐτό ἐπεδράσε εὐεργετικά μόνο στό πρῶτο σκέλος: περισσότερες ρηματικές φράσεις, μεγαλύτερη εὐλυγισία τοῦ λόγου, ἐρρυθμότερος βηματισμός. Ὑπῆρξαν βέβαια στή «Προγραμματική διακήρυξη» μερικές διατυπώσεις ὅπως: *δεσμεύει τῆς δυνατότητας ἀσκήσεως ἐθνικῆς πολιτικῆς* (ἀντί: *νά ἀσκηθεῖ, ἢ νά ἀσκεῖται, ἢ νά ἀσκηθούμε*) ἢ *ἡ ἀνάγκη ἀνανέωσης τῆς πολιτικῆς ζωῆς*, ὅμως αὐτές ἀπετέλεσαν ἐξαιρέσεις καί ὄχι κανόνα. Ἄλλωστε, φαίνεται πῶς τό πρόβλημα ἔχει πλέον συνειδητοποιηθεῖ ἄρκετα στό σύνολό του, ἀφοῦ ἡ σημερινή κατάσταση τῆς νεοελληνικῆς ἐπισημάνθηκε ἀπό τόν Αἴμ. Ζαχαρέα ὡς «μείζον ἐθνικό θέμα» καί προγραμματίστηκε νά ἐξεταστεῖ μετασυνεδριακά, στα πλαίσια τοῦ εὐρύτερου πολιτιστικοῦ καί εκπαιδευτικοῦ ζητήματος.

Στό δεύτερο ὅμως χαρακτηριστικό, ἡ ψυχική ἐμπλοκή, παραμένει ἀκέραιη, καί ἡ νεοελληνική συρρικνώνεται στή δημοτική ὁμοιομορφία σάν νά ἦταν μονογενετική: *ἐνταξῆς καί ποτέ ἐνταξέως* κλπ. Καί ἂν σπασμοειδικοὶ ἐκδημοτικισμοὶ τοῦ τι-

που *δικηγόρισα* καί παρατονισμοὶ ὅπως *τοῦ συνέδριου*, στάθηκαν μεμονωμένες περιπτώσεις, μέ «δράστες» νέους στήν ἡλικία καί ἀκραίους στίς ἀντιλήψεις, ὡστόσο ἡ ὅλη φυσιογνωμία τῆς γλώσσας ἦταν παγιδευμένη στήν ἀβασάνιστη ἀντιληψη πῶς ἡ γλωσσική μονολιθικότητα εἶναι ταυτόσημη μέ προοδευτικότητα, (φιλο)λαϊκότητα καί πνεῦμα ἀμφισβητήσεως — ἀντιληψη καθυστερημένη κατὰ μερικές δεκαετίες, πού ἀποδυναμώνει τή γλώσσα στερώντας τήν ἀπό τόν πλούτο τῆς λογίας τῆς συνιστώσας.

Ὅμως, ἓνα κόμμα τῆς ἀριστεράς, πού φιλοδοξεῖ νά εἶναι κόμμα ἀποχρώσεων καί προόδου, πρέπει ὅπωςδήποτε νά παραμερίσει προκαταλήψεις καί δογματισμούς καί σ' αὐτόν τόν τομέα, καί κυρίως τίς γλωσσολογικές παρασυνδέσεις τοῦ τύπου *ἀσκήσεως* = προοδευτικό, *ἀσκήσεως* = ἀντιδραστικό, πού μᾶς κληροδότησαν οἱ μαινόμενες ὀρθοδοξίες τοῦ παρελθόντος. Ὅφειλε νά καταλύσει αὐτή τήν ψυχική καθήλωση, νά διαλύσει τίς ἰδεολογικές θρομβώσεις καί ἐδῶ, νά ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό τὰ παραδεδομένα αὐτονόητα καί δεδικασμένα, καί νά σκεφθεῖ τὰ πράγματα κριτικά καί ἀπο τήν ἀρχή, κατὰ τή σύγχρονη ἐκδοχή τους, διαρρηγνύοντας τίς ἐτοιμες σημασίες τῶν λέξεων καί τίς παρωπίδες τοῦ δογματισμοῦ. Καί νά γίνεῖ ἐπιτέλους συνειδηση ὅτι προοδευτικοί καί φίλοι τοῦ λαοῦ (καί ὄχι τῆς μάζας) εἶναι ὅσοι ἀγωνίζονται γιά γλώσσα πολυμορφῆ καί πλούσια σέ ἀποχρώσεις, καί καλοῦν νά πορίζομαστε ἀπροκατάληπτα ἀπ' ὅλα τὰ κοιτάσματα τῆς νεοελληνικῆς, λόγια καί δημοτικά, καί ὄχι αὐτοὶ πού συμπιέζουν τή γλώσσα σέ νάρθηκες παγερῆς ὁμοιομορφίας, καί πληττουν τήν ἀρτιμέλειά της ἐν ὀνόματι ἐνός γραμματικοῦ δόγματος μονοπατοῦς πού ἔχει γίνεῖ φετίχ καί ἀξία τελική, ἡ ἐνός λαοῦ πού σίγουρα εἶναι ἀνώτερος καί ἀξίζει καλύτερη τύχη ἀπό τίς γλωσσικές ελεημοσύνες τίς ὁποῖες τοῦ σερβίρει ὁ σύγχρονος λαϊκισμός.

Ἐάν ἡ ἀνανέωση εἶναι οὐσιαστική καί πάει σέ βάθος, θά σπάσει τίς ἀγκυλώσεις αὐτές, πού πρὶν νά εἶναι γλωσσικές εἶναι ψυχικές καί ἰδεολογικές — μορφές ψευδοῦς συνειδήσεως μέ τήν πῶ πλήρη σημασία τοῦ ὅρου. Τήν ἡμέρα πού σέ μία ἀνακοίνωση τοῦ πολιτικοῦ γραφείου, τό *κυβέρνησης* θά ἐναλλάσσεται μέ τό *κυβερνήσεως*, θά ἔχει γίνεῖ ἓνα σημαντικό βῆμα πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση, μέ πολλὰ πλῶς συμβολική σημασία — καί ὄχι μόνο γιά τή γλώσσα.

Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ:

Να συνδυάσουμε τον άκρατο ρεαλισμό με τον άκρατο ριζοσπαστισμό...

**Ο ΜΙΧΑΛΗΣ
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ**
μιλάει στον

ΑΚΗ ΚΟΣΩΝΑ για:

- την «Ελληνική Αριστερά»
- το ΚΚΕ και το ΠΑΣΟΚ
- την εξουσία
- την Ευρώπη
- τη Σοβιετική Ένωση

Α.Κ.: Λοιπόν Μιχάλη, τι θα 'λεγες αν γύριζαν οι φίλοι της αναβάθμισης, αναθεωρώντας κάποιες εκτιμήσεις τους, θέλοντας να δουλέψουν στο χώρο της «Ελληνικής Αριστεράς»;

Μιχάλης Παπαγιαννάκης: Είμαι υπέρ. Μακάρι να το κάνουν. Βεβαίως θα μπουν κάποια προβλήματα προγραμματικά, οργανωτικά, πολιτικά, αλλά μακάρι να γίνει.

ΕΡ.: Και οι άλλοι; Όλοι αυτοί που βρέθηκαν εκτός χώρου και απλώς ψηφίζουν ανανεωτική αριστερά, τι πρέπει να γίνει για να γυρίσουν;

ΑΠ.: Είναι λίγο δύσκολο, αυτός ο χώρος έχει μια ιστορία είκοσι χρόνων, και έχουν συμβεί πολλά. Εκείνο που νομίζω ότι θα τους έκανε να γυρίσουν και να δραστηριοποιηθούν δημιουργικά και πολιτικά αποτελεσματικά, θα ήταν η δυνατότητα του ίδιου του κόμματος να λειτουργήσει διαφορετικά και να ξεκινήσει νέου τύπου πολιτικές εκστρατείες.

ΕΡ.: Δηλαδή.

ΑΠ.: Κοίτα, τι σημαίνει δουλεύω σε ένα κόμμα; Υπάρχει μέχρι τώρα ένα πρότυπο, που περιλαμβάνει κόβες, αφισκόλληση, υπάρχουν πράγματα που τέλος πάντων πρέπει να γίνουν και κάποιος πρέπει να τα κάνει. Μέχρι τώρα πολιτική ζωή και πολιτικοποίηση ήταν κάποιες γενικές συζητήσεις, κυνήγι ψηφοφόρων, μάζεμα χρημάτων, τα παραδοσιακά δηλαδή κομματικά καθήκοντα. Αυτά δεν εμπνέουν τους σημερινούς αριστερούς, ούτε και λειτουργούν με τα σημερινά δεδομένα. Χρειάζεται άλλου είδους παρέμβαση που να περιέχει την αυτόβουλη και αυτοοργανωμένη δράση, νέους τρόπους έκφρασης, σύγχρονους κι αυτούς καλούμαστε να βρούμε. Αν πείσουμε ότι πραγματικά κινούμαστε σε αυτή την κατεύθυνση, ότι νοιαζόμαστε να αλλάξουμε την

κοινωνία με τη συγκεκριμένη αντίληψη για την πολιτική, θα έρθουν.

ΕΡ.: Μιλάς για ένα κόμμα που θα έχει οργανική σχέση με τις κοινωνικές δυνάμεις, κι αυτό νομίζω ήταν και το βασικό πρόβλημα του χώρου που οριζόνταν ως ανανεωτική αριστερά. Εκεί σκόνταφτε αυτός ο χώρος με αποτέλεσμα ένα χαμηλό εκλογικό ποσοστό, ενώ οι ιδέες του «ακτινοβολούσαν».

ΑΠ.: Ευελπιστώ ότι οι συνθήκες είναι καλύτερες σήμερα. Η υπερπολιτικοποίηση των πάντων, έχει φανερί ότι δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα. Η πολιτική βρίσκεται παντού, στην καθημερινότητα στη δουλειά σου, στην πόλη και το χωριό, δεν είναι ζήτημα κορυφής.

ΕΡ.: Τι ρόλο νομίζεις ότι μπορεί να παίξει σε αυτά που λέμε η απομυθοποίηση του ΠΑΣΟΚ και η φθορά του που ήλθε μέσα από τις ίδιες του τις επιλογές;

ΑΠ.: Μεγάλο ρόλο. Γιατί το ΠΑΣΟΚ ήταν η κατ'εξοχήν έκφραση της υπερπολιτικοποίησης των πάντων, σου θυμίζω την ιστορία της «πολιτικής βούλησης» ακούσε κατά το ΠΑΣΟΚ η πολιτική βούληση για να γίνουν όλα, το νέφος ήταν πολιτικό, οι συνεταιρισμοί ήταν πολιτικό θέμα, οι προβληματικές θέματα μιας σωστής πολιτικής απόφασης κλπ. Έχουν αποτύχει αυτές οι λογικές και το πεδίο είναι ελεύθερο για να ξαναδοούμε και να ξαναφτιάξουμε μερικά πράγματα από την αρχή.

ΕΡ.: Κατηγορούν αρκετοί το νέο κόμμα ότι θα συνεργαστεί με το ΠΑΣΟΚ μετεκλογικά, τι λες γι' αυτό;

ΑΠ.: Αυτό να το ξεκαθαρίσουμε. Είναι α-

νόητο να λες από πριν θα συνεργαστώ ή δεν θα συνεργαστώ με κάποιον. Προχωρούμε χωρίς συνεργασίες με άλλα κόμματα στη συγκρότηση της «Ελληνικής Αριστεράς», στο βαθμό που γύρω μας δρουν δυνάμεις παραδοσιακά αντίθετες στην αντίληψή μας για τη δημιουργία του νέου κόμματος. Και κάτι άλλο. Εμείς θεωρούμε ότι θα υπάρξουν σημαντικές αλλαγές, εσύ είσαι βέβαιος ότι σε 4-5 χρόνια το ΠΑΣΟΚ θα υπάρχει όπως είναι σήμερα; Από τη στιγμή που θα έχουμε αυτόνομη πολιτική προσωπικότητα χτισμένη από εμάς τους ίδιους και εγκεκριμένη σε μεγάλο βαθμό από κάποιο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας (και αυτό είναι το στοιχείο) υπάρχουν οι δυνατότητες. Και τότε γιατί θα 'ναι κακό να γίνουν συνεργασίες;

ΕΡ.: Το κατηγορούν όμως και για συνεργασία με το ΚΚΕ. Ο εκπρόσωπός του στο συνέδριο διατύπωσε την πρόταση της συμπαράταξης της Αριστεράς...

ΑΠ.: Στον ορατό ορίζοντα όπως λέμε —και σου εξήγησα και πριν— δεν βλέπουμε συνεργασίες. Αυτό είναι μια εκτίμηση της σημερινής κατάστασης. Στο μεταξύ τι θα γίνει παραπέρα; Είσαι βέβαιος, όπως σου είπα και για το ΠΑΣΟΚ ότι το ΚΚΕ θα συνεχίσει να κάνει την πολιτική του όπως την κάνει σήμερα; Και τις σχέσεις του με την ΕΣΣΔ θα τις έχει όπως τις έχει σήμερα; Δεν μπορείς να ξέρεις και να πεις επομένως ότι και τότε δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Θα δούμε από κει και πέρα...

ΕΡ.: Με αφορμή τις συνεργασίες που είπες, γίνεται από όλους σχεδόν και κυρίως από το χώρο της ανανεωτικής αριστεράς, μια κριτική στο ΚΚΕ, γιατί δεν μπορεί να ανταποκριθεί ούτε καν σχηματικά στα ανοίγματα που γίνονται στην ΕΣΣΔ από τον Γκορμπατσόφ. Πώς βλέπεις την κριτική στο ΚΚΕ αλλά και τις προτάσεις του για την ελληνική κοινωνία;

ΑΠ.: Εμείς λέμε και γράφουμε στα κείμενά μας ότι οι προτάσεις του ΚΚΕ δεν ανταποκρίνονται στα προβλήματα της κοινωνίας μας, ότι η θεωρία του είναι παρωχημένη και αποστεωμένη. Αλλά επίσης, θέλω να πω ότι δεν θεωρώ και ιδιαίτερα σημαντικά για την ώρα αυτά που γίνονται στη Σοβιετική Ένωση, ώστε να αποτελούν κάποια επανόσταση στη σκέψη, την ιδεολογία, την πρακτική. Χωρίς αμφιβολία είναι ενδιαφέροντα αυτά που κάνει ο Γκορμπατσόφ, θα ήθελα όμως να τα ξαναδοούμε όταν θα επιτρέψει τη δημοσίευση των έργων του Σολζενίτσιν και όταν κλείσει όλα τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

ΕΡ.: Αν πήγαινες δημοσιογραφική αποστολή στη Σοβιετική Ένωση ποιο θα ήταν το πρώτο που θα ζητούσες να δεις;

ΑΠ.: Έχω την εντύπωση ότι επείδη είμαι και λίγο προκατόρκικος χαρακτήρας, ότι θα ζητούσα να μου δείξουν την Κολύμπα, το ακρότατο βορειοανατολικό μέρος της Σιβηρίας όπου βρίσκονται τα γνωστά στρατόπεδα συγκέντρωσης.

ΕΡ.: Πάμε ξανά στην «Ελληνική Αριστερά», στο ιδρυτικό συνέδριο της οποίας αναγνωρίστηκαν οι εσωκομματικές τάσεις. Δεν είναι πιθανό η σύγκρουση των τάσεων να φέρει μίαν αναποτελεσματικότητα στην πολιτική ζωή του κόμματος;

ΑΠ.: Κατ' αρχήν, η αναγνώριση των τάσεων συγκρούεται με την κουλτούρα και την παράδοση όλης της αριστεράς. Συγκρούεται με την ιεραρχία, την πυραμιδική συγκρότηση, την πειθαρχία, ακόμα και στις καλύτερες τους εκδοχές. Πρόκειται για ριζοσπαστική καινοτομία η οποία δεν σου κρύβω ότι με φοβίζει στο μέτρο που θα δημιουργηθούν τάσεις σε τεχνητή βάση ξεκινώντας από κάποιες ιστορικές ή προσωπικές διαφορές στελεχών. Ξέρεις, τη λογική που λέει, ελάτε να μαζευτούμε να κάνουμε μια τάση επειδή πρέπει να υπάρχουν τάσεις. Οι τάσεις θα φανούν και θα είναι πολύ φυσικό στο βαθμό που υπάρχουν διαφορετικές εκτιμήσεις για ζητήματα όπως το κεντρικό κράτος και η αυτοδιοίκηση, ο κρατισμός και η αποκέντρωση, η διεθνής πολιτική, ο έντονος ή λιγότερο έντονος ευρωπαϊκός προσανατολισμός. Είναι πολύ λογικό να υπάρχουν τάσεις μέσα σε ένα κόμμα, εγώ το θέλω. Δεν πρέπει όμως σε καμιά περίπτωση να δημιουργηθούν τεχνητά και να οικοδομηθούν σε οξύνσεις και φοβίες του παρελθόντος.

ΕΡ.: Στην ηγεσία της «Ελληνικής Αριστεράς» Μιχάλη, εξελέγη ο Λεωνίδας Κύρκος, ο Κύρκος που τον βλέπουμε σε πολλές δημοσκοπήσεις να είναι δεύτερος ή τρίτος στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων, αλλά το κόμμα που μέχρι τώρα εκπροσωπούσε, το ΚΚΕ εσωτερικού, δεν ξεπέρασε ποτέ το 2%. Τι θα αλλάξει τώρα και πως σχολιάζεις μίαν εκδοχή που κυκλοφορεί περί συνεργασίας του ΓΓ της ΚΕ της «Ελληνικής Αριστεράς» με το ΠΑΣΟΚ. Πρόσφατα, υψηλά ισταμένο και καραμανλογενές στέλεχος της ΝΔ μου έλεγε ότι προβλέπει «Γλεζοποίηση του Κύρκου»

ΑΠ.: Δύο διαφορετικά ερωτήματα: Πρώτα - πρώτα θεωρώ άδικο να λέγεται αυτό για τον Κύρκο. Πράγματι ο Λεωνίδας είναι σημαντική προσωπικότητα και γνωστός στο πανελλήνιο και έχει καλή θέση στα γκάλοπ. Τα γκάλοπ όμως δεν είναι η κοινωνία, δεν είναι η ελληνική πολιτική. Ας μην μπλέκουμε το θέμα με την πολιτική. Ύστερα, μην μπλέκουμε τον Α. Κύρκο με το κόμμα, ο Κύρκος είναι ο Γραμματέας της ΚΕ που βγήκε με τη συναίνεση του κόμματος. Δεν ταυτίζεται το κόμμα με ένα πρόσωπο κι ούτε ποτέ θα επιτρέψουμε κάτι τέτοιο: άλλωστε νομίζω ότι ούτε ο ίδιος ο Κύρκος θέλει κάτι τέτοιο. Επομένως το τι θα κάνει με το ΠΑΣΟΚ θα εξαρτηθεί από την πολιτική του. Δε νομίζω πάντως ότι ζούμε σε συνθήκες τέτοιες που ευνοούνται οι δορυφοροποιήσεις. Αντίθετα, θεωρώ ότι διανύουμε περίοδο ανασυγκρότησης των πολιτικών δυνάμεων, άρα η δορυφοροποίηση του κόμματος θα εξαρτηθεί, κυρίως από τη δική του πολιτική πρακτική κι όχι από τη δυναμική των άλλων που το σπρώχνουν.

ΕΡ.: Για να απελευθερωθούν μια σειρά πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις χρειάζονται κάποιες προϋποθέσεις, κι η αριστερά έχει θέσει μια από αυτές, την απλή αναλογική...

ΑΠ.: Εδώ βάζουμε ένα πολύ σημαντικό θέμα, η απλή αναλογική είναι απαραίτητη —όχι για να προχωρήσει ο σοσιαλισμός— αλλά και να εκδημοκρατιστεί και εκσυγχρονιστεί το πολιτικό σύστημα της χώρας. Η απλή αναλογική χρειάζεται —για να το

πω λίγο «προβοκατορικά»— για να προχωρήσουμε σε αυτό που δε θέλει κανείς στην Ελλάδα. Στην «ιταλοποίηση» της ελληνικής πολιτικής ζωής, κι όσοι είναι εναντίον της κάνουν ιδιότητες σκέψεις, ή απλώς κάνουν λάθος.

ΕΡ.: Δίνεις την εντύπωση ότι μιλάς για ένα κόμμα ιδεολογικοπολιτικής διαπαιδαγώγησης, όμως για ένα αριστερό κόμμα υπάρχει το ζήτημα του σοσιαλισμού που χωρίς αυτό δεν μπορεί να είναι αριστερό. Το θέμα του σοσιαλισμού, του κοινωνικού μετασχηματισμού, ποια είναι η θέση της Ε.Α. απέναντι σε αυτό;

ΑΠ.: Για μας ο σοσιαλισμός δεν είναι το τέλος της ιστορίας, ο τελικός σταθμός του τρένου, είναι η ίδια η κίνηση, η διαδρομή που αλλάζει την κοινωνία. Η πορεία δεν είναι τυφλή, υπάρχουν αρχές, σαν κι αυτή της υπεροχής του κοινωνικού συμφέροντος απέναντι στο ιδιωτικό, η ισότητα, η αδελφότητα, η απόλυτη ελευθερία και η δημοκρατία χωρίς όρια...

ΕΡ.: Τι σου φέρνει στο μυαλό η φράση «ο σοσιαλισμός είναι σαν τον ορίζοντα, όσο τον πλησιάζεις απομακρύνεται»...

ΑΠ.: Μου φέρνει στο μυαλό τους καημούς και την —παρ' όλα αυτά— ακατάβλητη αισιοδοξία και ειρωνεία των ανθρώπων που ζουν στα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού.

ΕΡ.: Σε καταγράφουν ως εκφραστή του αντιεξουσιαστικού ρεύματος μέσα στην Ε.Α...

ΑΠ.: Κοίτα, δεν ξέρω ποιος μου το απέδωσε να μη βάζουμε ταμπέλες...

ΕΡ.: Δεν είναι κακό...

ΑΠ.: Το ξέρω, δεν είναι κακό. Όταν μιλάς για πολιτική, πρέπει να μιλάς και για εξουσία, αλλιώς υποκρίνεσαι. Μερικά πράγματα, μερικά κλειδιά των αλλαγών περνάνε με νόμους με διατάγματα. Περνάνε από την αστυνόμευση και μιλάω για την καταστατική παρουσία του κράτους. Όμως περνούν πολύ περισσότερο και με μακροβιότητα από την κοινωνία, δηλαδή από την οργανωμένη δράση των ανθρώπων, από τα κοινωνικά κινήματα, από την ενεργό παρουσία των πολιτών εντός - ενός, ή συλλογικά εκφραζομένων. Πέστο αντιεξουσιαστικό ή μη αντιεξουσιαστικό, δεν έχει μεγάλη σημασία. Σε αυτήν την προοπτική νομίζω ότι αν θέλουμε να είμαστε πειστικοί και σοβαροί, είναι απαραίτητο να συνδυάζουμε τον άκρατο ρεαλισμό με τον άκρατο ριζοσπαστισμό. Είναι ηλίθιο δηλαδή να θέλεις να αλλάξεις πράγματα που ξέρεις τα συγκεκριμένα εμπόδια τους λέγοντας ότι θα το κάνεις σε μια μέρα απογοητεύοντας τον κόσμο.

ΕΡ.: Λες ότι είμαστε σε μια φάση που πρέπει να συγκρουστούμε με «τις βασικές μας τις αρχές» με τον προλεταριακό διεθνισμό το κόμμα «νέου τύπου» το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό, μια ολόκληρη θεωρητική και ιδεολογική παράδοση.

ΑΠ.: Καλύτερα, με κάποιες αρχές του επιλεγόμενου «μαρξισμού - λενινισμού», αυτό που κάποιος στην Ελλάδα αποκαλούν με ένα επίθετο «μαρξιστικολενινιστικό πρότυπο». Φυσικά πρέπει να συγκρουστούμε. Ας πάρουμε τον προλεταριακό διεθνισμό. Μια χαρά είναι σαν γενική έννοια αν θέλουμε

να το αναλύσουμε γλωσσολογικά. Κι εγώ διεθνιστής είμαι, κι αν είναι να έχουν διεθνισμό οι προλετάριοι τόσο το καλύτερο. Δεν εννοούν όμως αυτό όσοι χρησιμοποιούν τον όρο. Εννοούν την αλληλεγγύη με τη Σοβιετική Ένωση, καθαρά πράγματα, κι αυτό το περιεχόμενο της έννοιας εγώ το αρνούμαι. Δεν κάνω γλωσσολογική ανάλυση, πολιτική και ιστορική ανάλυση κάνω.

ΕΡ.: Αν συγκρίνεις την «Ελληνική Αριστερά» με κάποιο δυτικοευρωπαϊκό κόμμα, πιο βρίσκεται πιο κοντά της;
ΑΠ.: Νομίζω, αν και δεν το γνωρίζω καλά, το Λαϊκό Αριστερό (σοσιαλιστικό) Κόμμα της Δανίας, μοιάζει να ταιριάζει σε πολλά μαζί μας, αν και έχει πολύ αντικοινοτικές θέσεις...

ΕΡ.: Αυτές οι θέσεις όμως εκπροσωπούν ένα υπαρκτό πρόβλημα, έχουν να κάνουν με τις θέσεις της αριστεράς απέναντι στην ΕΟΚ. Και μέσα στην «Ελληνική Αριστερά» έγινε κριτική για την πιθανή άκριτη αποδοχή της ενοποίησης και της ΕΟΚ...

ΑΠ.: Δεν υπάρχει αριστερότερη θέση σήμερα από αυτήν που θέλει την πλήρη ενοποίηση της Ευρώπης, και δεν πρόκειται εδώ για την πολιτική των συντηρητικών που λέγεται ότι τη θέλουν. Όσο πιο συντηρητικά είναι τα κόμματα τόσο μεγαλύτερες υπονομιεύσεις κάνουν στην υπόθεση της ενοποίησης. Αλλά τι σημαίνει ενοποίηση; Σημαίνει όλο και περισσότερο υπερεθνική κυβέρνηση και υπερεθνικά κοινοβουλευτικά όργανα, σημαίνει κυβέρνηση ομοσπονδιακού ή συνομοσπονδιακού τύπου. Όταν το κοινοβούλιο έχει πραγματικές εξουσίες, η αριστερά θα μπορεί να δίνει μάχες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, μέσα στο κοινοβούλιο...

ΕΡ.: Σε σχέση με την πραγματική κατάσταση, με τις αντιθέσεις βορρά νότου, θα μπορούσε κάποιος να πει ότι πέρα από τις κρατικές συγκρούσεις υπάρχουν και οι αντιθέσεις εργαζομένων - κεφαλαίου...

ΑΠ.: Εάν οι συγκρούσεις γίνονται σε μια ενοποιημένη Ευρώπη που θα παίρνει όλο και περισσότερο μια ενιαία κρατική υπόσταση (που δεν σημαίνει φυσικά ενιαίο κράτος) τα πράγματα θα είναι σαφώς καλύτερα από ό,τι είναι σήμερα. Σήμερα πάνε οι βουλευτές και πετυχαίνουν θαυμάσιες πλειοψηφίες στο κοινοβούλιο αλλά δεν έχουμε αποτελέσματα γιατί το κοινοβούλιο δεν έχει εξουσίες. Πετύχαμε για παράδειγμα βελτίωση στα Μεσογειακά Προγράμματα. Δεν μπορεί όμως το κοινοβούλιο να επιβάλει αυτές τις βελτιώσεις στην Επιτροπή, ή στο Συμβούλιο υπουργών.

ΕΡ.: Τι είναι εκείνο που φοβάσαι πιο πολύ στο νέο κόμμα;

ΑΠ.: Φοβάμαι μήπως δεν αξιοποιηθεί η δυναμική που έχει προκληθεί από τον ενθουσιασμό με τη δημιουργία του στο χώρο της ευρύτερης ανανεωτικής αριστεράς. Μήπως δηλαδή αυτή η δυναμική δεν μπορεί να μεταφραστεί αρκετά γρήγορα σε αποτελέσματα οργανωτικά αλλά κυρίως σε επίπεδο πολιτικής δράσης.

ΕΡ.: Και τι ελπίζεις;

ΑΠ.: Εκείνο που μπορώ να πω για το παρελθόν είναι ότι λεγόντουσαν πολλά και γίνονταν λίγα. Ελπίζω να ειπωθούν τώρα λιγότερα αλλά σημαντικά και να γίνουν όλα. □

Ένα Συνέδριο μεταξύ του χτες και του αύριο

του Ρεπόρτερ

ΠΟΣΟ εγνωσμένα άραγε εγγραφε ο κ. Ν. Κοτζιάς σε ένα άρθρο του σε κυριακάτικο «Ριζοσπάστη» —από τα πρώτα του προσυνοδριακού διαλόγου για το 12ο Συνέδριο του ΚΚΕ— όταν διαβεβαίωνε ότι από το Μάιο του 1978, από το 10ο Συνέδριο των «ορθοδόξων» του κομμουνισμού, μέχρι τον φετεινό Μάιο, τα ύπατα σώματα προσμετρώνται μεν σε τρία, αλλά, στην ουσία, εκείνο που σφραγίζει το συλλογικό του της κομματικής μικροκοινωνίας είναι η αδιάσπαστη συνέχειά της και, μέσω αυτής και μόνον, η διορθωτική προσαρμογή της, όχι όμως η τομή, η αλλαγή, η αμφισβήτηση της μοναδικής, σκληρής, απροσμέιωτης και μεταφυσικής κληρονομιάς;

Η συνέχεια ηρονομιάς

ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ η άποψη αυτή του εν λόγω αναπληρωματικού μέλους της ΚΕ του ΚΚΕ (και αν υπεύθυνου με το αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ κ. Αλέκα Παπαρήγα για το χειρισμό του προσυνοδριακού διαλόγου στο Ριζοσπάστη) αντικατοπτρίζει την κατάσταση πνεύματος, που σφράγισε τους τρεις περίπου μήνες διαλόγου και διαδικασιών πριν το Συνέδριο τούτο της «συμπαρατάξης», που αρχίζει σε πέντε ημέρες στο μέγαρο του Περισού; Κατά πόσο η «πρωτοπορία της πρωτοπορίας» επέλεξε γι' άλλη μια φορά το χρυσό κανόνα της ισορροπίας μέσα στη δική της κοινότητα και όχι την ισορροπία ανάμεσα σε αυτή την κοινότητα και τις ανάγκες, τις προσδοκίες, την κίνηση της όλης κοινωνίας; Κατά πόσο το «εμείς» εννοήθηκε γι' άλλη μια φορά ως η μόνη αρχή συνοχής, ως το μοναδικό και οιοει φυλετικό είδωλο αναγνώρισης των «αγωνιστών του λαού», αντί του πολιτικού είδωλου αναπαράστασης και αντιπροσώπευσης του «αυτοί», αυτού τούτου του «λαού», που διασφαλίζει διαφοροτρόπως και χαλεπώς τη μόνη «αυθεντική» συνοχή ενός πολιτικού ηγεμόνα;

ΗΔΗ, η αρχή για την ανασύνταξη εις τα ειωθότα έγινε από τον ίδιο τον ηγέτη του ΚΚΕ Χαρίλαο Φλωράκη στις 23 Φεβρουαρίου στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας: εκεί διαβεβαίωσε, ότι η δικτατορία του προλεταριάτου, αν και άγραφη στις «Θέσεις» για το 12ο Συνέδριο, εξακολουθεί, περίπου σαν ταμπού, να καθοδηγεί τις σκέψεις και τις πράξεις των «ορθών» κομμουνιστών: «τις επέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν ήταν «εκπλήρωση διεθνιστικού χρέους»: ότι όσοι κάνουν κριτική στον (άλλοτε) Πάππα του υπαρκτού σοσιαλισμού είναι «έξω από το χορό» και μπορούν να λένε «τι θέλουν» και πολλά άλλα, καθησυχαστικά για όσους είδαν φαντάσματα αιρετικά στα όσα ιστορούνταν στα τέσσερα, τουλάχιστον, πρώτα κεφάλαια των «Θέσεων» για το 12ο Συνέδριο. Και ήταν αρκετοί αυτοί, στα μεσαία αλλά και στα ανώτερα

κλιμάκια της κομματικής γραφειοκρατίας, που ανησύχησαν βλέποντας αιρέσεις στο 4ο κεφάλαιο των «Θέσεων», π.χ., και έθεταν σαν πρωταρχικό στόχο όχι την έξοδο του κόμματός τους από την πολιτική απομόνωση και την κοινωνική συρρίκνωση που φάνηκε απειλητικά στις 2 Ιουνίου 1985, όχι την απομόνωση του με την κοινωνία και τους πολίτες της, αλλά την επιβεβαίωση και τη συνέχιση των καλών παλαιών συμβόλων και διαμαρτυριών αναφορών.

ΟΜΩΣ, για πρώτη φορά ο προσυνοδριακός διάλογος δεν κινήθηκε στη γραμμή της πλειοδοσίας των θεσφάτων που ορίζονταν από την αυθεντία της ΚΕ στις «Θέσεις». Μια αποδεκτική των σημειωμάτων των «συντρόφων» ή των «ανένταχτων αριστερών» στο Ριζοσπάστη (οι τελευταίοι ήταν πρώτη φορά που αξιωνόνταν δημοσιότητα στο επίσημο «όργανο της ΚΕ του ΚΚΕ») θα έδειχνε ότι είναι μακριά η εποχή που θεωρήθηκε «δαιμονιακό» το τεύχος της ΚΟΜΕΠ, το Νοέμβριο του '82, που περιείχε κάποιες διαφοροποιημένες θέσεις στελεχών εν όψει τότε του 11ου Συνεδρίου —στελεχών που αργότερα «έθεσαν εαυτόν εκτός κινήματος», για να στελεχώσουν μετά τους «καπατζήδες» του κ. Μπανιά και τους «εαρινούς» του κ. Κύρκου. Στον τριώνυ, πυκνό, «μαζικό» διάλογο από το Ριζοσπάστη καθένας μπορούσε να διαβάσει, πλάι - πλάι, απόψεις για τη δημοκρατία στο σοσιαλισμό και για τον «κίνδυνο του οππορτουнизμού», τον «αντισοβιετισμό», ή απορίες και ερωτήματα πλήρη ανασφάλειας για την εγκατάλειψη της προγραμματικής αρχής περί «δημοκρατίας του λαού». Μέχρι που εκδόθηκε η ΚΟΜΜΕΠ του Απριλίου, για να διαβάσει κανείς εκείνο το άρθρο «φοιτητή από τη Θεσσαλονίκη», όπου τίθεται ευθέως το ζήτημα της αναγνώρισης των τάσεων, κατά το παράδειγμα του «κόμματος των Μποσελβικών εν μέσω επανάστασης», και όχι κατά το παράδειγμα των παραδόσεων της «σταλινικής τρομοκρατίας» (!). Στο ίδιο τεύχος της ΚΟΜΕΠ το στέλεχος του ΚΚΕ στη βόρειο Ελλάδα —και άλλοτε ανανεωτικός αριστερός στις τάξεις της ΕΔΑ— Μάκης Τρικούκης διακηρύσσει ότι η δημοκρατία είναι σύμφυτη με το σοσιαλισμό, ενώ ο υπεύθυνος του ΚΚΕ για την Κρήτη και στέ-

λεχος της ΚΕ κ. Νυσταζάκης υποστηρίζει ότι πολιτική γραμμή δεν μπορεί να αποτελεί η κριτική επί παντός του επιστητού μόνον προς τους άλλους.

ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ προοπτική, ο διάλογος που αναπτύχθηκε από τους οπαδούς, τα μέλη και τα στελέχη του ΚΚΕ κατά την προσυνοδριακή διαδικασία σηματοδοτεί δύο καίριες διαδικαστικές αλληλουχίες στην πολιτική ανάπτυξη του «κόμματος της εργατικής τάξης»: πρώτον, η πολιτικοποίηση αυτού του κόμματος, η υποχρεωτική ένταξή του στην καθημερινή πολιτική διαδικασία, τις απαιτήσεις και τις συγκρούσεις της, έχει συνειδητοποιηθεί έντονα από μερίδες του και, έτσι, έχει προξενήσει ρήγματα στη δογματική παρασημαντική του, που μέχρι προ τίνος ήταν ο μόνος παραγωγός μιας «πολιτικής» που προσδιόριζε σε εσωτεριστικούς κανόνες ομάδες πίεσης: δεύτερον αυτά τα ρήγματα μεταφράζονται κατ' ανάγκην σε διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της κομματικής «αντι-κοινωνίας», οι οποίες προσιωγούν ακριβώς μια έντονη και δύσκολη μεταβατική φάση πορείας του ΚΚΕ μετά το 12ο Συνέδριο.

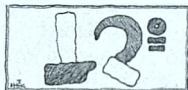

Διύλιση και «σύνεση»

ΑΥΤΗ η μεταβατική φάση έχει ήδη αρχίσει να εγγράφεται στις κομματικές διαδικασίες για την ανάδειξη του σώματος των συνέδρων και στα κείμενα κάποιων κρίσιμων οργάνων, όπως η Κεντρική Επιτροπή. Στις διαδικασίες, ιδιαίτερα στην περιοχή της πρωτεύουσας, αυτοί που σχηματικά θα ονοματίζονταν *ανανεωτικοί*, μπορεί να φτάσουν ως αντιπρόσωποι στις αχτιδικές συνδιασκέψεις, αλλά εκεί αντιμετωπίζουν την προδιαγεγραμμένη σχεδόν απόφαση των «σίγουρων» της καθοδήγησης (ή απλώς των καρεκλοκένταυρων) για το ποιος θα αξιωθεί τον τίτλο του συνέδρου του Περισού. Δεν ήταν όμως λίγες οι φορές που προτάσεις από τα κάτω, στις αχτιδικές αυτές συνδιασκέψεις, συνάντησαν την επιδοκιμασία μέρους των παρισταμένων —έστω κι αν αυτό σήμαινε «ένα το κρατούμενο» για πιθανό ξεκαθάρισμα λογαριασμών με όσους τολμήσαντες, μετά το Συνέδριο. Σε ο,τι αφορά τα κείμενα που εγκρίνονται από ανώτατα όργανα, αυτά «στρογγυλεύονται», όπως λένε κάποιον κύκλοι του ΚΚΕ δηλαδή, στη γλώσσα την απλή, προσφαίρονται κάποια επίμαχα σημεία που δυσχεραίνουν όσους βλέπουν «αιρέσεις», προκειμένου να διαφυλαχθεί η ενότητα του κεντρικού μηχανισμού. Αυτό έγινε στην πολιτική εισήγηση που θα διαβάσει ο κ. Φλωράκης στο Συνέδριο, που φαίνεται πως αρχικά ήταν τολμηρή και απαλλαγμένη από τις δειλίες «Θέσεων», που κόστισαν και πλείστες όσες αντιφάσεις.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πράγματι κάποιοι στο ΚΚΕ που εννοούν πολύ καλά τι σημαίνει πολιτική υ-

στέρηση του κόμματός τους και σκέπτονται επίσης πολύ καλά τι θα έπρεπε να πει ένα Συνέδριο ανάμεσα στην ίδρυση του «κόμματος της ελπίδας» του κ. Κύρκου και στην εναγώνια Σύνοδο της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, μια εβδομάδα μετά το 12ο Συνέδριό τους. Είναι οι ίδιοι που σε ανώτατο επίπεδο απαιτήσαν να είναι τολμηρή η πολιτική του ΚΚΕ απέναντι στους «συμπαράτασόμενους», επικαλούμενοι το σχετικό πάγωμα που χαρακτήριζε αυτούς τους κρίσιμους μήνες τις σχέσεις του Περισού με τους Οκτωβριανούς φίλους του. Και φαίνεται ότι αυτή η απαίτηση για τόλμη μπήκε στη ζυγαριά με τις απαιτήσεις άλλων για «συνέπεια» και «συνέχεια» και στον τελικό λογαριασμό έμεινε περίπου άθικτη η ιδέα της «συμπαρατάξης» (τώρα λέγεται ολόενα και περισσότερο «πολιτική συμμαχία για την αλλαγή προς το σοσιαλισμό...») αλλά άθικτες έμειναν και ορισμένες κρίσιμες περιοχές, όπως, π.χ., η «ιδεολογική δουλειά του κόμματος», ενώ τα ζητήματα της «κομματικής οικοδόμησης» θίγονται στην εισήγηση του κ. Φλωράκη με τρόπο περισσότερο εναρμονισμένο προς το άνοιγμα που επιχειρείται στο πεδίο των συμμαχιών αλλά και χωρίς να αναιρούνται τα όσα καθαγιασμένα περί «ευθύνης», «συλλογικότητας» και «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού» ανέπτυξε π.χ. η κ. Λογαρά στη Συνδιάσκεψη της οργάνωσης Κεντρικής Μακεδονίας.

Ανασυγκρότηση μέσα στη συνέχεια

Η κ. ΛΟΓΑΡΑ είναι από τα μέλη του Π.Γ. που ανήκουν στην παλιά φρουρά και μάλλον θα συνταξιοδοτηθούν μετά πολλών ετών (είναι βέβαια κι εκείνη η ιστορία της Πάτρας...). Το ίδιο και η κ. Κουκούλου και ο κ. Αμπατιέλος. Εξ άλλου, η πρώτη είδε το ρόλο της στα πολιτιστικά να περιορίζεται τον τελευταίο καιρό —έχοντας κι η ίδια κάποια σχετική δυσκολία να καταλάβει γιατί ο Αυγέρης δεν είναι το καταλληλότερο εφόδιο για σήμερα— ενώ ο κ. Αμπατιέλος έχει ουσιαστικά απομακρυνθεί από την κεντρική διαχείριση των εργατικών και στη θέση του εδώ και καιρό έχει προβιβαστεί το αναπληρωματικό μέλος του Π.Γ. Μήτσος Κωστόπουλος. Αυτός είναι ένα από τα στελέχη του «114» που θα γίνουν τακτικά στο νέο Π.Γ.: τα άλλα δύο είναι από τη γενιά του Πολυτεχνείου —ο κ. Ανδρουλάκης, που θα συνεχίσει να λειτουργεί σαν ο «πολιτικός» του ΚΚΕ και η κ. Παπαρρήγα που θα αναλάβει την ιδεολογική δουλειά, με τον κ. Φαράκο ασχολούμενο ίσως και με τα «πολιτιστικά» του κόμματος.

ΕΚΤΟΣ από τον κ. Φαράκο, η παλιά φρουρά των τακτικών θα συνεχίσει να απαριθμεί τον κ. Φλωράκη (μετά από σκέψη, κρίθηκε απαραίτητος στον εξισορροποιητικό ρόλο του ως Γραμματέας, παρά τη σχετικά ενισχυμένη θέση του κ. Φαράκου), τον κ. Καλούδη και τον κ. Τσολάκη· ο τελευταίος θεωρείται αδύνατο να αμφισβητηθεί, αφού συγκεντρώνει στα χέρια του την τεράστια δύναμη που του προσφέρει ο έλεγχος όλου του κομματικού μηχανισμού, από τη θέση του ως κεντρικού υπεύθυνου για τα οργανωτικά. Και είναι αυτή η δύναμη που

μετράει ως προς τη διατήρηση της θέσης του «εκκαθαριστή της Τασκένδης» στο νέο Π.Γ., παρά το ότι για πρώτη φορά στον προσυνεδριακό διάλογο του ΚΚΕ παρατηρήθηκε τέτοια συσώρευση σημειωμάτων, όπου διεκτραγωδούνταν πλείστες όσες δυσλειτουργίες στα όργανα και τις οργανώσεις, και άλλες τόσες στην απόδοση και το προφίλ του μεσαίου στελεχιακού δυναμικού.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ της πορείας του ΚΚΕ μετά το 12ο Συνέδριο, και το κατά πόσο αυτό θα αποτελέσει «στροφή», «σταθμό» κτλ. δεν μπορεί να απαντηθεί επιχειρώντας μια πολιτικοανθρωπολογική ανάλυση της σύνθεσης του μέλλοντος να εκλεγεί Π.Γ.: Στο όργανο αυτό μπαίνει αφού έχεις αφήσει έξω από την πόρτα του πολλά από τα εξαρτήματα της μέχρι τότε σκευής σου· κι αυτό γιατί, ό,τι πρυτανεύει στο ανώτατο αυτό κέντρο των κομμουνιστών είναι ο κανόνας της συνοχής και της «συνέχειας του κόμματος». Αυτό υπηρετούσε και το στίλ διοίκησης που επέβαλε ο κ. Φλωράκης και που συνοψίζεται στις λέξεις-κλειδιά: «συλλογικότητα», «αλληλέγγυα ευθύνη». Αυτό ίσως εξηγεί και το γιατί ο κ. Φαράκος προσπαθεί εδώ και δύο, κοντά, χρόνια να αλλάξει πρόσωπο, ή και το γιατί ο κ. Ανδρουλάκης απειχε διακριτικά από δημόσιες εμφανίσεις σε όλο το προσυνεδριακό διάλογο, διαψεύδοντας όσους, εντός ή εκτός των τειχών, προσδοκούσαν τη δυναμική του εμφάνιση, συλλογιζόμενοι σαν να είχαν μπροστά τους το Σοσιαλιστικό Κόμμα Γαλλίας...

Η «ΣΥΝΟΧΗ» και η «συνέχεια του Κόμματος» εξηγούν εξ άλλου και το γιατί, εκεί που όλος ο κόσμος περίμενε μια θεαματική στροφή στην πολιτική και σε κάποιους πιο ευφάνταστους στρατηγικούς σχεδιασμούς από το 12ο Συνέδριο, στο τέλος μάθαινε ότι «κατά βάση κινούμαστε στις τροχιές του 11ου Συνεδρίου». Εξάλλου δεν είναι λίγοι αυτοί που θεωρούν επάρατες την «περεστρόικα» και την «γκλασνόστ» και ξεμπερδεύουν ανέξοδα με κάποια κρίση ταυτότητας που κόστισε μέχρι σήμερα ο γκορμπατισμός στους κομμουνιστές: «εβδομήντα χρόνια πάλευαν οι άνθρωποι να φτιάξουν κάτι, κι ήρθε αυτός να τα γκρεμίσει σε μια μόνο μέρα». Αυτούς είχε υπόψη ανώτατο στέλεχος του ΚΚΕ όταν παραδέχονταν ότι «υπάρχουν και σύντροφοι που έχουν παρεξηγήσει το τι συμβαίνει στη Σοβιετική Ένωση».

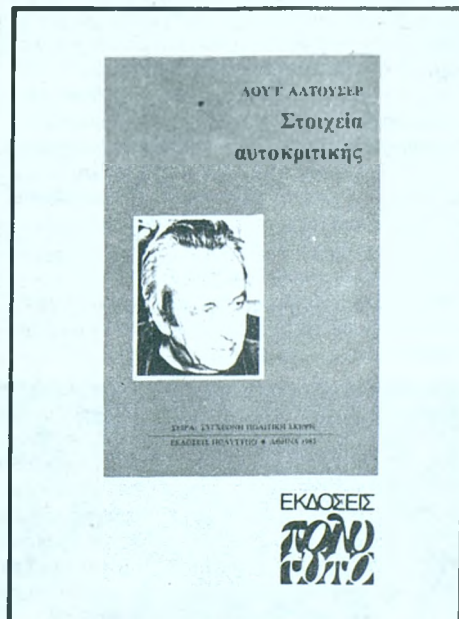
Το «κόμμα νέου τύπου» και η πολιτική

Η «ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ», βέβαια, είναι μια ανάγκη για το ΚΚΕ, καθώς οι πιέσεις από τα κάτω για «περισσότερη δημοκρατία και συμμετοχή στο κόμμα» είναι αρκετά αισθητές —φάνηκε και στο διάλογο από τις στήλες του Ριζοσπάστη— ενώ κάποιες από τις βασικές αρχές του «κόμματος νέου τύπου» θα πρέπει να ξανακοιταχτούν, τουλάχιστον ως προς την πολιτική τους «εφαρμογή», αν οι ηγέτες του Περισού έχουν συνειδητοποιήσει τι σημαίνει για το δύσκαμπτο και βραδυκίνητο οργανωτικό μηχανισμό η πρότασή τους για πολιτικές και κοινωνικές συμμαχίες «συμπαρατάξης».

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ επίσης αναμένεται στη σύνθεση των τακτικών και αναπληρωματικών μελών της ΚΕ από την άποψη της ηλικιακής πυραμίδας: Οι ωριμάσαντες από τη «γενιά του Πολυτεχνείου» φαίνεται να λύνουν κάπως το εγγενές πρόβλημα της μεσαίας ηλικίας στο στελεχιακό δυναμικό του κόμματος, όμως οι ηλικιωμένοι και οι γέροντες εξακολουθούν να κυριαρχούν στο ανώτερο όργανο (στοιχείο τακτικούς κεντροεπιτρόπους πχ., σε κάθε «νέο» αντιστοιχούν πέντε «γέροντες» περίπου). Όσο για την κοινωνική σύνθεση του ανώτερου οργάνου, το Συνέδριο θα πρέπει επιτέλους να αποφασίσει τι σημαίνει «κόμμα της εργατικής τάξης» σήμερα, όταν πχ., οι σύνεδροι της Συνδιάσκεψης της ΚΟΑ (3-4 Μαΐου) σε ποσοστό 65%, μπορούσαν να ταξινομηθούν, σε μια πρώτη σχηματική προσέγγιση, ως μικρο-μεσαία στρώματα.

ΜΕ ΔΕΔΟΜΕΝΗ την πολιτική σύνθεση του 12ου Συνεδρίου —όπου η διαδοχική «διύλιση» των αντιπροσώπων, ή και η διάλυση οργανώσεων, όπως στους δημοσιογράφους, προεξοφλούσαν την άμβλυση ή και εξαφάνιση των διαφοροποιήσεων— θα μπορούσε να διακινδυνευθεί μια πρώτη και βασική, συνολική υπόθεση: το ΚΚΕ, με τις καλύτερες —για τα μέτρα του— προϋποθέσεις για ένα «βήμα προς τα μπρος», άνοιξε κάποια νέα κεφάλαια στην μέχρι τώρα πολιτική του, αλλά, προτιμώντας μια προς αυτό συντεταγμένη πορεία, τα εγκατέλειψε προς το παρόν μετέωρα, δικήν παρακαταθήκης ίσως για τη διαχείριση της δύσκολης μεταβατικής φάσης, που θα αρχίσει έτσι ή αλλιώς, όταν θα τελειώσει και η πανηγυρική φιάστα του Συνεδρίου του, την επόμενη Κυριακή 17 Μαΐου. Στη φάση αυτή, θα αντιμετωπίσει οξύτερα από κάθε άλλη φορά το πρόβλημα της διελακυστινότητας του ανάμεσα στην «πολιτική για εμάς» και στην «πολιτική για τους άλλους», ανάμεσα στις σχεδόν φονξιοναλιστικές ισορροπίες μέσα στην κοινότητά «του» και στις ζητούμενες όσο και αβέβαιες κοινωνικές του ισορροπίες με την πολιτική και το πολιτικό.

Πριν έρθουν οι επόμενες μικρές ή μεγάλες εκλογές, για τις οποίες δεν αρκεί η διαβεβαίωση ότι «δεν εκβιαζόμαστε»...

Οι δραστηριότητες των «ΕΚΤΟΣ» και οι «ευχές» των «ΕΝΤΟΣ»...

του Ρεπόρτερ

Συσπειρώνει ή αντισυσπειρώνει η γέννηση του νέου κόμματος της «Ελληνικής Αριστεράς» τους «εκτός συνεδρίων» πολιτικούς σχηματισμούς και κινήσεις; Συσπειρώνει ή όχι η πρόταση για συμπαράταξη των δυνάμεων της Αριστεράς που διατυπώνει το ΚΚΕ στο 12ο συνέδριό του, προς αυτές τις πολιτικές ομάδες και κινήσεις; Πώς αντιμετωπίζουν τα «εαρινά» συνέδρια του ΚΚΕ και της «Ελληνικής Αριστεράς» αυτές τις πολιτικές κινήσεις και τα κόμματα που ετοιμάζονται για τα δικά τους συνέδρια ως το τέλος του χρόνου; Συνέδριο ετοιμάζουν ήδη το «ΚΚΕ εσ. - Ανανεωτική Αριστερά» και η «Δημοκρατική Πρωτοβουλία» με επικεφαλής τον κ. Γ. Αρσένη. Αλλά είναι και η ΕΔΑ (δύο «ΕΔΑ» για την ακρίβεια μέχρι να λυθεί η εκκρεμότητα που δημιουργήθηκε στο τελευταίο συνέδριό της) η ΕΣΠΕ με επικεφαλής τον Στ. Παναγιώλη, η ΣΣΕΚ είναι πολιτικοσυνδικαλιστική κίνηση. Και ακόμα μικρότερες κινήσεις (Στ. Χασαπίδης) και ομάδες με στελέχη πρώην βουλευτές του ΠΑΣΟΚ (Τ. Ίντζες, Ευαγγελινός) κ.ά.

Σύμφωνα με τις επιλογές που διαμορφώθηκαν ή διαμορφώνονται με τα συνέδρια της ΕΑΡ και του ΚΚΕ οι «επιδιώξεις» τους για αυτά τα κόμματα και τις κινήσεις φαίνεται να διαφοροποιούνται.

- Η εικόνα που δίδεται είναι ότι η **Ελληνική Αριστερά** δεν θέλει να ενισχυθούν αυτόνομα για τους δικούς της λόγους. Επιθυμεί ή να έχουν μικρή εμβέλεια ή να απορροφηθούν σταδιακά σε αυτήν, αν όχι όλοι τουλάχιστον ορισμένοι που έχουν εκφράσει ήδη ενδιαφέρον.

- Το ΚΚΕ αντίθετα δεν θέλει να έχει εμβέλεια η ΕΑΡ και συνεπώς επιθυμεί να «κρατηθούν» και να υφίστανται όλες αυτές οι κινήσεις ως έχουν για να αποτελέσουν «εν δυνάμει», συνδρομητές της συμπαράταξης.

Η ΕΑΡ θα κατηγορεί το ΚΚΕ για «δορυφορικά σχήματα» ενώ το ΚΚΕ την ΕΑΡ για «αντι-ΚΚΕ λογική» και «υπονόμευση» της συμπαράταξης. Διαφορετικά θα τα ήθελε αυτά τα κόμματα το ΚΚΕ, διαφορετικά η ΕΑΡ. Μέσα στη συμπαράταξη το πρώτο. Αν όχι τουλάχιστον κανένας από τους περιγύρω τους να μην «φλερτάρει» με την ΕΑΡ.

Αντίθετα η λογική της ΕΑΡ: Να μην «πάρουν επάνω» τους και τουλάχιστον να μην «φλερτάρουν» με τη συμπαράταξη.

Μέσα σε αυτό το «κλίμα» φαίνεται να διαμορφώνονται οι προθέσεις των δύο όπως προκύπτει από τη μέχρι τώρα πολιτική τους.

«ΚΚΕ εσ. - Α.Α.»

Ετοιμασίες συνεδρίου...

Αν όμως περίπου έτσι φαίνεται να σκέφτονται «οι των συνεδρίων», οι «ξενοδόχοι» κάνουν τους δικούς τους λογαριασμούς. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση κυρίως με την Ελληνική Αριστερά —αφού δεν μετείχαν στο συνέδριο— έχουν οι εξελίξεις στο ΚΚΕ εσ. - Α.Α., αλλά και στην *ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος*, μετά τη διάσπαση. Το τι ακριβώς θα κάνει αυτός ο χώρος μετά την ίδρυση του νέου κόμματος δεν είναι σαφές. Με τα έως τώρα γνωστά φαίνεται να προσανατολίζεται στη δημιουργία κόμματος του οποίου η φυσιογνωμία, ο τίτλος και ο χαρακτήρας θα αποφασισθούν στο συνέδριο. Η πλειοψηφία των μελών του Κ.Σ. του «Ρήγα» εδήλωσε ήδη ότι «*παραμένει στο ρεύμα της κομμουνιστικής ανανέωσης*» και προφανώς θα πάρει μέρος στο συνέδριο του ΚΚΕ εσ. - Α.Α. μαζί με τους Ρηγάδες που συμφωνούν μαζί της. Ποιος θα είναι οι σχέσεις «ΕΑΡ» και «ΚΚΕ εσ. - Α.Α.» μέχρι το συνέδριο, είναι άγνωστο. Στο συνέδριο της ΕΑΡ ετέθη το θέμα της «αναβάθμισης» αλλά και άλλων που δεν πήραν μέρος. Αναμένεται η συνέχεια... Το ΚΚΕ εσ. - Α.Α. ωστόσο δεν έστειλε αντιπροσωπεία, επειδή «*δεν εκλήθη ως κόμμα*». Προείκασμα απλής αψιμαχίας ή ένδειξη ότι οι δρόμοι έχουν χωρίσει για μια δεκαετία; Στελέχη πάντως του ΚΚΕ εσ. - Α.Α. εξέφραζαν για τη «*μεταχείριση*» αυτή την έντονη δυσανεμία τους επισημαίνοντας ότι είναι και μια ένδειξη πολιτικής στάσης...

Οι διαδικασίες βέβαια για το συνέδριο που προετοιμάζει το ΚΚΕ εσ. - Α.Α. θα αποτελέσουν και τις πρώτες ενδείξεις για την πολιτική που διαμορφώνει μετά το Ιδρυτικό Συνέδριο της ΕΑΡ, θα υπάρχουν συγκλίσεις; Και ποιες;

«Ελληνικό Σοσιαλιστικό» το κόμμα του Γ. Αρσένη

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ιδιαίτερα για τον «πασοκογενή» χώρο η κινητικότητα που παρατηρείται στην κίνηση Αρσένη, που ήδη συγκροτήθηκε σε κόμμα με τίτλο

«**Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα**». Κι αυτό γιατί ο πρώην «τσάρος της Οικονομίας» στην κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ χωρίς να αποκλείει τη δυνατότητα συνεργασίας στις εκλογές «*με αριστερές και προοδευτικές δυνάμεις*», δηλώνει ότι κύριος στόχος του είναι η αυτόνομη και αυτοδύναμη κάθοδος σε αυτές. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται ήδη σύμφωνα με καλές πληροφορίες, ο η πρωτοβουλία, αποβλέποντας σε συνέδριο τους τελευταίους μήνες αυτού του χρόνου. Συνέδριο που στόχο έχει πέρα από τη χάραξη και ψήφιση των πολιτικών αποφάσεων του υπό διαμόρφωση κόμματος, την προσέλκυση και συσπείρωση πρώην και νυν οπαδών και στελεχών του ΠΑΣΟΚ «*που ολοένα απογοητεύει και περισσότερο*».

Δεν είναι όμως το ζήτημα της φυσιογνωμίας που απασχολεί το νεογέννητο «Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα», αλλά και η σύνθεσή του στα ηγετικά κλιμάκια αναφορικά με την εικόνα του προς τα έξω. «*Δεν είμαστε κόμμα συνδικαλιστών*» τονίζουν στενοί συνεργάτες του κ. Αρσένη, αναφέροντας χαρακτηριστικά μη συνδικαλιστικά ονόματα που μετέχουν, όπως αυτά των Χρ. Γιαμαλίδη (υπ. βουλευτής Καβάλας), Μ. Σαπουντζόγλου (καθηγητής), Α. Φραγκιά (συγγραφέας) κ.ά.

Στην προσωρινή πάντως 11μελή συντονιστική γραμματεία που εξελέγη Γερ. Αρσένης, Κ. Νικολάου, Χρ. Κοκκινοβασιλός, Δ. Πιπεργιάς, Γ. Ζιγογιάννης, Μ. Σαπουντζόγλου, Γ. Στάθης, Α. Χοϊδά, Αντ. Παπαντωνίου, Στ. Τσοτσόρος είναι φανερό η παρουσία των συνδικαλιστών. Οι ίδιοι συνεργάτες του Γερ. Αρσένη μοιάζουν ιδιαίτερα αισιόδοξοι για το μέλλον αφού πριν το συνέδριο «*θα προσχωρήσουν στο ΕΣΚ σημαντικά στελέχη που σήμερα βρίσκονται ακόμη στο ΠΑΣΟΚ, όπως δήμαρχοι, συνεταιριστές κ.ά.*». Παράλληλα, καλά πληροφορημένες πηγές «*διαρρέουν*» ότι ο κ. Αρσένης κουβεντιάζει ή βρίσκεται σε άμεση επαφή με βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, «*των οποίων ο αριθμός ίσως είναι ήδη διψήφιος*».

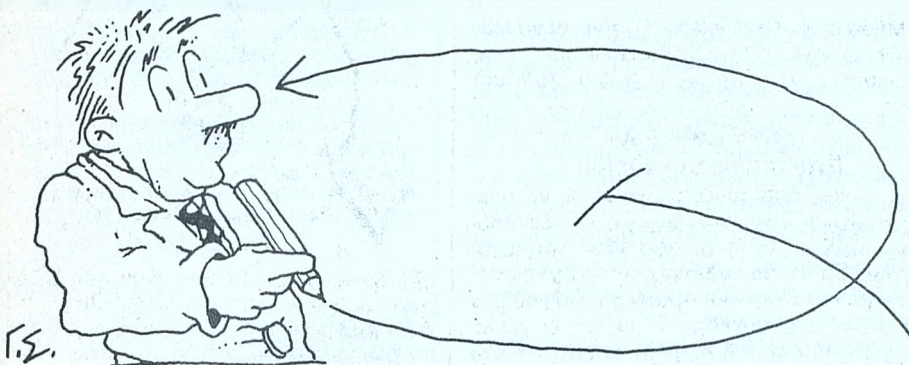
Αυτό που δεν μπορεί να είναι γνωστό, είναι πως οι απογοητευμένες μάζες του ΠΑΣΟΚ θα πλαισιώσουν το νέο κόμμα του κ. Αρσένη. Κι αυτή είναι μια απορία που για ν' απαντηθεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, χρειάζεται χρόνος και αναμονή...

**Κυκλοφορεί
ο 23ος
ΤΟΜΟΣ
του ΑΝΤΙ**

Μια πολύ διδακτική ιστορία

του Γρηγόρη Σκοταδάκη

Διαλύθηκε η κομματική οργάνωση δημοσιογράφων του ΚΚΕ

Με τη διάλυση της κομματικής οργάνωσης δημοσιογράφων του ΚΚΕ, που προφανώς προήλθε από ειδική απόφαση του Πολιτικού Γραφείου, κλείνει ο κύκλος ζωής μιας ακόμα «ενοχλητικής» οργάνωσης αυτού του κόμματος. Παρ' όλο που φαίνεται πως η απόφαση αυτή δεν είναι τωρινή —πηγή έμπνευσής της μπορεί να θεωρηθεί η διάλυση των οργανώσεων διανοούμενων-καλλιτεχνών της Κομματικής Οργάνωσης Αθήνας— η ανακοίνωση της συνέπεσε με την ολοκλήρωση της προσυνεδριακής συζήτησης, που στη συγκεκριμένη οργάνωση φαίνεται ότι ξεφυγε από τα στερεότυπα, ότι «υπερέβη τα εσκαμμένα». Όπως μάθαμε, η οργάνωση αυτή άρχισε να προβληματίζει το Π.Γ. από τη στιγμή που η κριτική προς «τους επάνω» δεν προερχόταν από δυο-τρεις ταραξίες και «κουλτουριάρηδες» —κατά την προσφιλή έκφραση του πολιτικά, τουλάχιστον, απλοϊκού γραμματέα της— αλλά έτεινε να κερδίσει την πλειοψηφία των μελών της.

Το φαινόμενο παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια όταν οι προερχόμενοι από το Ριζοσπάστη δημοσιογράφοι —που παραιτήθηκαν αποχώρησαν ή και απολύθηκαν ακόμη, χωρίς όμως να εγκαταλείψουν το ΚΚΕ— έφεραν στην οργάνωση των δημοσιογράφων ένα πνεύμα έντονου πολιτικού προβληματισμού για την πορεία του κόμματος και κυρίως μιαν αμφισβήτηση για κορυφαία στελέχη του. Στην οργάνωση αυτή λχ. όπως και σε άλλες, έγινε αναφορά στην εμφάνιση του Γρ. Φαράκου στην τηλεόραση, εμφάνιση που θεωρήθηκε ανεπιτυχεστάτη και αφορμή δυσμενών σχολίων για ολόκληρο το κόμμα. Λέγεται μάλιστα ότι αρκετοί είπαν ανοικτά πως ο διευθυντής του «Ρ» εσκεμμένα μείωσε την εντύπωση που είχαν δημιουργήσει οι «θέσεις» τις πρώτες μέρες μετά τη δημοσίευσή τους, προκειμένου να διαλυθούν οι όποιες εντυπώσεις, η ψευδαισθήσεις για ΚΚΕ με σύγχρονο προφίλ —κάτι που, όπως είναι γνωστό, ο κ. Φαράκος τουλάχιστον απεύχεται.

Η οργάνωση λοιπόν διελύθη στα εξώφωτα συνετέθη ώστε να πάει ο κάθε ταραξίας στον πάγκο του πρώτου κομματικού χασάπη που θα βρεθεί μπροστά του, αφού όπως συμπεραίνεται από ακριτομύθιες, οι κομματικοί δημοσιογράφοι θα είναι πλέον διεσπαρμένοι κομματικά, εν μέσω ανομοιοειδούς προέλευσης συντρόφων τους. Δεν θα μπορούσε καταφανώς να γίνει διαφορετικά αφού οι δημοσιογράφοι του ΚΚΕ δεν δέχονταν πια να εκπροσωπηθούν ούτε από τα λεγόμενα μαμούθ, ούτε από τους πλήρως απολιτικούς γιέσμεν. Ο έντονος προβληματισμός που αναπτύχθηκε στη διαδικασία απονομής κομματικών βιβλιαρίων και κυρίως στον προσυνεδριακό διάλογο, είχε προδιαγράψει το μέλλον της «άτακτης» οργάνωσης. Αν αληθεύουν τα όσα διέρρευσαν κατά τη συζήτηση των θέσεων τέθηκαν ανοικτά ζητήματα που καίνε. Από ειδικά, όπως για την πολιτική απομονωτισμού που ακολουθείται στην ΕΣΗΕΑ και για την ανυπαρξία μελετών για τα τεκταινόμενα στο χώρο του Τύπου, μέχρι τα αγωνιώδη γενικά: γιατί το ΚΚΕ δείχνει επιφυλακτικό απέναντι στις εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση και στην «γκορμπατσονική άνοιξη», γιατί δεν εγκαταλείπει ούτε φραστικά, τη «δικτατορία του προλεταριάτου» γιατί τορπιλίζεται στην πράξη η πολιτική της «συμπαράταξης». Και από «τολμηρότητες» όπως το αίτημα για εσωκομματική δημοκρατία και διαφάνεια (διάλογος, για να μην αναπτύσσονται φράξιες) μέχρι την απαίτηση να ανακοινωθεί ποιο μέλος του Π.Γ. ευθύνεται για την αριστεριστική φράξη της Πάτρας. Αυτά, δεν μπορούσαν παρά να σημάνουν το τέλος μιας ΚΟΒ που πήγε να τα βάλει με τα κομματικά θηρία.

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:
θέατρο και βιβλίο

ΤΟ
ΚΟΥΤΙ
ΤΗΣ
ΠΑΝΩΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ και
ΞΕΝΗ λογοτεχνία
Εκδόσεις τέχνης
φιλοσοφία
πολιτική
ψυχολογία
παιδικά
κινηματογράφος
θέατρο
ξενογλωσσά
τέχνες
Υκράβουρες
λιθογραφίες
μεταξοτυπίες
αφισώτες

Πλάκα • Βύρωνος 9 — τηλ. 32.22.394

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΗΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

Η ΑΠΟΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΨΑΡΑΚΗ ΑΠΟ ΤΟ «ΕΝΑ»

Μήπως η τέταρτη εξουσία θα μεταμορφωθεί σε εκτελεστική εξουσία;

του Ρεπόρτερ

Στο προηγούμενο ΑΝΤΙ δημοσιεύθηκε έρευνα του Νίκου Κυριαζίδη για τις κυκλοφορίες και τη διαφήμιση στις εφημερίδες και τα περιοδικά το 1986. Τα στοιχεία παρουσίασε ο Ν. Κυριαζίδης σε συνέντευξη που έδωσε στην ΕΣΗΕΑ την προηγούμενη της κυκλοφορίας του ΑΝΤΙ. Οργανωτής αυτής της συνέντευξης ήταν ο δημοσιογράφος Τάκης Ψαράκης. Μια μέρα πριν γίνει η ανακοίνωση του Ν. Κυριαζίδη στην Ένωση Συντακτών ο Τ. Ψαράκης απελύθη από το περιοδικό ΕΝΑ του κ. Κοσκωτά, στο οποίο έγραφε τις σελίδες της βιβλιοκρισίας. Την απόλυση γνωστοποίησε στο συνάδελφο Τ. Ψαράκη ο διευθυντής του ΕΝΑ και μέλος της ΕΣΗΕΑ κ. Θόδωρος Καλούδης. Ανέφερε ως λόγο της απόλυσης το γεγονός ότι ο Τ.Ψ. οργάνωσε συνέντευξη Τύπου του Ν. Κυριαζίδη και ότι ο τελευταίος ή το ΑΝΤΙ ή όλοι μαζί είναι κατά κάποιο τρόπο «εχθροί» του ΕΝΑ ή και του κ. Κοσκωτά ή και της «Γραμμής Α.Ε.».

Για το γεγονός αυτό υπήρξε σύντομη ειδησεογραφική αναφορά στο προηγούμενο τεύχος μας. Λεπτομέρειες για αυτή τη θλιβερή για τον κ. Καλούδη υπόθεση, θα βρει ο αναγνώστης στο γράμμα που έστειλε ο Τ. Ψαράκης στην Ένωση Συντακτών Περιοδικού Τύπου, το οποίο δημοσιεύεται στις σελίδες αυτές.

Τα γεγονότα στην προκειμένη περίπτωση μιλούν από μόνα τους. Υπάρχουν, όμως, ορισμένα ζητήματα —όχι μόνο δεοντολογίας και τήρησης αρχών— τα οποία δεν επιτρέπουν τη σιωπή ούτε και πρέπει να περάσουν απαρατήρητα:

- Με ποια λογική θεωρείται ως αυτονόητο ότι ο οργανωτής μιας συνέντευξης πρέπει να ταυτίζεται με τις απόψεις εκείνου που δίνει τη συνέντευξη; Αυτό θα σημαίνει αντίστοιχα ότι ένας δημοσιογράφος ταυτίζεται πλήρως και με τις απόψεις ενός συγκροτήματος στο οποίο εργάζεται.

- Πώς και με ποιο σκεπτικό ο εκάστοτε διευθυντής (στην περίπτωση ο κ. Καλούδης) επειδή θεωρεί «εχθρική» κάθε κριτική που ασκείται, στα έντυπα όπου εργάζεται, αντιμετωπίζει ως αντίπαλο προς εξόντωση όποιον συνεργάζεται με τους υποτιθέμενους «εχθρούς» του; Αυτή η αντίληψη αποκλεισμού μπορεί να ταιριάζει σε μια αυταρχική εκτελεστική εξουσία, αλλά με κανένα τρόπο δεν αρμόζει στους

λειτουργούς του Τύπου, που υποτίθεται ότι δική τους υπόθεση είναι η έρευνα και η κριτική την οποία υπερασπίζονται για λογαριασμό της κοινής γνώμης —και συνακόλουθα οφείλουν να επιδεικνύουν και οι ίδιοι ανοχή στην κριτική και να ανταπαντούν με επιχειρήματα και όχι με διοικητικά μέτρα έναντι των «εχθρών» και ακόμη περισσότερο έναντι των «φίλων» των «εχθρών» τους. Και αυτό, βέβαια, όταν έχουν επιχειρήματα...

Πρακτικές όπως αυτή εγκυμονούν τεράστιους κινδύνους για την ελευθεροτυπία. Αλλά, συγχρόνως, φανερώνουν αυταρχικές συμπεριφορές και αντιλήψεις που εγκαινιάζει η «Γραμμή Α.Ε.» με ορισμένα στελέχη της. Υποψιαζόμαστε ότι δεν είναι τυχαία δύο γεγονότα:

1. Η άρνηση του κ. Κουνελάκη, συμβούλου του κ. Γ. Κοσκωτά να δώσει οποιαδήποτε πληροφορία σχετική με τα έντυπα της «Γραμμής Α.Ε.» για την έρευνα που διεξήγαγε και τελικά δημοσίευσε το ΑΝΤΙ.

2. Οι προσπάθειες που έγιναν για τον περιορισμό της προβολής των στοιχείων, που έφερε στη δημοσιότητα η τεκμηριωμένη έρευνα του Ν. Κυριαζίδη. Η Καθημερινή π.χ. λίγες μέρες πριν ανακοινωθεί επίσημα —με το χρονογράφημα της κ. Ε. Βλάχου— ότι πέρασε τελεσίδικα στα χέρια του κ. Κοσκωτά, αρνήθηκε να δημοσιεύσει την ανακοίνωση για τη συνέντευξη γιατί —όπως ελέγχθη— κανείς δεν ενδιαφέρεται π.χ. για το «πόσα εκατομμύρια διέθεσε πέρσι το συγκρότημα Κοσκωτά για να διαφημισθεί» κλπ.

Δεν γνωρίζουμε γιατί «αγριεύει» τόσο πολύ τον κ. Κουνελάκη και τη «Γραμμή Α.Ε.» η δημοσίευση ερευνών για τα οικονομικά του Τύπου. Τα λογιστήρια, πάντως, όπως και εκείνος γνωρίζει, δεν είναι άσχετα με την ανεξαρτησία του Τύπου.

Υ.Γ. Ο Τύπος, με μόνες εξαιρέσεις το Ριζοσπάστη, και το Πόντικι, ενώ είχε γνωστοποιηθεί το «θέμα Ψαράκη», εσιώπησε. Και όλες οι άλλες εφημερίδες, γιατί άραγε εσιώπησαν; Υπάρχουν, ίσως απαντήσεις. Και δεν χρειάζονται περιττά σχόλια.

Μόνον δύο ερωτήματα: *Πρώτον*. Αν ήταν ένας άλλος στη θέση του Τ. Ψαράκη τι θα γινόταν; *Δεύτερον*. Αν ο κ. Ψαράκης ήταν μέλος της ΕΣΗΕΑ ποια θα ήταν η αντίδραση;

Διότι δε συν

● Ο πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Περιοδικού Τύπου, έστειλε στις 25/4 στον Τάκη Ψαράκη το ακόλουθο γράμμα:

Κύριε Ψαράκη

Ύστερα από το δημοσίευμα του περιοδικού ΑΝΤΙ (τεύχος 345) που αναφέρεται στην εργασιακή σας σχέση με το περιοδικό ΕΝΑ, θα ήθελα να γνωρίσετε στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ενωσης τα διατρέξαντα.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς

Ο Πρόεδρος
Ανδρέας Καλομάρης

● Ο Τάκης Ψαράκης μετά από τέσσερις ημέρες έστειλε την ακόλουθη απάντηση:

Κύριε Πρόεδρε

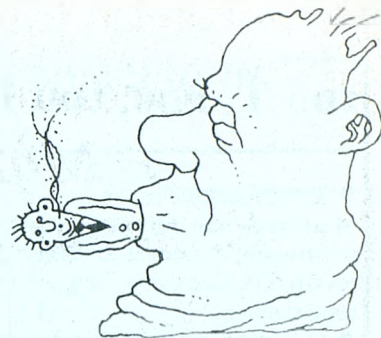
Ανταποκρίνομαι στην προσωπική σας επιθυμία όσο και εκείνη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Συντακτών Περιοδικού Τύπου να σας γνωρίσω τα καθέκαστα της απομάκρυνσής μου από το περιοδικό ΕΝΑ, στην οποία αναφέρθηκε το περιοδικό ΑΝΤΙ (τεύχος 345).

Όπως ο διευθυντής του περιοδικού ΕΝΑ κ. Θ. Καλούδης μου ανακοίνωσε την Τετάρτη 22 Απριλίου 1987, περί την 10η π.μ. ότι δεν μπορώ πλέον να εργάζομαι στο περιοδικό ΕΝΑ. Κι αυτό διότι προσέφερε τις υπηρεσίες μου —οργανωτικές και επικοινωνιακές— στην πραγματοποίηση στο Κέντρο Τύπου της ΕΣΗΕΑ, την επομένη (Πέμπτη 23 Απριλίου 1987) συνέντευξης του κ. Νίκου Κυριαζίδη.

Ο κ. Κυριαζίδης την ημέρα αυτή θα ανακοίνωνε τα αποτελέσματα της έρευνας που διεκπεραίωσε για το περιοδικό ΑΝΤΙ, εμφανίζοντας στοιχεία για τις κυκλοφορίες Εφημερίδων και Περιοδικών κατά το 1986. Επίσης θα έδιδε και στοιχεία για τη διαφημιστική δαπάνη στα ίδια Μέσα κατά την ίδια χρονιά. Η συνεισφορά μου —οργανωτική και επικοινωνιακή— στην εν λόγω εκδήλωση θεωρήθηκε από τον κ. Καλούδη ενέργεια εχθρική προς το ΕΝΑ (:) τον ίδιο (:) και τη «Γραμμή» (:). Εφ'ω και μου εξήτησε να απομακρυνθώ για δραστηριότητα μου που εκφεύγει από το πεδίο της καθαυτό συντακτικής μου σχέσης με το ΕΝΑ, που περιοριζόταν αποκλειστικά στη βιβλιοπαρουσίαση. Εργασία για την οποία αμοιβόμουν με το ποσόν των 28.000 δρχ. το οποίο αντιστοιχούσε σε 4 σελίδες ή ημισέλιδα κατά μήνα (χωρίς καταβολή δώρων).

Πέραν αυτής της ευθύνης, την οποία φρόντισα από το Σεπτέμβριο του 1985 να διεκπεραίωω όσο γινόταν πιο καλά, καμιά άλλη υποχρέωση δεν είχα αναλάβει για το ΕΝΑ. Απεναντίας συνέχισα —κι αυτό το γνώριζε ο κ. Τσοτούσιος που με προσέλαβε όσο και ο Διευθύνων Σύμβουλος της «Γραμμής» ο κ. Δημ. Κουνελάκης— μια μεγάλη σειρά δραστηριοτήτων και απασχολήσεών μου τόσο στο χώρο της έντυπης δημοσιογραφίας όσο και της ευρύτερης επικοινωνίας. Δεν είχα, δηλαδή, εκχωρήσει την όλη μου υπόσταση και δραστηριότητα στους πολύπλευρους και μακρόπνοους στόχους της «Γραμμής», με την οποία οι σχέσεις μου υπήρξαν άσφογες. Το ίδιο, βε-

μορφώθην προς τας υποδείξεις...

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ ΤΑΚΗ ΨΑΡΑΚΗ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

βαίως και με τον Καλούδη —ως τις 22 Απριλίου 1987— οπότε σημειώθηκε η «έκρηξη» του και απόφασή του να απομακρυνθώ από το ΕΝΑ.

Η προετοιμασία της συνέντευξης Κυριαζίδη είχε όμως κύριε Πρόεδρε τη μικρή της «προϊστορία». Γεννήθηκε ως ιδέα στον υπογραφόμενο, ύστερα από την ανακοίνωση που έκανε ο κ. Κυριαζίδης στον κύκλο εκδηλώσεων του ελληνικού τμήματος της Ένωσης Ευρωπαίων Δημοσιογράφων. Εκδηλώσεις που φιλοξενήθηκαν στην αίθουσα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και είχαν μεγάλη δημοσιότητα και απήχηση. Ο κ. Κυριαζίδης έδωσε τότε στοιχεία για τις κυκλοφορίες των Εφημερίδων. Τον είχε, μάλιστα, προσφωνήσει ο Πρόεδρος του ελληνικού τμήματος διακεκριμένος συναδέλφος Κωνσταντίνος Καλλιγιάς. Εκλεκτό το ακροατήριο έθεσε ερωτήματα και έλαβε απαντήσεις.

Εντεταλμένος από το Δ.Σ. της Ένωσης Συντακτών Περιοδικού Τύπου να βοηθώ περιοδικά στην οργάνωση εκδηλώσεων δημοσιογραφικού χαρακτήρα για λογαριασμό της Ένωσης, συζητήσα αργότερα με τον κ. Κυριαζίδη την περίπτωση μιας αντίστοιχης εκδήλωσης που θα φιλοξενούσε στο εντευκτήριό της η Ένωση Συντακτών Περιοδικού Τύπου. Σας το είχα γνωρίσει κύριε Πρόεδρε και είχατε συγκατατεθεί να προχωρήσω στην οργάνωσή της, που είχε και ηυξημένο ενδιαφέρον για την Ένωσή μας μια και θα είχαμε νούμερα και για τις κυκλοφορίες και τη διαφημιστική δαπάνη των περιοδικών. Ύστερα το περιοδικό «ΑΝΤΙ» που θα την παρουσίαζε περιλαμβάνει μέλη μας στο συντακτικό του επιτελείο.

Στη διαδρομή ωστόσο, της προετοιμασίας εκκρίθη ότι ο χώρος της Ένωσης θα ήταν περιορισμένος για τους πολλούς ενδιαφερόμενους. Έτσι αποφασίστηκε —συμφωνώντας και του διευθυντού του ΑΝΤΙ κ. Χρ. Παπουτσάκη η εκδήλωση να μεταφερθεί στην Ένωση Ξένων Ανταποκριτών. Παρακλήθηκαν, λοιπόν, να μεσολαβήσω για τη διασφάλιση της αίθουσας και με την ιδιότητα του εταιρικού μέλους της Ένωσης Ξένων Ανταποκριτών και του συνεργάτου της σε θέματα εκδηλώσεων.

Σκόπευα, μάλιστα, να απευθυνθώ και στον Πρόεδρο της Ένωσης κ. Κων. Τσατσαρώνη για να παραβρεθεί και να χαιρετίσει την εκδήλωση κάτι, που, θα ζητούσα, άλλωστε και από εσάς. Ταύτα πριν το Πάσχα. Τη Μεγάλη Παρασκευή, όμως, και ενώ εγώ απουσιάζα από την Αθήνα, ο κ. Κυριαζίδης ανέλαβε προσωπική πρωτοβουλία προς την πλευρά της ΕΣΗΕΑ, της οποίας είναι μέλος. Συναντήθηκε, δηλαδή με τον Πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ κ. Βασίλη Κοραχά από τον οποίο και ζήτησε την παραχώρηση του υπερσύγχρονου Κέντρου Τύπου. Ο κ. Κοραχάς συγκατατέθηκε για την παραχώρηση της αίθουσας και παρέπεμψε τον συνάδελφο για τα διαδικαστικά στον Β' Αντιπρόεδρο της ΕΣΗΕΑ κ. Μαν. Μαθιουδάκη. Έτσι η ανακοίνωση του συναδέλφου ε-

παιρνε έναν άλλο χαρακτήρα. Στεγαζόταν στην ΕΣΗΕΑ ως εκδήλωση μέλους της. Αναμορφώθηκε και ο τύπος της πρόσκλησης. Προσκαλών ήταν πλέον ο κ. Κυριαζίδης ο οποίος και διαμόρφωσε το κείμενο. Ενώ ανέκυπτε και ένα θέμα. Ο υπογραφόμενος είχε μεριμνήσει για την οργάνωση της συνέντευξης σε χώρους Ενώσεων, με τις οποίες έχει την ιδιότητα του μέλους. (Η Ένωση Ξένων Ανταποκριτών δεν είναι επαγγελματικό - συνδικαλιστικό σωματείο και έτσι δεν υπάρχει ασυμβίβαστο για τον υπογραφόμενο). Κι εδώ μου έγινε η μεγάλη τιμή: Ο κ. Κυριαζίδης ζήτησε από τον κ. Μαθιουδάκη την οργανωτική ευθύνη της εκδήλωσης και το συντονισμό της συζήτησης να έχει ο υπογραφόμενος. Ο κ. Μαθιουδάκης το αποδέχθηκε παρ' όλον ότι δεν είμαι μέλος της ΕΣΗΕΑ— και στη συνομιλία που είχαμε μου εξεδήλωσε τη χαρά και την εκτίμησή του, δηλώνοντας ότι «τόσο ο ίδιος όσο και οι υπόλοιποι συνάδελφοι είναι στη διάθεσή μου για κάθε εξυπηρέτηση».

Το γεγονός πληροφορήθηκε και ο Θ. Καλούδης —παραλήπτης σχετικής πρόσκλησης— όπου στο κάτω μέρος αριστερά ανεγράφτο: πληροφορίες: Τάκης Ψαράκης δημοσιογράφος - σύμβουλος Τύπου. Είναι μια ένδειξη που συνοδεύει πάμπολλες δραστηριότητές μου, είτε επαγγελματικού, είτε εθελοντικού και αφίλοκερδους χαρακτήρα όπως η εκδήλωση που φιλοξενήθηκε στην ΕΣΗΕΑ. Ο κ. Καλούδης, όμως, έκρινε ότι επειδή το ΑΝΤΙ (;) ή ο κ. Κυριαζίδης (;) είναι εχθρικά διακείμενος στη «Γραμμή» (;), στο ΕΝΑ (;) στον κ. Κοσκωτά (;) στον ίδιο (;) εγώ δεν μπορούσα να συνεργάζομαι μαζί τους. Εφ' ω και μου εξήτησε να απομακρυνθώ από το ΕΝΑ.

Σας τόνισα και προηγουμένως κύριε Πρόεδρε ότι οι επαγγελματικές μου σχέσεις με το ΕΝΑ περιοριζόνταν στην ευθύνη μιας στήλης. Αν βεβαίως την ίδια στήλη ή κάποια παραπλήσια την κρατούσα σε έντυπο ποικίλης ύλης, ανταγωνιστικό (Ταχυδρόμος, Εικόνες), τότε ο κ. Καλούδης θα μπορούσε να είχε δικαιολογημένη ένσταση. Αν πάλι, ο ίδιος, διетύπωνε είτε εγγράφως είτε προφορικώς αιχμές για τον ίδιο, το ΕΝΑ, τη «Γραμμή» ή τον κ. Κοσκωτά θα ήταν εύλογη η έκρηξή του. Σε όλα, όμως, ήμουν άφορος. Κι εδώ ανακύπτει το μεγάλο ερώτημα: Η ευθύνη μιας στήλης σήμαινε για τον ίδιο ότι ήμουν διατεθειμένος να εκχωρήσω κάθε μου δραστηριότητα, σχέση, συμπεριφορά στις επιδιώξεις και τις σκοπιμότητες της «Γραμμής»; Μα αυτό είναι πρωτάκουστο. Στα 29 χρόνια της επαγγελματικής μου ζωής εθίγευσα κάτω από τις κατευθύνσεις συναδέλφων όπως οι Κ. Οικονομίδης, Αχ. Μαμάκης, Στ. Κρανιώτης, Γιάννης Καψής, Νίκος Μεταξάς, Γ. Μπέρτος, Ι. Πουρνάρας, Κ. Κορόβηλας, Γ. Μπακογιαννόπουλος, Ι. Κairoφύλας, Γ. Βελαχουτάκος, Φρ. Φραντζεσκάκης, Π. Παντελής και συνεργάστηκα με πλείστους άλλους. Ποτέ, δεν είχα τέτοιου είδους διλήμματα και τέτοιου είδους εκρήξεις.

Το εξωφρενικό του πραγματός μπορεί να γίνει κατανοητό με ορισμένα παραδείγματα: Αν αϊφνης ο κ. Στ. Ψυχάρης —συνάδελφός μου στο προδικτατορικό Έθνος— ζητούσε από την ΕΣΗΕΑ να παρουσιάσει μια εργασία του στην αίθουσα Τύπου και επιθυμούσε και τη δική μου συνδρομή, έπρεπε να μην συνεργασθώ μαζί του, επειδή κρατούσα τη στήλη του βιβλίου στο ΕΝΑ κι αυτός ως Διευθυντής του «Βήματος» έχει την ευθύνη επικριτικών σχολίων κατά του κ. Καλούδη ή της «Γραμμής»; Το ίδιο και με τον κ. Φιλιππόπουλο. Αν μου ζητούσε να εκπονήσω ένα πρόγραμμα δράσεων για το συγκρότημα Μπόμπολα και τους χώρους εκδηλώσεων που δημιούργησε, θα έπρεπε να αρνηθώ, εν ονόματι της στήλης και των επικριτικών και πάλι σχολίων του Έθνους κατά του κ. Κοσκωτά; Ανάλογους ενδοιασμούς θα έπρεπε να έχω για τον κ. Μάνο Χατζιδάκη, τον Στέλιο Κούλογλου την κυρία Ισαβέλλα Παπαζήση, τον κ. Κώστα Παπαϊωάννου, τον κ. Ερρίκο Μπαρτζινόπουλο, τον κ. Ν. Κακουνάκη, τον κ. Παύλο Μπακογιάννη, Ανταίο Χρυσόστομιδη και όσους κατά καιρούς είχαν αναφερθεί ή είχαν δοσοληψίες με την «Γραμμή» ή καταφέρθηκαν εγγράφως εναντίον του κ. Κοσκωτά και των εντύπων που εκδίδει η «Γραμμή». Αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι συμμερίζομαι την έντυπη καταφορά κατά της «Γραμμής». Από την άλλη, όμως, δεν είμαι διατεθειμένος να εκχωρήσω την όλη μου δραστηριότητα εν ονόματι μιας στήλης στο ΕΝΑ ή σε οποιοδήποτε άλλο έντυπο. Τα διλήμματά μου είναι ευρύτερου βεληνε-κούς.

Τι ωραία, θα ήταν κύριε Πρόεδρε, αν ο κ. Θ. Καλούδης, που είχε λάβει μέρος σε ανύποπτη ώρα ως διευθυντής του περιοδικού «Έψιλον» σε μια συζήτηση για τον ειδικό τύπο, στο Κέντρο Ξένων Τύπου, με συντονιστή τον υπογραφόμενο και συνομιλητές τους κ. Κυριάκο Κορόβηλα, και Ανδρέα Ριζόπουλο, έκρυβε την οργή του και μου ζητούσε να απέλθω από το ΕΝΑ, γιατί επιθυμεί να αναμορφώσει τη στήλη του βιβλίου και ζητά αποκλειστική συνεργασία; Μετά χαράς θα είχα απέλθει. Και δεν θα χρειαζότανε το παρόν δυσάρεστο πόνημα. Ως είχα, δε κατορθώσει να του ευχηθώ χρόνια πολλά και καλές επιτυχίες και θα είχα χαιρεί απερίσπαστος την καλή υποδοχή και τα εγκώμια των συναδέλφων για το τελευταίο μου βιβλίο. Δυστυχώς ο κ. Θ. Καλούδης με προσεγίωσε ανωμάλως στην ανταγωνιστική μας κοινωνία και πραγματικότητα. Και το χειρότερο βλέπει εχθρούς εκεί που δεν υπάρχουν.

Τάκης Ψαράκης

* Ο κ. Κυριαζίδης είχε προσθέσει στον τύπο της δικής μου πρόσκλησης και ένα δικό του κείμενο με την προσθήκη ότι η έρευνά του απαντούσε σε δραστηριότητες επιμέρους Συγκροτημάτων. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν ήταν συνέντευξη στρεφόμενη —όπως αποδεικνύει και το κείμενο που δημοσιεύθηκε στο ΑΝΤΙ— εναντίον της «Γραμμής». Οπότε, φυσικά και θα ηρνούμην.

Τ.Ψ.

του Τύπου, του Ραδιοφώνου, της Τηλεόρασης...

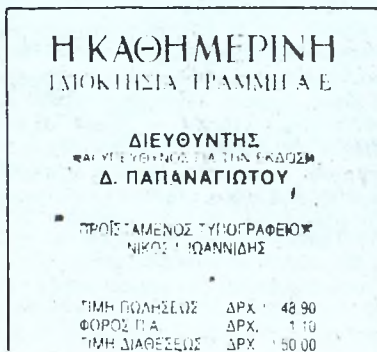
● Ξανατρώγονται τα συγκροτήματα Λαμπράκη και Μπόμπολα. Χτυπήματα το «Βήμα», επιθέσεις το «Έθνος», φαίνεται ότι ο κ. Κοσκωτάς δεν καταφέρνει να τους ενώσει...

● Ο κ. Κοσκωτάς που εμφανίστηκε την περασμένη Τρίτη στη νέα ιδιοκτησία του την «Καθημερινή» και στη διάρκεια σεμνής τελετής προσπάθησε να καθησυχάσει τους συντάκτες. Δεν ξέρουμε αν και πόσο ησύχασαν όλοι οι συνάδελφοι, αλλά λέγεται ότι αρχίζουν οι διαρροές προς το «ΒΗΜΑ». Αρχής γενομένης από κορυφαίο οικονομικό συντάκτη της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ.

● Την Τρίτη 5 Μαΐου άλλαξε και η «ταυτότητα» της «Καθημερινής»: κάπου χαμηλά στη β' σελίδα εμφανίστηκαν τα στοιχεία της «Γραμμής Α.Ε.»:

Τέλος του ταξιδιού!

Αξίζει, έτσι για την ιστορία, να αναφερθεί μια πικάντικη λεπτομέρεια που δείχνει πως σκέπτονταν όσοι κυβερνούσαν μέχρι πρότινος την εφημερίδα της οδού Σωκράτους:

Λέγεται —τι λέγεται, είναι βέβαιο— ότι η κ. Ελ. Βλάχου εξεχώρησε στο νέο αυθεντή όχι μόνο τον τίτλο της εφημερίδας, το αρχείο, τα κτίρια, το γραφείο του Βίσμαρκ κτλ. αλλά και την κυριότητα της ρουμπρίκας «Μπερλίνα» και «Εξπρές των αναγνώστών»!

Μα είναι δυνατόν να έχουν μερικοί άνθρωποι τόσο μεγάλη ιδέα για τόσο μικρά πράγματα; Εδώ θα ταίριαζε η αντιστροφή του στίχου του ποιητή ώστε να διαβαστεί: Αυτός ο κόσμος ο μέγας, ο μικρός...

● Τελικά, πότε θα μάθουμε και επίσημα για την παραίτηση του Γιάννη Καψή από τη θέση του υφυπουργού Τύπου; Ενάμιση μήνα έχει να πάει στο γραφείο του και όλοι έχουν σημειώσει την αποψίλωση από τις αρμοδιότητές του, με τη μεταφορά τους στο Γιάννη Ρουμπάτη...

● Εξύπνη και ενδιαφέρουσα η διαφημιστική καμπάνια της «Πρώτης» για τον πρώτο χρόνο ζωής της, καμπάνια που πέρασε και μέσα από την όμορφη αφίσα του (και δικού μας) σκιτσογράφου Γίση Παπαγεωργίου, που βλέπετε. Αφίσα, που βγήκε με αφορμή το (νικηφόρο) αγώνα

της Εθνικής μας κατά της Πολωνίας. (Παραμπιπτόντως «Εθνική Ελλάδος γειά σου»!).

● Δεν είναι της στίγμης να κρίνουμε το επίμαχο δημοσίευμα του «Καλαμιού» για το οποίο ο εκδότης του Νίκος Κακαουνάκης καταδικάσθηκε σε τέσσερα χρόνια χωρίς ανασταλτικό αποτέλεσμα. Άσχετη ιστορία η 24ωρη φυλάκισή του και η κατόπιν εγγυήσεως αποφυλάκιση. Τι σημαίνει αυτή η ποινή; Ποια και τι μορφής ελευθεροτυπία «προστατεύει» αυτή η καταδική; Ποιοι τελικά καθορίζουν το εύρος της ελευθερίας στον Τύπο; Μήπως κάποιοι επιθυμούν να περάσουμε σε άλλες εποχές «αυτολογοκρισίας»; Και μήπως είναι η περίοδος να σκεφθεί σοβαρά η ΕΣΗΕΑ και οι άλλοι φορείς του Τύπου ένα Κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας, που να προστατεύει και τους πολίτες και να ακυρώνει και τις προσπάθειες της εκάστοτε εξουσίας για τον περιορισμό της ελευθερίας του Τύπου και το «φίμωμά» του;

● Τι εννοούσε το προπερασμένο «Ποντίκι» όταν έγραφε ότι το υβρίζαμε μαζί με το «Γράμμα» και το «Καλάμι»; Όμως το τεύχος μας στο οποίο αναφερόταν το σατιρικό βδομαδιακό φύλλο, ήταν αφιερωμένο στα 20 χρόνια από τη δικτατορία, και δεν είχε καθόλου επίκαιρη ύλη. Για το «Γράμμα» δεν γνωρίζουμε μια και δεν το πολυδιαβάζουμε, όσο για το «Καλάμι»... Ας τα βρουν.

● Οι πιο τελευταίες δραστηριότητες του κ. Κοσκωτά στον τομέα του Τύπου: ετοιμάζει πυρετωδώς το δικό του πρακτορείο διανομής γιατί ασφυκτιά συνυπάρχοντας με τον κ. Μπόμπολα στο ίδιο πρακτορείο που ο τελευταίος ελέγχει. Εξάλλου, στο άλλο πρακτορείο διανομής, «το Μεγάλο» όπως λέγεται, ο κ. Κοσκωτάς συνάντησε άρνηση όταν προσέφερε τα εκατομμύριά του για να μπει μέτοχος. Τώρα λοιπόν, οι άνθρωποι του γυρίζουν στις εφημερίδες —στόχος κατ' αρχήν, οι πρωινές— με δελεαστικές προσφορές και

πολλές υποσχέσεις: Ελικόπτερα, αυτοκίνητα, κομπιούτερ' όλα στον αγώνα για τη διακίνηση του Τύπου. Βέβαια οι προσφορές συνοδεύονται και με υπομνήσεις του τύπου: «μην μας χτυπάτε άλλο, από αύριο θα συνεργαζόμαστε...».

● Δραστηριοτήτων Κοσκωτά συνέχεια: Σύντομα κυκλοφορεί το παιδικό περιοδικό που συζητιόταν από καιρό. Θα είναι εκατοντασέλιδο με τις μισές σελίδες κόμικς. Θα το διευθύνει η Αθηνά Ρικάκη. Και το όνομα αυτού; Λέτε να το βαφτίσουν «Το Ζύο» ή «Το Τλία»; Μάλλον «Ζύο» θα το πουν γιατί έχουν ήδη το «Τίβι-Τρία».

● Μπορεί τα δικαστήρια να αποφάνθηκαν για την τιμή της αλλαγής (στο επίπεδο του «Δημοκρατικού Λόγου») όμως ο πρόεδρος του Ε.Γ. και του Κινήματος, δεν δίστασε να επιλέξει ως εκφραστή του τον κ. Κουρή, κι όχι τους κ. Βολικάκη και Σφουντούρη που εκπροσωπούσαν τον κ. Κατσάνεβα. Τα δικαστήρια δικαιώσαν τους συνεργάτες του τελευταίου αλλά ο «Δημοκρατικός Λόγος» έμεινε στον κ. Κουρή. «Πολιτική απόφαση» λένε οι καλύτερα πληροφορημένοι. Και εννοούν ότι οι νομικές αποφάσεις έχουν κύρος μόνον αν εγκρίνονται και από τους πολιτική ασκούντας. Άλλοι πάλι, θεωρούν ότι η εφημερίδα αποδόθηκε στον πραγματι γνησιότερο εκφραστή της «Αλλαγής» και αρχοντα του βάλτου, Γ. Κουρή. Δεν θίγεται όμως ο κ. Κατσάνεβας από την πρωθυπουργική επιλογή; Και τι να κάνει; Να καταγγείλει τον κ. πρωθυπουργό; Σιωπηλά συνεχίζει να διοικεί το ΙΚΑ...

● Μαθήματα δεοντολογίας πήγε να παραδώσει το ΒΗΜΑ της περασμένης (3/5) Κυριακής, επιτιθέμενο κατά εφημερίδων που το «κλέβουν» εννοώντας ότι αντιγράφουν ειδήσεις και πληροφορίες χωρίς να αναφέρουν την πηγή. Η τελευταία εφημερίδα που θα έπρεπε να παραπονιέται για κάτι τέτοιο, είναι το εγκυρό κατά τα άλλα «Βήμα» που θεωρώντας ότι «ηγεμονεύει» δεν αναφέρει ποτέ άλλο εντυπο, α-

κόμα κι αν το έχει αντιγράψει. Λάθος το-
μέα διδασκαλίας διάλεξε το «Βήμα». Και
φυσικά ατύχησε...

● «Βήματος» συνέχεια, την ίδια πάντα
Κυριακή και στην τελευταία σελίδα κρι-
νόταν και κατακρίνονταν αφ' υψηλού διά-
φορα έντυπα που σχετίζονται με αγορα-
πωλήσιες. Και αναδημοσιεύει (να! που α-
ναφέρεται και σε άλλα έντυπα ακολου-
θώντας τη μεγάλη δημοσιογραφική σχο-
λή που διδάσκει «χρεώνω στους άλλους
όσα θέλω να πω εγώ») το σχόλιο του
«Σχολιαστή» για την «αντιδικτατορική»
κασέτα του ΕΝΑ και την περίπτωση του
διευθυντή του **Θ. Καλούδη** που «*φωτογρα-
φήθηκε μεταπολιτευτικά βέβαια στην τα-
ράτσα της Νομικής με τη λοιπή κομπανία
για να προβάλλει ...ανιδιοτελώς βέβαια...
τον αγώνα των φοιτητών της Νομικής στα
χρόνια της δικτατορίας.*

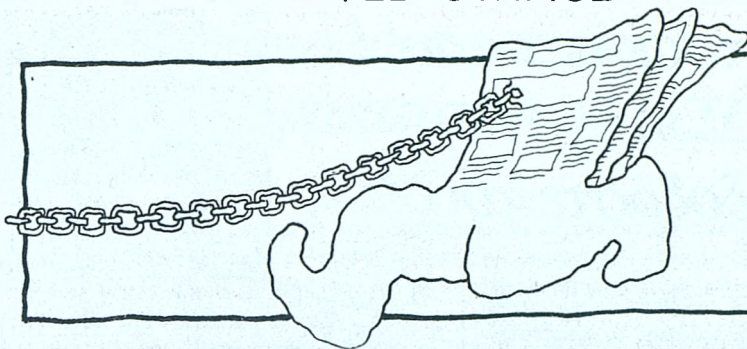
Κακίες αναδρομικές, αφού ο Βηματο-
δότης του διευθυντή του «Βήματος» καρ-
φώνει τον πρώην συνεργάτη του... Αλλά
αν υποθέσουμε ότι ο κ. Καλούδης έχει
κάτι να καπηλευτεί, ο κ. Ψυχάρης τι έχει
να «καπηλευτεί» από την εποχή της δι-
κτατορίας; Τις σχέσεις του μήπως με το
Βύρωνα Σταματοπούλο;

● Ένα από τα κείμενα του αφιερώματος
στο τεύχος 344 για τα 20 χρόνια από το
πραξικόπημα, ήταν και το αληστου μνή-
μης υμνητικό (σελ. 6) προς το δικτάτορα
Γ. Παπαδόπουλο, γραμμένο από τον
Ευάγγελο Σ. Παπαδόπουλο. Αναδιφών-
τας στο αρχείο μας, ανακαλύψαμε ένα
έντυπο που παρουσίαζε αποσπάσματα α-
πό το εν λόγω εμετικό κείμενο, αλλά και
βιογραφικό του Ευ. Σ. Παπαδόπουλου,
στο οποίο υπάρχει και η ειδηση ότι γεννή-
θηκε στην Καβάλα, δούλεψε στο ΕΙΡΤ...
Αλλά υπάρχει και η φωτογραφία του, τυ-
πωμένη και αρκετά καθαρή! Ο κ. Ευ. Σ.
Παπαδόπουλος, είναι λοιπόν ίδιο πρόσω-
πο με τον εν δράσει δημοσιογράφο **Βαγ-
γέλη Παπαδόπουλο** που βρίσκεται στην
αρχισυνταξία της «Ημερησίας».

Τώρα θα πείτε τι τα σκαλίζουμε. Ο κ.
Λιβανός αδημονεί να αμνηστεύσει τον
γνήσιο Παπαδόπουλο και μεις ασχολού-
μαστε με τα Παπαδοπουλάκια...

ΟΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Κυκλοφορίες των αθηναϊκών εφημερίδων το μήνα Φεβρουάριο του 1986 και 1987

ΚΚ-ΑΡΙΣΤΕΡΑ	1986	1987	Διαφορά	
Ριζοσπάστης	(8)55.166	(7)55.541	+ 375	+ 0,7%
Αυγή	(13) 7.002	(13) 7.283	+ 281	+ 3,9%
Πρώτη	—	(9)38.041	+ 38.041	
		σύνολο	+ 38.679	
ΠΑΣΟΚ				
Αυριανή	(3)126.856	(5)111.373	- 15.483	- 13,9%
Έθνος	(1)177.527	(1)150.271	- 27.257	- 18,1%
Νέα	(2)129.267	(3)113.107	- 16.160	- 14,3%
Ελευθεροτυπία	(4)110.373	(4)112.659	+ 2.286	+ 2,0%
Δημοκρ. Λόγος	—	10.449	+ 10.449	
		σύνολο	- 46.165	
Ν. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ				
Βραδυνή	(7) 66.179	(8) 54.943	- 11.236	- 20,5%
Απογευματινή	(5)100.954	(6) 89.019	- 11.935	- 13,4%
Μεσημβρινή	(9) 35.887	(10) 33.685	- 2.202	- 6,5%
Ακρόπολις	(11) 24.288	(12) 16.481	- 7.807	- 47,4%
Καθημερινή	(10) 24.877	(11) 24.043	- 834	- 3,5%
Ελεύθερος Τύπος	(6) 87.744	(2)114.183	+ 26.439	+ 30,1%
		σύνολο	- 7.575	
ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ				
Ελεύθερη Ώρα	(14)1.552	(15)1.172	- 380	- 32,4%
Εστία	(12)7.135	(14)6.790	- 345	- 5,1%
		σύνολο	- 725	
Σύνολο	954.807	939.040	- 15.767	- 1,7%

Από τις 10 Φεβρουαρίου, η τιμή σχεδόν όλων των αθηναϊκών εφημερίδων ανέβηκε από 40 σε 50 δρχ. Παρ' όλα ταύτα, η συνολική κυκλοφορία τους το Φεβρουάριο παρουσιάζει μια πολύ μικρή πτώση — μείον 1,7% ή κάπου δεκάξι χιλιάδες φύλλα — σε σχέση με την αντίστοιχη κυκλοφορία του περσινού Φλεβάρη.

Οι τάσεις στις κυκλοφορίες των εφημερίδων παραμένουν οι ίδιες, όπως τις είχαμε επισημάνει σε προηγούμενα σημειώματα:

Στο χώρο των ΚΚ και της αριστεράς έχουμε μια μεγάλη αύξηση — συν 38.700 φύλλα — με την έκδοση της **Πρώτης**. Μια σχετική άνοδο εμφάνισε και η **Αυγή** (συν 3,9%) που πραγματοποιήσε σημαντικές αλλαγές στην εμφάνιση και το περιεχόμενο της τον ίδιο μήνα.

Στο χώρο του ΠΑΣΟΚ συνεχίζεται και επιταχύνεται η πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων (μείον 46.170 φύλλα) με μόνη εξαίρεση την **Ελευθεροτυπία** που ανεβαίνει σταθερά (συν 2,0%). Το **Έθνος** κρατάει πάντα την πρώτη θέση αλλά η πτώση του είναι μεγάλη (πλήν 18,1%). Η **Αυριανή** έπεσε από την τρίτη στην πέμπτη θέση με πτώση 13,9%, παρ' όλο ότι ανέβασε την τιμή της μόνο 5 δρχ. και πουλιέται τώρα μόνο 20 δρχ. Και τα **Νέα** για δεύτερη φορά σε τρεις μήνες χάνουν τη δεύτερη θέση που την παίρνει πάλι ο **Ελεύθερος Τύπος**.

Στο χώρο της Νέας Δημοκρατίας η πτώση είναι κάπως μικρότερη, κυρίως χάρη στον **Ελεύθερο Τύπο** που εξακολουθεί να παρουσιάζει μια άνοδο της τάξης του 30% και διεκδικεί σταθερά τη δεύτερη θέση στις πανελλήνιες κυκλοφορίες. Επίσης συνεχίζεται η κατάρρευση της **Ακρόπολις** (μείον 47,4%). Η **Βραδυνή** επίσης παρουσιάζει μια πτώση 20,5%.

Στο χώρο της άκρας δεξιάς συνεχίζεται η συρρίκνωση. Η **Ελεύθερη Ώρα** χάνει έναν στους τρεις αναγνώστες της και εμφανίζεται να πουλάει όλο όλο 1.172 φύλλα!

V.I.K.

«ΒΗΜΑ»:

τσακίστε τους!

«ΕΘΝΟΣ»:

δοξάστε τους!

Με ευκαιρία την υπόθεση Κρυστάλλη —τότε που όλος ο κόσμος αναρωτιόταν αν ο πρώην γραμματέας της νεολαίας ΕΔΑ ήταν πράκτορας της ΚΥΠ ή μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης— είχε επισημανθεί ότι η «17 Νοέμβρη» ήταν, μπροστά στην κυβερνητική αναξιοπιστία, η πιο «έγκυρη» πηγή πληροφόρησης. Με την τελευταία επίθεση της η οργάνωση έγινε και αιτία αντιπαράθεσης απόψεων και εκτιμήσεων μεταξύ των εφημερίδων: άλλες έτρεξαν να καταδικάσουν την ενέργεια, και άλλες να υπερασπίσουν έμμεσα την πολιτική της συλλογιστική.

Η τρομολόγνος 17Ν

Στην τελευταία αυτή κατηγορία, της συντροφικής «κριτικής υποστήριξης» ανήκει η «Αυριανή». Δυο μέρες μετά την ανατίναξη του αμερικανικού λεωφορείου, σε ένα κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο της με τίτλο «*Ρε παιδιά αφήστε τις βόμβες καλοκαιριάτικα για να έρθει και κανένας τουρίστας*», η «Α» αφού τόνισε ότι «*είναι ριζικά αντίθετη με τη βία*», αισθανόταν «υποχρεωμένη να τονίσει ότι μεγάλο μέρος από την προχθεσινή προκήρυξη της 17Ν... ΔΥΣΤΥΧΩΣ αποτελεί την ΠΙΚΡΗ ΑΛΗΘΕΙΑ». Και στο μοτίβο του τίτλου δήλωνε ότι αυτό που της κάνει «εντύπωση και αδυνατούμε να εξηγήσουμε είναι ΓΙΑΤΙ η 17Ν διάλεξε αυτήν την εποχή —*τόρα που αρχίζει το καλοκαίρι*— να τινάξει στον αέρα ένα αυτοκίνητο γεμάτο με Αμερικανούς;» (όλα τα κεφαλαία της εφημερίδας).

Αντίθετα το «ΕΘΝΟΣ» της ίδιας μέρας (Κυριακή 26/4) δεν εξέφρασε ούτε αυτή τη μικρή «εποχιακή» επιφύλαξη. Στο κύριο άρθρο με τον εύγλωττο τίτλο «*οι αλήθειες της προχθεσινής προκήρυξης*» η εφημερίδα θύμιζε τις τέσσερις αλήθειες που περιλαμβάνονταν στο γραπτό της 17Ν, και —με δεδομένο ότι οι άλλες ανταγωνιστικές τουριστικές χώρες αντιμετωπίζουν «*συχνότερα και πυκνότερα κρούσματα τρομοκρατίας*»— προέτρεπε την κυβέρνηση να αποβάλει το «*οποιοδήποτε πλέγμα ενοχής*» και να αγωνιστεί για την προσέλευση των τουριστών. Αν δεν κάνουμε λάθος, πρόκειται για τις πρώτες δημόσιες δηλώσεις υποστήριξης ενεργειών της «17Ν» τις οποίες αν είχε τολμήσει κάποιο «περιθωριακό» αναρχικό περιοδικό, θα είχε αντιμετωπίσει τη δαγκάνα του νόμου.

Αν μάλιστα δεν είχαμε την υποψία ότι η στάση του «Εθνους» δεν αποσκοπεί και στην εξασφάλιση της δημοσιογραφικής πρώτης των προκηρύξεων της «17Ν», προνόμιο που κατέχει αποκλειστικά η «Ελευθεροτυπία» θα... υποψιαζόμαστε ότι ο κ. Μπόμπολας με τον κ. Φιλίππου ετοιμάζονται να ενταχθούν στο αντάρτικο των πόλεων! Πρόβλημα αντάρτικων παρεκλίσεων δεν πρέπει πάντως να είχε το «Βήμα» της ίδιας μέρας. Πέρα από τον κύριο πρωτοσέλιδο τίτλο στον οποίο εντοπίζονταν «*περιέργες συμπτώσεις*» αφού η «17Ν παραμερίζει κλέφτες και δολοφόνους» σε ένα κύριο άρθρο πάλι στην πρώτη σελίδα η εφημερίδα αναλάμβανε το ρόλο της αστυνομίας: «*εφ' όσον δέκα χρόνια*», η πολιτική εξουσία και η αστυνομία δεν μπορούν να εντοπίσουν την οργάνωση «*η μόνη οδός που απομένει είναι ...η ανάθεση του προβλήματος σε πιο έμπειρα χέρια*» μέσα από την αναζήτηση της μόνιμης συνεργασίας «*των υπηρεσιών διώξεων των ευρωπαϊκών χωρών, που έχουν δώσει κιόλας καλό δείγμα γραφής*». Στο επόμενο τεύχος του, το «Ποντίκι» θύμιζε ότι μια παλιότερη παροιμία «*παραίνεση*» του «Βήματος» προς την αστυνομία, είχε οδηγήσει την επόμενη κιόλας μέρα στην επίθεση και την εν ψυχρώ δολοφονία του γιατρού Τσιρώνη.

Την πιο ...συνεπή και σταθερή γραμμή είχε πάντως ο «Ριζοσπάστης» ο οποίος αντιμετώπιζει και τα λιγότερα προβλήματα στις σχετικές περιπτώσεις: η γραμμή του κόμματος για την 17Ν είναι δεδομένη και δεν αρκεί κάθε φορά παρά να ενταχθεί η ενέργεια στην κρίσιμη πολιτική συγκυρία (και τότε η συγκυρία δεν είναι «*κ ρ ι σ ι μ η*» στην Ελλάδα;) για να αποδειχθεί πάραυτα ο αντεπαναστατικός της χαρακτήρας. Ήδη την επόμενη της επίθεσης όταν όλες οι εφημερίδες αρκούτο στο ρεπορτάζ αποφεύγοντας το σχολιασμό, το όργανο του ΚΚΕ σημείωνε ότι «*η τρομοκρατική ενέργεια γίνεται λίγες μέρες πριν από σημαντικές κινητοποιήσεις των εργαζομένων, και σε μια περίοδο κρίσιμη για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις*».

Την επόμενη βέβαια, κι αφού είχε γίνει γνωστό και «*το αντι - ΚΚΕ περιεχόμενο*» της προκήρυξης ο «Ρ» δεν κρατιόταν:

«*Βρόμικη επιχείρηση*», αφού το κείμενο είχε ημερομηνία 9 Απρίλη «*παραμονή του εργατικού συλλαλητηρίου*» στοιχείο το οποίο σε συνδυασμό με το γεγονός ότι και «*όλες οι προηγούμενες επιθέσεις της 17Ν, εκδηλώθηκαν σε περιόδους ανάπτυξης των εργατικών αγώνων, οδηγούν στο συμπέρασμα*» του προβοκαρίσματος. (Απ' όσο ξέρουμε σύμφωνα με το ΚΚΕ οι εργατικοί αγώνες συνεχώς αναπτύσσονται. Έτσι δεν μπορεί ούτε βόμβα να ρίξει κανείς).

Άλλα στοιχεία που απεδείκνυν την προβοκάτσια ήταν ο αντι - ΚΚΕ χαρακτήρας της προκήρυξης, «*στις παραμονές του Συνεδρίου*», η ταξιδιωτική οδηγία το καλοκαίρι του '85 κτλ. κτλ.

Φαίνεται ότι στο μόνο σημείο που συμπίπτει σήμερα το ΠΑΣΟΚ με το ΚΚΕ είναι η 17Ν, γιατί και η «Εξόρμηση» της ίδιας μέρας τιτλοφορούσε «*υπονόμηση*» την πρώτη της σελίδα. Η «υπονόμηση» στηριζόταν στην εκτίμηση ότι η ενέργεια «*εκδηλώθηκε σε μια στιγμή που παρατηρούνται θετικές εξελίξεις*» στα εθνικά θέματα, που «*αποδίδει καρπούς η συνεπής και υπεύθυνη εθνική στρατηγική της κυβέρνησης*», όταν μάλιστα εκδηλώθηκαν αντιδράσεις στην αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΟΚ, «*εκκρεμεί η συνάντηση των υπουργών εξωτερικών της Κοινότητας*» το «*Αμερικανικό Κογκρέσο διατηρεί το 7 προς 10*» και ό,τι άλλο μπορεί να γίνονταν εκείνες τις μέρες.

Και για τον Ε.Λ.Α.;

Φαίνεται πάντως ότι το κυβερνητικό στρατόπεδο ενοχλείται πολύ λιγότερο, όταν οι βομβιστικές ενέργειες δεν χαλάνε τον τραχανά των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Έτσι για τις βόμβες του ΕΛΑ η «Εξόρμηση» της Κυριακής (3-5) απέφυγε να κάνει το παραμικρό σχόλιο. Αντίθετα φυσικά με το «Ριζοσπάστη» που ήδη από την επομένη τιτλοφορούσε το σχετικό ρεπορτάζ του με τον τίτλο «*Βόμβες για τον εκφοβισμό των εργαζομένων*», εξηγώντας ότι επρόκειτο για την «*...παραδοσιακή προβοκατορική ενεργεια την παραμονή μιας μεγάλης εργατικής κινητοποίησης*». Ευτυχώς, μεσολάβησε η αργία της πρωτομαγιάς της Παρασκευής, και ευτυχώς γλιτώσαμε —σχεδόν— από τις φοβερές αναλύσεις των εφημερίδων.

ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΝΟΕΜΒΡΗΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΡΟΣΑΝΑ ΡΟΣΑΝΤΑ ΣΤΟ «ΑΝΤΙ»

«Μου είναι πολύ συμπαθής αυτός ο Γκορμπατσόφ...»

Συνάντησα τη Ροσάνα Ροσάντα ένα απόγευμα του Μάρτη στα γραφεία του «Μανιφέστο». Πάντα συναρπαστική, η «μεγάλη κυρία» της ιταλικής αριστεράς δεν ήθελε στην αρχή να μιλήσει για το φαινόμενο Γκορμπατσόφ. «Δεν έχω και πολύ όρεξη» μου είπε. Κούραση;

Αμχανία από όσα συμβαίνουν σήμερα στην ΕΣΣΔ; Φόβος μπροστά στο δίλημμα επαναπροσδιορισμού που θέτει ο Γκορμπατσόφ σε όλους όσους, σαν τη Ροσάντα, στηρίζαν την αντίληψή τους για το μαρξισμό και το σοσιαλισμό στην αντίθεσή τους στον «υπαρκτό σοσιαλισμό»; Μάλλον το τελευταίο. Γιατί, κουβεντιάζοντας αργότερα για τον Γκορμπατσόφ —δίπλα σε ένα κομπιούτερ στο αρχείο του «Μανιφέστο»— που ίσως ήταν ON LINE με τη σκέψη του Μιχαήλ η Ροσάνα εξέφρασε την υποστήριξή της στο πείραμα του με μια κάποια απογοήτευση. Ίσως και να σκεφτόταν ότι τώρα μετά από τόσα χρόνια ρήξης μπορεί να ξαναγίνει μέλος του Ι.Κ.Κ.

B.Z.

ΕΡ.: Ποια είναι η γνώμη σας για όσα συμβαίνουν σήμερα στη Σοβιετική Ένωση; Πρόκειται τελικά, για μια «επανάσταση μέσα στην επανάσταση»;

ΑΠ.: Σύμφωνα με τη μαρξιστική θεώρηση των πραγμάτων, επανάσταση έχουμε όταν αλλάζουν οι σχέσεις παραγωγής, όταν αλλάζει και το κράτος. Δεν μπορώ να γνωρίζω αν συμβαίνει κάτι παρόμοιο στην ΕΣΣΔ, αν έχουμε έναν νέο τρόπο παραγωγής ή μόνο αλλαγές στο εποικοδόμημα. Πιστεύω βεβαίως ότι πρόκειται για μια μεγάλη αλλαγή. Γιατί από τη στιγμή που αίρεται σχεδόν η λογοκρισία, αποκαθίστανται οι κανόνες της ποινικής δικονομίας —πράγμα που σημαίνει ότι σήμερα δίνονται στον πολίτη εγγυήσεις που ποτέ δεν υπήρξαν στην ΕΣΣΔ— δίνεται στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να εκλέξουν τους δικούς τους διευθυντές και σκέφτονται από ό,τι κατάλαβα, να προχωρήσουν ακόμα και σε μια μεταρρύθμιση του εκλογικού συστήματος και να έχουν δύο ή και τρεις υποψήφιους —που σημαίνει ότι θα επιλέγουν μεταξύ δύο και τριών διαφορετικών απόψεων— έχουμε μπροστά μας μια ιστορική αλλαγή.

ΕΡ.: Πάντως, το βασικό πρόβλημα παραμένει: ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ μιλάει για την καταπολέμηση της διαφθοράς, για την αναγέννηση της πολιτικής και πολιτιστικής ζωής στην ΕΣΣΔ, για «περεστρόικα» και «γκλάσνοστ». Αλλά δεν αναφέρεται στην ουσία του συστήματος, για τις κυρίαρχες σήμερα στην ΕΣΣΔ παραγωγικές σχέσεις που οδήγησαν σε όλα αυτά που με μια κουβέντα χαρακτηρίζονται ως «στρεβλώσεις» ή «έλλειψη δημοκρατίας».

ΑΠ.: Δεν συμφωνώ μαζί σου. Όταν λένε ότι θα εκλέγονται οι διευθυντές των επιχειρήσεων τότε πρόκειται για μια αλλαγή στον τρόπο παραγωγής.

ΕΡ.: Πιστεύεται στ' αλήθεια ότι ο Γκορμπατσόφ θα αλλάξει τις παραγωγικές σχέσεις κι από την αναπαγωγή του κρατικού καπιταλισμού θα πάμε σε κάτι άλλο;

ΑΠ.: Τι θες να πεις δηλαδή; Ρωτάς αν θα

δώσει τα μέσα παραγωγής στους ιδιώτες;

ΕΡ.: Κάθε άλλο. Εννών αν υπάρχουν δυνατότητες μετεξέλιξης προς ένα σύστημα αυτοδιαχείρισης, ας πούμε;

ΑΠ.: Η εκλογή των διευθυντών της επιχείρησης είναι κι αυτή μια μορφή αυτοδιαχείρισης. Το πρόβλημα όμως είναι αλλού: καλή αυτοδιαχείριση μιας επιχείρησης σημαίνει βελτίωση της αποδοτικότητάς της, άρα συνεχή απελευθέρωση της υπερβάλλουσας εργατικής δύναμης. Από όσα διαβάσαμε μέχρι τώρα οι σοβιετικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να απελευθερώσουν τα εργατικά χέρια που τους περισσεύουν. Μέχρι σήμερα συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο: Ο εκτακός τρόπος ανάπτυξης που ακολουθούσαν δημιουργούσε μια συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση εργατικών χεριών. Ακόμα και σήμερα στην ΕΣΣΔ υπάρχουν περισσότερες θέσεις εργασίας από εργατικά χέρια. Τι θα συμβεί, όμως, όταν ο εκσυγχρονισμός που επιδιώκει ο Γκορμπατσόφ οδηγήσει στην απελευθέρωση ενός τεράστιου αριθμού εργατικών χεριών; Πρόκειται κατά τη γνώμη μου για το υπ' αριθμόν ένα μελλοντικό πρόβλημα της ΕΣΣΔ. Η αυτοδιαχείριση και ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων πρέπει να συνδυασθούν με την εγγύηση της εργασίας και δεν βλέπω ακόμα πώς μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο.

ΕΡ.: Ας μιλήσουμε λίγο για το κόμμα.

Πιστεύεις ότι ο Γκορμπατσόφ επιχειρεί να επαναπροσδιορίσει το ρόλο του σε σχέση με το κράτος; Για παράδειγμα, όταν θέλει να προωθήσει ένα νέο μέτρο μιλάει απευθείας στο λαό και όχι διαμέσου του κόμματος και των τελετουργικών του διαδικασιών.

ΑΠ.: Δεν ξέρω αν θέλει να μεταρρυθμίσει το κόμμα, με όλη τη σημασία της λέξης. Είναι πάντως, βέβαιο, ότι θα του αφαιρέσει ορισμένες εξουσίες. Πριν, το κόμμα ήταν ένα και το αυτό με το κράτος και είχε το δικαίωμα, όπως είπες, να συζητάει αυτό πρώτα τα προβλήματα και μετά να ανακοινώνει στο λαό τις αποφάσεις του.

Τώρα βρίσκεται εν εξελίξει μια απόπειρα αφαίρεσης ορισμένων εξουσιών από το

κόμμα. Από την άλλη μεριά ο Γκορμπατσόφ απευθύνεται στην κοινή λογική, και το κάνει μέσω της τηλεόρασης ή του Τύπου και όχι μέσω του κόμματος. Αυτό σημαίνει ότι θέλει να πάρει την κοινή γνώμη με το μέρος του, να εξασφαλίσει μια υποστήριξη που δεν την έχει στο κόμμα, όπως άλλωστε φαίνεται και από όσα είπε τελευταία ο Λιγκαςόφ.

ΕΡ.: Συνεπώς εκτιμάτε θετικά το φαινόμενο Γκορμπατσόφ.

ΑΠ.: Βεβαίως. Πρώτα απ' όλα γιατί λέει τα πράγματα με το όνομά τους. Για μένα η δύναμη του βρίσκεται στο ότι μιλάει σαν ένας άνθρωπος καλής πίστης, που προσπαθεί να πει ότι τα πράγματα είναι έτσι, ότι δεν πάνε καθόλου καλά. Δε λέει εκείνα τα λαμπρά ψέματα του παρελθόντος περί «κράτους όλου του λαού» κλπ. Μένει να δούμε αν θα μπορέσει να εφαρμόσει το πρόγραμμά του.

ΕΡ.: Ποιο είναι τέλος πάντων αυτό το πρόγραμμά του πέρα από τα γνωστά περί εκδημοκρατισμού κλπ.

ΑΠ.: Μα δεν είμαι μια ερμηνεύτρια του Γκορμπατσόφ...

ΕΡ.: Απευθύνομαι μόνο στην πείρα σας...

ΑΠ.: Πρώτα απ' όλα πρόκειται για ένα φαινόμενο χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της ΕΣΣΔ. Άρα πρέπει να το παρακολουθήσουμε προσεκτικά. Γιατί τώρα βγαίνουν στη φόρα τα πράγματα όπως είναι. Ότι υπάρχει δηλαδή η μαύρη εργασία, η μαύρη αγορά, η εμφάνιση νέων κοινωνικών στρωμάτων, των νέων πλουσιών και των νέων φτωχών, τα ναρκωτικά, η πορνεία, μια σειρά από φαινόμενα που κανονικά δεν έπρεπε να υπάρχουν. Κι αυτός ο άνθρωπος λέει: «ας ψάξουμε το γιατί». Και μόνο γι' αυτό τον βρίσκω συμπαθητικό. Θα ήθελα πολύ να πάω να δω τι γίνεται από κοντά.

ΕΡ.: Πιστεύεται ότι οι μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ θα επηρεάσουν και τα κομμουνιστικά κόμματα της Δύσης και αν ναι, πώς;

ΑΠ.: Δεν ξέρω. Αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία. Από όλα αυτά τα κόμματα μόνο το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα «μετράει»,

«Το ΚΚΙ είναι τώρα πια εντελώς διαφορετικό από το ΚΚΣΕ»

ΕΡ.: Πριν από λίγα χρόνια, στο XV Συνέδριό του το κόμμα σας είχε διακηρύξει δια στόματος Μπερλινγκουέρ, ότι «η επανάσταση του Οκτώβρη έχασε την προωθητική δύναμή της». Πιστεύεται ότι σήμερα, στην εποχή Γκορμπατσόφ, την έχει ξαναβρεί;

ΑΠ.: Δεν είπαμε ποτέ ότι η επανάσταση του '18 έχασε την προωθητική δύναμή της. Είπαμε ότι οι κοινωνίες που προέκυψαν από αυτήν έχασαν την κινητήρια δύναμή τους. Αν στις δεκαετίες του '30 και του '40 και ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο, η σοβιετική κοινωνία είχε αναπτύξει μια πολύ ισχυρή ελκτική δύναμη, σήμερα αυτό δεν υπάρχει πλέον. Και στο σημείο αυτό δεν μου φαίνεται ότι πρέπει κάτι ν' αλλάξουμε.

Αλλά σε μια κοινωνία πάντα υπάρχουν εσωτερικές δυνάμεις που μπορούν να της δώσουν ένα νέο δυναμισμό. Σήμερα παρακολουθούμε κάτι παρόμοιο. Ευχόμαστε οι μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ να επιτύχουν. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν ακόμα πολλές δυσκολίες για να βρει αυτή η κοινωνία την ελκτική ικανότητα που είχε στο παρελθόν.

ΕΡ.: Στο σημείο αυτό θα συμφωνήσω μαζί σας, αλλά για μένα το πρόβλημα ξεκινά από αλλού. Ο Γκορμπατσόφ καταδικάζει «τα λάθη του παρελθόντος», τη «διαφθορά», τις «στρεβλώσεις». Αλλά δεν λέει τίποτα για το σοβιετικό μοντέλο, τη σοβιετική εκδοχή για το σοσιαλισμό, που οδήγησε στην αποτυχία και την κρίση. Πώς λοιπόν μπορεί να καταφέρει κάτι σημαντικό όταν περιορίζεται στο εποικοδόμημα και αφήνει άθικτη τη βάση;

ΑΠ.: Δεν είμαι εντελώς σύμφωνος με την εκτίμησή σας. Μου φαίνεται ότι ο Γκορμπατσόφ προσπαθεί να εισαγάγει βαθιές αλλαγές όχι μόνο σε αυτό που αποκαλείτε «εποικοδόμημα» αλλά και στις δομές της σοβιετικής κοινωνίας. Μιλώντας με την πιο κλασική μαρξιστική ορολογία, πράγμα που έκανε και ο ίδιος ο Γκορμπατσόφ σε μια από τις ομιλίες του, ο πολιτικός και οικονομικός μηχανισμός που δημιουργήθηκε στην

ΕΣΣΔ στις δεκαετίες του '30 και του '40 οδήγησε στην εμφάνιση ενός καθορισμένου τύπου παραγωγικών σχέσεων που σήμερα πάει να αλλάξει.

ΕΡ.: Προς ποια κατεύθυνση;

ΑΠ.: Προς την κατεύθυνση ενός ορισμένου τύπου παραγωγικών σχέσεων. Οι υφιστάμενες παραγωγικές σχέσεις στην ΕΣΣΔ όχι μόνο δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές ανάγκες της, αλλά μπαίνουν φρένο στην ίδια την ανάπτυξη της. Αυτό αποτελεί προϋπόθεση για την αλλαγή των ιδίων των δομών του σοβιετικού συστήματος.

ΕΡ.: Αυτή τη φορά δεν θα συμφωνήσω εγώ μαζί σας. Ο Γκορμπατσόφ μιλάει βέβαια για αυτονομία των επιχειρήσεων, για την εκδήλωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε ορισμένους, δευτερεύοντες τομείς της σοβιετικής οικονομίας, αλλά την ίδια στιγμή, η «ψυχή» του συστήματος η περίφημη «Γκοσπλάν» ενισχύεται.

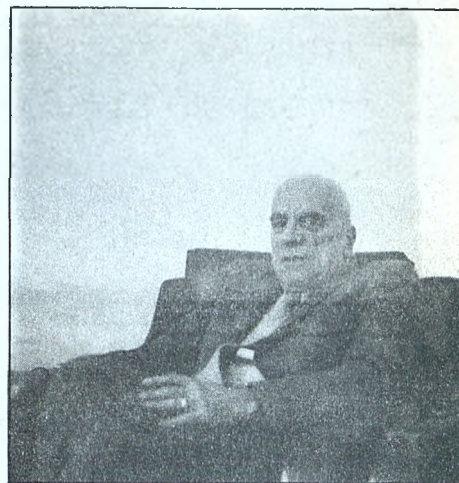
ΑΠ.: Εγώ κάνω μια λίγο διαφορετική ανάλυση αυτών που συμβαίνουν στην ΕΣΣΔ. Δεν είναι σωστή η εκτίμηση ότι ενισχύθηκε η «Γκοσπλάν».

Από τη δεκαετία του '30 μέχρι σήμερα η «Γκοσπλάν» εξελίχθηκε στο βασικό όργανο ενός διοικητικού και πολύ συγκεντρωτικού σχεδιασμού της σοβιετικής οικονομίας η οποία διευθυνόταν με αποφάσεις και διατάγματα.

Αν ερμηνεύω καλά όσα λέει σήμερα ο Γκορμπατσόφ η «Γκοσπλάν» πάει να εξελιχθεί σε ένα άλλο πράγμα και να γίνει το όργανο που θα χαράσει τις κατευθυντήριες γραμμές της ανάπτυξης, και τις ισορροπίες μεταξύ των διάφορων τομέων της οικονομίας και που προωθεί την τεχνολογική ανανέωση.

Αυτά όσον αφορά τη «μακροοικονομική». Όσον αφορά τη διαχείριση της οικονομίας,

ΓΚΟΣΠΛΑΝ. Η κρατική επιτροπή σχεδιασμού της οικονομίας.

Ο Τζιουζέππε Μπόφα είναι μέλος της Κ.Ε. του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος και ο κατέχον ειδικός του για τα θέματα που αφορούν τη σοβιετική κοινωνία. Είναι παράλληλα διευθυντής του Κέντρου Μελετών Εξωτερικής Πολιτικής που εδρεύει στη Ρώμη.

αυτή αφαιρείται πλέον από την «Γκοσπλάν» και τα μεγάλα υπουργεία και την εμπιστεύονται κατά κύριο λόγο, στις παραγωγικές επιχειρήσεις.

Ανάλογες εξελίξεις σημειώνονται και στη διανομή των πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας. Από την κρατική και συγκεντροποιημένη διανομή τους πάμε πλέον προς το χονδρικό εμπόριο ακόμα και των μέσων παραγωγής.

Γίνονται, επίσης, σοβαρές συζητήσεις και για το ίδιο το σύστημα ιδιοκτησίας που ισχύει σήμερα στην ΕΣΣΔ. Γι' αυτό και οι επιχειρήσεις ορίζονται κατά κάποιον τρόπο ως κάτοχοι των μέσων παραγωγής που διαθέτουν.

Από την άλλη μεριά δίνεται μια νέα ωθηση στο συνεταιριστικό κίνημα, που προηγουμένως δεν ήταν τίποτα άλλο από ένα παρακλάδι του κράτους. Σήμερα, θέλουν ένα πραγματικό συνεταιριστικό κίνημα.

Με όλα αυτά δεν θέλω να πω ότι είμαι βέβαιος πως όλα θα γίνουν όπως στις ομιλίες του Γκορμπατσόφ. Οι παλιές δομές του σοβιετικού συστήματος προβάλλουν ισχυρή αντίσταση στις νέες ιδέες και κατευθύνσεις.

ΕΡ.: Πώς μπορούμε να προσδιορίσουμε σήμερα την κυρίαρχη αντίθεση στην ΕΣΣΔ. Πρόκειται μόνο για μια σύγκρουση μεταξύ «μπαρζινιεφικών - ανανεωτών» ή έχουμε ενώπιόν μας μια ευρύτερη

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΡΟΣΑΝΑ ΡΟΣΑΝΤΑ

με την έννοια ότι μπορεί και επηρεάζει τις εξελίξεις. Το ΚΚ Πορτογαλίας είναι βέβαια ισχυρό, αλλά δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Τα ΚΚ Γαλλίας και Ελλάδας «δε μετράνε». Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, μόνο το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ «μετράνε» σαν πολιτικές δυνάμεις. Το κομμουνιστικό κόμμα, είτε αυτό είναι το ορθόδοξο είτε του «εσωτερικού» τι μπορεί να κάνει άραγε;

Αυτό που πρέπει να κάνουν τα κομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης είναι να μελετήσουν την ιστορία της ΕΣΣΔ, πράγμα που δεν έκαναν ποτέ. Να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα όπως είναι, κατά πρόσωπο. Το ΙΚΚ το κάνει αυτό. Με προσοχή, με επιφυλακτικότητα, αλλά το κάνει. Δεν έχει

κόψει ακόμα τους δεσμούς μαζί τους. Εγώ τους έκοψα για αυτό και μιλάω ελεύθερα. Αλλά, προβλήματα με τον Γκορμπατσόφ αντιμετωπίζουν και οι σοσιαλιστές. Και ιδίως αυτοί όπως το Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα και το Ιταλικό που ταυτίστηκαν με τη ρηγκανική θεωρία της «αυτοκρατορίας του κακού». Τώρα είναι αναγκασμένοι να αλλάξουν γραμμή γι' αυτό και είναι επιφυλακτικοί στις εκτιμήσεις τους. Μόνο το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας βρέθηκε σε πλεονεκτική θέση απέναντι στις εξελίξεις.

Κατά τη γνώμη μου όλη η ευρωπαϊκή αριστερά πρέπει, να πάρει θέση απέναντι στον Γκορμπατσόφ. Γιατί αν δεν είναι τρελή, η

ευρωπαϊκή αριστερά πρέπει σήμερα να αλλάξει.

ΕΡ.: Μπορούμε μήπως να κάνουμε κάποιες συγκρίσεις μεταξύ της

σημερινής ΕΣΣΔ και της σημερινής Κίνας; ΑΠ.: Δεν ξέρω. Δεν γνωρίζω πλέον καλά την Κίνα. Την γνώριζα καλά μέχρι την προηγούμενη δεκαετία. Τώρα το σενάριο άλλαξε. Όμως, ποτέ δεν πίστεψα ότι ο Τενγκ Χσιάο Πινγκ είναι «πιο καλός» από τον Γκορμπατσόφ. Είναι περισσότερο αυταρχικός. Το αποδεικνύει ο τρόπος που αντιμετωπίζουν τους φοιτητές. Στη Δύση είναι πιο ευνοϊκοί απέναντι στον Τενγκ επειδή υπάρχει στη μέση το εμπόριο.

ΧΑΡΗ ΛΑΜΠΙΔΗ

ΧΑΡΗ ΛΑΜΠΙΔΗ

Ἀντί-ἐπιθέσεις

γιά τήν Γλώσσα,
γιά τόν Ἑλληνισμό

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
- ΑΝΤΙΘΕΣΗ -

Στά κεντρικά βιβλιοπωλεῖα

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Κόμμα, Συνδικάτο, Εξουσία

Της Σύνταξης: Η Γκλάσνοστ πριν από την Περεστρόικα

Χ. Θεοχαράς: «Θέσεις» για το 12^ο Συνέδριο;

– Ευχαριστώ προτιμώ όρθιος!

Α. Ταρπάγκος και Μ. Σπαθής: Κόμμα και πολιτική ερήμην των εργαζομένων και της ταξικής πάλης; (Με αφορμή την Πανελλαδική Σύσκεψη της «Αναβάθμισης»)

Θ. Τσεκούρας: Ποιος θυμάται την επανάσταση;

Η. Weber: Αντιπροσώπευση και επανάσταση

Α. Μητρόπουλος: Το μέλλον του συνδικαλιστικού κινήματος

Τ. Κυπριανίδης: Η εξέγερση της νεολαίας στη Γαλλία

Γ. Μηλιός και Η. Ιωακείμογλου: Δείκτες της κεφαλαιακής συσσώρευσης στην Ελλάδα (1958-1985)

Μ. Dunford και D. Perrons: Οι δυνάμεις ανάπτυξης στη Βρετανία σήμερα

ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 19

σύγκρουση, μια σύγκρουση ταξική;

ΑΠ.: Πρέπει κατά τη γνώμη μου να αποφεύγουμε τις απλοποιήσεις, επειδή βρίσκμαστε ενώπιον μιας σύνθετης κατάστασης. Θα ήταν μια υπεραπλούστευση των πραγμάτων αν πούμε ότι πρόκειται για μια σύγκρουση των μπρεζνιεφικών με τους ανασωτές. Άλλωστε και ο ίδιος ο Γκορμπατσόφ ήταν στην αρχή ένας μπρεζνιεφικός.

Το άλλο λάθος θα ήταν να κάνουμε μια πολύ απλοποιημένη κοινωνιολογία, με μαρξιστικούς όρους, αλλά παρ' όλα αυτά απλουστευμένη. Είμαι σίγουρος ότι η σύγκρουση που διεξάγεται στην ΕΣΣΔ είναι και πολιτική και κοινωνική. Παρ' όλα αυτά είναι αρκετά εύκολο να χαραχθούν οι γραμμές των αντιπάλων, επειδή η σύγκρουση διαπερνάει όλα τα στρώματα της σοβιετικής κοινωνίας και τους εργάτες και τους αγρότες και τη διανοήση. Διαπερνάει ακόμα και το «απαράτ» της πολιτικής-οικονομικής και εκτελεστικής εξουσίας, όπου σημειώνονται και οι πιο ισχυρές αντιστάσεις. Θα ήταν εξάλλου απλουστευμένος, ένας διαχωρισμός του τύπου «νέοι-γέροι», οι μεν ανανεωτές, οι δε συντηρητικοί.

Για μένα αυτή η σύγκρουση προετοιμαζόταν όλα αυτά τα χρόνια που πέρασαν. Και οι δυνάμεις που την ωθούν είναι τα κοινωνικά στρώματα που ωρίμασαν στην εποχή της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της ΕΣΣΔ και που τα τελευταία 15 χρόνια αισθάνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης. Αυτές οι δυνάμεις δεν βρήκαν ακόμα τον καιρό να συνασπισθούν και να προσδιορισθούν με σαφείς όρους.

Τέλος, υπάρχει μια μεγάλη ομάδα πολιτών που δεν γνωρίζει ακόμα τι να κάνει, τι μπορεί και πώς να το κάνει, τι να περιμένει από τις εξελίξεις. Μια πολύ εύκαμπτη συννεπώς μάζα. Άρα, το πλέγμα που έχουμε ενώπιόν μας είναι πολυσύνθετο και κάθε απλοποίηση θα ταίριαζε πολύ στους τίτλους μιας εφημερίδας, δεν θα βοηθούσε όμως καθόλου στην κατανόηση της κατάστασης.

ΕΡ.: Σε μια από τις τελευταίες ομιλίες του, ο Γκορμπατσόφ μίλησε και για «ρήξη» ανάμεσα στη συνείδηση και την πραγματικότητα στην ΕΣΣΔ. Αυτό σημαίνει ότι εφόσον η πραγματικότητα δεν μπορεί ως γνωστόν να αλλάξει αυτό που πρέπει να αλλάξει στην ΕΣΣΔ είναι η «συνείδηση» δηλαδή η επίσημη θεωρία και ιδεολογία.

ΑΠ.: Μιλώντας για ρήξη ανάμεσα στη συνείδηση και την πραγματικότητα το πρώτο πράγμα που εννοεί ο Γκορμπατσόφ είναι η διάσταση μεταξύ λόγων και έργων. Η συμπεριφορά των ανθρώπων δεν ανταποκρίνεται σε αυτά που λέγαν.

Κατά τη γνώμη μου όμως το κύριο πρόβλημα είναι η βαθιά κρίση της επίσημης σοβιετικής ιδεολογίας που μέσα από τη δογματοποίηση της πήρε έναν χαρακτήρα που ο Μαρξ είχε καταγγείλει σαν «ψεύτικη συνείδηση» (Ζ.Σ. αταλικά FALSA COSCIENZA). Επειδή αυτό που διακηρύσσει η ιδεολογία δεν υπάρχει ούτε στα πράγματα ούτε στα μυαλά των ανθρώπων. Τώρα πρέπει να γίνουν οι λογαριασμοί με την ιδεολογία.

ΕΡ.: Ας μιλήσουμε όμως λίγο για το ρόλο του κόμματος. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι πραγματικές προθέσεις του Γκορμπατσόφ.

ΑΠ.: Στο πρόβλημα αυτό το πιο σημαντικό είναι η εξέλιξη που παρατηρούμε στη σκέ-

ψη του Γκορμπατσόφ:

Στην αρχή μιλούσε μόνο για «δυναμισμό», «ηθική», «καταπολέμηση της διαφθοράς». Στη συνέχεια την εποχή που έγινε το τελευταίο συνέδριο του ΚΚΣΕ, άρχισε να μιλάει και για μεταρρυθμίσεις. Μιλούσε όμως ακόμα μόνο για την οικονομία. Η πιο ενδιαφέρουσα φάση άρχισε μετά το συνέδριο όταν ο Γκορμπατσόφ άρχισε να θέτει ως προϋπόθεση για την οικονομική αναγέννηση τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής. Και δεν μιλάει για «τελειοποίηση της δημοκρατίας», όπως λέγανε παλιά, αλλά για τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής ως προϋπόθεση για την αναπνοή της οικονομίας.

Αλλά αν θέλει κανείς να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του εκδημοκρατισμού στην ΕΣΣΔ το κόμμα είναι το κρίσιμο ζήτημα. Επειδή πρέπει να διαχωρισθεί η λειτουργία του από όλα όσα πρέπει να αποτελούν το αντικείμενο της λειτουργίας των κρατικών οργάνων. Η πολιτική δραστηριότητα πρέπει να διαχωρισθεί από την κρατική.

Αυτό δεν είναι κάτι εύκολο επειδή το κόμμα συνήθισε να λειτουργεί με έναν τρόπο. Και αυτό είναι το αποφασιστικό σημείο της μάχης που διεξάγεται σήμερα στην ΕΣΣΔ. Αν δεν λυθεί το πρόβλημα του κόμματος ο εκδημοκρατισμός δεν θα είναι δυνατός.

ΕΡ.: Ποιες είναι σήμερα οι σχέσεις του ΙΚΚ με το ΚΚΣΕ; Έχουν βελτιωθεί από αυτό που ήταν πριν την έλευση του Γκορμπατσόφ ή παραμένουν ακόμα ψυχρές;

ΑΠ.: Η ιστορία των σχέσεων του ΙΚΚ με το ΚΚΣΕ είναι μεγάλη και σύνθετη. Γνώρισε τη δικιά της εξέλιξη μέσα στο χρόνο. Την εποχή που ο Μπερλινγκουέρ ήταν ακόμα στη ζωή είχαν προσδιορισθεί αρκετά βαθιές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο κομμάτων. Οι διαφορές αυτές δεν γεννήθηκαν με τον Μπερλινγκουέρ. Αφορούσαν θεμελιώδη ζητήματα, όπως η αντίληψη μας για το σοσιαλισμό, και τη δημοκρατία, η αντίληψή μας για τις ελευθερίες.

Ήταν συνεπώς διάφορες βαθιές.

Μέσα από αυτήν την ιστορία έγινε ξεκάθαρο ότι το ΙΚΚ και το ΚΚΣΕ είναι δύο διαφορετικά κόμματα. Βαθύτατα διαφορετικά. Ακόμα και αν φέρουν το ίδιο επίθετο στον τίτλο τους είναι δύο κόμματα βαθιά διαφορετικά. Μέχρι και η ανάγνωση των κλασικών του μαρξισμού του Μαρξ και του Λένιν γίνεται με διαφορετικό τρόπο.

Στα τελευταία χρόνια του Μπρέζνιεφ υπήρξε ένταση στις σχέσεις των δύο κομμάτων. Σήμερα αν και είναι πιο αποστασιοποιημένα μεταξύ τους, οι σχέσεις τους είναι λιγότερο πολεμικές, από ό,τι ήταν στο παρελθόν. Κι αυτό γιατί έχει ξεκαθαρισθεί ένα πράγμα: Πρόκειται για τις σχέσεις δύο διαφορετικών κομμάτων. Εμείς έχουμε καταστήσει σαφές ότι θεωρούμε εαυτών τμήμα της ευρύτερης ευρωπαϊκής αριστεράς. Άρα οι σχέσεις του ΙΚΚ και του ΚΚΣΕ πρέπει να είναι οι σχέσεις που πρέπει να υπάρχουν μεταξύ δύο οποιονδήποτε κομμάτων της ευρωπαϊκής αριστεράς.

Όταν συζητούμε μεταξύ μας συζητούμε πολιτικά. Υπάρχουν συμπτώσεις απόψεων, υπάρχουν και διαφωνίες. Αν συμβαίνει το πρώτο καλώς. Αν συμβαίνει το δεύτερο δεν ξεσπάει να κανένα δράμα...

NAZI κανείς ή να μη ζει

της Τέτας Παπαδοπούλου

Επάνω: ο Ιβάν ο Τρομερός. Κάτω: ο Κλάους Μπάρμπυ.

Τα φαντάσματα του ναζισμού επανεμφανίζονται... με σάρκα και οστά σαρανταπέντε χρόνια μετά την εποχή της παντοδυναμίας τους. Ναζί εγκληματίες «ξαναβρίσκονται» στην επικαιρότητα, αφού όμως πέρασαν σαρανταπέντε χρόνια χωρίς να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους. Ο Ιβάν ο Τρομερός της Τρεμπλίνκα. Ο Καρλ Λίνας της Εσθονίας. Ο Κλάους Μπάρμπυ, ο Χασάπης της Λυών. Τρεις «επιφανείς» ναζί, οι οποίοι κατηγορούνται για αναρίθμητα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, τελικά δικάζονται, ή πρόκειται σύντομα να δικάσθούν.

Εφημερίδες και περιοδικά παγκόσμιας κυκλοφορίας δημοσιεύουν εκτεταμένα άρθρα και αναλύσεις γύρω από το θέμα. Το *Newsweek* (20 Απριλίου) αφιερώνει δέκα σελίδες, ο *Nouvel Observateur* (17 Απριλίου και 1 Μαΐου) άλλες τόσες και επιπλέον φιλοξενεί συνέντευξη της Σιμόν Βέλ όπου η Γαλλίδα ευρωβουλευτής αναφέρεται για πρώτη φορά στην προσωπική της εμπειρία στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του 'Αου-σβιτς...

Η δίωξη των τριών εγγληματιών αναπόφευκτα ανακαλεί στη μνήμη, όχι μόνο την αντίσταση κατά την περίοδο της ναζιστικής κατοχής, όχι μόνο τα κρεματόρια όπου με τρόπο συστηματικό και επιστημονικό εξοντώθηκαν εκατομμύρια άνθρωποι, όχι μόνο το Εβραϊκό Ολοκαύτωμα, αλλά και κάτι άλλο που συνήθως απωθείται. Ότι δηλαδή, μετά το τέλος του πολέμου, τόσο οι ναζί όσο και οι κατά χώρες συνεργάτες τους κατά κανόνα παρέμειναν ανενόχλητοι ή κατέφυγαν — οι πιο εκτεθειμένοι — στην αμερικανική ήπειρο, ιδίως στο νότιο τμήμα της. Εκεί πλέον διέπρεψαν και ως... επιχειρηματίες. Όλα αυτά αποτελούν κοινό μυστικό. Η ενοχή, η υποκρισία, τα κουκουλώματα, και οι σπékουλες της παγκόσμιας πολιτικής ηγεσίας ως προς το ζήτημα τούτο δεν έχουν τα όριά τους.

Πέρσι μόλις αποκαλύφθηκε ότι ο υπεράνω πάσης υποψίας κ. Κουρτ Βαλντχάιμ υπήρξε συνεργάτης της Βέρμαχτ και συνεπύθυνος για τις αποστολές στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως των Εβραίων των Βαλκανίων και ιδίως των Εβραίων της Θεσσαλονίκης... Ωστόσο κανείς, ποτέ δεν είχε πληροφορηθεί το παραμικρό γι' αυτές του

τις δραστηριότητες. Ούτε οι Αμερικανοί ούτε οι Σοβιετικοί ούτε οι Ισραηλινοί δεν έτυχε να μάθουν τίποτα για το...φόνο. Έτσι με τις ευλογίες όλων ο κ. Βαλντχάιμ, εξελέγη γενικός γραμματέας του ΟΗΕ! Αλλά και μετά τις αποκαλύψεις, μετά το χαμό που επακολούθησε όταν ο κ. Βαλντχάιμ δεν μπόρεσε να ανασκευάσει τις εναντίον του κατηγορίες, τι έγινε; Απλούστατα οι Αυστριακοί τον τίμησαν με την ψήφο τους και τον έφεραν στο ανώτατο αξίωμα της χώρας τους. Σε αυτό τον κόσμο ζούμε...

Ο Ιβάν ο Τρομερός της Τρεμπλίνκα

Όσοι κατόρθωσαν και βγήκαν ζωντανό από το φοβερό στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα θυμούνται με δέος τον σωματώδη βασανιστή-φρουρό Ιβάν τον Τρομερό. Είναι εκείνος που, εκτός πλείστων άλλων αγριότητων, βασάνιζε τους μελλοθάνατους λίγο πριν τους ανοίξει την πόρτα για να μπουν στους θαλάμους των αερίων. Του άρεσε επίσης να σκοτώνει μικρά παιδιά συνθλιβόντας το κεφάλι τους στον τοίχο.

Τον αξιότιμο αυτόν κύριο τον εντόπισαν στις ΗΠΑ οι κυνηγοί των ναζί μετά από έρευνες πολλών ετών. Ο Ιβάν ο Τρομερός είχε μεταβληθεί σε φιλότιμο υπάλληλο των εργοστασίων Φορντ στην πόλη Κλήβελαντ του Οχάιο και ονομαζόταν Τζων Ντεμζανγιούκ. Έγινε σάλος. Ακολούθησαν ανακρίσεις, εξετάσεις και κόντρα εξετάσεις. Εκλήθηκαν και κατέφθασαν στις ΗΠΑ ορι-

σμένοι από τους επιζώντες της Τρεμπλίνκα οι οποίοι αναγνώρισαν στο πρόσωπο του Τζων Ντεμζανγιούκ το βασανιστή τους. Τελικά πέρσι οι αμερικανικές αρχές αποφάσισαν και τον εξέδωσαν στο Ισραήλ. Τον περασμένο Φεβρουάριο άρχισε στην Ιερουσαλήμ η δίκη του, η οποία συνεχίζεται ακόμα και από ό,τι φαίνεται θα κρατήσει πολύ. Το ραδιόφωνο καλύπτει απ' ευθείας την ακροατική διαδικασία. Η τηλεόραση μεταδίδει αποσπάσματα. Η αίθουσα του δικαστηρίου γεμίζει ασφυκτικά κάθε μέρα. Οι μάρτυρες κατηγορίας ξαναθυμούνται όσα έζησαν, «σπάνε», καταρρέουν. Οι Ισραηλινοί ξαναγίνονται Εβραίοι. „

Ο κατηγορούμενος από την πρώτη στιγμή δήλωσε ότι δεν έχει καμιά σχέση με αυτή την υπόθεση και ότι είναι θύμα σκευωρίας. Έκτοτε παρακολουθεί τη δίκη σιωπηλός. Μόνο μια φορά διέκοψε τη σιωπή του και απευθυνόμενος σε ένα μάρτυρα του είπε «λες ψέμματα». Ο συνήγορός του δέχεται ότι ο Ιβάν ο Τρομερός έχει διαπράξει όλα όσα του καταλογίζουν, αλλά αρνείται ότι ο πελάτης του είναι ο εκτελεστής της Τρεμπλίνκα. Εφόσον κάποιος από τους δικαστές δεν πεισθεί ή διατηρήσει επιφυλάξεις για την ενοχή του κατηγορούμενου, ο Τζων Ντεμζανγιούκ θα αθωωθεί — για καταδικαστική απόφαση απαιτείται ομοφωνία.

Ωστόσο, πέρα από την όποια απόφαση στην οποία θα καταλήξει το δικαστήριο, η δίκη αυτή αποτελεί για τους νεώτερους στο Ισραήλ ένα είδος μαθήματος ιστορίας. Το στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα όπου μεταφέρθηκαν κυρίως οι Εβραίοι της Βαρσοβίας και των άλλων πολωνικών πόλεων υπήρξε ένα από τα πλέον οργανωμένα εργοστάσια θανάτου. Τα κρεματόρια εν πλήρει λειτουργία «κάλυπταν» 6.000 θύματα την ημέρα. Συνολικός απολογισμός: 850.000 νεκροί.

Ο Καρλ Λίνας της Εσθονίας

Πριν είκοσι μέρες, οι ΗΠΑ εξέδωσαν στη Σοβιετική Ένωση τον ναζί εγκληματία Καρλ Λίνας. Ο Λίνας έχει καταδικασθεί ερήμην σε θάνατο από σοβιετικό δικαστήριο το 1962. Στη διάρκεια του πολέμου ήταν διοικητής (!) στρατοπέδου συγκεντρώσεως στην Εσθονία και ευθύνεται για μαζικές δολοφονίες κρατουμένων. Μετά το 1945 διέφυγε και εγκαταστάθηκε στις ΗΠΑ.

Έκρυψε μάλλον εύκολα την πραγματική του ιδιότητα και γρήγορα απέκτησε την αμερικανική υπηκοότητα. Για αρκετά χρόνια πίστεψε ότι είχε σβήσει για πάντα τα ίχνη του παρελθόντος του. Δυστυχώς όμως για αυτόν, εντοπίστηκε. Τον συνέλαβαν, και του αφαίρεσαν την υπηκοότητα.

Το αεροπλάνο που τον μετέφερε από τις ΗΠΑ στη Σοβιετική Ένωση προσγειώθηκε στην πρωτεύουσα της Εσθονίας, Ταλίν. Από την πόλη αυτή ως το στρατόπεδο όπου έδρασε ο Καρλ Λίνας η απόσταση δεν είναι μεγάλη. Καμιά φορά φαίνεται ότι οι δολοφόνοι γυρίζουν χωρίς τη θέλησή τους στον τόπο του εγκλήματος. Εκπρόσωπος του σοβιετικού υπουργείου εξωτερικών δήλωσε ότι θα δοθεί στον Λίνας η δυνατότητα να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης που του έχει επιβληθεί. Εφόσον κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος, πράγμα που θεωρείται βέβαιο, η δίκη του θα γίνει σύντομα.

Κλάους Μπάρμπυ ο χασάπης της Λυών

Στις 11 Μαΐου αρχίζει στη Λυών μετά από αλληπάλληλες αναβολές η δίκη του Κλάους Μπάρμπυ. Μια δίκη που αναμένεται ότι θα πάρει εκρηκτικές πολιτικές διαστάσεις. Ο Μπάρμπυ ήταν διοικητής της Γκεστάπο στη Λυών από το 1942 ως το 1944. Για το βίο και την πολιτεία του εκεί υπάρχουν αναρίθμητα ντοκουμέντα και μαρτυρίες. Συγγέλαβε, βασάνισε και δολοφόνησε εκατοντάδες Γάλλους αντιστασιακούς και Εβραίους. Με δικές του εντολές έφευγαν τα τρένα με προορισμό τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τους θαλάμους αερίων. Μια φορά μάλιστα — 16 Απριλίου 1944 — είχε τη λαμπρή ιδέα να γεμίσει ένα τέτοιο τρένο με ...παιδιά εβραϊκών οικογενειών. Ο τίτλος Χασάπης της Λυών δεν τον δόθηκε διόλου τυχαία. Ίσα ίσα τον φέρνει επάξια. Ένα από τα γνωστότερα θύματά του είναι ο ηγέτης της γαλλικής αντίστασης Ζαν Μουλέν, ο οποίος φαίνεται ότι έπεσε στα χέρια του μετά από προδοσία των συντρόφων του...

Ο δικηγόρος του Κλάους Μπάρμπυ κ. Ζακ Βερζές, άνθρωπος που τον ενδιαφέρει πάση θυσία η δημοσιότητα, απειλεί ότι η δίκη του πελάτη του θα μετατραπεί σε «δίκη της Γαλλίας». Θα εκμεταλλευθεί κάθε ευκαιρία για να δυσφημήσει την Αντίσταση. Θα αποδείξει, λέει, ότι χιλιάδες Γάλλοι «τα βρήκαν» τότε με τον κατακτητή και ότι οι θηριωδίες του γαλλικού στρατού κατά τον πόλεμο της Αλγερίας δεν διαφέρουν από ό,τι έπραξε το Τρίτο Ράιχ. Όσο για τον ίδιο τον κατηγορούμενο, αυτός θα αρκασθεί στη γνωστή στάση *εγώ ήμουν στρατιώτης, εκτελούσα εντολές, ήταν πόλεμος, όλοι οι κατακτητές τα ίδια κάνουν*.

Μετά το τέλος του πολέμου ο Μπάρμπυ έμεινε στη Γερμανία και δούλεψε για λογαριασμό των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών. Το 1951 έφυγε στη Νότιο Αμερική και εγκαταστάθηκε στη Βολιβία, χώρα όπου φιλοξενήθηκαν πολλοί παλιοί ναζί. Εκεί άλλαξε το όνομά του — από Μπάρμπυ έγινε Άλτμαν — και ασχολήθηκε με το εμπόριο ξυλείας. Παράλληλα, δημιούργησε στενές σχέσεις με τους εκάστοτε δικτάτορες. Λέγεται μάλιστα ότι σε κάποιο πραξικόπημα συμμετείχε και ο ίδιος προσωπικά. Το 1971 τον εντόπισαν οι κυνηγοί των ναζί και

ζήτησαν από τις βολιβιανές αρχές να τον εκδώσουν στη Γαλλία ή τη Γερμανία. Το αίτημά τους όμως δεν έγινε δεκτό.

Η κρίσιμη στιγμή για τον Μπάρμπυ ήταν ο Οκτώβριος του 1982. Τότε την εξουσία πήρε στην Βολιβία ο σοσιαλιστής Ερμάν Σίλβες Ζουάλα, φίλος του Γάλλου προέδρου Φρανσουά Μιτεράν. Ένα χρόνο αργότερα, ο Κλάους Άλτμαν - Μπάρμπυ συλλαμβάνεται και εκδίδεται στη Γαλλία.

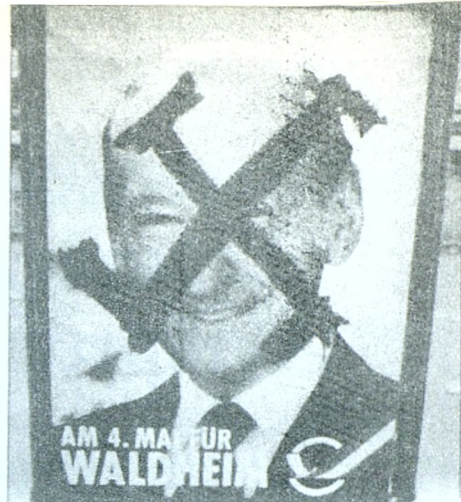
Η δίκη του Χασάπη της Λυών σίγουρα θα γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από μέρους των ακροδεξιών οργανώσεων και του Εθνικού Μετώπου του Ζαν Μαρί Λεπέν. Γι' αυτό το λόγο μια σειρά διανοούμενοι, μεταξύ των οποίων ο Πιερ Βιντάλ - Νακέ και ο Μαρέκ Αλτέρ, αποφάσισαν να δημιουργήσουν ένα περίπτερο πληροφόρησης σχετικά με το τι συνέβη στα ναζιστικά στρατόπεδα το οποίο θα λειτουργήσει στη Λυών από την πρώτη ως την τελευταία μέρα της δίκης.

Δικές των Ναζί ή δικές του Ναζισμού;

Μετά από σαρανταπέντε χρόνια ατιμωρησίας, τι νόημα μπορεί να έχουν σήμερα πια οι δικές εγκληματιών όπως ο Καρλ Λίνας ή ο Ιβάν ο Τρομερός της Τρεμπλίνκα; Πού θα οδηγήσει πχ. η δίκη του Κλάους Μπάρμπυ; Απλώς στην καταδίκη ενός στιγερού ναζί εγκληματία ή στην καταδίκη του ναζισμού; Θα αποδειχθεί άραγε ότι ο Χασάπης της Λυών ήταν ένας σημαντικός μοχλός ενός απάνθρωπου μηχανισμού ή θα εκχυδαϊσθεί και εξατομικευθεί η περίπτωση του; Ήδη στη Γαλλία — κι όχι μόνον εκεί — μιλούν για *δίκες εκδίκησης*. Σε αυτό το σημείο φθάσαμε, να εμφανίζονται οι θύτες ως θύματα. Ήδη ορισμένοι επιχειρηματολογούν υπέρ της παραγραφής των ναζιστικών εγκλημάτων και με «προπέτασμα» τα ανθρωπιστικά αισθήματα, μιλούν για κάποιους καημένους ηλικιωμένους κυρίους, που αντί να κάθονται με τα εγγόνια τους, σύρονται στα δικαστήρια γιατί... κάποτε στα νιάτα τους ξεπάστρεψαν μερικές εκατοντάδες ή χιλιάδες ανθρώπους.

Ο χρόνος που πέρασε, λέει η Σιμόν Βέιλ, *μπορεί να εκμηδενίσει τη δυνατότητα μιας δικαστικής απόφασης είτε για πολιτικούς είτε για πρακτικούς λόγους. Αλλά δεν έχουμε το δικαίωμα, να πούμε ότι, επειδή πέρασαν τόσα χρόνια, οι πράξεις αυτές*

Ορισμένα από τα Εβραϊόπουλα του χωριού Ιζέ που εξόντωσε ο Κλάους Μπάρμπυ.

Αυστρία· η αφισκοκάληση του Βαλντχάιμ αποδοκιμάζεται.

δεν έγιναν ή ότι πρέπει να τις ξεχάσουμε. Το παρελθόν δεν μας ανήκει, ανήκει σε αυτούς που δολοφονήθηκαν. Και είναι ο ιδιάζων χαρακτήρας των ναζιστικών εγκλημάτων που έκανε την παγκόσμια κοινότητα να αποφασίσει ότι οι πράξεις αυτές δεν παραγράφονται (...). Αυτό που με ενδιαφέρει στη δίκη του Μπάρμπυ είναι η μνήμη της Ιστορίας, και ο σεβασμός της μνήμης των θυμάτων.

Από τον Κλάους Μπάρμπυ στον Κούρτ Βαλντχάιμ

Μετά το τέλος του πολέμου οι Ες Ες δεν ήξεραν τι να κάνουν. Πού να ενταχθούν. Με ποιους να πάνε... Για ποιους να δουλέψουν...

Ορισμένοι διάλεξαν ...το συμμαχικό στρατόπεδο. Έτσι δεν έκανε ο Χασάπης της Λυών; Δεν δούλεψε για τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών κι έγινε ο πράκτοράς τους με τον κωδικό X 3054;

Ορισμένοι πάλι διάλεξαν το ανατολικό μπλοκ. Έτσι δεν έκανε ο φίλος του Κλάους Μπάρμπυ, Χάιντς Φέλφε; Για χρόνια δούλεψε στις σοβιετικές υπηρεσίες. Σήμερα πλέον ζει στο Ανατολικό Βερολίνο και διδάσκει... εγκληματολογία στο πανεπιστήμιο του Χούμπολντ.

Κρίμα τα ψέματα, Ανατολικοί και Δυτικοί μετά τον πόλεμο χρησιμοποίησαν, απορρόφησαν, ενσωμάτωσαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τους παλιούς ναζί, ιδίως αυτούς που ήταν «αξιοποιήσιμοι». Μερικές δίκες που έγιναν παλιά, όπως κι αυτές που γίνονται τώρα — και καλώς γίνονται — ρίχνουν απλώς στάχτη στα μάτια. Η θητεία του κ. Βαλντχάιμ, στον ΟΗΕ τα λέει όλα...

Ολιγαρχία, Στρατός, Αντάρτες:

του Τάκη Μίχα

«Πρέπει να προσέχουμε μη μας πιάσει κανένας αστυνομικός και μας ρίξει πρόστιμο» μου λέει ο Γουίλλι, ο φιλιππινέζος ταξιτζής μου. Και όταν τον ρωτώ ποιος ο λόγος να πληρώσουμε πρόστιμο τη στιγμή που δεν έχουμε κάνει κανένα παράπτωμα, ο Γουίλλι, χαμογελώντας συγκαταβατικά για την αφέλειά μου, απαντάει: «Μα το μεσημέρι οι αστυνομικοί πεινάνε. Πρέπει να βγάλουν το μεσημεριανό τους!».

Η παραπάνω σκηνή που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια ενός πρόσφατου ταξιδιού μου στη Μανίλλα αποτελεί την κάπως διασκεδαστική πλευρά της γενικότερης απουσίας κράτους δικαίου που εξακολουθεί να επικρατεί στις Φιλιππίνες παρά τις προσπάθειες της Προέδρου Ακίνο. Άλλες, λιγότερο διασκεδαστικές σκηνές, είναι οι παρακάτω:

Σκηνή πρώτη: Κοσμική δισκοθήκη της Μανίλας. Μέσα Δεκεμβρίου. Ένα νεαρό μέλος της ντόπιας ολιγαρχίας διασκεδάζει με την παρέα του. Έχοντας πειε λίγο παραπάνω αρχίζει και ενοχλεί μια γυναίκα που κάθεται σε ένα άλλο τραπέζι. Ο συνοδός της γυναίκας του ζητάει να την αφήσει ήσυχη. Ένας σωματοφύλακας του επώνυμου βγάζει το Μάγκνουμ του και την τινάει τα μυαλά του συνοδού της γυναίκας στον αέρα. Δύο μήνες μετά και δεν έχει ασκηθεί δίωξη εναντίον του. Κανένας από τους παρισταμένους δεν τολμάει να καταθέσει εναντίον ενός μέλους της πανίσχυρης ελίτ.

Σκηνή δεύτερη: Σίτιο Παντλάο, ένα χωριό στην επαρχία Λουπάο. Φεβρουάριος. Μια περίπολος του στρατού μπάνει και αρχίζει να ψάχνει για αντάρτες. Δεν βρίσκουν αντάρτες και εκνευρισμένοι μαζεύουν 11 χωρικούς στην πλατεία του χωριού και τους εκτελούν. Δύο μήνες μετά και παρά το προσωπικό ενδιαφέρον που έδειξε η Κορασόν Ακίνο —που επισκέφθηκε το χωριό αμέσως μετά την τραγωδία— οι ανακρίσεις συνεχίζονται.

Σκηνή τρίτη: Ίλιαγκ Μπουκάλ. Περαισμένος Νοέμβριος. Μια ομάδα ανταρτών του Νέου Λαϊκού Στρατού έχει μαζέψει τους κατοίκους στο σχολείο του χωριού και τους κάνει «διαφωτισμό». Ξαφνικά εμφανί-

ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΩΝ

ζεται μια στρατιωτική περίπολος. Οι αντάρτες αποτραβιούνται πυροβολώντας. Κατά την αναχώρησή τους παίρνουν μαζί τους σαν όμηρους μερικούς χωρικούς τους οποίους χρησιμοποιούν σαν ασπίδες. Αποτέλεσμα: 7 χωρικοί νεκροί.

Ίσως η εξουσία να μην πηγάζει μόνο από την κάννη του Μ-16 όπως υποστήριζε ο μακαρίτης. Πάντως στις Φιλιππίνες σήμερα, όπως δείχνουν και τα παραπάνω τρία παραδείγματα, είναι δύσκολο να μην ταυτίσει κανείς τη νομιμοποίηση της εξουσίας με την κατοχή των μέσων της άσκησης της βίας. Και η ένοπλη εξουσία στις Φιλιππίνες σήμερα ασκείται από τρία κέντρα: Την ολιγαρχία, τις ένοπλες δυνάμεις και τους αντάρτες.

Μαρμαρόστρωτες χασιέντας, τανκς, και καταδιωκτικά

Γεγονότα όπως αυτό της δισκοθήκης δείχνουν την ισχύ που εξακολουθούν να απολαμβάνουν ορισμένες οικογένειες που αποτελούν τη σπονδυλική στήλη της λεγόμενης «ελίτ»... Πρόκειται για τους Λόρελς, τους Αγιάλας, τους Οσμένας, τους Ζόμπελς για να αναφέρουμε μερικά από τα πιο γνωστά «τζάκια». Τα ονόματα αυτά δεν φέρνουν στο νου μόνο μαρμαρόστρωτες χασιέντας και παθιασμένους έρωτες κάτω από τα φοινικόδεντρα αλλά επίσης την ιστορία της αλύπητης εκμετάλλευσης των κολλήγων της Λουζόν και του Μιντανάο. Ο πλούτος της γης πηγάει κυρίως από την ιδιοκτησία της γης και πιο συγκεκριμένα από τις ζαχαροφυτείες και φυτείες κοκοφοίνικα. Πολλοί από αυτούς τους μεγαλογαιοκτήμονες λειτουργούν επίσης σαν τοπικοί «πολέμαρχοι» έχοντας στη διάθεση τους ιδιωτικούς στρατούς που χρησιμεύουν για την προστασία των οικονομικών τους συμφερόντων. Καμιά φορά η αριθμητική τους δύναμη φτάνει τις δύο διμοιρίες και ο εξοπλισμός τους συμπεριλαμβάνει τανκς και καταδιωκτικά αεροπλάνα. Η κοινωνική αυτή τάξη προβάλλει τη μεγαλύτερη αντίδραση στο πρόγραμμα της αγροτικής μεταρρύθμισης / ανακατανομής της γης που έχει υποβάλει η Πρόεδρος Κορασόν Ακίνο για έγκριση στο Κοινοβούλιο που θα προκύψει

μετά από τις εκλογές του Μαΐου. Απαντώντας σε ερώτησή μας για το πώς βλέπει να υλοποιείται το σχέδιό της, η Πρόεδρος των Φιλιππίνων δήλωσε:

«Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που θα περιλαμβάνει όλες τις καλλιεργήσιμες γαίες, η εφαρμογή του οποίου ελπίζουμε να ολοκληρωθεί τα επόμενα 6 χρόνια. Η πρώτη φάση του προγράμματος περιλαμβάνει όλα τα εκμισθωμένα σε ακτήμονες χωράφια όπου καλλιεργείται ρύζι και καλαμπόκι. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει όλα τα εγκαταλειμμένα και ακαλλιεργήτα εδάφη, τα δημιουργήματα χωράφια καθώς και τα κτήματα που πρόκειται να απαλλοτριωθούν. Τέλος, το τρίτο στάδιο θα περιλάβει τις κατάλληλες προς καλλιέργεια κρατικές γαίες».

Θα πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι η ίδια η Πρόεδρος προέρχεται από μια οικογένεια πλούσιων γαιοκτημόνων, τους Κογιουάνγκος. Η οικογένειά της έχει στην ιδιοκτησία της μια από τις πιο γνωστές ζαχαροφυτείες της χώρας, τη Χασιέντα Λουσίτα. Σε ερώτησή αν τα 7.000 στρέμματα της οικογενειακής φυτείας θα συμπεριληφθούν και αυτά στο πρόγραμμα της αγροτικής μεταρρύθμισης η Πρόεδρος Ακίνο παρατηρεί ότι «κανένας ούτε φυσικά η Πρόεδρος της χώρας, δεν είναι υπέρνω του νόμου». Η χρηματοδότηση της εκποίησης των γαιών θα προέλθει, σύμφωνα με το σχέδιο, από τις πωλήσεις σε ιδιώτες των εκατοντάδων ιδιωτικών «προβληματικών επιχειρήσεων» που δημιουργήθηκαν με χαριστικές δανειοδοτήσεις των φίλων του Μάρκος από τις κρατικές τράπεζες. Τα αρχικά δάνεια που απορροφήθηκαν ανέρχονταν στα 5 δισεκατομμύρια δολάρια. Σήμερα είναι θέμα αν η αξία αυτών των επιχειρήσεων φθάνει το ένα δις. Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων που απορροφήθηκαν από τις φιλιππινέζικες «προβληματικές» κατέληξε, όπως συνηθίζεται, σε ιδιωτικές καταθέσεις στην Ελβετία.

Κοκορομαχίες

«Είναι νεαρά παιδιά. Καμιά φορά κάτω από την πίεση των καταστάσεων υπεραντι-

δρουν» μας λέει ο λοχαγός Εντουάρντο προσπαθώντας να δικαιολογήσει τη σφαγή των αθώων στο Σίτιο Πάντλαο. Ο Εντουάρντο τρέφει βαθύτατη περιφρόνηση προς όλους αυτούς τους «ροζ δικηγόρους» που περιτριγυρίζουν την Πρόεδρο και δεν κάνουν άλλη δουλειά παρά να σαμποτάρουν το έργο του στρατού καταγγέλλοντας τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, «Γιατί ασχολούνται μόνο με μας; Γιατί δεν ασχολούνται και με τις κτηνωδίες των ανταρτών του Νέου Λαϊκού Στρατού (ΝΛΣ); Η Κορασόν Ακίνο μας υποχρεώνει να κάνουμε πόλεμο με δεμένα τα χέρια μας πίσω από την πλάτη μας. Δεν μπορούμε να κάνεις πόλεμο με το Ευαγγέλιο και να ελπίζεις να νικήσεις. Αν είχαμε ελευθερία κινήσεων θα είχαμε τελειώσει μια και καλή με τους αντάρτες». Απόψεις όπως αυτές του λοχαγού Εντουάρντο είναι πολύ διαδεδομένες στο στρατιωτικό κατελιγμένο που επισκέφθηκε σε μια πολεμική ζώνη στα νότια της Μανίλας. Φυσικά δεν είναι οι μόνες απόψεις που κυκλοφορούν. «Αυτά είναι βλακείες και κουταμάρες» παρατηρεί ο αντισυνταγματάρχης Χοσέ «Επί 18 χρόνια που δεν είχαν δεμένα τα χέρια τους τι κατάφεραν;». Ο αντισυνταγματάρχης Χοσέ υποστηρίζει θερμά την πολιτική της Κόρ του βασίζοντας στο συνδυασμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων με πολιτικο-οικονομικά μέτρα. «Το θέμα της αποτελεσματικότητας του ΝΛΣ σχετίζεται άμεσα με τη φτώχεια, τις τεράστιες οικονομικές ανισότητες και την εκμετάλλευση. Τους αντάρτες δεν πρόκειται να τους νικήσεις καίγοντας το δάσος με ναπάλ αλλά εφαρμόζοντας κοινωνικά προγράμματα όπως π.χ. το πρόγραμμα της αγροτικής μεταρρύθμισης».

Μια άλλη κατηγορία εναντίον των πολιτικών που ακούει κανείς στους στρατώνες αφορά θέματα ηθικής τάξης. Έτσι στις 15 Νοεμβρίου ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων Στρατηγός Ράμμος έστειλε ένα γράμμα στην Πρόεδρο στο οποίο κατηγορούσε υψηλά ιστάμενα πρόσωπα ότι συνεχίζουν την τακτική της διαφθοράς και της δωροδοκίας της κυβέρνησης του Μάρκος. Μετά την καταγγελία η Κορασόν Ακίνο καθήρεσε δύο υπουργούς που φερόντουσαν αναμειγμένοι σε σκάνδαλα παραχωρήσεων και προνομιακής μεταχείρισης. (Η προσωπική μου εντύπωση είναι ότι η Πρόεδρος Ακίνο δείχνει πολλή περισσότερη ευαισθησία σε θέματα πολιτικής διαφθοράς από αυτή που έδειχναν και δείχνουν οι έλληνες πολιτικοί). Μια από τις κυριότερες και πιο συχνές κατηγορίες που ακούει κανείς στους στρατώνες είναι ότι οι τοπικοί πολιτικοί άρχοντες ελέγχουν δικτύα παρανόμων κερδοσκοπικών παιχνιδιών. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί εδώ ότι ο τζόγος και ιδιαίτερα οι κοκορομαχίες είναι εξαιρετικά δημοφιλείς στις Φιλιππίνες.

«Οι κατηγορίες αυτές είναι τελείως αναληθείς» μου έλεγε ένας υποψήφιος νομομαχός όταν του έθεσα υπόψη του τα παραπάνω. «Αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι ότι ορισμένοι στρατιωτικοί αντιδρούν στην προσπάθειά μας να θέσουμε υπό τον έλεγχο μας τα τυχερά παιχνίδια διότι χρόνια τώρα τα έπαιναν χοντρά παρακατεύοντας τα διάφορα στέκια και τους μεγαλοτζογαδόρους!».

Επαναστατική φορολογία

Στα μέσα του Φεβρουαρίου τερματίσθηκε η ανακωχή μεταξύ των κομμουνιστών ανταρτών του Νέου Λαϊκού Στρατού και της κυβέρνησης της Κορασόν Ακίνο. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν χάσει τη ζωή τους από επιθέσεις των ανταρτών πάνω από 450 άτομα. Οι επιθέσεις, που έχουν εν-

ταθεί εν όψη των εκλογών του Μαΐου, παίρνουν τη μορφή είτε ενέδρας σε στρατιωτικές περιπόλους στην ύπαιθρο είτε την εν ψυχρώ δολοφονία τροχονόμων και άλλων αστυνομικών στα μεγάλα αστικά κέντρα από τους οποίους αφαιρούν τα όπλα. Αλλά δεν είναι μόνο τα όργανα της κρατικής εξουσίας που αποτελούν τα θύματα της βίας των ανταρτών. Πολλές φορές πρόκειται για μέλη του άμαχου πληθυσμού όπως στο παράδειγμα του Ιλιάνγκ Μπροκάλ, όταν χρησιμοποιούνται σαν ασπίδες, είτε όταν τιμωρούνται από τα «επαναστατικά δικαστήρια» επειδή ο κώδικας της ηθικής τους δεν εναρμονίζεται με αυτόν του ΝΛΣ, είτε όταν αρνούνται να πληρώσουν την «επαναστατική φορολογία». Από την άλλη πλευρά οι αντάρτες του ΝΛΣ, αποτελούν πολλές φορές τη μόνη αποτελεσματική προστασία των αγροτών εναντίον των αυθαιρεσιών των ντόπιων τσιφλικάδων και παρέχουν επίσης ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες σε χωρικούς που ποτέ τους δεν θα είχαν την οικονομική δυνατότητα να επισκεφθούν έναν γιατρό στην πόλη.

Η Πρόεδρος Ακίνο έχει προσφέρει ένα πρόγραμμα πλήρους αμνηστίας καθώς και οικονομικής ενίσχυσης σε όσους αντάρτες εγκαταλείπουν τη δράση τους. Παράλληλα, προσπαθεί να συνάψει εκεχειρία με τους αντάρτες του ΝΛΣ ιδιαίτερα στο τοπικό επίπεδο. Από την πλευρά τους οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος και του ΝΛΣ αρνούνται να δεχθούν την εκεχειρία θέτοντας σαν όρο την κατάργηση του Συντάγματος το οποίο θεωρούν ότι εκφράζει «τα συμφέροντα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού». Θα πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι στο δημοψήφισμα που έλαβε χώρα στις αρχές Φεβρουαρίου το Σύνταγμα ψηφίσθηκε από το 80% του λαού των Φιλιππίνων. Ακόμα και σε περιοχές ελεγχόμενες από τους αντάρτες όπως την πόλη Σαμάλ, οι πολίτες απήφισαν τις εντολές του ΝΛΣ και ψήφισαν με συντριπτική πλειοψηφία υπέρ του Συντάγματος.

Η ηγεσία του ΝΛΣ, θέτει επίσης σαν προϋπόθεση εκεχειρίας την αποδοχή των απόψεών τους όσον αφορά το μέλλον των αμερικανικών βάσεων, το θέμα των ξένων επενδύσεων καθώς και τη μορφή που θα πρέπει να λάβει η αγροτική μεταρρύθμιση. Από την πλευρά της η κυβέρνηση αρνείται τέτοιους όρους και υποστηρίζει ότι τα θέματα αυτά θα τα λύσει το Κοινοβούλιο που θα προέλθει από τις εκλογές του Μαΐου.

Η κυβέρνηση μιλάει για «εκατοντάδες» αντάρτες που εγκαταλείπουν καθημερινά τον ΝΛΣ και ζητούν αμνηστία. Αλλά οι αριθμοί που βλέπουν το φως της δημοσιότητας αντανakλούν μάλλον τις επιθυμίες των γραφειοκρατών παρά την πραγματικότητα. Από την άλλη πλευρά παρατηρείται αναμφισβήτητη μια πτώση της δημοτικότητας του ΝΛΣ σε σχέση με την περίοδο Μάρκος. Πρόκειται για ένα γεγονός που οφείλεται κυρίως στην τεράστια δημοτικότητα της Κόρ η οποία στα μάτια του μέσου Φιλιππινέζου έχει ταυτισθεί με τον αγώνα ενάντια στη διαφθορά, την εκμετάλλευση, και την αδικία. Πάντως οι αντάρτες υπολογίζεται ότι ελέγχουν το 20% από τα 42.000 χωριά των Φιλιππίνων.

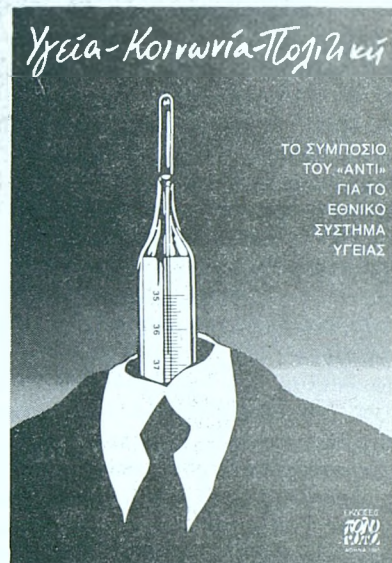
Αντάρτες, Ολιγαρχία, Στρατός. Τρεις διαφορετικές εκδοχές της επικράτησης του δικαίου του ισχυρότερου. Ίσως στο Κοινοβούλιο που θα προκύψει μετά τις εκλογές να υπάρχει αναρτημένη η ίδια επιγραφή με αυτή που υπάρχει σε πολλά νυκτερινά κέντρα της Μανίλας: «Σας παρακαλούμε να αφήσετε τα όπλα σας στην είσοδο».

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τα πρακτικά του Συμποσίου για το Εθνικό Σύστημα Υγείας που οργάνωσε τον Απρίλη του 1984 το περιοδικό «ΑΝΤΙ».

Περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις των:
Γ. Τούντα, Γ. Κριμπά, Ν. Μανιού, Ν. Φίλια, Σπ. Δοξιάδη, Γερ. Πεντόγαλου, Άγγ. Χατζάκη, Έφης Λεοντίδου, Μ. Μυλωνάκη, Στ. Καφαντάρη, Ηλ. Κούβελα, Γ. Ευδοκίμηση, Θ. Χατζόπουλου, Άλκη Βατόπουλου, Φ. Σαλαμίνιου, Γ. Κυριόπουλου, Δ. Τριχόπουλου, Κ. Στεφανή και του υπουργού Γ. Γεννηματά.

Ο πλούσιος προβληματισμός που καταγράφεται όπως έχει αναπτυχθεί στο Συμπόσιο, ενδιαφέρει κάθε πολίτη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δεινοκράτους 131,
Αθήνα 115 21 Τηλ. 72.29.237

Οι «φωτεινές» νύχτες του Παλιού Πανεπιστημίου

Τα 150 χρόνια από την ίδρυση του Πανεπιστημίου της Αθήνας γιόρτασαν με «επισημότητα», υψηλούς προσκεκλημένους ξένους και Έλληνες πανεπιστημιακούς, οι υπουργοί Παιδείας και Πολιτισμού. Υπεύθυνοι της Εκπαιδευτικής και Πολιτιστικής «αναπαλαιώσης» επιδίδονται και οι δύο, με ισάξιο τρόπο, σε έργα βιτρίνας και δημόσιες σχέσεις.

Έτσι, η «σκοτεινή» περίοδος, που το παλιό πανεπιστήμιο, μέσα απ' τα σκουπίδια, έλαμψε φιλοξενώντας τη φοιτητική νεολαία στις αίθουσες της ταβέρνας στην οποία είχε μετατραπεί, χαρίζοντας ευφρόσυνες ώρες και πυκνές συζητήσεις τόσες που το πανεπιστήμιο ούτε στα καλύτερα όνειρά του δεν φιλοξένησε, απαλειφθηκε, μιας και δεν υπάκουε στο έργο εξωραϊσμού του παρελθόντος, που έχουν αναλάβει οι «αναπαλαιωτές».

Έτσι, παραλείπεται και η «σκοτεινή» περίοδος που ζει το σημερινό πανεπιστήμιο. Που πιέζεται, μέχρι τελικής συντριβής, από τις ανακολουθίες της Πολιτείας και τον αφόρητο λαϊκισμό της. Που καλλιεργεί ελπίδες για μόρφωση, εκεί που δεν μπορεί να προσφέρει παρά στριμωγμένους φοιτητές μπρος σε άναυδους διδάσκοντες. Που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στα ποσοτικά δεδομένα τα επιβεβλημένα από το υπουργείο.

Το σημερινό πανεπιστήμιο, που αναστενάζει από τη δυσλειτουργία που του επιβάλλει η κυβερνητική λιτότητα και το οποίο εκπέμπει σήματα κινδύνου που και αυτά καθυστερούν να φτάσουν στους «υπεύθυνους» παραλήπτες τους, λόγω διοικητικού φόρτου και νομοθετικής ακαμψίας (όλο και περισσότερο οι «ερμηνευτές» του νόμου θα μας γίνονται απαραίτητοι και οι διαμεσολαβητές αναγκαίοι).

Λοιπόν, 150 χρόνια από την ίδρυση του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας μονολογεί ότι πρόκειται για 700! Τι σημασία, όμως, έχουν τα 150 ή ακόμη χειρότερα τα 700 χρόνια —αν τον πιστέψουμε!— τη στιγμή που ακόμη και έτσι δεν μπορούμε να ξεδιαλύνουμε τις γόνιμες και άγονες περιόδους του πανεπιστημίου, όταν εξακολουθούμε να μην διδασκόμαστε από το παρελθόν αυτό και να προτείνουμε, επιτέλους, κάποιες λύσεις ποιοτικής αναβάθμισης του σημερινού πανεπιστημίου;

Μέσα από τις συνεχείς αποσιωπήσεις των προβλημάτων και την ψευδεπίγραφη «δόξα» του παρελθόντος είναι φυσικό οι χειρισμοί των υπεύθυνων υπουργών να επιτείνουν τη θλίψη του παρόντος και να προδιαγράφουν ένα μέλλον, όπου το μόνο που θα ανανεώνεται θα είναι το μήνυμα της διαρκούς «αναπαλαιώσης» (τώρα πια δεν μουμελιόμαστε μόνο την αρχαιότητα και το βυζάντιο, αλλά και τη σύγχρονη ιστορία μας!).

Γι' αυτό το λόγο, και παρά το γεγονός ότι στ' αλήθεια όμορφο πολύ είναι το ανακαινισμένο κτίριο της Πλάκας, αντιδρούμε στη σκηνογράφηση της μνήμης μας, που φυλάει μέσα της αυτή την εμπειρία και συγκρατεί κάτι από την εξάρση των οραμάτων που γεννούσαν εκείνες οι πλούσιες και γόνιμες νύχτες στην ταβέρνα «Το Παλιό Πανεπιστήμιο». Σχεδόν οι μοναδικές «φωτεινές» της πανεπιστημιακής μας θητείας.

Δυστυχώς δεν υπερβάλλουμε.

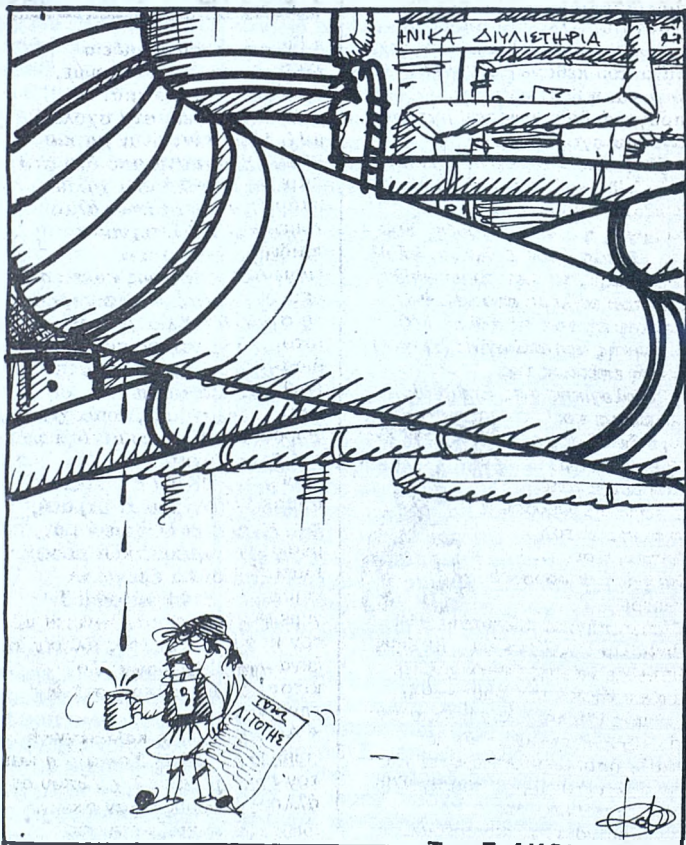
Σημειωματάριο ειδήσεων

• Κυριακή πρωί: έξω λιακάδα. Αδύνατον να συγκεντρωθείς. Το πρωινό αυτό, μετά τις ανοιξιάτικες βαρυχειμωνιές είναι ανυπόφορο. Στο ράδιο μια ωραία εκπομπή με τον Μπουτ να ταξιδεύει στην Ελλάδα με το Β' πρόγραμμα με σταματά, την παρακολουθώ και αναβάλλω το γράψιμο. Οι εφημερίδες στίβα, στο πλάι. Εκεί να δεις ειδήσεις: Παπαδόπουλος, Αστερινός, Μαυράκης, Σταματελάτος, Προμέτ, κρατικά λαχεία, οι Κουρήδες να δίνουν μαθήματα αντιχουντισμού - δυσωδία. Τόσο που ο φιλόσοφος της παρέας λέει: «Καλά τώρα, σιγά, μας βγήκε κι αυτό το λουλουδάκι της Αλλαγής, ο Πέτσος, να καταγγέλει σκάνδαλα. Να δείτε που όλα αυτά είναι δουλειές του Αντρέα. Κάτι μαγειρεύει μόνος του και βγάζει αυτός τα σκάνδαλα. Μια με τον Πέτσο και μια με τον Κουρή. Κάτι μαγειρεύει και κάτι ετοιμάζει». Συμπέρασμα: ο κόσμος έχει ζαλιστεί. Λίγο η καθυστερημένη Άνοιξη, λίγο η κυβερνητική παραλυσία και ασχετοσύνη. Όλο νομίζουμε πως υπάρχει «κάποιο σχέδιο». Αμ! ούτε σχέδιο υπάρχει ούτε και προγραμματιστές. Όλα στην τύχη και όποιον πάρει ο χάρος.

Η Ελλάδα περνά μια από τις πιο αναρχικές —ή αναρχούμενες— περιόδους της ιστορίας της. Το κομπιούτερ του Αντρέα, στο ρομαντικό απομονωτήριό του στο Καστρί,

έχει τρελαθεί: τα δεδομένα βγάζουν τάδε αποτελέσματα και τα ραπόρτα που καταφάνουν από Ζαλοκώστα, υπουργείο Εξωτερικών, ΕΥΠ, Μεσογείων κτλ.. άλλα πληροφορούν. Άντε να ανατροφοδοτήσεις με λογική σειρά αυτό το τρελάδικο. Ο κομπιούτερ του Αντρέα τρελάθηκε όσο δεν είχαν τρελαθεί οι κομπιούτερ των Αμερικανών κατά την πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση. (Τι, μήπως την ξεχάσατε κιόλας; Θα την ξαναθυμηθείτε, όπου να 'ναι).

• Μόνη ακτίνα φωτός που αμείβει στον τόπο αυτό το **Υπουργείο Πολιτισμού** και οι δραστηριότητες της κ. Μελίνας Μερκούρη —αυτά αν πιστέψουμε όσα γράφει για μας, τους φανατικούς αναγνώστες του το «Έθνος» που δεν χάνει ευκαιρία να λιβανίσει όχι μόνο την κυρία υπουργό αλλά και όλο το περιβάλλον της προφανώς ανταποδίδοντας την καλή της χειρονομία να καταθέσει ως μάρτυρας υπερασπίσεως στη δίκη του με τον «Εκονομισμό». Όλα κι όλα! Οι άνθρωποι του Τύπου δεν είναι αγνώμονες (για λίγο έστω χρονικό διάστημα). Οι άνθρωποι του Τύπου ανταποδίδουν. Φέρτε στο μυαλό σας το ακόλουθο κομπολόι αλληλοϋποχρεώσεων αφού πρώτα πάρτε ανάσα: Κουρήs - Κατσάνεβας - Λιβάνης - Παπανικολάου - Καψής -

Του Γ. ΑΚΟΚΑΛΙΔΗ

Ρουμπάτης - Ποντίκι - Καλάμι - Κούρτης - Αλφάνης - Κοσκοτάς - Ματζουράνης - Καλούδης - Λιακουνακός - Κουνελάκης - Βλάχου - Μπερλίνα - Μπόμπολας - Καλογρίτσας - Φιλιππόπουλος - Μαρούδας - Ψυχάρης - Λαζόπουλος - Σίβυλα, κτλ. κτλ. Καλά, θα πείτε, αυτό είναι τηλεφωνικός κατάλογος! Τι να κάνουμε; Έχουν γραφτεί. Διαβάστε και καμιά εφημερίδα πότε πότε. Και τη σχετική στήλη σε αυτό το περιοδικό.

• Αλλά είχαμε μείνει στο υπουργείο Πολιτισμού που και λόγω αρμοδιότητας της στήλης, μας ενδιαφέρει. Για να σοβαρευτούμε: Ούτε και δω γίνεται τίποτα. Για να επιβεβαιωθεί η εικόνα της γενικής απορρύθμισης. Τι απέμεινε άραγε από όλη εκείνη τη διατυμπανισθείσα «υποδομή» που θα κατακτούσαμε μετά την «Αθήνα - πολιτιστική πρωτεύουσα»; Η ανάμνηση από τα πυροτεχνήματα της πρώτης νύχτας. Η πολιτιστική μας παραγωγή σήμερα είναι στο χαμηλότερο δυνατό σημείο: Αναλογιστείτε μόνο ακούγοντας τις λέξεις και αναπτύσσοντας τους σχετικούς συνειρμούς:

βιβλίο - εικαστικά - κινηματογράφος - θέατρο - αρχαιολογία - μουσική - χορός - επιστημονική έρευνα κτλ. κτλ. Θα αναρωτηθείτε βέβαια, και τι φταίει το υπουργείο, αν στο διάστημα ενός χρόνου δεν εκδόθηκε ένα αξιομνημόνευτο βιβλίο (κάποτε μαλώναμε αν η «Χαμένη Άνοιξη», ή το «Διπλό Βιβλίο» ή το «Κιβώτιο» ήταν το πιο καλό). Τι φταίει η υπουργός, αν ο Αγγελόπουλος έδωσε τον «Μελισσοκόμο» και ο Ζερβός αθλιότητες; (λες και μπορούσε να δώσει τίποτα άλλο). Λέτε να φταίει που πέθανε ο Κάρλος Κουν και η θεατρική μας παραγωγή διδει αφορμή σχεδόν μόνο για σχόλια περί Λαζόπουλου και Βουγιουκλάκη; (Ένας Βουγιατζής δεν φέρνει την άνοιξη). Λέτε να φταίει η υπουργός ή ο κ. Κουντούζης που ο κ. Παπαστάμος ρυθμίζει, όπως τα ρυθμίζει, τα των εικαστικών; (εδώ που τα λέμε φταίει). Και όλα που έχουμε να πούμε περί ελληνικής αρχαιολογίας, είναι η νιοστή επέτειος της Αρχαιολογικής μας Εταιρείας; Καλά, για τον χορό δεν είχαμε ποτέ να πούμε κάτι εκτός από το να μην μονεύσουμε το συρτάκι του Άντονι Κουίν...

Και για την μουσική σήμερα; Μήπως πήγατε τελευταία στη συναυλία της Κρατικής; Μήπως μπορείτε να μας υπενθυμίσετε κάποιο δίσκο της προκοπής, που μας διέφυγε; Και βέβαια αν το καλοσκεφτούμε, κάπου φταίει όσοι είναι υπεύθυνοι για την πολιτιστική μας παραγωγή. Γιατί υποτίθεται ότι παρεμβαίνουν (γι' αυτό εξάλλου

έχουν και τις σχετικές αρμοδιότητες). Εμείς θα μπορούσαμε να γεμίσουμε σελίδες υπενθυμίζοντας για χιλιοστή φορά όσα κατά καιρούς έχουν γραφτεί. Μήπως διαβάσατε κάτι πειστικό που να τα αντικρούει ή μήπως είδατε κάτι που έμπρακτα να τα αμφισβητεί; Τα γράφουμε αυτά όχι για να αμφισβητήσουμε το δυνάμικο του τόπου. Αυτό υπάρχει και παράγει αθόρυβα. Και θα παράγει άσχετα από τις όποιες δημόσιες τελετουργίες των μανδαρίνων του υπουργείου. Που δυστυχώς μόνον τους τίτλους κουβαλούν στο πέτο τους, και παραμάσκαλα ένα ντοσιέ εγγράφων «προς διεκπεραίωσιν». Δημόσιοι υπάλληλοι της κουλτούρας. Μελλοντικοί αργόσχολοι των δεξιώσεων, θα ανταλλάσσουν μπλιτιάκια με συνταξιούχους διπλωμάτες. Και θα προσφέρουν χιλιοειπωμένα κοπλιμέντα στις νεαρές συντάκτριες του «καλλιτεχνικού ρεπορτάζ», μπας και τους μνημονεύσουν και τους θυμηθεί καμιά ψυχή.

• Γυρνά σελίδα. Αν και το θέμα με παρακινεί σε ακατάσχετη μακρυγορία... Κάποια μικρά σχόλια σε όσα έφερε το ταχυδρομείο. Αλλά πριν, θέλω να σταθώ σε δύο - τρεις παρατηρήσεις.

• Για τη μουσική παιδεία κάποιος, όπως μαθαίνουμε, προσπαθούν φιλότιμα. Η μουσική παιδεία στα σχολεία μας, τώρα πια, είναι για πιο πολλά κλάμματα από ό,τι στο παρελθόν. Αλλά ίδια χάλια υπάρχουν και σε έναν άλλο τομέα της καλλιτεχνικής παιδείας: εκείνο των εικαστικών. Μήπως κανείς του υπουργείου έχει φυλλομετρήσει τα σχετικά βιβλία για την ιστορία της τέχνης που διδάσκονται τα παιδιά στην Ιταλία, αλλά και αλλού, σε άλλες ευρωπαϊκές, τουλάχιστον, χώρες; Καλά, ξέρω αυτό είναι της αρμοδιότητας του υπουργείου Παιδείας. Αλλά και αρμοδιότητος του κ. Στρατή, πχ., είναι η καλλιέργειά μας, μέσω των τηλεοπτικών μέσων. Γιατί λοιπόν θα πρέπει να νοιαστεί η κ. Μερκούρη; Τι γυρεύει αυτή να τσακώνεται με τον κ. Καψή και τους άλλους σε ξένα αμπελοχώραφα; Το κίτσαριό της τηλεόρασης δεν την αφορά...

• Αφορά όμως η καλλιτεχνική παιδεία τον Μίμη Κοκκινίδη και τον Γιάννη Χαϊνή λ.χ., όπου σε άλλους καιρούς είχαν ακόμα ιδέες και κοπίαζαν να τις

φέρουν εις πέρας.

• Αλλά και κάτι άλλο είναι αξιομνημόνευτο: οι συζητήσεις που γίνονται αυτό τον καιρό ανάμεσα στους ηθοποιούς. Ι νησιου παύος και ουσιαστικός προβληματισμός. Μακάρι να δρομολογήσουν κάτι, τουλάχιστον αυτοί!

• Όσο για την πανελλήνια έκθεση, εκεί θα δούμε προσεχώς. Το γεγονός ότι τελεί υπο την προστασία του υπουργείου, μας βάζει σε σκέψεις. Αλλά περιμένουμε να δούμε πρώτα τα αποτελέσματα.

• Όχι ξενολατρεία και όχι ξενοφοβία: Αναφέρθηκε πριν λίγο μια νύξη για την εικαστική παιδεία των παιδιών στην Ευρώπη και μάλιστα στην Ιταλία. Ας δούμε τι κάνουν τα ξένα ινστιτούτα στην Αθήνα (αν είστε ευγενής, μην ρωτάτε σας παρακαλώ τι κάνουν οι δικοί μας μορφωτικοί και άλλοι ακόλουθοι στο εξωτερικό. Η είδηση είναι σύντομη: απλώς στα δεν κάνουν απολύτως τίποτα. Ό,τι είναι να γίνει το είχε κάνει προ αιώνων ο Γεώργιος Πλήθων ή Γεμιστός — τώρα πια παράγουμε γεμιστούς μόνον ντολμάδες).

Στο Ιταλικό Ινστιτούτο κάτι άρχισε να κινείται τελευταία. Η «Κάζα ντ' Ιτάλια» είχε γνωρίσει δόξες στο παρελθόν. Δεν αναφέρουμε τώρα την κατοχική της περίοδο γιατί κάνει... «τσιζ» αλλά αναφερόμαστε στη δεκαετία του '50, που ήταν ένα θερμοκήπιο πολιτισμού σε μια Αθήνα που θυμίζει ιταλικό νότο του τότε.

Γίνονται λοιπόν εκεί ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις. Την ερχόμενη Τρίτη, ο Τζ. Καμπορεάλε από το πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας δίνει διάλεξη με το πολύ ενδιαφέρον θέμα: «Μυθολογικές εικόνες στην αρχαϊκή ετρουσκική κουλτούρα». Προβολές ταινιών στις 19 (Φελλινί) και Ε. Όλμι στις 25 (στην ταινιοθήκη της Ελλάδας, Κανάρη 1) και μικρού μήκους στις 27 Μαΐου. Εχθές Πέμπτη, στο Ωδείο Αθηνών έγινε συναυλία του «Τρίο Μέντελσον» και στις 19 και 20 στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου

Ντι Τζούλιο: 'Αλογα

Κηφισιάς, θα γίνουν ρεσιτάλ κλασικής κιθάρας του Μάρκο Πιζόνι. Και ως τα μέσα του Μάη, λειτουργεί στις αίθουσες του Ινστιτούτου (Πατησίων 47), έκθεση με τα ρωμαλέα σχέδια του Ρομπέρτο ντι Τζούλιο. Θα ήταν παράλειψη να μην μνημονεύσουμε — αν και πέρασε — την παρουσίαση της εκδοτικής δουλειάς του Έντζο Κρέα — δουλειά υποδειγματική — που ξεκίνησε από το 1961. Για την έκθεση που οργάνωσε το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας έγραψε σημείωμα και ο Βασίλης Βασιλικός, όπου, ο αθεόφοβος έγραψε περί πάντων (Επικούρειους, Καλέργη, Βεργίκι, Νικολό Παπαντόπουλι, Γκράμσι, Αρτεμίδωρο και φυσικά για τον εαυτό του ως προς τον Ντανίλο Ντόλτσι) αλλά κουβέντα για τον Έντζο Κρέα — θα πείτε ο Κρέα ήταν η αφορμή, το θέμα είμαστε «εμείς αυτοί...».

• Και άλλη είδηση που έχει σχέση με Ιταλία: όσοι είναι σκίτσογράφοι — και διαθέτουν και χιούμορ — προσκαλούνται να μετάσχουν στο HUMOURFEST '87 που οργανώνεται από τις 27 Ιουνίου ως τις 23 Αυγούστου στην κοινότητα του Φολίνιο στην Ούμπρια.

Το σήμα του Humourfest.

Ο διαγωνισμός χωρίζεται σε δύο μέρη: «το μίσος στην Ειρήνη» που θα δώσει την ευκαιρία σε αυτούς που παίρνουν μέρος να ξανασκεφτούν τις αντιφάσεις που υπάρχουν στον κόσμο ανάμεσα στις διατυπώσεις αρχών και στις πράξεις και, «Ράμπο στην Ιταλία» στο οποίο ο καθένας θα πρέπει να φαντασθεί τις ενδεχόμενες περιπέτειες του Ράμπο σ' αυτή τη χώρα.

Στη έκθεση του Φολίνιο θα υπάρχει αφιέρωμα σε μια περιοχή της Ιταλίας καθώς και σε ένα φιλοξενούμενο έθνος. Έτσι θα υπάρχουν ειδικά

Κούμαρα και Χαρταετοί

Ο Τάκης Ψαράκης εξέδωσε ένα μικρό άλμπουμ, («Βιβλιοφιλία», Αθήνα 1987) σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων και με τίτλο «Κούμαρα και Χαρταετοί». Φωτογραφικό υλικό της δεκαετίας 1945-1955, επιλεγμένο από το αρχείο του. Ο ίδιος ο Τάκης Ψαράκης σχολιάζει τις φωτογραφίες με ευαισθησία σ' αυτό το μικρό και καλαίσθητο βιβλίο, το πρώτο της σειράς των *Συνειρμών*. Χωρίς αμφιβολία προκρίνει έναν τρόπο έκφρασης που προσιδιάζει στην ποιητική μνήμη και υποκινεί τα ιστορικά συμφραζόμενα, δίχως να τα επιβάλλει. 17 φωτογραφικά ντοκουμέντα, που συνιστούν μέσα στις διάφορες εκφάνσεις του βίου ένα συναισθηματικό ερέθισμα που υποβάλλει τον προβληματισμό. Μια πολύ ωραία αρχή που υποσχεται, όπως φαίνεται, και συνέχεια. Την αναμένουμε...

τμήματα για τη Σικελία και την Ελλάδα, για μια περαιτέρω έρευνα στην χιουμοριστικο-σατιρική φλέβα δύο διαφορετικών λαών, αλλά με μερικές συγγενείς απόψεις. Για πληροφορίες απευθυνθείτε: Comune di Foligno - Assessorato alla Cultura. Piazza della Repubblica - 06034 Foligno (PG). Italia.

Ιταλία τέλος!

Νέα και από το Βρετανικό Συμβούλιο. Σταματήσαμε στην ακόλουθη είδηση. Παρασκευή, 25 Μαΐου, ρεσιτάλ των Γιάννη Τσιτσελίκη (τσέλλο) και Γιάννη Παπαδόπουλου (πιάνο):

«Ο πολλά υποσχόμενος 14χρονος τσελλίστας Γιάννης Τσιτσελίκης από την Θεσσαλονίκη και ο γνωστός πιανίστας Γιάννης Παπαδόπουλος θα παρουσιάσουν ένα πρόγραμμα με έργα: Eccles, Boccherini, Schumann, Mendelssohn - Bartholdy, Schubert, και Saint - Saens».

Μετά από Καβάκο και Σγούρο εισβολή ενός νέου ταλέντου, αυτή τη φορά από τη Θεσσαλονίκη: Γιάννης Τσιτσελίκης.

• Ελλάδα όμως δεν είναι μόνον τα ξένα ινστιτούτα στην Αθήνα. Στην Ήπειρο, το Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου τύπωσε την εξάμηνη επιστημονική του

Πάμπας - Ζαγόριον

έκδοση, με πλήθος πληροφοριών και έκθεση των επιστημονικών ερευνών του και των εφαρμογών τους.

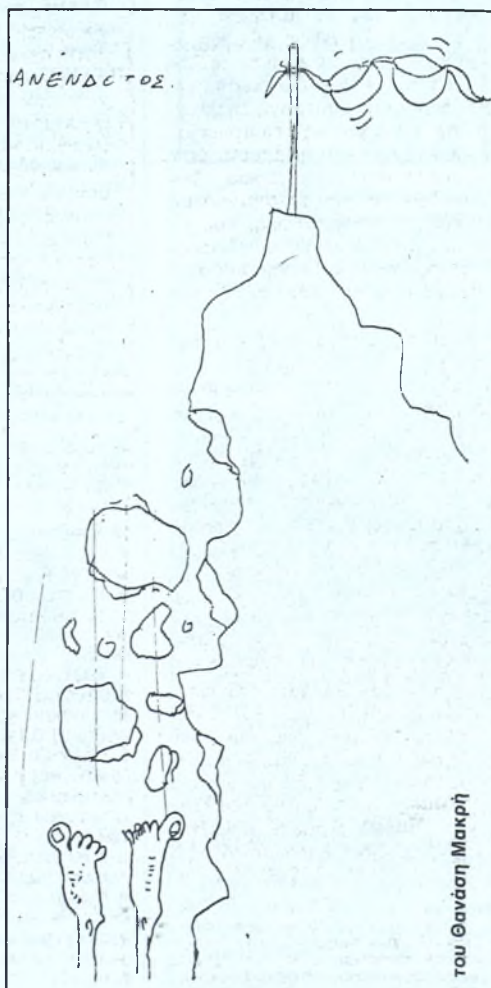
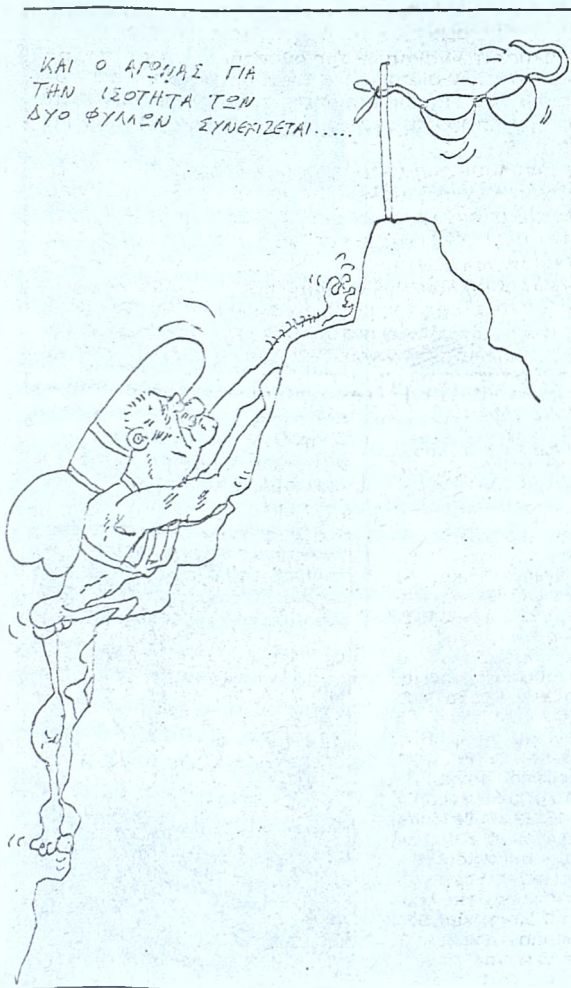
• Στην Καλαμάτα οργανώνεται μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση ελληνικής ζωγραφικής. Αποκέντρωση με σωστούς στόχους.

• Είπαμε ότι οι μορφωτικοί μας ακόλουθοι στο εξωτερικό καθεύδουν; Όχι όμως και οι σπουδαστές μας —ή τουλάχιστον κάποιοι από αυτούς— και οι επιστήμονές μας στο εξωτερικό. Διατηρούν τη φρεσκάδα τους και τις αναζητήσεις τους. Από τα πολλά που έφτασαν στα γραφεία μας η «ΣΦΗΝΑ», έκδοση που επιμελούνται νέοι επιστήμονες και σπουδαστές στη Βρετανία: «Φιλοδοξούμε να γίνει η ΣΦΗΝΑ ένα ΑΙΣΙΟΔΟΞΟ έντυπο και με τον καιρό να πάρει τη μορφή και τη δυναμική ενός περιοδικού που να γράφεται και να απευθύνεται από ανθρώπους που ζουν μέσα στο μαζικό κίνημα σε ανθρώπους που πονάνε το μαζικό κίνημα».

• Από τη Ρώμη, πάλι μια μικρή σπουδαστική συντροφιά διασκεδάει, παίζει, κρίνει με μια φωτοτυπική έκδοση. Τίτλος: το μηδέν Το περιοδικό, λένε, είναι ανοιχτό στο να φιλοξενήσει απόψεις, αρκεί να έχουν μια λογική τεκμηρίωση, και να αποσκοπούν στο διάλογο και όχι στο μονόλογο.

Νομίζουμε ότι τα παιδιά έχουν υπερβολικές φιλοδοξίες: και διάλογος και λογική και τεκμηρίωση. Δεν πειράζει! Νέα παιδιά είναι, έχουν καιρό για να μάθουν και να καταλάβουν ότι αναζητούν σπάνια και ασυμβίβαστα πράγματα...

• Από την Κόρινθο επί του πιεστηρίου έφτασε μια άλλη φωτοτυπική έκδοση: Περιπέτεια, που είναι «αυτοκατευθυνόμενο δελτίο πληροφόρησης και κριτικής για ό,τι αφορά τα γύρω συμβαίνοντα». Ως τώρα έχουν βγει τρία φύλλα. Τελοσπάντων εκδίδεται από «αυτόνομη ομάδα για την παραγωγή, διατήρηση και αξιοποίηση της περιπέτειας στην καθημερινή μας ζωή» και μπορείτε να αποστείλετε «βρισιές, σχόλια, κρίσεις, ειρωνείες, αντιρρήσεις, συνεργασίες, μηνύσεις, απόψεις, φιλία ή οτιδήποτε άλλο στις πασίγνωστες διευθύνσεις - τηλέφωνα». Αλλά διεύθυνση και τηλέφωνο δεν έχει. Χάσατε. Είς το επανιδείν!

του Θανάση Μακρή

18 Μαΐου: Διεθνής Ημέρα των Μουσείων Για τον εκσυγχρονισμό των Μουσείων

της Νάσιας Μιχαλοπούλου

Δεν είναι άγνωστο. Τα Μουσεία έχοντας αρχικά συλλεκτικό και αρχειακό χαρακτήρα διαμόρφωσαν, μέσα στα χρόνια, μία εικόνα παθητική και ουδέτερη για το ευρύ κοινό. Πόσοι από μας, ύστερα από τα χρόνια της εφηβείας μας και μετά τα φοιτητικά μας χρόνια, χωρίς να συντρέχει ειδικός λόγος επαναπροσεγγίσαμε το χώρο του μουσείου; Ίσως να έφταιγαν οι ψυχροί χώροι, το δημοσιούπαλλήλικό ωράριο και η έλλειψη κατανόησης από πλευράς μας ότι τα δικά μας ελεύθερα μεσημέρια «ξεκουράζονται» τα αγγάλματα και γενικώς τα πάντα στα αρχαιολογικά μνημεία μας.

Σήμερα, νέες ιδέες και ζητούμενα επιχειρούν να επαναπροσδιορίσουν την εικόνα και τη σχέση των μουσείων με το κοινό. Μουσείο χωρίς κοινό δεν νοείται, όπως και θέατρο χωρίς κοινό δεν υπάρχει. Και το νέο κοινό χρειάζεται νέες πρακτικές για την ουσιαστική προσέγγιση των εκθεμάτων. Οι περιοδικές εκθέσεις και οι ανταλλαγές, οι ομιλίες και η εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι ορισμένες από τις νέες μεθόδους, που έχουν σκοπό να δώσουν στα μουσεία την πραγματική τους διάσταση, να προσφέρουν ερεθίσματα και να κρατήσουν αμειωτο το ενδιαφέρον του επισκέπτη. Αλλά όπως και τα περισσότερα πράγματα στον τόπο μας έτσι και οι παραπάνω εκδηλώσεις γίνονται αποσπασματικά και σποραδικά.

Την επομένη βδομάδα, στις 18 του μήνα, άλλο ένα ερέθισμα έρχεται να προστεθεί σε προηγούμενα, που επιχειρούν την προσέγγιση των μουσείων μας. Με απόφαση της 12ης Γενικής Συνέλευσης του ICOM (1977) καθιερώθηκε η 18η Μαΐου ως Διεθνής Ημέρα Μουσείων. Μήνυμα της ετήσιας αυτής εκδήλωσης είναι «τα μουσεία φορέας πολιτικών ανταλλαγών για την ενίσχυση της μόρφωσης, για την ανάπτυξη της αμοιβαίας κατανόησης, για τη συνεργασία και την ειρήνη ανάμεσα στους λαούς». Φέτος με απόφαση του ελληνικού τμήματος του ICOM ο εορτασμός της Διεθνούς Ημέρας των Μουσείων είναι αφιερωμένος στο θέμα «Εκπαίδευση και πολιτιστική δράση στα Μουσεία».

Για τη Διεθνή αυτή Ημέρα, το ICOM οργάνωσε εκπαιδευτικά προγράμματα σε 5 μουσεία. Τα προγράμματα αυτά, όπως και άλλα που ήδη λειτουργούν, οργανώθηκαν σε συνεργασία με το υπουργείο Πολιτισμού και απευθύνονται σε μαθητές δημοτικού και γυμνασίου.

Τα παιδιά που θα παρακο-

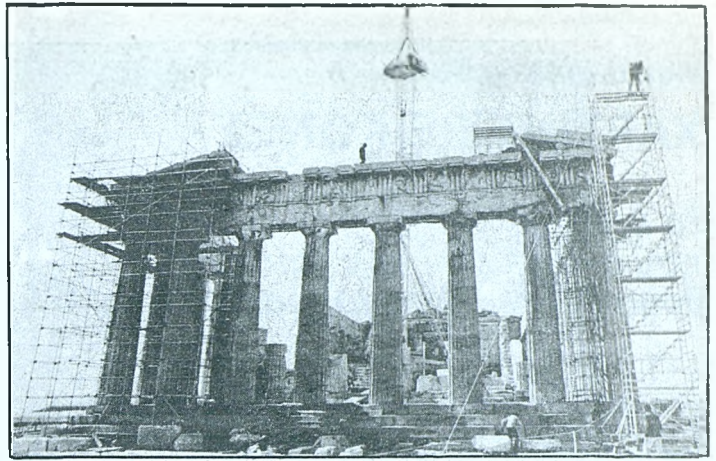
λουθήσουν μπορούν να συμμετέχουν ενεργά και δημιουργικά. Παρακολουθούν ειδικές ξεναγήσεις και συμπληρώνουν έντυπα ερωτηματολόγια, παρατηρούν και σχολιάζουν τα εκθέματα, ζωγραφίζουν και δουλεύουν με πηλό ή άλλα υλικά ανάλογα με το πρόγραμμα και το αντικείμενο του Μουσείου.

Ωστόσο, ρωτάμε: Για τη Διεθνή Ημέρα των Μουσείων, αρκούν κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα σε Μουσεία της Αθήνας και μόνον 2 (Ναύπλιο. Φορεσιά Ι. Παπαντωνίου, Αγρίνιο Έκθεση Γραφής Παπαστράτειος) στην περιφέρεια. Γίνεται φανερό η έλλειψη υποδομής για εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία της περιφέρειας. Και παρά το γεγονός ότι αντιδρούμε θετικά στο νέο άνοιγμα που επιχειρείται από πλευράς ICOM για το ζωντάνα των μουσείων μας, όπως και αντιδράσαμε θετικά στον εκσυγχρονισμό της μουσειακής πολιτικής του υπουργείου Πολιτισμού και τα νέα μέτρα που εισηγήθηκε, όπως ήταν η δωρεάν είσοδος σε όλα τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους όλων των Ελλήνων από το καλοκαίρι του 1984, η ανανέωση των μεθόδων και η εισαγωγή της σύγχρονης τεχνολογίας στα μουσεία, οι επεκτάσεις και η ίδρυση νέων μουσείων στην περιφέρεια δεν μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι όλες οι προσπάθειες, που γίνονται, βραδυπορούν και δύσκολα μπορούν να απαντήσουν στις μεγάλες ανάγκες που υπάρχουν.

Αυτή τη στιγμή επείγει η δημιουργία νέων μουσείων μιας και τα ήδη υπάρχοντα ασφυκτούν. Δεν υπάρχουν νέοι εκθεσιακοί χώροι, και εκατοντάδες ευρήματα και αντικείμενα αξίας παραμένουν αναξιοποίητα, συμπληρώνοντας νέους κύκλους σιωπής. Μαζί μ' αυτά, βέβαια, θα πρέπει να συνεξετάσουμε και το πρόβλημα της έλλειψης ειδικευμένου προσωπικού στη φύλη και τη συντήρηση καθώς και τις περιορισμένες πιστώσεις. Ακόμη προστίθενται ερωτήματα σχετικά με τη φιλοδοξία μετατροπής του ΤΑΠΑ¹, σ' ένα εύρωστο επιχειρηματικό φορέα, τον ΟΔΕΑΠ², σύμφωνα με το νέο σχέδιο νόμου του υπουργείου Πολιτισμού.

18 Μαΐου. Διεθνής Ημέρα Μουσείων. Ημέρα μνήμης για τον παιδευτικό τους ρόλο, αλλά και ημέρα, με πολλά ζητούμενα. □

1. ΤΑΠΑ: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.
2. ΟΔΕΑΠ: Οργανισμός Διαχείρισης και Εκμετάλλευσης Αρχαιολογικών Πόρων.

Ανασθηλωτικές εργασίες στην Ακρόπολη.

Μια μέρα στην Ακρόπολη

ΑΚΡΟΠΟΛΗ, Σάββατο 16 Μαΐου, ώρα 10-14

Η Ακρόπολη μοιάζει σήμερα με ένα μεγάλο εργοτάξιο: υπάρχουν παντού σκαλωσιές, μηχανήματα και τεχνίτες που δουλεύουν συνεχώς. Οι επισκέπτες στην Ακρόπολη την ημέρα αυτή θα έχουν την ευκαιρία όχι μόνο να δουν και να γνωρίσουν τα μνημεία, αλλά να παρακολουθήσουν την επιστημονική εργασία που γίνεται για την αναστήλωσή τους και να μιλήσουν με τους ειδικούς: επίσης να παρατηρήσουν τις φθορές που έχουν υποστεί τα μνημεία αυτά κατά τα 2.500 περίπου χρόνια της ζωής τους, να επισημάνουν τα σύνθετα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ειδικοί επιστήμονες και να μάθουν τις λύσεις που προτείνουν για τη συντήρησή τους.

Αναλυτικά οι επισκέπτες με τη βοήθεια των υπευθύνων αρχιτεκτόνων θα μπορέσουν να παρακολουθήσουν τις εργασίες στα εξής μνημεία:

Ναός Αθηνάς Νίκης: Ανάλυση των στοιχείων του ναού. Οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να συνδυάσουν φωτογραφίες αρχιτεκτονικών μελών σε μια προσπάθεια ανασύνθεσης του μνημείου (puzzle).

Προπύλαια: Ανάλυση της σχεδιαστικής τεκμηρίωσης ενός αρχαίου μνημείου. Επιχρωματισμός αρχιτεκτονικού σχεδίου με βάση το σύστημα της αρχαίας πολυχρωμίας.

Ερέχθειο: Ανάλυση των σκοπών της αναστήλωσης και των αρχών που τηρούνται. Παρακολούθηση τρόπων κατεργασίας μαρμάρου με αρχαία και σύγχρονη τεχνική. Επιχρωματισμός σχεδίου κυματιών.

Παρθενώνας: Ανάλυση της τοποθέτησης και σύνδεσης των λίθων με την αρχαία τεχνική (μελέτη δειγμάτων αρχαίας αρχιτεκτονικής). Τρόποι ανάρτησης και μεταφοράς των αρχιτεκτονικών μελών στη θέση τους. Ανάλυση των φθορών των λίθων, τρόποι καθαρισμού και συντήρησης της επιφανείας τους. Περιπτώσεις συγκόλλησης λίθων. Φωτογραφική τεκμηρίωση.

Διάσπαρτα μέλη: Ανάλυση της μεγάλης ποικιλίας των μορφών, της κλιμακίας τους, των υλικών κατασκευής και των τρόπων κατεργασίας που προσδιορίζουν το είδος, την ηλικία και την προέλευση κάθε διασπαρτού μέλους.

ICOM - ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Εκπαιδευτικά προγράμματα κατά την εβδομάδα του εορτασμού 16-24 Μαΐου.

ΑΘΗΝΑ

- Μια μέρα στην Ακρόπολη. Σάββατο 16 Μαΐου, ώρα 10-14.
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης. Κυδαθηναίων 17 Πλάκα. «Χαρές και Μουσική στο Γάμο». 18-24 Μαΐου.
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα υπουργείου Πολιτισμού. Πρυτανείου 9. Πλάκα «Ομήρου Ιλιάδα». 22 Μαΐου 9.30.19.
- Μουσείο Μπενάκη. Λεωφ. Βασ. Σοφίας και Κούμπαρη 1. 18. 20, 21, 22 Μαΐου εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά μετά από συνεννόηση 9.30-11 και 11.30-13. 22 και 24 Μαΐου ώρα 10 και 12 θα γίνουν ξεναγήσεις στο κοινό μετά από συνεννόηση.
- Μουσείο Κυκλαδικής και Αρχαίας ελληνικής Τέχνης. «Κυκλαδική Τέχνη» για παιδιά ηλικίας 9-12 χρόνων Νεοφύτου Δούκα 4.
- Μουσείο Φυσ. Ιστορίας Γουλανδρή.

ΑΓΡΙΝΙΟ

- Έκθεση Γραφής. Παπαστράτειος βιβλιοθήκη.

ΝΑΥΠΛΙΟ

- Π.Α.Ι. (Ι. Παπαντωνίου) Φορεσιά.

Από την έκθεση ελληνικής Λαϊκής Τέχνης «Χορός και Μουσική στο Γάμο».

Μανόλη Χατζηδάκη:

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Το βιβλίο
που ανασταίνει την ταπεινή
θρησκευτική εικονογραφία

«Ακόμη σας παρακαλούμε να προστάξετε να μας φτιάξουν τριακόσιες χάρτινες εικόνες της Παναγίας...»

1764, απόσπασμα επιστολής επιτρόπων των Ιωαννίνων προς τον αντιπρόσωπό τους στη Βενετία.

Στο τέλος Μαρτίου άνοιξε στο Μουσείο Μπενάκη —και θα παραμείνει ανοιχτή ως τις 31 Μαΐου— η έκθεση «Χάρτινες Εικόνες», που η πλειονότητά τους ανήκει στη συλλογή της Ντόρης Παπαστράτου. Αφορμή για την πολυσυζητημένη αυτή έκθεση στάθηκε η δίτομη έκδοση «Χάρτινες Εικόνες», που επί μια ολόκληρη εικοσαετία, συστηματικά και υπομονετικά επεξεργάστηκε η Ντόρη Παπαστράτου. Η σημασία αυτού του έργου, αρχίζει από την επισήμανση της ταπεινής και αγνομένης αυτής τέχνης, η οποία υπήρξε για αιώνες η καλλιτεχνική έκφραση του «λαϊκού ανθρώπου» και πολλαπλασιάζεται με τη συγκέντρωση, συστηματική κατάταξη, ιστορική διερεύνηση και αισθητική αποτίμησή του. Το έργο αυτό έχει άξια επισημανθεί ως μνημειακό —και όχι, βέβαια, μόνον για τον όγκο της δουλειάς που περιέχει. Στις σελίδες αυτές δυο άνθρωποι που έχουν λόγο για το θέμα, ο βυζαντινολόγος Μανόλης Χατζηδάκης και ο τεχνοκρίτης Αλέξανδρος Ξύδης αξιολογούν το έργο της Ντόρης Παπαστράτου.

Όσοι είχαν παλιότερα κάποια οικειότητα με τους μοναστηριακούς χώρους στην Ελλάδα συναντούσαν συχνά κολλημένες σε τοίχους όχι εκκλησιαστικούς, λιθογραφίες ή χαλκογραφίες, που παρίσταναν γνωστά μοναστήρια, του Άθω ή της Παλαιστίνης με υποτίτλους ελληνικούς ή και ρωσικούς.

Η προχειρότητα της έκθεσης, η κακή διατήρηση, χαρτιά κιτρινωμένα ή σχισμένα, έδειχναν ότι οι νεώτεροι μοναχοί δεν απέδιδαν την ίδια σημασία σ' αυτά τα τυπώματα που τους απέδιδαν οι παλαιοί. Αυτοί, στον καιρό τους, είχαν πάει για προσκύνημα στους «αγίους» αυτούς τόπους και τα είχαν φέρει ως ιερά ενθύμια από το ταξίδι τους.

Εύκολα καταλαβαίνει κανείς πόσα τέτοια ιερά τοπία χάθηκαν με το φτηνό υλικό όπου ήταν τυπωμένα. Οι μελετητές που επισκέπτονται τα μοναστήρια, πηγαιναν συνήθως για πολύ σοβαρούς σκοπούς, περιγραφές χειρογράφων κωδίκων, καταγραφές εικόνων και άλλα ανάλογα και δεν τους πρόσσευε χρόνος ν' ασχοληθούν με έργα, που τα εύρισκαν αλλωστε και κακότεχνα.

Εντούτοις, με διάφορες ευκαιρίες, αρκετοί οξυδερκείς ερευνητές, είχαν επισήμάνει τουλάχιστον την ύπαρξή τους, αποδίδοντας σ' αυτά κυρίως τη σημασία πηγής πληροφοριών για τους ιστορικούς με

τις άφθονες αναγραφές τοπωνυμίων και ονομάτων εκκλησιαστικών - μητροπολίτες, ηγούμενοι, δωρητές, χαρακτες— είτε για άλλους αρχαιολογούντες, που αναζητούν παλαιότερες όψεις των σεβάσιμων ιδρυμάτων. Είχαν σχηματισθεί και μικρές συλλογές στο Βυζαντινό Μουσείο από τον Γ. Σωτηρίου, στην Εθνολογική Εταιρεία κ.ά. Κανείς όμως δεν είχε ασχοληθεί συστηματικά στον τόπο μας, ούτε για την κατά το δυνατόν πλήρη περιεργασία ούτε για μελέτη, κατάταξη και σχολιασμένη δημοσίευση.

Έπρεπε να βρεθεί η κυρία Ντόρη Παπαστράτου να καταλάβει τη σημασία που είχαν τα τυπώματα αυτά ως μια κατηγορία έργων χωρίς αισθητικές αξιώσεις, που παρέχουν εντούτοις πολλαπλές πληροφορίες όχι μόνο για τα πραγματολογικά στοιχεία που αναφέραμε αλλά και γιατί αποκαλύπτουν με το πλήθος τους μια σχεδόν άγνωστη στην έκτασή της πλευρά του μεγέθους της παραγωγής. Ακόμη της πυκνής διακίνησης και της διάθεσης αυτών των χάρτινων εικόνων σε εκτεταμένες γεωγραφικές περιοχές όπου απλωνόταν όλος ο ορθόδοξος κόσμος και τα προσκυνήματά του και όχι μόνο στην «καθ' ημάς Ανατολή».

Για να συγκεντρωθεί το υλικό —618 κομμάτια— χρειάστηκαν πολλά ταξίδια και επί τόπου έρευνες που απέδωσαν άφθονο και άγνωστο ως τώρα υλικό. Πρό-

κειται για ερευνητική προσπάθεια που κράτησε πάνω από είκοσι χρόνια. Και μόνο η διάρκεια αυτή φανεράνει το σταθερό μεράκι του αληθινού ερασιτέχνη, που πηγαίνει πέρα ως πέρα το έργο που ξεκίνησε, έως ότου δηλαδή το προσφέρει τυπωμένο στην επιστήμη.

Το έργο αποτελείται από δυο τόμους. Το όλον κάπου 650 σελίδες, εικονογραφημένες με 618 μαυρόασπρες και 16 χρωματιστές εικόνες που αναπαράγουν τα ισάριθμα περιγραφόμενα χαρακτηριστικά.

Τα θέματά τους είναι «ορθόδοξα θρησκευτικά και έχουν γίνει από το 1665 έως το 1899». Ειδικότερα στον πρώτο τόμο περιγράφονται 378 τυπώματα με εικόνες αγίων, που είχαν μεγάλη διάδοση —αυτές είναι οι καθαυτό «χάρτινες εικόνες»— και στο δεύτερο τόμο 139 απεικονίσεις προσκυνημάτων, από το Σινά, την Παλαιστίνη, το Άγιο Όρος, τα Μετέωρα και πλήθος άλλα μοναστήρια μεγάλα και μικρά. Στο τρίτο μέρος δημοσιεύονται τυπώματα σε ύφασμα, αντιμήνια καθώς και συγχωροχάρτια και μερικά άλλα.

Ο σχολιασμός στο κάθε ένα από τα 618 λήμματα είναι άρτιος, ενήμερος για τα πρόσωπα και τα πράγματα. Και βιβλιογραφικά είναι ενήμερος και για ανάλογες εκδόσεις βαλκανικών γειτόνων.

Χωρίς να έχει απαιτήσεις απόλυτης πληρότητας ο κατάλογος αυτός αποτελεί —με τα αριθμητικά μεγέθη που παρέ-

Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Ξυλοχάρκτη πλάκα (44 x 31 εκ.). Τέλη του 17ου - αρχές του 18ου αιώνα. Άγνωστου χαρακτή.

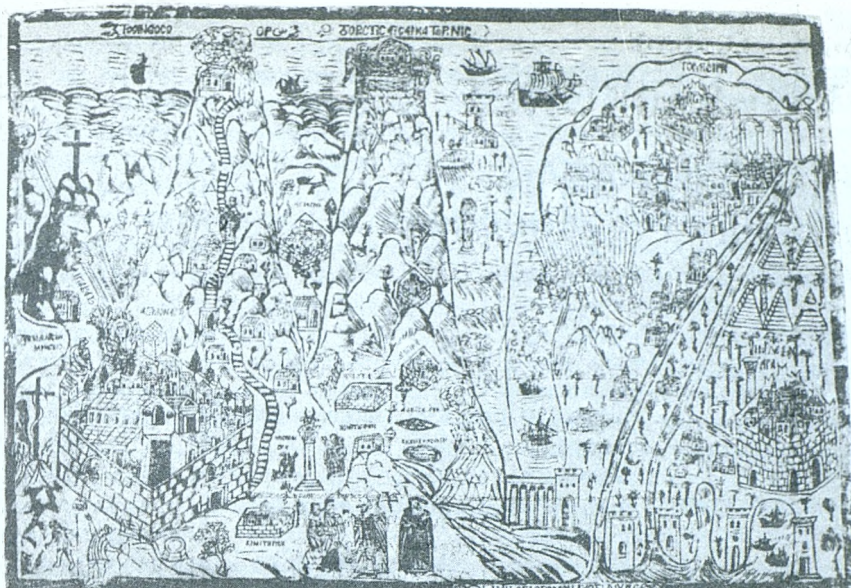
χει— μια πλουσιότερη καταβολή για τον ταπεινό αλλά ουσιαστικό ρόλο αυτής της ιδιόρρυθμης βιοτεχνίας στην ικανοποίηση του λαϊκού θρησκευτικού βιώματος.

Δεν ξέρουμε παλιότερα από το 17ο αιώνα έργα. Ενδεικτικό είναι ότι τα πιο παλιά γνωστά προέρχονται από τη Μονή της Αγίας Αικατερίνας του Σινά, που παριστάνουν, ολόκληρο το τοπίο, με τις τρεις κορυφές του και το φρουριακό μοναστήρι μπροστά, όλα τα «καθίσματα» και παρεκκλήσια σκόρπια στα βουνά, και, κάτω, την υποδοχή του μητροπολίτη Σιναιού. Το έργο έχει χαραχθεί και τυπωθεί το 1682 στο Lwow (Lemberg) της Πολωνίας από μοναχο σιναΐτη εγκατεστημένο στην πόλη αυτή, ίσως σλάβο, τον Νικόδημο Ρόκο. Η τόσο μακρινή πηγή παραγωγής είναι περίπου τυχαία. Ο αφιερωτής, ο Χατζη-Κυριάκης Βουρλιώτης είναι μια περιέργη περίπτωση επιτυχημένου μικρασιάτη επιχειρηματία, που μένει στο Lwow με οικειότητα στη βασιλική αυλή της Πολωνίας, αλλά τόσο αφοσιωμένου στο μοναστήρι του Σινά, ώστε να φροντίζει αυτός επανειλημμένα τη χάραξη, την εκτύπωση επί τόπου, καθώς και την αποστολή τους στο μακρινό μοναστήρι. Για τον άνθρωπο αυτό και τις περιπέτειές του έχει αφιερώσει η κυρία Ντ. Παπαστράτου μια έξοχη μονογραφία.

Το πρότυπο για το σιναΐτικό τοπίο, έχει αποδειχθεί ότι πρέπει να είναι υποθετικό κρητικό έργο, του 16ου αιώνα όπως φανερώνει μια ταυτόσημη παράσταση του τοπίου σ' ένα νεανικό έργο του Θεοτοκόπουλου —δυτικής τεχντροπίας— καθώς και σε ένα κρητικό τρίπτυχο του Βατικανού του 17ου αιώνα. Στα έργα των δύο κρητικών ζωγράφων το εντόπιο πρότυπο, ίσως ένα ανθίβολο, ήταν κοινό. Ενδιαφέρον είναι ότι για τις κρητικές εικόνες το πρότυπο ήταν μια χαλκογραφία στο βιβλίο ενός γερμανού ταξιδιώτη, του V.W. von Waltersweyl¹.

Ανάλογα πρότυπα πρέπει να είχαν και χαλκογράφοι που τύπωσαν γενικές απόψεις του τοπίου του Αγίου Όρους, όπως υπονοεί και η κυρία Ντ. Π. όπου μάλιστα, όπως παρατηρεί η συγγραφέας παρατιθέντας οι δύο όρους ώστε να επαναλαμβάνεται δύο φορές η κορυφή του όρους Άθω.

Πιο προβληματικές είναι οι παραστάσεις της κάθε μονής του Αγίου Όρους, που είναι πολλές, στη διάρκεια του 19ου αιώνα, συχνά χαραγμένες και τυπωμένες στην Κωνσταντινούπολη. Όλες ή σχεδόν όλες εξακολουθούν ν' αποδίδουν το τοπίο με τα κτίρια σε ένα επίπεδο, με τη μεσαιωνική αντίληψη, χωρίς προοπτική, με τη συμβατική απόδοση του χώρου —κάτω τα κοντινά, επάνω τα μακρινά— συνήθως χωρίς φωτοσκιάσεις. Το λαϊκό αυτό ύφος με τις παλιές καταβολές κρατούν και όσα τυπώματα έχουν χαραχθεί και τυπωθεί αλλού, όπως στη Βενετία, από

Γενική άποψη του όρους Σινά. Ξυλογραφία (44 x 60 εκ.) του 1665. Χαράκτης ο ιερομόναχος Ακάκιος.

Γενική άποψη του όρους Σινά. Ξυλογραφία (22,8 x 31,5 εκ.) του 1668. Προέλευση: Lwow. Χαράκτης ο ιεροδιάκονος Νικόδημος Ρόκο.

τον Ιταλό (;) Ζουλιάνη, επομένως το ύφος αυτό αποτελεί απαίτηση της πελατείας.

Μερικά μόνο κομμάτια ξεχωρίζουν για την καλλιτεχνική τους ποιότητα, γιατί μέσα στα όρια αυτά αποδίδεται ένας συγκεκριμένος τρόπος να αισθάνεται ο καλλιτέχνης το εντυπωσιακό τοπίο, που ενδεχομένως δεν έχει ιδεί ποτέ του.

Αυτό προσδίδει στην εικόνα έντονη εκφραστικότητα, καθώς οι βράχοι και τα βουνά είναι σαν δυναμικές ζωντανές μορφές ή σαν συσσωρευμένες αιχμηρές κορυφές που ζώνουν τη μονή. Πρόκειται για δύο τυπώματα με τη μονή Σιμωνόπετρας, μια του 1836 (;) άγνωστου χαράκτη (αρ. 498) και άλλη του 1868, έργο του λέσβιου Ιωάννη Καλδή (αρ. 499). Ξεχωρίζει με ανάλογες αρετές το τοπίο των Μετεώρων (αρ. 549) του 1782, έργο του Παρθενίου μοναχού εξ Ελασσώνας, που αντιγράφε-

ται περίπου σε τύπωμα του 1882 από άγνωστο χαράκτη. Έτσι αποδεικνύεται η συνέχεια της τέχνης του 18ου αιώνα σε όλο το 19ο αιώνα στη μη απελευθερωμένη ελλαδική περιοχή.

Οι πρόχειρες αυτές παρατηρήσεις έγιναν εδώ για να φανεί πόσο πολυσήμαντα μπορεί να είναι αυτά τα τυπώματα ακόμη και όταν εξετάζονται μόνο από μια άποψη —όπως εδώ— και για να δικαιωθεί ο πολύχρονος μόχθος της κυρίας Παπαστράτου για να μας προσφέρει ένα τόσο πλούσιο αλλά παραγνωρισμένο υλικό και με τόσο άρτιο τρόπο. Της χρωστούμε ευγνωμοσύνη.

Μανόλης Χατζηδάκης

1. Όσο ξέρω στη Μονή της Αικατερίνης δε σώζεται σε εικόνα παράσταση του τοπίου παλιότερη από το 17ο αιώνα.

Αλέξανδρου Ξύδη:

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Φορείς της Ορθοδοξίας και της ελληνικής γλώσσας

«Χάρτινες εικόνες -
Ορθόδοξα Θρησκευτικά

Χαρακτικά
1665-1899»

Ντόρη Παπαστράτου,
έκδοση

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ ΑΒΕΣ,
1986

Τόμος I σελ. 338 απεικονίσεις 405 λήμματα 378

Τόμος II 300 286 240

Συνολικά 638 691 618

Από τις απεικονίσεις 15 έγχρωμες.

Στα βιβλιοπωλεία και σε πολλά σπίτια βλέπει κανείς αυτές τις μέρες τις μεγάλες πορφύρες κηλίδες του διτομου έργου της Ντόρης Παπαστράτου, συχνά έξω από το κουτί τους που κάνει την τρίτη πορφυρή κηλίδα. Με εμβριθή αλλά χαρούμενη επιστήμη η Π. καλύπτει ένα φαινόμενο για το οποίο οι γνώσεις και των πιο ειδικών είναι ελάχιστες, αν όχι ανύπαρκτες. Το καλύπτει αφού το αποκαλύπτει σε όλη του την έκταση, τη χρονική των δύομισι αιώνων, τη γεωγραφική της υπόδουλής ορθοδοξίας και την παιδευσιακή, αφού οι «χάρτινες εικόνες» υπήρξαν φορείς της ορθοδοξίας, αλλά και της ελληνικής γλώσσας σε Ανατολή και Δύση, από το Σινά ως την Πετρούπολη (σημερινό Λένινγκραντ), από τα Ιεροσόλυμα ως το Παρίσι, τη Βιέννη, τη Βενετία. Το φαινόμενο το πραγματεύεται και το εξαντλεί, αφού οι χάρτινες εικόνες έζησαν και λειτούργησαν 250 χρόνια περίπου, και δεν μπορεί κανείς να προσθέσει παρά λεπτομέρειες, μερικές ακόμα εικόνες στις εκατοντάδες που παρουσιάζει η Π. Ξεσκεπάζει και τεκμηριώνει τον τρόπο με τον οποίο λειτούργησαν οι εικόνες ως φορείς των δημόσιων σχέσεων των μεγάλων μοναστηρίων της ορθοδοξίας από τα μέσα τουλάχιστον του 17ου αιώνα ως το τέλος του 19ου.

Για όποιον δεν αισθάνεται τη διάθεση να εγκύψει στις 638 σελίδες ενός Catalogue raisonné, ενός καταλόγου μ' επιχειρηματολογία τεκμηριωμένη για το καθένα από τα 618 λήμματα, η Π. προτάσσει μίαν 20σέλιδη εισαγωγή γραμμένη με τρόπο τόσο επαγωγικά απλό, ώστε είμαι βέβαιος πως όποιος τη διαβάσει δεν θα μπορέσει ν' αντισταθεί στον πειρασμό να κάνει στην τύχη μια προσγείωση μέσα στον κόσμο των λημμάτων και των απεικονίσεων για να πληροφορηθεί γιατί μερικές από τις παλιότερες και πιο λεπτομερείες εικόνες τυπώθηκαν στις 5 Οκτωβρίου 1688 στη Λεόπολη ή Λέμπεργκ της Πολωνίας, το Λβοφ σήμερα της Σοβιετι-

κής Ένωσης, για το πώς μετά το Σινά ένα μεγάλο κέντρο παραγωγής τέτοιων εικόνων υπήρξε το Άγιο Όρος όπου είχαν εγκαταστήσει οι μοναχοί πρέσες δικές τους, για το πώς τις ξυλογραφίες που δεν εμφανίζονται πέρα από τις αρχές του 18ου αι. τις διαδέχονται οι χαλκογραφίες, για το πώς μόνο από τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αι. δυτικοποιούνται τόσο πολύ οι εικόνες ώστε να έχουν χάσει οριστικά τη βυζαντινίζουσα - ελληνική ιδιαιτερότητα και τη φρεσκάδα των άπειρων ερασιτεχνών χειριστών του κοπιδιού και της ακίδας, έτσι που να συναντιούνται με τα υπολείμματα μιας εικαστικής παράδοσης που είχε διαρκέσει τόσο ώστε έχασε τη δύναμη ανανέωσής της, μέσα στην ίδια παλίρροια ψυχρού γερμανικού ακαδημαϊσμού, που παρέσυρε και τις λίγες χαλκο- ή λιθογραφίες τις τυπωμένες στο χώρο της ελεύθερης πια Ελλάδας, στο Άγιο Όρος πάντα ή και στην Αθήνα, στην Τήνο, στην Ύδρα και στη Μυτιλήνη, φτάνοντας μέχρι την αντιγραφή μιας φωτοσκιασμένης «αποτετημένης» κεφαλής του Ιωάννου του Προδρόμου (Λήμμα 270, σελ. 253 τόμος Ι). Όλα αυτά τα συνταρακτικά για το μελετητή της παιδείας και για τον εθνο - κοινωνιολόγο, αλλά και για τον επαρκή αναγνώστη προσφέρονται εύληπτα από την πλούσια τεκμηρίωση του κάθε λήμματος.

Α. Αυτό που αναφέρει η Π. ότι «πολύ πιθανόν» να υπάρχουν «... παραστάσεις χαραγμένες σε προγενέστερη εποχή» δηλαδή πριν το 1665 ενισχύεται από έρευνές μου πάνω σε χαρακτηριστικές πηγές πρώιμων έργων του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου. Δεν πρόκειται βέβαια μόνο για την περίπτωση του Σινά, αλλ' αφού το Θεοβάδιστον Όρος είναι η πρώτη πηγή των «χάρτινων εικόνων» ας αρχίσουμε από εκείνο. Δίχως αμφιβολία το Σινά που εμφανίζεται στο «Τρίπτυχο της Μόδενας» του Θεοτοκόπουλου (και αργότερα στον πίνακά του κάποτε στη συλλογή Χατζβάνου) δεν μπορεί να χρονολογηθεί αργότερα από το

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Ξυλογραφία (30,5 x 24 εκ.). Τέλη 17ου - αρχές 18ου αιώνα. Άγνωστου χαράκτη.

1566. Επειδή η συγγενική χαλκογραφία Μπερτέλλι χρονολογείται στο 1569 (Π. σελ. 340) και το «Όρος Σινά» του γερμανού Βάλτερσβάλν (που παραθέτει το 1950 ο Μ. Χατζηδάκης) όχι πριν το 1587, πρέπει να ξεκινούν και τα τέσσερα έργα (δυο ζωγραφικά και δυο χαρακτικά) από ένα κοινό πρότυπο, όπως υποθέτει και ο Χατζηδάκης. Κι αυτό το πρότυπο, που μας είναι ακόμα άγνωστο, δεν μπορεί να είναι άλλο από μια χαραγμένη παράσταση του Σινά λιγότερο πολυπρόσωπη από της Λεόπολης (Λήμμα 380) του πρώτου μισού του 16ου αιώνα. Μάλλον για «χάρτινη εικόνα» θα πρόκειται για να τη γνωρίζει και ο Θεοτοκόπουλος (ίσως από την Κρήτη) και ο Μπερτέλλι και ο Βάλτερσβάλν σε διαφορετικό τόπο και χρόνο ο καθένας. Αν είναι έτσι υπογραμμίζεται η πρωτοπορία θέση του Σινά στη χρήση χάρτινων εικόνων για τη διαφήμισή του.

Β. Όσο για τη συμβολή των χάρτινων εικόνων στη διαμόρφωση της νεότερης ελληνικής τέχνης, χρειάζεται μόνο μια ματιά στα τοπία πόλεων που στολίζουν σπίτια στ' Αμπελάκια ή στη Σιάτιστα, ακόμα και στου Παγώνη τις τοιχογραφίες στο Πήλιο, για να πεισθούμε ότι οι ζωγράφοι που τις έφτιαξαν δούλευαν έχοντας μπροστά τους μια χάρτινη «θεωρία» της Πόλης, της Σμύρνης κ.ά. Ίσως και ο Θεόφιλος να κατέφυγε σε χάρτινες εικόνες, ιδίως για τις αγιογραφίες του. Το ίδιο και οι τεχνίτες που προμήθευαν τα Βαλκάνια. Δυο τρεις περιπτώσεις παρουσιάζει ο Κ.Α. Μακρής το 1976, πολλές (πάνω από 80) παρουσιάζει η Π. όπου οι επιγραφές είναι στα σλάβικα, πλάι στα ελληνικά, για χρήση των Σλάβων ορθοδόξων.

Η Παπαστράτου προτίμησε τη «θεματική κατάταξη από τη χρονολογική, παρόλο που η δεύτερη αναμφίβολα θα διευκόλυνε τον αναγνώστη στην παρακολούθηση των εξελικτικών σταδίων από τα οποία πέρασε, σε διάστημα δύομισι αιώνων, η θρησκευτική χαρακτηριστική». Συμφωνώ με την επιλογή της γιατί η εξέλιξη αν

Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ. Ξυλογράφια (43,5 x 34,5 εκ.). Γύρω στα 1706. Χαράκτης ο ιερομόναχος Ματθ(α)ίος.

υπήρξε δεν μπορούσε να ξεχωρίσει παρά αμυδρότατα, και όχι απαραίτητα προς τα μπρος ή τα καλύτερα — από τη φρεσκάδα και την αμεσότητα των πρώτων ξυλογραφιών προς την «πεποιημένη» σοφία των μεταγενέστερων λιθογραφιών, που συνίστατο ουσιαστικά στον εκσυγχρονισμό του είδους προς τα πιο ακαδημαϊκά και άτολμα εικαστικά έργα του 19ου αι. Δεν είναι μόνο οι ιδιόζουσες παιδευσιακές συνθήκες στα πρώτα βήματα του ελεύθερου ελληνικού κράτους, αλλά και οι γενικότερες εξελίξεις στη βιομηχανία και στην τεχνολογία του 19ου αι. που έφεραν την αποστέωση και τελικά την εξαφάνιση παλιότερων εικαστικών τεχνικών και τρόπων, από την οποία δε γλίτωσε και η ελληνική θρησκευτική χαρακτηριστική (η μόνη άλλωστε χαρακτηριστική που είχε η Ελλάδα ως τα τέλη σχεδόν του 19ου αι.) όπου άφησε τη θέση της στην πιο φτηνή κι άψυχη χρωμολιθογραφία της χειρότερης σουλπικιανής τέχνης.

Πραγματικά η δόμηση κατά θέματα (σελ. 33) τοποθετεί το φαινόμενο — του οποίου η βασική διερεύνηση έχει αναμφίβολα συμπληρωθεί από την Π. — σ' ένα πλαίσιο σαφές κι εύχρηστο, χωρίς δυσκαμψία. Εύκολα θα χωρέσουν σ' αυτό όσες νέες περιπτώσεις τύχει να παρουσιαστούν. Με τη σεμνότητα αληθινού επιστήμονα η Π. γράφει «*πρόθεση της εργασίας που παρουσιάζει εδώ ήταν η συναγωγή του διάσπαρτου υλικού και η δημοσίευσή του. Ελπίζω η πρώτη αυτή προσέγγιση να δημιουργεί τώρα το κατάλληλο υπόβαθρο που θα επιτρέψει στους ενδιαφερόμενους μελετητές...*». Πολύ πέρα από την απλή συναγωγή υλικού, και από μια συρραφή ετερόκλητων αναξιολόγητων πληροφοριών οι δυο τόμοι για τους οποίους χρειάστηκαν περίπου είκοσι χρόνια επίμονης δουλειάς, περικλείουν τους καρπούς ενδελεχούς εξερεύνησης μιας τέρρα αν όχι ολότελα «ινκόγκνιτα», πάντως αρκετά άγνωστης ώστε κάθε πληροφορία που περικλείει κάθε λήμμα ν' αποτελεί

στοιχείο ουσιώδες για την τελειωτική χαρτογράφηση όλου του πεδίου. Απομένει πια «*στους ενδιαφερόμενους μελετητές να προχωρήσουν, στηριγμένοι σε πραγματικότητες, σε μια συστηματικότερη διερεύνηση των αισθητικών αντιλήψεων που αναδύονται από τις χάρτινες εικόνες και σε μια πληρέστερη εξέταση των θρησκευτικών και κοινωνικών διαστάσεων του φαινομένου*» (σελ. 32).

Κατά τη γνώμη μου μια τέτοια διερεύνηση πρέπει να κατευθυνθεί:

α) στην πριν το 1665 περίοδο, όταν πρωτογεννήθηκαν οι χάρτινες εικόνες και
β) στην τυχόν συμβολή των χάρτινων εικόνων στη διαμόρφωση της νεότερης ελληνικής τέχνης, κυρίως της ζωγραφικής, από τα μέσα του 18ου αι. όπου τοποθετώ τις απαρχές της.

Θα ήταν εύκολο να παραμερίσει κανείς τις χάρτινες εικόνες αν τις εξέταζε αυστηρά καλλιτεχνικά, σαν έργα μειωμένης αισθητικής αξίας. Όμως παραμένει το γεγονός πως είχαν τέτοια ζήτηση, συνεπώς ήταν και αισθητικά ανεκτές τουλάχιστον σε πολύ κόσμο που δεν μπορούσε να αποχτήσει ζωγραφιστές εικόνες. Και οι «*πάνω από 19.000 ξυλογραφίες*» που υπολογίζει η Π. ότι «*πρέπει να διακινήθηκαν μέσα σε 20 χρόνια... από το Σινά ως τη Μοσχολία*» (σελ. 18) το ίδιο πιστοποιούν. Διακρίνει βέβαια κανείς ανάμεσα τους εκείνες που είναι φτιαγμένες με μεγαλύτερη τέχνη ή μεγαλύτερη πίστη — τα δυο δεν πάνε πάντα μαζί. Όμως όσες μαρτυρούν μιαν ανάγκη για εικαστική διατύπωση ενός συγκεκριμένου επείσους διού ή αγίου, που κάνει το χαρακτή να ξεπερνά την τεχνική του απειρία ή ανεπάρκεια, έχουν έναν αέρα γνησιότητας και μιαν αμεσότητα έκφρασης που συγκινεί.

Ταυτόχρονα με την έκδοση η έκθεση «*Χάρτινες Εικόνες*» στο Μουσείο Μπενάκη (ανοιχτή ως 31 Μαΐου) περιλαμβάνει 159 εικόνες, 2 πλάκες ξύλινες και 3 χάλκινες — σε μεγάλη πλειονότητα από τη συλλογή της Παπαστράτου. Απ' αυτές 11 είναι οι έντεκα παλαιότερες — από το 1665 ως το 1700 — όλες ξυλογραφίες· κρατάνε ακόμα κάτι από την αυστηρή βυζαντινή λιτότητα προσαρμοσμένη στην καινούργια τεχνική.

Η παρουσίαση των δυο τόμων και του μικρού καταλόγου της έκθεσης είναι άψογη από καλλιτεχνική και τυπογραφική άποψη. Στην καλαίσθητη φροντίδα αναγνωρίζουμε τη φιλοκαλία της συγγραφέως κοντά σε μια σοφία που τη φέρει πάντα ελαφριά, δίχως σχολαστικισμό. Ή σχεδόν ολοκληρωτική απουσία τυπογραφικών λαθών, μου επιτρέπει να σημειώσω δυο τρεις παραδρομές που εύκολα διορθώνονται. Στη σελ. 117 δεν απεικονίζεται η χαραγμένη πλάκα όπως αναφέρει το λήμμα 95, αλλά προφανώς ένα τύπωμά της, (όλες οι επιγραφές διαβάζονται σωστά, κι όχι ανάποδα), και στις σελίδες 59, 246, 370, 381 λείπει ή είναι λανθασμένη η αρίθμηση των απεικονίσεων. Ελάχιστα εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν την έξοχη ποιότητα της έκδοσης.

Η Ντόρη Παπαστράτου, με τους δυο τόμους και την έκθεση έχει προσθέσει ολόκληρο ένα καινούργιο πολύτιμο κεφάλαιο στη γνώση της παιδείας των Ελλήνων μετά την Άλωση, στα χρόνια δηλαδή όπου ξεκινούν οι δικές μας οι ρίζες. Από την περιδιάβαση του έργου της έχω γίνει πλουσιότερος και της είμαι ευγνώμων. Είμαι βέβαιος ότι το ίδιο νιώθουν και άλλοι.

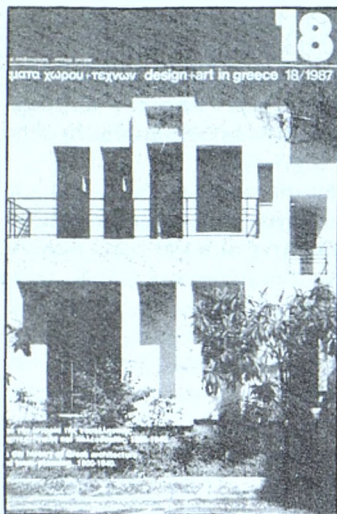
Αλέξανδρος Ξύδης

Οι Μονές των Μετεώρων. Χαλκογραφία (48 x 64,5 εκ.) του 1782. Χαράκτης ο μοναχός Παρθένιος εξ Ελασσώνας.

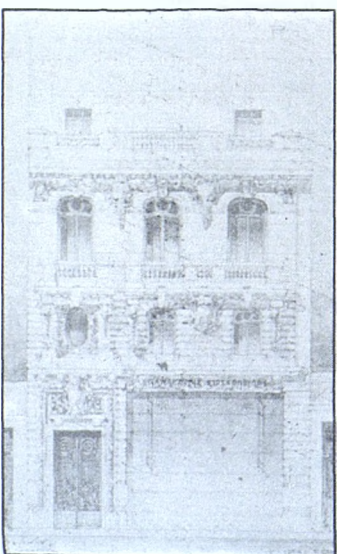

Το βιβλίο θα σκοτώσει την αρχιτεκτονική;

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μαν. Λαζαρίδης, α βραβείο στο διαγωνισμό του Ηρώου Θεσσαλονίκης, 1930.

Αλεξ. Νικολαΐδης, Μέγαρο Βαλακάκη στα Χαυτεία, 1906.

Κυκλοφόρησε το ετήσιο τεύχος του περιοδικού «Θέματα χώρου και τεχνών» (Εκδότης - Διευθυντής: Ορ. Δουμάνης), το μοναδικό τώρα πια καλλιτεχνικό και συγχρόνως αρχιτεκτονικό περιοδικό που εκδίδεται στη χώρα μας. (Αφήνω στην άκρη εδώ το λειψό ενδιαφέρον των πολιτιστικών θεσμών, αλλά και του τύπου γενικότερα, για τη σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική, γεγονός δίχως άλλο ενδεικτικό του ότι δεν της έχει αποδοθεί ακόμη η αρμόζουσα θέση corpus του νεοελληνικού πολιτισμού). Ανάμεσα στα γνωστά προτερήματα που το περιοδικό αυτό μας έχει ήδη δείξει στη δεκαοχτάχρονη πορεία του, τάξη, φροντίδα της λεπτομέρειας, προσεκτική επιμέλεια ύλης, καλή ποιότητα χαρτιού, προστίθεται τώρα και το σχετικά ανανεωμένο κασέ, που συνοδεύεται όμως από μία αυξημένη και μάλλον απρόσιτη τιμή (3.000 δρχ.).

Το νέο τεύχος περιλαμβάνει σελίδες από τη νεοελληνική αρχιτεκτονική του μεσοπολέμου, θέμα που τον τελευταίο καιρό έχει γίνει ιδιαίτερα δημοφιλές, και όχι μόνο στο χώρο των αρχιτεκτόνων. Το νέο αυτό, γόνιμο οπωσδήποτε, ενδιαφέρον, επικεντρώνεται περισσότερο στο *στυλιστικό* (έχει ιδιαίτερη σημασία αυτό) κλασικισμό και εκλεκτικισμό πολλών αρχιτεκτόνων και με τον τρόπο αυτό συνδυάζεται και οδηγεί κατευθείαν στο σημερινό θρίαμβο του μεταμοντερνισμού. Κάθε άλλο πρόσχημα είναι μάλλον παραπλανητικό. Και στο σημείο αυτό η ιστοριογραφία όσο κι αν κερδίζει το πρώτο παιχνίδι των εντυπώσεων, σύντομα προδίδει τις προσδοκίες και ισχύει όχι μόνο ως ελεγκτικό αλλά και ως ελέγξιμο γεγονός. Αψευδές δείγμα των παραπάνω αποτελούν οι σελίδες με έργα νεωτέρων αρχιτεκτόνων που ακολουθούν.

Αν όμως το έργο των τελευταίων δικαιολογεί τα όσα ευγενή ψιθυρίζονται περί απουσίας απόστασης ανάμεσα σε ελληνική και ξένη αρχιτεκτονική, εκείνο στο οποίο χρειάζεται να απαντήσουμε χωρίς περιστροφές, έγκειται στο αν η ποιότητα και το γούστο της κατοικίας είναι συνώνυμα αποκλειστικά και μόνο του απλησίαστου κόστους. Αν δηλαδή μπορούμε να φθάσουμε σε κάτι *υψηλό*, χρησιμοποιώντας και πιο *πενιχρά* μέσα. Ερωτήματα που κάθε άλλο παρά ρητορικά ή ιδεολογικοφανή είναι, και τα οποία δεν περιρρόνησαν καθόλου ούτε οι αρχιτέκτονες του μεσοπολέμου, ούτε οι πολυαγαπημένοι απ' όλους τεχνίτες της παράδοσης. Η προσκόλληση στην απίθανη πολυτέλεια της κατασκευής και η φορτωμένη διακόσμηση, όσο κι αν συγχρονίζονται με τη σαρωτική γοητεία και τις απαιτήσεις της αυτοκρατορίας των εικόνων, από τη στιγμή που δε συνοδεύονται από άλλο εγχείρημα, οδηγούν αναπόφευκτα στη συστολή των εκφραστικών και λειτουργικών δυνατοτήτων της αρχιτεκτονικής.

Γιατί έτσι όπως βλέπουμε σήμερα τα στίλ κι όχι αυτό που τα ξεπερνάει, έτσι όπως δεχόμαστε τους κανόνες κι όχι αυτό που περισσεύει, φοβάμαι πως το πραγματικά ενδιαφέρον και πλούσιο έργο της νεώτερης ελληνικής αρχιτεκτονικής κινδυνεύει να μείνει εγκεφαλικό. Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε, πως το μεγαλείο των σπιτιών που μας άρεσαν και μας αρέσουν, σπίτια για να μένουμε κι όχι για να βλέπουμε τυπωμένα, βρίσκεται στον *απόλυτο ανθρωποκεντρισμό* τους. Και νομίζω πως προς τα εκεί θα πρέπει να κοιτάξουν ξανά τα περιοδικά τέχνης και αρχιτεκτονικής. Διαφορετικά θ' αποδειχθεί πως τελικά είχε δίκιο ο Βικτωρ Ουγκώ: «*Το βιβλίο θα σκοτώσει την αρχιτεκτονική*».

Αλλά για να μη μείνουμε μόνο στην αρχιτεκτονική, επιπλέον στο ίδιο τεύχος περιέχεται ένα ενδιαφέρον χρονικό εικαστικών γεγονότων και επισκόπηση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας τη χρονιά που πέρασε, ενώ κάπως παραμελημένο φαίνεται τη φορά αυτή το τμήμα των εφαρμοσμένων τεχνών και του βιομηχανικού σχεδίου.

Γιώργος Τζιτζιλιάκης

ΜΕΣΑ ΣΕΛΗΜΟΒΙΤΣ

«Ο Δερβίσης και ο θάνατος»
Μετάφραση απ' τα σερβοκροατικά: Λεωνίδας Χατζηπροδρομίδης
Εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1986, σελ. 455

«Σ' αυτό το μυθιστόρημα εκφράζω τη συνολική πείρα της ζωής μου, γι' αυτό δε χρειάστηκε να κρατήσω σημειώσεις, όλα τα θυμόμουν. Τα κυφορούσα μια ολόκληρη εικοσαετία και το έγραψα σε τρία χρόνια».

Αυτά τονίζει ο συγγραφέας στις «Αναμνήσεις» του, για το μεγάλο μυθιστόρημά του που πολλοί το αποκάλεσαν «μουσουλμανικό», με την έννοια ότι δόθεν προπαγανδίζει τη μουσουλμανική θρησκεία και τον μουσουλμανικό τρόπο ζωής. Άλλοι συγκρίνουν αυτό το έργο με τη «Δίκη» του Κάφκα κι άλλοι χαρακτηρίζουν αυτό το έργο ως κατ' εξοχήν αντισταλινικό.

«Ο Δερβίσης κι ο θάνατος» είναι, σε πρώτη όψη, ένα ιστορικό μυθιστόρημα που περιγράφει τις περιπέτειες ενός σείχη του τάγματος των Μεβλεβήδων, του Αχμέτ Νουρουντίν που επιχειρεί να ανακαλύψει τους λόγους και τις συνθήκες που οδήγησαν στη σύλληψη και τη δολοφονία του αδελφού του. Ο Αχμέτ Νουρουντίν συμμετέχει στην άσκηση της εξουσίας προσπαθώντας να εκδικηθεί το θάνατο του αδελφού του. Όμως τελικά οδηγείται στη σύγκρουση και την τελική συντριβή.

Το πλαίσιο είναι μια κωμωπλη στην καρδιά της Βοσνίας, του 18ου αιώνα, όμως το ιδεολογικό περιβάλλον είναι όντως η μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία και τα ιδεολογικά προβλήματα τόσο μιας θρησκείας όπως το Ισλάμ κι ενός καθεστώτος όπως ο τιτοϊσμός.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΜΠΙΑΤΖΟΓΛΟΥ

Τι θέλει η κυρία Φρίμαν
Εκδ. «Κέδρος», 1987, σελ. 102

Η ιδιοτυπία του Π.Α. στη πεζογραφία μας, χτίζεται σιγά-σιγά. Στο νέο του μυθιστόρημα με ένα λόγο οικείο από την προηγούμενη δουλειά του —αλλά επιζητώντας σε μικρότερο βαθμό το ενδιαφέρον μας μέσω της εκκεντρικότητας (άλλωστε η εκκεντρικότητα εξελίσσεται αφήνοντας πίσω τους «εκκεντρικούς») — παρακολουθεί την επίπεδη —ερωτική κυρίως— ζωή ενός σύγχρονου ζευγαριού —και κυρίως μιας συγκαιρινής μας κυρίας.

Για όσους παρακολούθησαν την πορεία του νέου πεζογράφου, στο βιβλίο αυτό βρίσκουν πιο κατασταλαγμένο το συγγραφέα και ώριμο στις παρατηρήσεις του για σύγχρονες συμπεριφορές και καταστάσεις.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΑΝΗΣ

Μέντιουμ

Εκδ. «Κέδρος», Αθήνα 1987, σελ. 165

Μεσοκαλόκαιρο φτάνει στην Αθήνα μια νέα επαρχιωτοπούλα και μένει κοντά στη μικρή της αδελφή που περιμένει παιδί, σε μια λαϊκή συνοικία. Ερωτεύεται ένα νέο φοιτητή και κάνει γνωριμίες στο καινούργιο περιβάλλον. Ανάμεσα σε αυτές και μια γυναίκα μέντιουμ — «μέντιουμ» είναι όμως αυτή η ίδια.

Στο πρώτο του μυθιστόρημα ο συγγραφέας φανερώνει μια ικανότητα «στρωτής» αφήγησης με συνοχή περιστατικών και καταστάσεων. Κάτοχος μιας επεξεργασμένης τεχνικής θέτει όμως στόχους που δεν ολοκληρώνουν το «μήνυμα»: ο αναγνώστης τελικά μεταωρίζεται.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

Ιαγουάρος

Εκδ. «Κέδρος», Αθήνα 1987, σελ. 120

Η πρώτη του βουβέλα του Α.Κ. αναφέρεται στα μετεμφυλιακά χρόνια — νωπές οι εμπειρίες της Κατοχής και του Εμφυλίου. Σωρευτικές μνήμες, πικρές, απογοητεύσεις, θραύσματα ανθρώπων και οραμάτων:

«Τρομερά! Έχουνε γίνει σε αυτόν τον τόπο τρομερά! Και κανένας δε μετάνιωσε. Τρομερό!... Κανένας δεν έκανε τίποτα!».

Με τέτοιο ρητορικό σχήμα, κάπου στο βιβλίο αναφωνεί, ήρωας της βουβέλας. Κι αυτά τα «τρομερά» στριμώχνονται, κοιμούνται από μνήμες — άλλοτε οργή, άλλοτε πίκρα, μα ποτέ σαν ανάσα — μέσα από μια λαχανιασμένη αφήγηση. Στον «Ιαγουάρο» ο Α.Κ. επαναβεβαιώνει τις αρετές του.

ΜΙΧ. Π. ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

Τρία παραμύθια

Εκδ. «Διογένης», Αθήνα 1987, σελ. 105

Τρία αφηγήματα — παραμύθια που απευθύνονται όχι βέβαια σε παιδιά. Ανάπτυξη βασισμένη στην τεχνική του παραμυθιού όπου η δράση κινείται μέσα από το ζωηρό διάλογο.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Η μοναξιά της νύχτας

Εκδ. «Γκοβόστης», Αθήνα 1986, σελ. 188

Ο τυφλωμένος ήρωας ζει λεπτό με λεπτό τη σακάτικη ζωή του, παραπαίοντας ανάμεσα στην προσπάθεια να επιβιώσει και στην εγκατάλειψη από κάθε αγώνα. Και συγχρόνως ανακαλεί προηγούμενες εμπειρίες: πικρές και ανούσιες γεύσεις μιας ζωής που του ξέφυγε χωρίς να καταφέρει ένα πέρασμα προς την αντίπερα όχθη. Όλο το βιβλίο διατρέχει μια γεύση σιτιφής. Η γραφή ακολουθεί τον παλιό γνώριμο δρόμο μιας ρεαλιστικής αφήγησης: υπάρχουν σελίδες με αδρές και άμεσες προσεγγίσεις: κάποτε όμως αδυνατίζουν με πιο κοινότοπους τρόπους. Όσο και αν η ανισότητα είναι εμφανής, η

συνολική παρουσίαση όσων βιώνει — ή όσων ήδη βίωσε — ο σακατεμένος ήρωας, σου αφήνουν, κλείνοντας το βιβλίο, το αίσθημα του γνήσιου και ειλικρινούς πάθους.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΡΙΒΥΖΑΣ

Βίος Ασωμάτων

Εκδ. «Υάκινθος», Αθήνα 1986, σελ. 12

Mal di lunna

«Όλη τη νύχτα έφεγγε / σαν πυρωμένο δόντι.

Με το σκοτάδι, με τον άνεμο / και με το μαύρο σύννεφο / στα σκέλη».

ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Μετανάσταση

Εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1986, σελ. 52

«Μερικές αλήθειες / τις ξέρουν / μόνον οι τρελοί, / ενώ οι σοφοί / συχνά δεν βλέπουν / ούτε τα προφανή».

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Α. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Χρώματα φωνήεντα

Εκδ. «Επικαιρότητα», Αθήνα 1987, σελ. 31

«Έτσι που μιλάς / ανοίγεις τα όνειρα περ' απ' τα μάτια σου / σε πόλεις ελληνικές και σε ταξίδια τραγουδιών / στον ήλιο ή στο χιόνι / έτσι που μιλάς / σταματάς τα νερά / και ακούω το τρίξιμο του κόσμου».

ΤΟΛΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

Ο προηγός του απείρου

Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 41

Είναι η πέμπτη ποιητική συλλογή του σαλονικιού ποιητή. Σφριγηλός και αισιόδοξος, επίμονος — σχεδόν μαχητής. Ο ερωτικός λόγος δεν είναι ο πρώτος και ο μόνος τόνος στα ποιήματα αυτά. Ο Τ.Ν. από κάποια άποψη δεν είναι στο «κλίμα της Θεσσαλονίκης» — όπως τουλάχιστον συνηθίσαμε να το εννοούμε. Και όσο και αν η κυριαρχούσα αισιοδοξία τον διακατέχει κάποτε γλυστρά ένας ήχος όπως: να φοβάσαι την πικρή γεύση της μοναξιάς / και το ανεξερεύνητο φάσμα της αλήθειας.

ΑΛΕΚΑ ΜΟΥΡΙΚΗ

Χίασμα το δικοπο βλέμμα

Εκδ. «Πλέθρον», Αθήνα 1986, σελ. 55

«Και η ζωή μας λευκόλιθος / όπως μια θάλασσα του άβγαλτου πρωινού / ή του αναποφάσιστου ορίζοντα / η λίθος που κινείται».

ΜΑΓΔΑ ΤΣΙΡΟΓΙΑΝΝΗ

Περιοχή

Εκδ. «Ζώδιο», Αθήνα 1986, σελ. 20

«Περνούν ουρλιάζουν μηχανές με εκατό / στη σκεπασμένη κοίτη. / Μ' αφήνει ο αέρας πίσω να κοιτώ / το δέντρο που οικεί το εφήμερο τζίτζικι. / Μικρή φωνή που χτίζει σε ρυθμό μεσημβρινό / και ανεβάζει το θερμόμετρο στα ύψη».

ΔΟΚΙΜΙΟ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ

FINIS GRAECIAE - θρηνητική

εικασία

Του ίδιου: Κριτικές Παρεμβάσεις, β' έκδοση με προσθήκες

Εκδ.: «Δόμος» - Αθήνα 1987

Δύο βιβλία του καθηγητή Γιαννάρρα που αναζητεί με ένα λόγο αποστασιοποιημένο από πολιτικές εντάξεις αλλά προσανατολισμένο προς την ορθόδοξη παράδοση να προβληματίσει για ζητήματα του «καθ' ημάς βίου» και των ιδεολογικών αναζητήσεων που συζητούνται στις ημέρες μας.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΩΥΣΙΔΗΣ

Η αγροτική κοινωνία στη σύγχρονη Ελλάδα

Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1986, σελ. 388

Θεωρητική αλλά και περιγραφική προσέγγιση της εξέλιξης της ελληνικής γεωργίας από τον πόλεμο και μετά με στόχο μια «πρώτη απεικόνιση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης του αγροτικού πληθυσμού της Ελλάδας», που στηρίζεται κυρίως στην ανάλυση των στοιχείων της ΕΣΥΕ για τη γεωργία - κτηνοτροφία.

Ο συγγραφέας παρουσιάζει και αναλύει εξαντλητικά τα υπάρχοντα στοιχεία και παραθέτει πλήθος πινάκων χρησιμών για κάθε μελετητή της ελληνικής γεωργίας. Η θεωρητική του προβληματική εστιάζεται στο θέμα των επιπτώσεων της «διεισδυσης» των καπιταλιστικών σχέσεων στον αγροτικό χώρο. Θέμα με πολιτικές προεκτάσεις που βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο των συζητήσεων για το «αγροτικό ζήτημα». Η θέση του συγγραφέα είναι, μπορεί να πει κανείς «ενδιάμεση» ανάμεσα σε αυτούς που υποστηρίζουν ότι στον ελληνικό αγροτικό χώρο αναπτύσσονται καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις και σε όσους υποστηρίζουν ότι στο χωριό επιβιώνει ακόμη, υπό καπιταλιστική κυριαρχία, ο «οικιακός» τρόπος παραγωγής.

Όπως όλες οι μελέτες που στηρίζονται σε δευτερογενή επεξεργασία στοιχείων που συγκεντρώνουν οι κρατικές υπηρεσίες για τις δικές τους ανάγκες (κι όχι αυτές των ερευνητή), έτσι και η συγκεκριμένη βρίσκεται συχνά στην ανάγκη είτε να παρακάμπτει ερωτήματα, είτε να μη βρίσκει απαντήσεις σε αυτά που θέτει — γιατί δεν διαθέτει τα κατάλληλα στοιχεία. Οπωσδήποτε όμως ο συγγραφέας έχει φιλότιμα «ξεζουμίσει» τα υπάρχοντα προκειμένου να μπορέσει να στηρίξει τα συμπεράσματα του και τις θεωρητικές - μεθοδολογικές απόψεις του.

Πρόκειται για βιβλίο που πρέπει να διαβαστεί και να συζητηθεί και που οπωσδήποτε με το πλεθθος των στοιχείων του, αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών.

ΗΛΙΑΣ Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δικαστική ανεξάρτητη Αστυνομία και δικαστική πολιτική ΚΥΠ.

Αθήνα 1987, σελ. 918

Μια πυκνή συναγωγή κειμένων, αποφάσεων, χρονικών δημοσιευμάτων από τον Τύπο, και προσωπικών μαρτυριών του συγγραφέα που αναφέρονται στους μηχανισμούς της Αστυνομίας των Υπηρεσιών Ασφαλείας και τη Δικαιοσύνη.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ ΛΟΥΛΑ ΒΑΛΒΗ - ΜΥΛΩΝΑ

ΤΑΣΣΟΣ ΜΠΛΕΤΑΣ

Δύο απαντήσεις στον Κωνσταντίνο Τσάτσο

Αθήνα 1986, σελ. 32

ΤΑΣΣΟΣ ΜΠΛΕΤΑΣ

Τα τριάντα χρόνια της σοβιετικής ειρήνης

Απολογισμός και προοπτικές

Αθήνα 1986, σελ. 128

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΔΕΡΒΕΝΤΖΗΣ

Η μάχη της Στυμφαλίας

Εκδ. Κώστας Μ. Σιάχος

Κόρινθος 1986, σελ. 32

Πλήρωμα Χρόνου

(ποίηση)

Εκδ. «Διογένης», Αθήνα 1986, σελ. 58

Π. ΝΙΚΗΤΕΑΣ

Καθημερινές τοιχογραφίες

(ποίηση) Αθήνα 1985, σελ. 22

ΣΠ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Γλυκίες σφαιρούλες από το όμορφό σου όπλο

(ποίηση)

Εκδ. «Διαγώνιος», Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 26

ΧΡ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ιωνικός Νόστος

(διήγημα)

Εκδ. Γ.Χ. Κανελλόπουλος, Αθήνα, σελ. 109

MIKA BALTAZI

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ

Β' έκδοση

Π.Γ. ΚΑΛΙΝΙΚΟΣ
Έπεα πτερόεντα
(Ραδιοφωνικά κείμενα)
Εκδ. «Δόμος» Αθήνα 1986,
σελ. 222

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΙΤΣΗΣ
Ηλιαχτίδες του απομεσήμε-
ρου
(ποίηση)
Βόλος 1986, σελ. 46

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΣΑΛΒΑΡΗΣ
Έντεκα νότες για φλάουτο
(ποίηση)
Εκδ. «Απανεμιά», Αθήνα
1986, σελ. 15

**ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΩΑΝ-
ΝΟΥ**
Ποιήματα (1975-1987)
Εκδ. «Βορειοελλαδίτικα»,
Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 158

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΚΑΡΟΓΛΟΥ
Σχεδόν Γκρο πλαν
(ποίηση)
Εκδ. «Πλέθρον», Αθήνα 1986,
σελ. 30

ΠΑΝ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ
Τα μπεκκερέλ
(ποίηση)
Εκδ. «Όμηρος» Αθήνα 1987,
σελ. 47

ΞΕΝΗ ΣΚΑΡΤΣΗ
Εικόνες
(ποίηση)
Εκδ. «Όστρακα», Πάτρα
1983, σελ. 27

**ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΠΟΛΙΤΣΑΚΗ -
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**
Αυτά δεν θα τα γράψει η Ιστο-
ρία
(αφηγήματα)
Εκδ. «Εκλογή», Κομοτηνή
1986, σελ. 158

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
Μυλόπετρες
(ποίηση)
Εκδ. «Διογένους», Αθήνα
1987, σελ. 39

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
Μνημόσυνο στην ψυχή του
Τζων Λέννον
(ποίηση)
Εκδ. «Καστανιώτη» Αθήνα
1987, σελ. 49

ΝΙΚΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ
Εύθυμη καταστροφή
(ποίηση)
Εκδ. «Πρόθεση», Αθήνα
1987, σελ. 65

ΝΟΤΗΣ ΚΥΤΑΡΗΣ
Επείγον
(διηγήματα)
Εκδ. Γ.Β. Βασδέκης, Αθήνα
1986, σελ. 98

ALAIN MINC
Το φινλανδικό σύνδρομο
(πολιτικό δοκίμιο)
Εκδ. Ροές, Αθήνα 1987, σελ.
300

**Ισότητα των δύο φύλων
και εκπαίδευση**
(πρακτικά συνεδρίου 2-
5/5/1985, Θεσσαλονίκη)
Εκδ. «Συμβ. Ισότητας των
δύο φύλων», Αθήνα 1987,
σελ. 238

**ANNA ΜΠΟΥΡΑΤΖΗ -
ΘΩΔΑ**
Διαδρομή φλόγας
(ποίηση)
Εκδ. «Δωδώνη», Γιάννινα
1986, σελ. 74

ΑΡΙΓΥΡΗΣ ΜΑΡΝΕΡΟΣ
Οι Άρχοντες
(ποίηση)
Εκδ. «Η Μικρή Εγνατία»,
Θεσσαλονίκη, σελ. 123

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
Σημειώσεις από μια άνοιξη
(ποίηση)
Εκδ. «Ιανός», Θεσσαλονίκη
1987, σελ. 69

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΥΜΑΝΙΔΗΣ
Η ώρα του λιμανιού
(ποίηση)
Εκδ. «Πλέθρον», Αθήνα 1987,
σελ. 46

είστε φαρμακομανής;

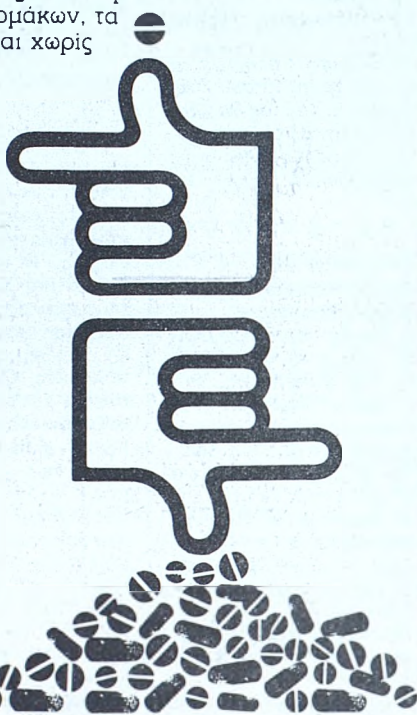
Χρησιμοποιούμε περισσότερα φάρμακα από όσα χρειαζόμαστε για να θεραπευθούμε. Και αυτό δεν είναι μόνο σπατάλη, αλλά και κίνδυνος για την υγεία μας. Επιστημονικές έρευνες και μελέτες που έγιναν και στην Ελλάδα, απέδειξαν ότι, πολλές βλάβες στην υγεία προκαλούνται από υπερβολική χρήση φαρμάκων, τα οποία οι ασθενείς προμηθεύονται ακόμη και χωρίς συνταγή γιατρού.

Τα φάρμακα θεραπεύουν μόνον όταν χρησιμοποιούνται στη σωστή αναλογία και ποσότητα και πάντα μετά από υπεύθυνη διάγνωση και ιατρική συμβουλή. Ακόμη, η χρησιμοποίηση πολλών φαρμάκων μαζί δημιουργεί πρόσθετους κινδύνους για την υγεία.

Η επιστημονική έρευνα επισημαίνει τι πρέπει να κάνετε για να προστατέψετε την υγεία σας:

- Μην καθορίζετε μόνοι σας ή με συμβουλές συγγενών και φίλων τη θεραπεία για όποια πάθηση σας.
- Μην πιέζετε το γιατρό σας να σας δώσει φάρμακα, όταν δεν τα χρειάζεστε.
- Μην αγοράζετε μόνοι σας φάρμακα, που μπορεί ν' αποδειχθούν επικίνδυνα, βλαβερά ή άχρηστα.
- Διαβάστε προσεκτικά τις οδηγίες χρήσης κάθε φαρμάκου.
- Μην χρησιμοποιήσετε, πριν τα χρησιμοποιήσετε.
- Μην μαζεύετε άχρηστα φάρμακα στο σπίτι σας.

Εχετε μόνο όσα πραγματικά σας χρειάζονται.

Προστατέψτε την υγεία σας με λιγότερα φάρμακα.

Λιγότερα
φάρμακα,
περισσότερη

υγεία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Ίδρυμα
Κοινωνικών
Ασφαλίσεων

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΙΠΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73

τηλ. 36.44.064

"Εντμοντ Κήλν

ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΦΩΝΗ

στη σύγχρονη ελληνική ποίηση

~*~

Κ. Π. Καβάφης
"Άγγελος Σικελιανός
Γιῶργος Σεφέρης
Όδυσσέας Έλύτης
Γιάννης Ρίτσος

Μετάφραση

Αίνα Κάσδαγλη - Σπύρος Τσακνιάς

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ
πολιτική κατάθεση

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΥΡΚΟΣ
ποια αριστερά;

ΠΕΤΕΡ ΓΚΛΟΤΣ
μανιφέστο
για μια νέα
ευρωπαϊκή αριστερά

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ
στα ίχνη
του τρίτου δρόμου

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ
κείμενα
αμφισβήτησης

ΚΑΤΣΑΡΙ, ΝΤ' ΑΡΚΑΪΣ, κ.ά.
η έννοια
της αριστεράς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

30%
φθηνότερα

απίθανη προσφορά

Ο Μικρός
ΗΡΩΣ

ΔΩΡΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ολοκληρώθηκε η ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ του θρυλικού αναγνώσμα-
τος με την κυκλοφορία και του τόμου 100, του τε-
λευταίου της σειράς!

Έτσι η Διεύθυνση της έκδοσης είναι τώρα σε θέση να προσφέ-
ρει στο κοινό, μικρούς και μεγάλους, την ευκαιρία να αποκτήσουν
ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΕΡΓΟ δηλαδή και τους

100
ΤΟΜΟΥΣ

αξίας 20.000 στην τιμή των 14.000 δρχ., και με δώρο μια πολύ πρα-
κτική συναρμολογούμενη βιβλιοθήκη!

Το δώρο της βιβλιοθήκης ισχύει και για εκείνους που θα αγορά-
σουν τουλάχιστον 50 τόμους (τιμή πάντοτε 140 δρχ. ο τόμος αντί
των 200 δρχ.).

Επιπλέον, μεταξύ των αγοραστών ΟΛΟΚΛΗΡΗΣ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ θα
γίνει κλήρωση και θα διανεμηθούν 10 ATARI video computers sy-
stems (τα ονόματα και η κλήρωση θα δημοσιευτούν στην εφημερί-
δα «ΕΘΝΟΣ»).

Με την παραγγελία σας, θα μας στείλετε συμπληρωμένο το πα-
ραπλευρώς κουπόνι και θα πληρώσετε στον ταχυδρομικό διανο-
μέα που θα σας φέρει την παραγγελία σας ΕΠΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ.

Θα στείλετε το κουπόνι μαζί με την παραγγελία σας στη διευ-
θυνση: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ Α.Ε. Λ. Συγγρού 224, 17672, ΚΑΛΛΙ-
ΘΕΑ - ΑΘΗΝΑ.

ΚΟΥΠΟΝΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ

Επώνυμο:

Όνομα:

Πατρώνυμο:

Ηλικία: Επάγγελμα:

Διεύθυνση:

Τηλέφωνο:

Παρακαλώ να μου στείλετε με ταχυδρομική αντικατα-
βολή τους τόμους του ΜΙΚΡΟΥ ΗΡΩΑ:

1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 - 11 - 12 - 13 - 14 - 15 - 16 - 17 -

18 - 19 - 20 - 21 - 22 - 23 - 24 - 25 - 26 - 27 - 28 - 29 - 30 - 31 - 32 -

33 - 34 - 35 - 36 - 37 - 38 - 39 - 40 - 41 - 42 - 43 - 44 - 45 - 46 -

47 - 48 - 49 - 50 - 51 - 52 - 53 - 54 - 55 - 56 - 57 - 58 - 59 - 60 - 61 -

62 - 63 - 64 - 65 - 66 - 67 - 68 - 69 - 70 - 71 - 72 - 73 - 74 - 75 -

76 - 77 - 78 - 79 - 80 - 81 - 82 - 83 - 84 - 85 - 86 - 87 - 88 - 89 - 90 -

91 - 92 - 93 - 94 - 95 - 96 - 97 - 98 - 99 - 100.

(Κλείστε μέσα σε κύκλο τα νούμερα που παραγγέλλετε)

Σύνολο παραγγελλομένων τόμων

Υπογραφή

(Τιμή προσφοράς 140 δρχ. ο τόμος για παραγγελίες ά-
νω των 20 τόμων. Επιπλέον δώρο μια βιβλιοθήκη σε πα-
ραγγελίες άνω των 50 τόμων. Παραγγελίες κάτω των
20 τόμων στην κανονική τιμή των 200 δρχ.)

7.099

ΣΗΜΕΙΑ ΥΠΕΡΟΧΗΣ

204 Καταστήματα

64 Θυρίδες

29 Αυτοκινητοτράπεζες

13 Ανταλλακτήρια συναλλάγματος

9 Περιφερειακές Διευθύνσεις

6.780 Υπάλληλοι

Να γιατί η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ μπορεί και λέει "Ναι",...

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ έχει τη σιγουριά της Γνώσης από το χθες, και της ανοιχτής προοπτικής του Αύριο.

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ είναι η φιλική, η μοντέρνα τράπεζα που ξέρει να ικανοποιεί τις ανάγκες των πελατών της με ευελιξία, δυναμισμό και ταχύτητα, είτε πρόκειται για επαγγελματίες είτε πρόκειται για ιδιώτες.

Με νέα τεχνολογία, ειδικό προσωπικό, νέα εξειδικευμένα τμήματα και με καινούργια φιλοσοφία πάνω στις τραπεζικές λειτουργίες.

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ παίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρύτερη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου μας.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΛΕΕΙ:

Ναι